

Úvod

Dovoľte mi, aby som sa hneď na začiatku priznal k niekoľkým veciam. Predovšetkým nie som si vôbec istý, čím vlastne táto kniha je. Nie je to ani autobiografia a nie sú to ani memoáre. Nie je to ani práca o histórii ochranárstva či suchopárna diskusia o ekologickej problematike. Nejde tu o obsiahly výklad biocentrickej filozofie ani o hĺbkovú štúdiu ochranárskej biológie. Nie je to ani polemika, ani inštrukčná príručka. Zdá sa mi, že táto kniha je tak trochu kríženec, v ktorom spoznávate uši jedného plemena, čeluste druhého atď. Nech už je tento miešanec čímkoľvek, dúfam, čitateľ, že ňa zaujme a prinúti premýšľať, alebo aspoň vzbudí tvoju zvedavosť bez ohľadu na to, či sa ti to bude, alebo nebude páčiť.

Ďalšia vec, ku ktorej by som chcel niečo povedať, je čosi ako varovanie, ktoré bývalo kedysi v dolných rohoch stredovekých máp: „Tu ďalej je už krajina netvorov.“ Tými netvormi sú v mojom prípade nezrovnalosti. Ralph Waldo Emerson, a to bol niekto, kto vedel, o čom hovorí, raz povedal, že puntičkárska dôkladnosť je škriatkom mátajúcim v malých myšliach. V mojej mysli sa tiež nejakí tí škriatkovia nájdu a hoci určite nedosahuje zvláštnu veľkosť, škriatok puntičkárskej dôkladnosti v nej až tak často nestraší.

Musím tiež pripustiť fakt, že po dvadsiatich rokoch, keď som sa plne venoval práci ochranára, mi na myseľ prichádza viac otázok než odpovedí. Toto nie je palubná príručka pre vesmírny koráb Zem a nepodávam tu ani brilantný výklad riešenia problémov našej doby. Moja ochranárska kariéra sa nevyvíjala lineárne, smerom od umiernenca k radikálovi. Skôr sa podobá špirále, podobne ako A. Leopoldov kolobeh rieky znovu a znovu sa vlievajúcej do seba samej. V sedemdesiatych rokoch, keď som pracoval pre Wilderness Society*, veril som, že jediný spôsob ako zachrániť čo najväčšiu časť zostávajúcej divočiny, je kráčať umiernenou a rozumnou cestou. Tohto názoru som sa vzdal pri založení hnutia Earth First!** v roku 1980, keď som začal vehementne hlásať, že piliere našej filozofie musia byť v prvom rade podložené činmi. Dočítate sa však, že dnes už si nie som istý ani týmto prístupom. Nepísal som túto knihu v pokojnej dobe. Naša doba je obdobím prechodu – tak pre mňa osobne, ako aj pre hnutie Earth First!, ktorému som bol v posledných desiatich rokoch hovorcom, a tiež pre celú ľudskú civilizáciu. Vedomý si tohto faktu, zostavoval som kapitoly tak, aby zhruba chronologicky sledovali časovú líniu od založenia hnutia Earth First! v roku 1980 až po moje dnešné odstú-

* Wilderness Society – Spolok na ochranu voľnej prírody pozn. prekl.

** Earth First! – ochranárske hnutie „Zem najprv!“ pozn. prekl.

penie. Výsledkom toho je, že v knihe môžete sledovať posun uhlu môjho pohľadu na veci, ktoré obhajujem.

Postupnosť sa dá pozorovať aj v tom, že od zobrazenia toho, kto vlastne som ja a čím je hnutie Earth First!, prechádzam až k zachyteniu významu divočiny, zmyslu sabotážnej činnosti a ďalej až k samotným návrhom do budúcnosti.

No a konečne sa v neposlednom rade musím priznať, že jednoducho nie som svätý. Často sa hovorí, že predtým, než začneme strkať nos do cudzích vecí, mali by sme si vyzametať pred vlastným prahom. Nuž nepodarilo sa mi dosiahnuť dokonalosť skôr, než som sa začal pokúšať o obranu Zeme. Nestihol som. Ona to totiž nevyhnutne potrebuje teraz – ihneď. Doktor či sestra pracujúci na úrazovom oddelení nemajú čas starať sa o hladinu svojho vlastného cholesterolu v krvi, zatiaľ čo sa pokúšajú vzkriesiť pacienta so srdcovým infarktom. Toto je kniha o skaze našej planéty a jej autor sa cíti byť súčasťou tohto problému. My všetci sme jeho súčasťou.

Naozaj však dúfam, že táto kniha bude ľudí motivovať k činom. Dnes žijeme v nebezpečných časoch. Toto nebezpečenstvo sme si vytvorili my sami a mnohí z nás si to vlastne zaslúžia. Ale naše deti a domorodé národy tohoto sveta a, čo je najdôležitejšie, všetky ostatné živočíšne a rastlinné druhy, zúčastňujúce sa na večnom tanci života, si nezaslúžia život v ohrození, ktorého sme my ostatní tvorcami.

Ekológ Raymond Dasmann tvrdí, že tretia svetová vojna sa už začala a že je to priemyselná vojna ľudí namierená proti Zemi. A má pravdu. Naša generácia je tá posledná, ktorá bude mať ešte možnosť poznať, čo je to voľná príroda, čo je to čistý vzduch, čo je hojnosť nespútaného života v divočine, čo sú to širo-šire lesy. Dnešný stav krízy je skutočne hrozivý.

Ak je v tejto knihe téma, ktorá ňou celou konzistentne prestupuje, tak je to, odhliadnuc od zdôrazňovania vnútornej hodnoty prírodného sveta a potreby osobných činov každého jednotlivca, snaha obsiahnuť

rozmanitosť prístupov k tejto problematike. Nie som nijaký moralizujúci relativista. Verím tomu, že niektoré veci sú dobré a iné zasa zlé. Ja mám svoj vlastný hodnotový systém. Vždy však budem vášnivo obhajovať myšlienku, že je množstvo spôsobov ako k dobrej veci prispievať, existujú nespočetné metódy ako brániť veci, ktoré za to stoja. Netvrdím, že cesta, ktorou sa uberám ja, je jediná dobrá cesta. Môj štýl nie je jediný správny.

A preto nechcem nikomu radiť, čo má robiť. Každý z nás si musí svoju úlohu, spôsob a prostriedky, ktorými by chcel prispieť k obrane Zeme, nájsť a zvoliť sám. Prostriedky sa postupom času a zmenou situácie môžu meniť. Oblečený v obleku a kravate som sedel v kancelárii so senátorom Spojených štátov a sklonení nad mapou sme prejednávali hraničné línie návrhu vytvorenia chránených prírodných oblastí. Obliekol som si však aj maskáč, keď som sa plížil lesom a vytáhoval vymeriavacie kolíky zamýšľanej novej cesty. Dôležité je urobiť niečo. Čokoľvek. Hneď teraz.

I V ČASE KRÍZY

Príroda je záchranou sveta.

— Henry David Thoreau

Žijeme dnes v najkritickejšom okamihu tri a pol miliardy ročnej histórie života na Zemi. Za tento nepredstaviteľne dlhý čas sa tu život vyvíjal, šíril, rozkvital a menil sa, zaplňajúc každú možnú výklenok svojimi rôznorakými manifestáciami, poprepletanými navzájom komplexnými a celú zemeguľu obopínajúcimi vzťahmi. Teraz však táto jeho rôznorodosť asi 30 miliónov druhov stojí zoči-voči radikálnej a bezprecedentnej zmene. Nikdy predtým – dokonca ani počas masového vymierania dinosaurov koncom obdobia Kriedy pred 65 miliónmi rokov – neboli sme svedkami takého rýchleho tempa vymierania druhov a takého drastického znižovania biologickej rozmanitosti ako dnes.

V posledných tristo alebo štyristo rokoch ľudská civilizácia vyhlásila vojnu veľkým cicavcom, čo priviedlo niektorých uznávaných ekológov k názoru, že jedinými veľkými cicavcami, ktoré budú existovať o 20 rokov neskôr, budú tie, ktoré si my ľudia – zvolíme, aby žili. Iní prominentní biológovia s hrôzou si uvedomujúci celkovú devastáciu tropických dažďových pralesov a starobyklých lesov mierneho pásma, rapídne sa zrýchľujúcu dezertifikáciu, bezohľadný komerčný rybolov, vyhubovanie najznámejších veľkých cicavcov, ako sú veľryby, slony a tigre (tzv. „charizmatická megafauna“), spôsobené ničením ich prirodzených lokalít a pytliactvom konštatujú, že v priebehu nasledujúcich 40 rokov by Zem mohla stratiť jednu štvrtinu až jednu tretinu všetkých svojich živočíšnych druhov.

Táto blesková vojna proti prírode nielenže ničí ekosystémy a na nich viazané druhy, ale naše konanie už teraz začína mať zásadný a systematický dopad aj na celkový život chrániaci aparát planéty: narušanie svetovej klímy, otravovanie oceánov, ničenie atmosferickej ozónovej vrstvy, ktorá nás chráni pred nadmerným ultrafialovým žiarením, zmena pomeru CO₂ v atmosfére spôsobujúca skleníkový efekt, šírenie kyslých dažďov, rádioaktívneho odpadu, pesticídov a priemyselnej kontaminácie celou biosférou. A naozaj, profesor Michael Soulé, zakladateľ Spoločnosti pre biológiu ohrozených druhov, nedávno varoval, že evolúcia stavovcov sa môže skončiť vďaka priemyselnej aktivite ľudí.

Je jasné, že v takomto krízovom období nepredstavuje zápas ochrancov jednoducho iba boj o zachovanie možností rekreácie vo voľnej prírode, nie je ani záležitosťou estetickou či formou „rozumného spravovania a využívania“ prírodných zdrojov. Je to zápas o život sám, o zachovanie neprerušeného toku evolúcie. My – dnešná generácia ľudí – sa ocitáme na najdôležitejšom míľniku svojej existencie odvtedy, čo sme zliezli zo stromov pred šiestimi miliónmi rokov. Dnes je to na nás, my rozhodneme o tom, či Zem zostane aj naďalej jedinečne živou,

rozmanitou oázou v temnote vesmíru, alebo či bude „charizmatická megafauna“ budúcnosti pozostávať iba z potkanov a švábov.

Ako to, že sa ocitáme v tomto stave, na prahu takejto biotickej hrôzy? Je to preto, že sme zabudli na „svoje miesto v prírode“, ako to tvrdí Russel Means, aktivista hnutia „Native American“^{*}

Ak existuje jedna vec, v ktorej sa štáty sveta zhodujú, jedna skutočnosť, s ktorou Spojené štáty aj Rusko, Izrael aj Irán, Južná Afrika aj Angola, Británia aj Argentína, Čína aj India, Japonsko aj Malajzia jednotne súhlasia, tak je to tá, že ľudské bytosti sa dnes stali meradlom všetkých hodnôt. Tak ako povedal Gifford Pinchot, zakladateľ United States Forest Service^{**}, na Zemi existujú len dve dôležité veci: ľudia a prírodné bohatstvo. Humanizmus je filozofia, ktorá riadi mašinériu biznisu moderného sveta.

Obraz, pod ktorým si väčšina ľudí predstavuje prírodu, vyzerá asi ako „stolček, prestri sa!“ neustále znovu a znovu zásobovaný magickou kuchyňou, ukrytou kdesi v pozadí. Zatiaľ čo väčšina ľudí chápe, že medzi veľkosťou vydaných porcií a tým, koľkokrát si ich kto môže dovoliť, sú obrovské a nemorálne rozdiely, iba málokto z nás sa pozbaví aj nad tým, či sú jednotlivé chody prestreté iba kvôli ich samotnému konzumovaniu, ba dokonca nám ani na um nepríde, že by stôl raz mohol ostať prázdny.

Existuje ešte ďalší spôsob uvažovania nad vzťahom človeka k prírode, jasnozrivý pohľad, ktorému už v 19. storočí razil cestu ochranca prírody a horal John Muir a ktorý neskôr prevzala veda o ekológii. Ide o myšlienku, že ľudia sú jednoducho iba jedným z miliónov druhov,

* Native American – hnutie Pôvodný Američan pozn. prekl.

** United States Forest Service /USFS/ – Správa lesov Spojených štátov pozn. prekl.

ktoré sa vyvinuli v procese evolúcie počas troch a pol miliárd rokov. Podľa tohoto názoru majú všetky živé bytosti rovnaké právo na existenciu. A toto je aj môj pohľad na svet.

Jeho pochopením môžeme odpovedať na otázku: „Prečo práve divá príroda?“

Je to preto, že sa obrázky divej prírody pekne vynímajú na pohľadniciach?

Alebo preto, že nám chráni zásobárne spodnej vody pre poľnohospodárstvo, priemysel a domácnosti? Alebo je to preto, že je pre nás príroda príjemným miestom, kde si môžeme vymiesť z hlavy pavučiny po dlhom týždni v automobilke alebo nad monitorom terminálu? Či je to preto, že nám uchováva možnosti ťažby surovín pre ďalšie generácie ľudí? Alebo je to vari preto, že sa raz nejaká divorastúca rastlina možno stane liekom proti rakovine?

Nie, odpoveď znie inak; je to pre samotnú existenciu divokej prírody. Pretože ona je tým skutočným svetom, prameňom života, procesom evolúcie, schránkou tých troch a pol miliárd rokov spoločne prejdenej cesty.

Medvedica grizly, žijúca aj so svojimi dvoma mláďatami pri Pelikáňom potoku v Yellowstonskom národnom parku, má na život rovnaké právo ako ktorýkoľvek človek, ba dokonca je ekologicky oveľa dôležitejšia. Všetky veci majú svoju vnútornú hodnotu, svoju vlastnú cenu. Ich hodnota nie je determinovaná tým, koľko čísel naskočí na registri pokladnice hrubého národného produktu, alebo tým, či sú, alebo nie sú dobré. Oni sú dobré už tým, že existujú.

Ešte dôležitejšie než jednotlivý divý živočích je celé voľne žijúce spoločenstvo – divočina, prameň života nedotknutý ľudskou činnosťou. My, teda ľudia, členovia priemyselnej civilizácie, nemáme žiaden božský mandát dláždiť, dobývať, kontrolovať, premieňať alebo využívať každý štvorcový centimeter tejto planéty. Tak ako povedal Edward

Abbey, autor kníh „Desert Solitaire“ a „The Monkey Wrench Gang“, máme právo tu byť, to áno, ale nie všade a hneď a všetci naraz.

Ochrana prírody jednoducho nie je iba otázkou udržiavania rovnováhy medzi navzájom spolu súperiacimi skupinkami rôznych záujmov či problémom dosiahnutia správneho pomeru využívania verejných pozemkov alebo spôsobom vyriešenia konfliktov medzi uprednostňovaním rôznych druhov zábavy vo voľnej prírode. Ide o záležitosť etickú a morálnu. Je to príkaz nášho svedomia. Ľudia zašli príďaleko, ohrozujeme samotný proces života.

Aldo Leopold, povoláním lesník a zároveň výrazný proponent ochrany prírody, asi najlepšie vystihol túto etiku: „Vec je dobrá, ak ide o snahu zachovávať integritu, stabilitu a krásu biotického spoločenstva. Je zlá, ak ide o tendenciu opačnú.“*

Kríza, ktorej dnes čelíme, si vyžaduje nadšenie. Keď som pracoval ako lobbista ochrancov v hlavnom meste Washingtone, bolo mi povedané, aby som si uložil srdce do trezoru a svoj rozum nahradil vreckovou kalkulačkou. Radili mi, aby som bol racionálny, neemocionálny, aby som narábal iba s faktami a číslicami, aby som citoval len vedcov a ekonómov. Vraj by som stratil kredit, keby som sa nechal unášať pocitmi.

Ale nech to vezme čert! Som predsa tiež len živý tvor. Živá bytosť z mäsa a krvi: prudký a vášnivý. Oceány Zeme prúdia mojimi žilami,

* Všetky citáty z Alda Leopolda, použité v tejto knihe, pochádzajú z jeho klasického diela „A Sand County Almanac“ (New York: Oxford University Press, 1949), ktoré je všeobecne považované za najdôležitejší príspevok literatúry o ochrane prírody v tomto storočí. Leopold je pravdepodobne najvplyvnejší mysliteľ hnutia za ochranu prírody, aký sa v našej krajine narodil. Kvôli detailnej biografii pozri „Aldo Leopold: Jeho život a dielo, Curt Meine (Madison: University of Wisconsin Press, 1988).“

vetry oblohy naplňajú moje pľúca, skalné útroby planéty vytvárajú moje kosti. Som živý! Nie som stroj, nemysliaci automat, koliesko v súkolí industriálneho sveta, filozofický výplod školy New Age. Keď sa motorová píla zarezáva priamo do srdca 2000 rokov starého sekvojového lesa, zarezáva sa tým aj do mojich vnútorností. A keď si buldozér razí cestu amazónskym dažďovým pralesom, rozráža tak aj moje boky. Keď vypáli japonská veľrybárska loď výbušnú harpúnu na nádhernú veľrybu, moje srdce sa triešti na kúsky. Ja som Zem, Zem som ja.

Prečo by som nemal byť emocionálny, zlostný a vášnivý? Šialenci ničia túto prekrásnu modrozelenú živú Zem. Netvory, ktoré neuznávajú iné hodnoty než špinavé dolárové bankovky, rúcajú piliere evolúcie budované takmer štyri miliardy rokov.

V dnešnom svete ovládanom manažérmi nás učia používať iba jeden zlomok našej mysle, ľavú hemisféru mozgu, jeho racionálnu, kalkulujúcu polovičku. Táto oblasť nášho mozgu je dôležitá a potrebná, ale tu sídli iba časť nášho vedomia. My musíme znovu obnoviť spojenie s emocionálnou, intuitívnou, pravou hemisférou svojho mozgu, s našimi pravekými génmi, s celým naším telom. A potom musíme dokázať presiahnuť aj túto hranicu a byť schopní uvažovať v meradle celej Zeme. David Brower, svojho času výkonný riaditeľ Sierra Clubu, poukázal na to, že nie je možné uväzniť kondora kalifornského v ZOO v San Diegu a zároveň aj uchovať skutočného kondora. Kondor ako bytosť predsa nie je ohraničený koncami čiernych pierok na svojich krídlach. Kondor, to je súčasne aj jeho lokalita, to sú aj termálne pramene vyvierajúce v Pobrežných vrchoch, to sú aj osamelé bralá, na ktorých kladie svoje vajcia, zdochliny, ktorými sa živí.

Spoločnosť nás otupuje. Sociálne prostredie dokonalého Nového sveta dnes funguje ako „droga“, ktorá nás má udržiavať v zástupe, uspávať nás, utlmať našu schopnosť nadšenia. Roboty nekladú

žiadne otázky. Pýtajú sa iba slobodní muži a ženy. A divým zvieratám sa nedá vládnuť, možno ich zdomácnieť, možno ich skrotiť, ale potom už nie sú voľné, nie sú viac divé.

Musíme popretŕhať ladové putá, ktorými spoločnosť zmrazuje naše nadšenie, musíme sa znovu cítiť v prvom rade zvieratami. Musíme znovu okúsiť moc splny, opäť sa započúvať do hudby husí na oblohe. Musíme milovať Zem a nenávidieť tých, ktorí ju ničia. Musíme sa vnútorne otvoriť vzťahom k sebe navzájom, vzťahu k Zemi. Musíme nájsť odvahu ľúbiť, cítiť niečo k niečomu – k niekomu inému. A keď príde posledný bozk života – smrť, nesmieme sa skrývať, ale naopak radostne vykročiť v ústrety tej dobrej noci. Keď zomriem, nechcem, aby ma zabalili a odložili preč v olovenej schránke. Uložte ma vo voľnej prírode, nech sa môžem radovať, že znovu patrím do potravinového reťazca, že som súčasťou cyklu lasičky, supy, červíka a pôdy.

Oslobodenie sa od pozlátených okov banality civilizácie nie je ľahké. Nikomu sa nedostane priazne od divej prírody čítaním kníh, prázdny intelektuálčnením ani racionálnym argumentovaním. Naša schopnosť vášne pochádza z nášho zväzku so Zemou a jedine priamym kontaktom s prírodou môžeme zjednotiť naše mysle a telá s krajinou, uvedomujúc si, že medzi nami niet priepasti.

Spolu s nadšením potrebujeme tiež predstavivosť. Prečo by sme sa mali uspokojiť s takým svetom, aký nám podáva Louisiana-Pacific, Mitsubishi, Pentagon alebo Exxon? Prečo by sme mali byť spútaní povrchnými alternatívami, ktoré nám predstavuje v diskusiách o ochrane Zeme Kongres či Forest Service?

Vravia nám, že vlk a medveď grizly už vymizli na väčšine Západu a nikdy sa tam znovu nerozšíria, hovoria, že los, bizón a panter sú iba tieňmi na Východe a už sa nevrátia späť, tvrdia aj, že Glen Canyon a Hetch Hetchy sú pod úrovňou vyschnutého vodného rezervoáru a že ich nikdy znovu neuvidíme a tiež že vysoká préria a listnaté lesy na

Východe sú už len spomienkami, vravia tiež, že už nikdy viac nebude rozsiahlej divočiny na východ od Skalnatých vrchov.

Prečo by sme však mali byť zviazaní chybami minulosti? Je na nás, aby sme oslovili vládu a národ svojou predstavou o „rozsiahlom kráľovstve divočiny“, víziou o ľuďoch, žijúcich skromne v spoločenstve, kam patria aj medvede a štrkáče, lososy aj duby, paliny, komáre, riasy a potoky, skaly aj mraky.

Mali by sme žiadať uzatvorenie ciest, zalesnenie holorubov a zbúranie priehrad, aby mohli byť vlky, medvede grizly, pumy, vydry, bizóny, losy, vidlorohy, ovce hruborohé, soby karibu a ostatné ohrozené druhy navrátené do svojich pôvodných lokalít. Musíme vytvoriť projekt a navrhnuť obnovenie biologickej divočiny v rozsahu niekoľkých miliónov akrov vo všetkých amerických ekosystémoch, ktoré by mali byť v záujme prenosu genetickej rôznorodosti navzájom poprepájané koridormi. Divá príroda je arénou evolúcie, preto jej musí byť dostatok, aby sily prírody neboli spútané žiadnou uzdou.

John Seed, austrálsky zakladateľ Informačného centra pre dažďové pralesy, rozpráva o jednom stretnutí s austrálskymi domorodcami v Sydney. Po mítingu si všetci spolu vyšli von na nočný vzduch. Veľkomesto sa rozprestieralo pred nimi. Jeden z domorodcov sa opýtal: „Čo vidíte? Čo tam vidíte?“

John sa zahľadel na pulzujúce diaľnice, veže z anodizovaného skla a ocele, lode v prístave a odvetil: „Vidím veľkomesto. Svetlá, chodníky, mrakodrapy...“

Nato zástupca domorodcov ticho povedal: „A my tu stále ešte vidíme Zem. Vieme, kde pod vrstvou betónu rastie les a kde sa pasú kengury. Vidíme, kde si vtákopysk vyhrabáva svoju noru a kadiaľ tečú potoky. Toto mesto tam pred nami... to je iba škrupinka. Zem pod ním je stále živá.“

A tak je tomu aj v Severnej Amerike. V kroviskách, ktoré zostali po lesoch Nového Anglicka, dodnes stoja duchovia kedysi viac než

stodvadsať stôp vysokých borovíc. Na pastvinách a kukuričných poliach Veľkých prérií naďalej znejú ozveny hrozivého dupotu bizóních kopýt a zavýjania vlkov ešte z minulého storočia. Na pobreží San Francisca sa príznaky medvedov grizly krmia mŕtvolami veľrýb vyplavenými na breh.

Genocída týchto voľne žijúcich pospolitostí rozpútaná po celom svete civilizovanými ľudskými bytosťami trvá vzhľadom na evolučnú dobu iba krátky okamih. Niektoré druhy už navždy vymizli, určité ekosystémy sú beznádejne zničené, ale vo väčšine prípadov Zem, tá pôvodná divá krajina pod vrstvou betónu, stále ešte dýcha. Sme schopní to vidieť?

Nadšenie a predstavivosť sú základom, ale bez činov zostanú ne-naplnené. Je ľahké nechať sa ochromiť zrejmu obrovitosťou problémov, ktorým dnes Zem čelí, úlohami hodnými Herkula, hlavne ak si uvedomujeme, že sme iba obyčajnými smrteľníkmi. Naliehavosť potrebných zmien nás odrádza. Zdá sa nám, akoby naše životy ani neboli skutočné, stále sa prispôsobujeme životnému štýlu, ktorý vlastne našu planétu pustoší. Cítíme sa bezmocní v konfrontácii s nesmierne nehybnou šedivou byrokraciou vlády a priemyslu.

„Je toho príliš veľa,“ vzdychneme si a vzdávame sa. „Lepšie je nebojovať, ako byť porazený. A okrem toho, kde má vlastne človek začať? Ja nie som ani odborník, ani vodca. Prečo neurobia niečo oni?“

Sme zarazení, pretože problémy sú príliš veľké. Je ľahšie zapnúť si televíziu, alebo sa oddať nejakej modernej hre (vyhráva ten, kto získa najväčší počet hračiek), alebo si otupovať svoje túžby a nadšenie alkoholom či rôznymi druhmi „bieleho prášku“.

Zem narieka. Čo to nepočujeme? Martin Luther King raz povedal, že ak v živote človeka nie je nič, za čo by stálo umrieť, potom nemá zmysel žiť.

Nastal čas odvahy.

Existuje veľa druhov odvahy. Chce to odvalu nedovoliť svojim deťom, aby sa stali závislé od televízie. Odvalu vyžaduje tiež odhodlanie vystúpiť pred skupinkou ochrancov, ku ktorej patríte, a povedať „dost už bolo kompromisov“. Aj na vyjadrenie nesúhlasu s ďalším rastom prosperity vašej spoločnosti či názoru, že divá príroda je dôležitejšia než pracovné miesta, potrebujete riadnu dávku odvahy. Odvalu musíte nájsť, aj keď chcete písať listy vašim miestnym novinám. Treba pozbierať odvalu, aby ste vystúpili na verejnosti a prehovorili. Na nekompromisný spôsob života je potrebná odvaľa.

A chce to odvalu položiť svoje telo medzi stroj a prírodu, postaviť sa pred motorovú pílu alebo buldozér.

V roku 1848 šiel Henry David Thoreau do väzenia za to, že na protest proti vojne s Mexikom odmietal platiť daň z hlavy. Keď za ním prišiel Ralph Waldo Emerson, aby za neho zložil kauciu, spýtal sa, „Henry, čo tu robíš?“

„Ralph, čo ty robíš tam vonku?“ odvetil ticho Thoreau.

V tomto bláznivom svete, kde krátkozraká chamtivosť vládne nad celkovým životom, tí z nás, ktorí sa riadia etikou Zeme, tí, schopní nadšenia a fantázie, musia čeliť šialenému stroju. Tentoraz je však potrebné postaviť sa tomuto stroju do cesty tak, ako to urobila 19-ročná oregonská aktivistka hnutia „Earth First!“ Valerie Wadeová, keď sa vyšplhala na 80 stôp vysokú douglasku, aby ju zachránila pred zotnutím, či tak, ako to urobil Howie Wolke, wyomingský sprievodca, dobrodruh a spoluzakladateľ hnutia Earth First!, keď povýťahoval vymeriavacie kolíky pozdĺž zamýšľanej prieskumnej trasy výskytu plynu v oblasti pôvodnej lokality losov. Obaja z nich vystavili svoje životy nebezpečenstvu a šli za to do väzenia. A boli obaja hrdí na to, čo vykonali. Títo dvaja sú hrdinami Zeme tak, ako sú nimi aj stovky ďalších, ktorí pri obrane divočiny preukázali svoju odvalu.

Táto obrana nie je obranou arogantnou, nie je postojom „človeka – boha“ snažiaceho sa chrániť čosi, čo je menej ako on sám. Je to skôr pokorné splynutie so Zemou, je to zjednotenie sa s dažďovým pralesom, púšťou, horou, so samotnou prírodou pri obrane seba samého. A práve tým, že sa staneme súčasťou divej prírody, zrazu nájdeme odvahu oveľa väčšiu, ako sme my sami, táto jednota nám dodá smelosť postaviť sa proti nepriateľskému humanizmu, proti stroju či proti doláru, väzeniu, ba dokonca aj proti smrti kvôli niečomu, čo je posvätné a správne: „pre večný tanec života“.

Pred 80-timi rokmi skončil Aldo Leopold Lesnícku fakultu v Yale a šiel pracovať pre novozaložený Forest Service do oblastí Arizony a Nového Mexika. Dostal úlohu preskúmať potenciálne možnosti ťažby stavebného dreva vysoko v divých Bielych horách východnej Arizony, ktoré boli vtedy ešte rozsiahlou oblasťou bez jedinej cesty. Jedného dňa sa Leopold aj so svojou pracovnou skupinou zastavil, aby si dali obed na kraji skaly čnejúcej sa ponad prudký potok. Ako tak jedli, všimli si v širokom zvieracom brode povyššie akýsi pohyb. Najprv im prišlo na um, že je to srna, ale keď sa spod vrúb vytmolila skupinka šteniatok ponáhľajúcich sa v ústrety matke, bolo im jasné, že je to vlčica. V tých časoch stretnúť vlka znamenalo pokúsiť sa ho za každú cenu uloviť. Leopold a jeho muži na koňoch náhlivo povytahovali z pošiev svoje pušky a začali páliť. Vlčica padla, jedno šteňa sa s poranenou labkou odplazilo do skál a Leopold odklusal za nimi, aby ich dorazil. Neskôr o tejto udalosti napísal:

Keď sme došli k starej vlčici, stihli sme zazrieť neznáme zelené plamienky vyhasínajúce v jej očiach. V tej chvíli som pochopil a dodnes si zreteľne uvedomujem, že v tých očiach som uvidel čosi, čo bolo pre mňa nové, čosi, čo poznala iba ona a tá stará hora. Bol som vtedy mladý, plný poľovníckeho zápalu; myslel som si, že keď platí, čím menej vlkov, tým viac vysokej zveri, že žiadne vlky budú znamenať poľovnícky raj. Ale vtedy, keď som videl tie

zelené plamienky v jej očiach hasnúť, uvedomil som si, že ani hora, ani vlčica s týmto názorom nesúhlasia.

Zelené plamienky. Nech navždy blčia v očiach vlčice. Keby tiež stále driemali aj v Zemi. No hlavne, aby horeli i v nás.

2 Earth First!

Ak nevystačíme s protestovaním, musíme sa postaviť na odpor. A ak aj to bude málo, nasadíme do boja všetky prostriedky.

— Edward Abbey

Počiatky ochranárskeho hnutia v Spojených štátoch boli potomkom, a to zďaleka nie ľavobočkom, spoločenského zriadenia. Bolo takmer pravidlom, že zakladatelia spoločností Sierra Club, National Audubon Society*, Wilderness Society a rôznych iných ochranárskych zoskupení patrili medzi piliere americkej spoločnosti. Bol to skutočne elitný spolok – náruživí lovci typu Teddyho Roosevelta, prírodovedci ako John Burroughs, milovníci prírody podľa vzoru Johna Muira, pionieri – lesníci a ekológovia

* the National Audubon Society – Národná audubonská spoločnosť. Pozn. prekl.

podobného razenia ako Aldo Leopold a bohatí sociálni reformátori ako Gifford Pinchot a Robert Marshall. Nešlo teda o žiadnych anarchis-
tických ludditov.

V období, keď sa Sierra Club vypracoval na politicky zrelú silu, ktorá už dokázala zablokovať výstavbu priehrady v Echo parku v roku 1956 a ktorej sa podarilo presadiť vydanie zákona Wilderness Act v roku 1964*, jeho členovia (ako aj členovia podobne orientovaných spolkov) pozostávali s najväčšou pravdepodobnosťou z lekárov, matematikov a nukleárných fyzikov. Odpadlíci od tohoto hlavného prúdu sa v päťdesiatych a šesťdesiatych rokoch pridávali k novým zoskupeniam. David Brower, v tom období výkonný riaditeľ Sierra Clubu a zároveň osoba najviac zodpovedná za vytvorenie nového, moderného chápania ochranárskeho hnutia, sa začal otvorene vyjadrovať k páli-
čivým otázkam, útočiacim na ambície a smer vývoja priemyselnej spoločnosti a to až dovtedy, kým ho vedenie Sierra Clubu v roku 1969 neprepustilo. V skutočnosti to bolo však až na Deň Zeme v roku 1970, kedy ochranárske hnutie zaznamenalo prvý naozajstný príliv z radov protispoločensky naladených radikálov. Bolí to bývalí odporcovia vojny vo Vietname, ktorí objavili nové bojové pole – životné prostredie. Zrazu sa na mítingoch ochranárskych skupín popri účesoch na ježka objavili aj dlhé brady a rečnícke prejavy stretnutí náhle ožili.

Avšak táto nová bojovnosť nemala dlhú životnosť. Eko-anarchis-
tické skupiny ako Black Mesa Defense**, ktoré dodávali hnutiu potrebnú ostrosť, doslova excelovali na stockholmskej Konferencii

* the Wilderness Act – významný ochranársky zákon z roku 1964, ktorým Kongres ustanovil vznik nového typu chránených územných jednotiek tzv. Wilderness Areas, v ktorých by bolo možné zabezpečiť živočíšnym a rastlinným spoločnostiam pôvodné životné podmienky. Pozn. prekl.

** the Black Mesa Defense – Obranci Čiernej stolovej hory. Pozn. prekl.

OSN o životnom prostredí človeka v roku 1972, lenže po nej sa pozvoľna vytratil zo scény.

Zistil som, že spolu s množstvom iných vedľajších produktov šesťdesiatych rokov, ktoré v rokoch sedemdesiatych prenikli do ochranných organizácií, sa kompromisy ujali najlepšie. Oblek a kravata si začali raziť cestu k oblastným funkcionárom USFS, ako aj k členom Kongresu. Naučili sme sa mierniť vo svojich požiadavkách, podobne ako v spôsobe obliekania. Pochopili sme, že extrémisti sú na zasadaniach vlády ignorovaní a že dosiahnuť to, aby vás senátor objal okolo ramien a podal návrh zákona o chránených prírodných oblastiach, znamenalo zvážiť všetky navzájom si odporujúce záujmy ťažby nerastov a dreva, možnosti pastvy pre dobytok a podľa toho aj okresať svoje vlastné požiadavky. Samozrejme, že sme chceli byť dobrí, vlasteneckí Američania. Samozrejme, že nám záležalo aj na produkcii hovädzieho mäsa, aj na ťažbe dreva a nerastov. Snažili sme sa dokazovať, že ochrana voľnej prírody a čistého vzduchu nie je až tak veľmi v rozpore s veľkosťou hrubého národného produktu a že v skutočnosti ekonomike prospieva. Preli sme sa o to, že konjunktúra priemyslu je možná aj bez vŕtania naftových studní v zatiaľ nedotknutých prírodných oblastiach.

Tento umiernený postoj sa ukázal byť výhodný najmä, keď sa ku kormidlu v Bielom dome dostal v roku 1977 Jimmy Carter, prvý prezident od doby Teddyho Roosevelta, ktorý bol uznávaným ochrancom prírody. Samozvaní ochranári získavali významné posty v Carterovej administratíve. Novinárske úvodníky hlásali, že ochrana životného prostredia má pevne zakotvené miesto v našom spoločenskom zriadení a že tomu už nebude nikdy inak. Hneď sa našlo aj nové heslo: Kvalita životného prostredia ruka v ruke s neustálym ekonomickým rastom.

Lenže hoci sme mali prístup a vplyv v najvyšších kruhoch, predsa sa zdalo, že niečo nie je v poriadku. Keď došlo k priamemu meraniu síl, záujmy ochrany životného prostredia boli vždy porazené záujmami priemyslu. A pritom to boli naši priatelia, kto nás odmietal brať na

vedomie. Snažili sme sa porozumieť problémom, ktorým museli čeliť oni v ich reálnom politickom svete. Poskytli sme im výhodu tým, že sme neboli dostatočne rozhodní. Nedokázali sme sa domáhať svojich požiadaviek, keď to bolo naozaj potrebné.

Nad všetkým tým som premýšľal v jeden šedivý januárový deň v roku 1979 sediac vo svojej kancelárii vedenia Wilderness Society len asi tri bloky od Bieleho domu. Vtedy som sa práve vrátil z tlačovej konferencie, ktorá sa konala v South Agriculture Building, kde Forest Service predložila zarmucujúce rozhodnutie týkajúce sa jej druhej správy Roadless Area Review and Evaluation (RARE II) ^{*}, ktorou sa zaoberala dlhých dvadsať mesiacov s cieľom rozhodnúť, ktoré územia Federálnych lesov ^{**} majú zostať zachované v pôvodnom stave. Uvoľnil som si kravatu, vyložil nohy v kovbojských čizmách na stôl, otvoril si ďalšiu fľašu piva a začal premýšľať nad programom RARE II a nad tým, prečo sa veci nevydarili. O Jimmovi Carterovi sa hovorilo, že je veľkým milovníkom prírody. Doktor M. Rupert Cutler, bývalý zástupca výkonného riaditeľa Wilderness Society, za Cartera námestník ministra poľnohospodárstva zodpovedný za Forest Service, bol otcom myšlienky RARE II. Aj tu sme však naše požiadavky podriadili záujmom ťažby dreva, surovín a chovu dobytku na celej čiare. Z 80 miliónov akrov lesov dovtedy nevyužívaných a bez ciest, ktoré boli súčasťou 190 miliónov akrov Federálnych lesov, navrhlo Ministerstvo poľnohospodárstva uchrániť od výstavby ciest a ťažby dreva iba 15 miliónov akrov ^{***}. A navyše, dočerta, my – teda ochranári – sme boli

* RARE II. – ochranný program „Revízia správa o bezcestných oblastiach II“

** National Forests – Federálne lesy patriace pod Správu lesov (USFS).

*** V programe RARE II. Forest Service v skutočnosti brala do úvahy iba 62 miliónov akrov. Ďalších 18 miliónov akrov, ktoré boli taktiež bez ciest aj bez iných zásahov, neprichádzalo do úvahy kvôli pochybným výskumným projek-

príliš umiernení. Naša opozícia bola v mimoriadnej pohotovosti, radikálna, emocionálna s argumentami plnými slabých miest. Zato my sme sa držali faktov, boli sme racionálni. Na verejnosti sme vystupovali oveľa častejšie než oni a s omnoho serióznejšími kritikami. A predsa sme prehrávali. Zrazu sme sa začali obávať, že niektorá miestna ochranárska skupina by mohla vystúpiť a zažalovať Forest Service za nepravdivé podkladové údaje o vplyvoch ľudského činiteľa v daných ekosystémoch pre program RARE II. My sme však o žiadny súdny proces nestáli, pretože sme vedeli, že by sme ho mohli vyhrať. Obávali sme sa politických dôsledkov takéhoto víťazstva, keďže by to mohlo rozhnevať niektorých vplyvných senátorov a poslancov. A tak tí z nás, ktorí boli vo Washingtone, robili všetko možné, aby udržiavali rado- vých voličov v poslušnosti. Niečo mi na tom celom nesesedelo.

Po skončení akcie RARE II som sa vzdal svojej funkcie vo Wilder- ness Society vo Washingtone a vrátil som sa do Nového Mexika k svojej pôvodnej práci zástupcu za juhozápadnú sekciu Wilderness Society, presnejšie povedané, začal som sa zaoberať problémom nad- merného chovu dobytká na 180 miliónoch akrov verejných pozemkov na Západe, spravovaných Department of the Interior's Bureau of Land Management^{*}.

Po celé roky patrili tieto územia – také bohaté na voľne žijúce zvieratá, krásnu scenériu, možnosti rekreácie, teda na divočinu – medzi súkromné pozemky bohatých podnikateľov Západu. Samotný BLM toho neurobil mnoho pre usmerňovanie a kontrolu naozaj príliš

tom, politickým tlakom alebo jednoducho preto, že sa s nimi ako s chránenými územiami už ďalej nepočítalo, keďže tieto oblasti boli už skôr zaradené do dlhodobých plánov využívania pôdy.

* the Department of the Interior's Bureau of Land Management-BLM – Úrad pozemkovej správy Ministerstva vnútra. Pozn. prekl.

rozšíreného chovu dobytká, ktorý spôsoboval odplavovanie miliónov ton pôdy najvyššej kvality dolu riekami Colorado, Río Grande a ostatnými, ničiac tým prirodzené životné prostredie divých zvierat a meniac tak krajinu na nepoznanie.

Posmelený súdnym procesom, ktorý zahájila Natural Resources Defense Council*, BLM predložil niekoľko hlásení o vážnom stave poškodzovania pôdy nadmerným chovom dobytká v tejto oblasti. Tieto hlásenia potvrdzovali, že väčšina pozemkov BLM je ním vážne poškodená a že je potrebné rapídne znížiť počet chovných kusov. No hneď po očakávanom protiútoky zo strany farmárov a ich politických priateľov v Kongrese a v hlavných mestách sa BLM stiahol tak rýchlo, že na Ministerstve vnútra nastali vážne personálne zmeny. Prečo boli v BLM a na Ministerstve vnútra takí zbabelí?

Okrem toho, že ma táto otázka neprestávala vnútorne trápiť, stále viac a viac ma znepokojovali aj nové trendy v samotných ochranárskych organizáciách. Keď som pôvodne začal pracovať v roku 1973 pre Wilderness Society, jediný spôsob ako v tých časoch dostať prácu v nejakej ochranárskej skupine bol prejavovať sa ako veci oddaný radový člen. Pomohlo, ak ste mali solídne akademické vzdelanie, ale oveľa väčším plusom bola minulosť schopného radového ochranárskeho aktivistu.

Uvedomovali sme si, že na tomto poli nikdy nebudeme mať platy, aké by sme získali vo vláde alebo pri súkromnom podnikaní, ale nikto z nás to ani neočakával. Pracovali sme pre neziskové spolky. Stačilo nám len toľko, aby sme mohli mať vždy nejaké jedlo na stole, niečo na zaplatenie daní a na pár fliaš piva – nechceli sme zbohatnúť. Ale v druhej polovici sedemdesiatych rokov nastala zmena. Ľudia hľada-

* Natural Resources Defense Council – Rada ochrany prírodného bohatstva. Pozn. prekl.

júci zamestnanie v ochranárskych spolkoch sa začali orientovať na kariéru. Mali už honosnejšie tituly (prírodné vedy alebo právo nahradili históriu i angličtinu) a našu prácu videli v podobnom svetle ako zamestnanie vo vláde či v priemysle. Týmto ľuďom sa ich povolanie stalo iba medzistupňom k neskoršej oveľa významnejšej funkcii. Už im nešlo o spoločnú vec, bola to pre nich iba otázka profesionality.

Medzi radovými členmi a vedením vznikala priepasť. Navyše sme sa začali naťahovať ešte aj kvôli platom. Bývalé mzdy nám už nestačili, čísla na výplatných páskach odzrkadľovali aj naše postavenie v hnutí. Na našich zhromaždeniach vystriedali budweissera a fazuľu vyberané druhy syrov a vín.

Výkonnú riaditeľku Wilderness Society, ktorou bola do roku 1978 prominentná aljašská ochranárka, pilotka z druhej svetovej vojny a feministka Celia Hunterová, vystriedal Bill Turnage, dravý mladý podnikateľ, ktorému priniesol úspech obchod s Ansel Adams. V priebehu dvoch rokov Turnage odstránil všetkých zamestnancov Celie Hunterovej a nahradil ich profesionálmi pre prácu v modernej organizácii. Správna rada začala pracovať na tom, aby pritiahla aj pozornosť milionárov s minimálnym záujmom o životné prostredie. Stávali sme sa, aspoň sa nám to niektorým tak zdalo, na nerozoznanie podobní tým, proti ktorým sme už len naoko bojovali.

Vzdal som sa svojho miesta v júni 1980.

Myslím si, že zvyšok hnutia sa uberal podobným smerom. Boli ešte niekde medzi nami nejakí radikáli? Nieкто, kto by dokázal stáť si odhodlane za svojím? Bolo to smutné, ale neboli. Národné spolky – Sierra Club, Friends of the Earth*, National Audubon Society, Natural Resources Defence Council a ďalšie – sa k väčšine problémov stavali

* the Friends of Earth – spolok Priatelia Zeme pozn. prekl.

z pozície zlatej strednej cesty. No aj tieto ich polovičaté požiadavky sa čoskoro skončili kompromismi. Vedenia spolkov sa museli oháňať, aby udržali radových členov na uzde. Varujúc ich pred extrémistickými a nerozumnými činmi sa všemožne usilovali o to, aby im nezasahovali do ich umiernennej celonárodnej stratégie. Dokonca aj Friends of the Earth, ktorí začínali ako vášniví radikáli ešte v časoch opojného obdobia prvého Dňa Zeme, sa postupne naklonili smerom do stredu, až skončili, čo bolo vtedy pravidlom, ako jeden z bezproblémových členov neformálnej koalície veľkých organizácií ochrany životného prostredia.

Sám som tento postoj roky obhajoval. Veril som, že umiernenou taktikou sa nám podarí zachrániť viac voľnej prírody. Skromnejšími požiadavkami sme menej dráždili opozíciu. Spoločnosti sme mohli záujem o životné prostredie vštepovať iba racionálnym, ekonomickým argumentovaním. Bolo potrebné reprezentovať sa solídnym zázemím.

Zásadný zlom v tomto mojom umiernenom postoji prišiel v roku 1979 zanedlho potom, čo som sa vrátil z Washingtonu do malej farmárskej osady v Glenwoode v Novom Mexiku. Už predtým som tam šesť rokov žil a hoci som bol ako ochranár známy, dá sa povedať, že som bol vcelku dobre prijatý. Krátko po mojom príchode v New York Times publikovali článok o RARE II., pričom sa sústredili na Gila National Forest v okolí Glenwoodu. Na môj údiv článok citoval farmára, ktorého som ja považoval za svojho priateľa, ako jedného z miestnych obyvateľov, ktorý sa mi vraj vyhrážal kvôli možným následkom vytvorenia chránenej oblasti na ich území. O pár dní neskôr ma na ulici obkolesili štyria muži, jeden z nich bol majiteľom miestnej kaviarne, kde som si často a rád dával vyprážený kurací rezeň. Vyhrážali sa mi práve kvôli programu RARE II.

Nemal som strach, ale bol som roztrpčený a hlavne – prekvapený. Bol som jeden z vedúcich liberálnych ochranárov v Novom Mexiku. S úspechom som presvedčil novomexické ochranárske spolky, aby

v programe RARE II navrhovali vytvorenie menších chránených zón v Gila National Forest so štatútom Wilderness Areas. Kde sme zlyhali? Znovu a znovu som sa zamýšľal nad rôznymi prístupmi k RARE II: nad tým umierneným prístupom plným kompromisov, praktikovaným hlavnými ochranárskymi spolkami a tým druhým – hlučným, vášnivým, extrémistickým postojom motorizovaných nadšencov, mnohých farmárov, kadejakých reklamných agentov, drevorubačov a baníkov. Oni vyzerali ako blázni. My sme mali punc štátnikov. Oni vyhrávali.

Posledná kvapka padla 4. júla 1980 v Moabe v Utahu. Stalo sa, že jedna okresná komisia poslala do oblasti, označenej BLM ako budúca možná Wilderness Area, ťažobný buldozér. Zásah tohoto buldozéra bol výzvou k tzv. Sagebrushskej rebélii, ktorá sa stala vystúpením obchodných komôr, farmárov a pravicových fanatikov Západu, nárokujejúcich si, aby boli federálne územia prevedené do vlastníctva jednotlivých štátov, prípadne neskôr do súkromného sektoru. Samotná rebélia mala vyslovene extrémistický charakter, ba dokonca jej chýbala podpora mnohých konzervatívnych členov Kongresu, a predsa sa BLM zo strachu ani len nepokúsil zastaviť akcie tejto okresnej komisie.

Čo sme my vlaste dosiahli?, premýšľal som. Sme na tom v našej snahe zachrániť Zem lepšie dnes, než sme boli pred desiatimi rokmi? Rad-radom som preberal všetky reálne problémy: rast svetového obyvateľstva, ubúdanie tropických dažďových pralesov, pokračujúca masakra africkej fauny, ropné znečisťovanie oceánov, kyslé dažde, hromadenie oxidu uhličitého v atmosfére, rozširovanie sa púští vo všetkých svetadieloch, zánik domorodých národov a vnucovanie jednotnej /európskej/ kultúry celému svetu, plány na rozdelenie Antarktídy, zamýšľaná hlbinná ťažba na morskom dne, šírenie jadrových zbraní, výskum rekombinovanej DNA, toxický odpad... Všetko to pôsobilo hrozivo. A ja som sa zrazu zľakol toho, že sme vlastne

nedokázali urobiť nič pre to, aby sme zvrátili chod udalostí. V skutočnosti sa obrátky dokonca zvýšili.

A potom prišiel Ronald Reagan. James „Po mne potopa“ Watt sa stal ministrom vnútra. Louisiana-Pacific prevzala kontrolu nad Forest Service. Exxon kontroloval Ministerstvo vnútra. Environmental Protection Agency* prešla pod Dowa. Reaganova administratíva a republikánsky Senát sa snažili okresať už aj tak dosť oklieštený návrh zákona o území Aljašky. Clean Air Act**, ktorý sa mal znovu prerokovávať stál zrazu pred vládou, ktorú zaujímali viac účty združených aktív než nezdravé ovzdušie. Pozemky BLM sa zrazu zdali Ministerstvu vnútra až obscénne nahé bez odevu ropných vrtov. Súčasne Ministerstvo poľnohospodárstva nariadilo Forest Service zbaviť Federálne lesy slabých a chorých starých stromov. Kovboji vlastnili pasienky a Boh nech pomáha tulákovi, kojotovi alebo stebľu trávy, ktoré by im skrížilo cestu.

Niektorí z nás možno ešte pred Reaganovým zvolením začínali mať pocit, že nastal čas vytiahnuť nový tromf: založiť novú, bojovnú, nekompromisnú skupinu, ktorá by sa nebála vysloviť nahlas to, čo bolo treba a svoje vyhlásenia podložiť akciami omnoho účinnejšími, než aké boli ochotné podnikáť uznávané ochranárske organizácie. Táto myšlienka na nás dorážala už pár rokov. Až sa nakoniec niekoľko rozhorčených ochranárov – medzi nimi Susan Morganová, bývalá riaditeľka osvetly vo Wilderness Society, Howie Wolke, bývalý wyomingský zástupca organizácie Friends of Earth, Bart Koehler, bývalý wyomingský zástupca za Wilderness Society, Ron Kezar, dlhodobý

* The Environmental Protection Agency – Agentúra pre ochranu životného prostredia. Pozn. prekl.

** The Clean Air Act – zákon o čistote ovzdušia pozn. prekl.

aktivista Sierra Clubu a ja – rozhodlo, že čas vyjednávania sa skončil. Založili sme nové zoskupenie, ktoré sme nazvali „Earth First!“. Predsavzali sme si, že budeme radikálni, tak vo svojom vystupovaní, ako aj v prejavoch, filozofii a organizácii našej práce, aby naša činnosť bola účinná a aby sme unikli nástrahám kooptácie a umiernenosti, ktoré sme až pridobre poznali.

Aké boli dôvody a ciele radikalizácie ochranárskeho hnutia, pýtali sme sa sami seba sediac okolo vaty vo wyomingských horách?

- * Vytrvalo stáť za požiadavkami radových členov.

- * Dokázať, že Sierra Club a jeho spojenci sú vo svojej podstate umiernenci, ktorí schvaľujú spoločenský poriadok, a vyvrátiť Reaganovo-Wattove tvrdenie, že sú to „ochranárski extrémisti“.

- * Vytvoriť protiváhu radikálnej opozícii hnutia za životné prostredie, akou je napríklad „Grand County commision“, a zabezpečovať priestor pre širšie názorové spektrum členov hnutia.

- * Prinavrátiť unavenému hnutiu za životné prostredie, zbavenému všetkej fantázie, niekdajšiu energiu, radosť a entuziazmus.

- * Dozrieť na to, aby si doterajšie zoskupenia stáli za svojimi požiadavkami. Cítili sme, že vyhlásením rýdzeho, nekompromisného postoja, skutočne brániaceho záujmy Zeme, by mohlo naše nové hnutie pomôcť ostatným zoskupeniam v úsilí priblížiť sa myšlienkam svojej pôvodnej filozofickej základne.

- * Poskytnúť východisko mnohým pôvodne radikálnym ochranárom, ktorí sa utiahli do ústrania z dôvodu rozčarovania nad kompromisnou politikou a kooptáciou ochranárskych združení.

- * Podporovať produktívne frakcie; keďže platí, že nápady, tvorivosť a energia pramenia z radikalizmu frakcií a odtiaľ sa rozširujú neskôr aj smerom do centra.

- * Vyzývať ostatných k činom priamo inšpirovaným stránkami knihy „The Monkey Wrench Gang“ (román Edwarda Abbeyho o och-

ranárskej sabotáži), hoci samotné hnutie Earth First! by malo byť zdanlivo poslušné zákonu.

* Podporovať vývoj nového svetonázoru na biocentrickom základe, ktorý by vychádzal z filozofie Zeme. Brániť Zem s odhodlaným nasadením.

Názov „Earth First!“, čiže „Zem najprv!“ sme si zvolili, pretože krátko a stručne vyjadruje najdôležitejšiu vec, v ktorej sa všetci jednoznačne zhodujeme: a to, že pri akomkoľvek rozhodnutí musí stáť na prvom mieste hľadisko Zeme.

Skutočne radikálnej, myšlienke Zeme oddanej skupine musí byť záujem o zachovanie voľnej prírody kľúčovým princípom. Myšlienka o harmónii v prírode je koniec koncov najradikálnejšou ideou v celých dejinách ľudského myslenia – je radikálnejšia než filozofia Paina, Marxa či Maa. Jej podstatou je tvrdenie, že ľudské bytosti na tejto planéte nie sú najvyššími vládcami, Zem nebola stvorená výlučne pre druh Homo sapiens, ľudská existencia nie je ničím iným ako iba jednou z foriem života na našej planéte, a preto nemá žiadne výsostné práva. Áno, sme za zachovanie harmónie vo voľnej prírode – kvôli nej samej bez toho, aby sme v nej hľadali čokoľvek, čo by bolo na prospech človečenstva. Divočina pre divočinu.

Pre medvede a veľryby, pre sýkorky, štrkáče aj chrobáky. A tiež-... divočina pre ľudí. Pretože ona je laboratóriom ľudskej evolúcie a pretože je to náš domov.

Už nestačí zachraňovať iba niekoľko zostávajúcich zvyškov voľnej prírody. Jedinou nádejou pre Zem (vrátane ľudstva) zostáva vyčleniť rozsiahle územia a vytvoriť v nich prísne rezervácie voľnej prírody, uchránené od všetkých vplyvov moderného priemyslu a techniky. Zaútočme na Cleveland, Los Angeles. Ovládnime ich. Pokúsme sa ich skutočne obývať. Snažme sa upraviť rozľahlé územia, ktoré ešte môžu byť uzdravené, do podoby podobnej pôvodným podmienkam, nech sa v nich znovu rozšíria populácie medveda grizlyho a vlka, ako aj

pôvodné druhy prériových tráv a nedovoľme, aby do ich existencie mohla akýmkoľvek spôsobom zasahovať moderná civilizácia.

Nájdime v Spojených štátoch pre každý z našich ekosystémov vhodné územie o rozlohe nie iba smiešnych tisícov akrov, ale naopak aspoň o rozlohe milióna alebo desiatich miliónov akrov a pokúsme sa na ňom obnoviť niekdajšiu divočinu. Vystahujme odtiaľ ľudí aj s ich autami. Zrušme cesty a kultivovanú pôdu nechajme ležať ladom. Dnes už nestačí iba protestovať proti stavbe nových priehrad na našich ešte nedotknutých riekach. Dnes musíme začať priamo so zbúraním niektorých už existujúcich priehrad – počnúc priehradami Glen Canyon na rieke Colorado v Arizone, Tellico v Tennessee, Hetch Hetchy a New Melones v Kalifornii. Je treba oslobodiť tieto spútané rieky.

Kladenie dôrazu na obnovenie voľnej prírody neznamená, že budeme ignorovať ostatné problémy životného prostredia, alebo že sa budeme úplne vyhýbať sociálnym otázkam. V Spojených štátoch sú černosi a Chicanos vo vnútorných getách veľkomiest najviac postihnutí znečisteným vzduchom a vodou; v prvom rade oni sú tí, ktorí sa ocitli v pasci veľkomestského väzenia. Pochopili sme teda, že nestačí zaoberať sa iba jednou stránkou problematiky životného prostredia, ale že je potrebné nájsť spoločnú reč so všetkými progresívnymi smermi spoločnosti, kedykoľvek je to možné.

Samozrejme, že skupiny, ktoré sa viacej starajú o kôrnatce gila a pumy než o ľudí, asi ťažko dospejú k nejakému zmysluplnému spojenectvu s ostatnými sociálnymi združeniami. Ale určite existujú spoločné problémy, pri ktorých môžu ekoradikáli spolupracovať s feministkami, hnutím „Native American“, s protinukleárnym a mierovým hnutím a tiež so združeniami za občianske práva a slobody. Vrodený konzervatizmus ochranárskeho spoločenstva ho robí opatrným pred prílišným priatelením sa s týmito ľavičiarskymi organizáciami. Naozaj však dúfame, že sa nám podarí otvoriť cestu k lepšej spolupráci.

Vedeli sme, že potrebujeme zvoliť novú taktiku – niečo viac než len neúčinné komentáre na adresu bezútešných hlásení o stave znečistenia alebo vypisovanie bezvýznamných listov členom Kongresu. Politika ulice. Občianska neposlušnosť. Obratné kúsky. Treba tých darebákov obrátiť na posmech. Nestratiť zmysel pre recesiú.

Kľúčom je čin. Činy sú dôležitejšie než filozofické puntičkárstvo či nekonečné prepracovávanie dogiem (čím sú práve radikáli neslávne známi). Naša filozofia bude tým účinnejšia, čím viac bude podložená skutkami. Majme na pamäti, že mnohotvárnosť nie je iba korením života, ale aj jeho silou. Jediné, čo by sme od kohokoľvek, kto by sa k nám chcel pridať, žiadali, by bolo, aby preukázal naozajstnú vieru v našu Zem. Práve preto chceme, aby malo toto hnutie náruč otvorenú, tak pre pouličných básnikov, ako aj pre hromotlkov z kovbojských krčiem, agnostikov aj pohanov, vegetariánov aj milovníkov surových steakov, pacifistov aj takých, čo si radi koledujú o modriny pod okom.

Radikáli mali často sklony k vážnosti a pocitu vlastnej dôležitosti. Ale my sme prišli na to, že ak sa už nebudeme vedieť zasmiať sami na sebe, stane sa z nás jednoducho iba ďalšia banda nebezpečných fanatikov, ktorých by bolo treba pozatvárať tak ako riaditeľov naftových spoločností. Humor totiž nielenže chráni duševné zdravie jednotlivca i celej skupiny, on tiež zosmiešňuje arogantnú pýchu, ktorá je hlavnou príčinou rozporov v hnutí za životné prostredie. Humor je naozaj veľmi účinná zbraň, no nevyhnutne potrebná je aj oddanosť, vášeň, odvaha a zápal. Bývali sme príliš rozumní, priveľmi rozvážni a nekonečne tolerantní. Teraz nastal čas nechať sa uniesť vlastným hnevom, vykričať sa, dovoliť, aby zúrivosť vyplavila na povrch všetko, čo ľudská rakovina Zemi spôsobuje. Je čas skončiť s kompromismi. Pre hnutie Earth First! neexistuje obdobie prímeria ani zastavenia paľby. Kapitulácia je nemožná. Nebude žiadne prerozdeľovanie území.

Odvtedy, čo boli bohyne Zeme v Antickom Grécku zahnané pyšnými olympskými bohmi, napreduje utláčanie žien, ako aj samotnej Zeme ruka v ruke s upevňovaním mocenskej organizácie. Preto sa naše hnutie rozhodlo, že bude stáť mimo akejkoľvek formy organizovanosti; žiadni úradníci, ani vydávanie nariadení, nijaká ústava, žiadne združovanie členskej základne, nijaké členské príspevky, jednoducho iba skupina žien a mužov oddaných Zemi. Na prelome nášho storočia William Graham Sumer napísal slávnu esej nazvanú „Dobytie Spojených štátov Španielskom“. Obhajuje v nej svoju tézu, že v konečnom dôsledku bolo práve Španielsko víťazom španielsko-americkej vojny, pretože Spojené štáty od neho prevzali jeho imperialistický a totalitný spoločenský systém. Boli sme presvedčení, že ak by sme aj my využili organizačný systém priemyselného štátu, čoskoro by sme prebrali aj antropocentrickú teóriu, podobne ako sa to stalo v Audubon Society či v Sierra Clube.

A keď sme v našom rozhodnutí dospeli až sem, začali sme konať.

Akoby dielo Dartha Vadera tiahne sa masívna vodná nádrž Glen Canyon kaňonom rieky Colorado na hraniciach Arizony a Utahu. Zadržiava chladné, mŕtve vody „jazera“ Powell, vzdialeného asi 180 míľ hore prúdom, zaplavujúc tak najhrôzostrašnejší, ale aj najmagickjší kaňon na Zemi. Viac než akýkoľvek iný ľudský výtvar stala sa priehrada Glen Canyon symbolom skazy voľnej prírody, symbolom víťazstva techniky bezohľadne prenikajúcej do všetkých kútov Západu. Zrušenie a zbúranie tejto priehrady a úplné oslobodenie spútaného Colorada je najvrúcnejším želaním každého eko-bojovníka. Tak sa stalo, že sa 21. marca 1981, práve v prvý jarný deň, tradične považovaný za čas znovuzrodenia, zišli stúpenci hnutia „Earth First!“ po prvýkrát na svojom celonárodnom mítingu na priehrade Glen Canyon.

Toho rána vytvorilo 75 účastníkov živú reťaz pozdĺž mosta Colorado River Bridge vo výške 700 stôp nad kedysi voľnou riekou. Všetky svoje pohľady upierali na piatich druhov, nachádzajúcich sa na priehradnom múre povyše, ktorí mali plné ruky práce s nemotorným veľkým čiernym balíkom. Tí, čo boli na moste, držali v rukách plagáty s heslami ako: Nech ide do čerta Watt, nie rieky!, Oslobodte Colorado!, Nech si voľne tečie!. A my piati na priehrade sme priviazali laná o mreže a s výkrikom „Earth First!“ sme nechali 300 stôp čierneho igelitu rozvinúť sa dolu priehradným múrom, čo vytváralo dojem zväčšujúcej sa trhliny. Z mosta k nám doliehali výbuchy radosti.

Potom prehovoril k demonštrantom Edward Abbey, autor knihy „The Monkey Wrench Gang“, rozhovoriac sa o „zelenom a živom zákutí divočiny“, akým ešte pred devätnástimi rokmi Glen Canyon bol:

Vzali nám ho. Politici Arizony, Utahu, Nového Mexika ruka v ruke s priemyselníkmi, mestskými podnikateľmi a farmármi Juhozápadu nám tento poklad ukradli, aby mohli presadzovať a šíriť svoju pomätenú ideológiu bohatstva, zisku a moci; moc na získanie bohatstva, bohatstvo kvôli moci.

Keď hovoril o budúcnosti, poradil Abbey toto: „Buďme stále v strehu! Postavme sa proti pustošeniu našej domoviny týmito cudzími silami z Houstonu, Tokya, Manhattanu, Washingtonu a Pentagonu. Protestujme! Ak nevystačíme s protestami, musíme sa postaviť na odpor. Ak aj to bude málo, začneme bojovať všetkými prostriedkami“.

Len čo Abbey skončil svoju reč, už na scénu dorazila polícia Správy parku spolu zo zástupcami šerifa okresu Coconino. Zatiaľ čo jedni začali s vypočúvaním Howieho Wolka a mňa, druhí sa snažili rozohnať ilegálne zhromaždenie na moste, country spevák Johnny Sagebrush,

ktorý žil zvyčajne mimo zákon, rozospieval účastníkov celej akcie na ďalších 20 minút.

Rozruch okolo vodnej nádrže Glen Canyon priniesol Earth First! neočakávane veľkú pozornosť zo strany masmédií. Počet členov, pochádzajúcich zo štátov od Mainu až po Havaj, zakrátko vzrástol na viac než tisíc. Dokonca sa o nás začala zaujímať aj federálna vláda. Podľa správ od nám priateľsky naklonených strážcov parku odobrala FBI z miesta celej akcie odtlačky prstov.

Keď sme už takto úspešne odštartovali, zrazu sme si začali uvedomovať stúpajúcu radikalizáciu ochranárskeho hnutia po celej krajine. Pravdupovediac sme až takú veľkú odozvu, akej sa nám dostalo, neočakávali. Možno sa Earth First! objavilo v pravý čas a na pravom mieste.

Cynici sa snáď uškrnú. Ale čo vlastne v skutočnosti zmôžete? Ako chcete bojovať proti spoločnostiam Exxon, Coors, proti Svetovej banke, Japonsku a ostatným gigantickým mocnostiam, ktoré Zemi skutočne vládnu? Ako by ste vlastne vôbec mohli poraziť dominujúce dogmy Západnej civilizácie?

Naša snaha je možno naozaj márna. Ale nikto, kto má Zem skutočne rád, sa nemôže aspoň nepokúsiť. Možno sa zachráni niekoľko druhov živočíchov, možno sa podarí prekaziť vyrúbanie niektorého lesa, alebo bude zbúraná jedna z priehrad. A možno aj nie. Keď hodíte do útrobov stroja francúzsky kľúč, nemusí sa hneď zastaviť, ale určite ho tým aspoň spomalíte a bude to niekoho aj čosi stáť. Navyše je to dobrý pocit, keď ho tam dávate.

3 **Zásady hnutia Earth First!**

*Žijeme v časoch, ktoré ťažko skúšajú ľudskú dušu;
sviatoční vojaci a vlastenci slnečných dní v tejto
krízovej dobe od svojich ideálov veľmi rýchlo upus-
tia, ale ten, kto to vydrží dnes, zaslúži si lásku
a vďaku ďalších generácií.*

— Thomas Paine

Vjúli 1987, sedem rokov po našom stretnutí pri táboráku, keď sa hnutie Earth First! zrodilo, stál som na vyvýšenom pódiu ovenčenom našimi transparentmi a americkými vlajkami uprostred mohutných borovíc, pomedzi koruny ktorých sa predierali slnečné paprsky, v severnom výbežku Grand Canyonu. Predo mnou sedelo niekoľko stoviek ľudí: hippies vo svojich typicky zafarbených habitoch, zálesáci v kovbojských čizmách a klobúkoch, mestskí turisti obutí vo vibramkách, sivé brady aj deti. Táto rozmanitosť bola pôsobivá. Táto sila si vás podmaňovala. Nikdy, ani v

najsmelších snoch, by mi nebolo zišlo na um, že si Earth First! pritiahne také množstvo nadšencov. Nikdy by som sa neodvážil dúfať, že by sme dokázali zasadiť až takú ranu. Upútali sme pozornosť celého národa. Vďaka nám sa úplne menil rozmer rokovania o ekologických záležitostiach, stávali sme sa legendou celej ochranárskej tradície.

A predseda som po tých siedmych rokoch začínal mať pocit, akoby sa naše ciele kdesi v diaľke zahmlievali a strácali svoju niekdajšiu priebojnosť. Keď sme zakladali Earth First!, vyhlásil som vtedy: „Nech činy dodávajú našej filozofii potrebnú ostrosť“. Lenže dnes ma začínalo znepokojovať, že „ako“ začínalo v našich činoch nadobúdať prevahu nad „kvôli čomu“. Činy niektorých našich novopečených stúpcov začínali byť samoučelné. Pociťoval som potrebu vrátiť sa k ochranárskemu fundamentalizmu, potrebu formulovať princípy, ktoré podľa môjho názoru najvýstižnejšie charakterizovali povahu a zmysel hnutia Earth First! a ktoré určovali jeho špecifickú identitu. Ohlas na princípy, ktoré som toho dňa sformuloval, bol taký priaznivý, že som ich neskôr v jeseni toho roku ešte viac rozpracoval v časopise „Earth First! Journal“. Tu ich predkladám.

Na prvom mieste budú vo všetkých našich rozhodnutiach stáť záujmy Zeme a tam, kde to bude potrebné, budú stáť dokonca aj pred záujmami ľudí. Naše hnutie má názov „Zem najprv“ nie „Ľudia najprv“. Niekedy to, čo sa javí byť užitočné pre ľudí ako celok alebo ako určité skupiny či jednotlivcov, môže byť škodlivé v krátkodobom či dlhodobom meradle pre zdravie celej biosféry (a tým v konečnom dôsledku aj pre krátkodobé alebo dlhodobé zdravie a blaho ľudí). Naše hnutie netvrdí, že by mala byť pôvodná mnohotvárnosť planéty zachovaná za cenu znižovania materiálnej životnej úrovne niektorých skupín obyvateľstva. My jednoducho iba tvrdíme, že pôvodná mnohotvárnosť sa musí zachovať, že

rozmanitosť prírody, formovaná počas tri a pol miliardy rokov má zostať bezo zmien. Ľudia sa musia prispôbiť planéte, bolo by vrcholne arogantné očakávať, že sa planéta so všetkými svojimi súčasťami prispôbí požiadavkám ľudí. Vo všetkom, čo ľudská spoločnosť robí, musí stáť na prvom mieste snaha o zachovanie dlhodobého zdravia a mnohotvárnosti života na planéte. Až potom pristupuje na rad blaho človečenstva. Samozrejme, že je potrebné, aby sme boli schopní súcitu, láskavosti a pozornosti voči sebe navzájom, ale Zem musí zostať na prvom mieste.

Odmietame používať hľadisko záujmov ľudstva ako kritérium na hodnotenie všetkých ostatných. Život ľudského jedinca nemá o nič väčšiu vnútornú hodnotu ako život medveda grizzly. Ľudské utrpenie, ktoré je výsledkom sucha a hladomoru v Etiópii, je tragédiou, ale predsa je vykynožovanie živočíšnych druhov v tejto oblasti, ako aj pustošenie ich prirodzených teritórií tragédiou mnohonásobne väčšou. A tu rýchlo prejdeme k ďalšiemu bodu:

Sme oddanými stúpecami filozofie hlbkej ekológie čiže biocentrizmu. V krátkosti táto filozofia tvrdí, že všetkým živým bytostiam a ich spoločenstvám je daná určitá vnútorná hodnota, iba im vlastná cena. Veci prirodzené existujú kvôli sebe samým, čo je v podstate iba iný spôsob vyjadrenia myšlienky, že majú svoju hodnotu. Ostatné bytosti (tak živočíchy, ako aj rastliny), ba dokonca aj tzv. neživá príroda (rieky, hory) tu nie sú kvôli pohodliu ľudí. Naš biocentrický svetonázor popiera modernú koncepciu „prírodných zdrojov“. Dominantnou filozofiou našej doby (ktorú obsahuje tak židovské, ako aj kresťanské náboženstvo, islam, kapitalizmus, marxizmus, scientizmus aj svetský humanizmus) je antropocentrizmus. Je to filozofia, ktorá človeka kladie do centra celého vesmíru, vyčleňuje ho

z ostatnej prírody a pripisuje mu určitú zvláštnu hodnotu. Zástancovia hnutia Earth First! sú v priamej opozícii voči tejto filozofii. My hlásame ekologickú perspektívu, ktorá chápe Zem ako spoločenstvo, a takých zdanlivých nepriateľov ako sú „choroby“ (malária) a „škodcovia“ (komáre) nepokladá za rôzne prejavy zla, ktoré je treba poraziť, ale za rovnako vitálne a potrebné súčasti komplexnej a pulzujúcej biosféry.

Pre nás je divočina skutočnou realitou. Našou hlavnou úlohou je jej zachovanie. Divočina, to nie sú iba chránené parky a krásne scenérie. Je to prirodzený svet, aréna evolúcie, veľký kotol, z ktorého sa vynorili aj ľudia, ale aj domov všetkých ostatných, s ktorými zdieľame život na tejto planéte. Divočina je náš reálny svet; naše veľkomestá, naše počítače, naše lietadlá a vôbec celá naša rušná civilizácia sú iba umelo vytvorené prechodné javy. Je dôležité uvedomiť si, že iba nepatrný zlomok ľudskej histórie sa odohráva mimo pôvodnej divočiny. Preto je záchrana prirodzenosti a mnohotvárnosti života najdôležitejším poslaním. V porovnaní s tým problémy priamo sa dotýkajúce iba ľudí blednú. Ekológia nás učí, že všetko je navzájom prepojené. Z toho vyplýva, že všetky ostatné úlohy, napríklad zabránenie jadrovej vojne, musia byť podriadené práve jedinečnej myšlienke zachovania voľnej prírody. Toto zostáva aj naďalej naším najdôležitejším ťažením.

Vychádzame z faktu, že ľudstvo je premnožené. Je nás všade príliš veľa – v Spojených štátoch aj v Nigérii, vo veľkomestách aj na dedinách so všetkými našimi motykami a traktormi. Hoci je zrejmé, že rozdeľovanie bohatstva a prostriedkov na uspokojovanie základných životných potrieb ľudí je povážlivo nespravodlivé, tento fakt nemôžeme považovať za argument hlavne ľavičarských tvrdení, že to nie je premnoženie obyvateľstva Zeme, ktoré spôsobuje biedu a hlad. Premnoženie je naozaj vážnym problémom; už teraz je nás

príliš veľa a náš počet neustále astronomicky stúpa. Aj keby sa problém nerovnomerného rozdeľovania bohatstva vyriešil, pôsobenie šiestich miliárd ľudí, vyčerpávajúcich prírodu výrobou hmotných statkov a zháňaním potravy, musí zákonite vyústiť do devastácie pôvodnej prírodnej rozmanitosti.

Uznanie dôležitého faktu o premnožení obyvateľstva neznamená, že by sme mali ignorovať jeho ekonomické a sociálne následky, že by sme nemali kritizovať akumuláciu bohatstva v rukách stále menšieho počtu osôb, nerovnomerné rozdeľovanie prírodného bohatstva a skorumpovanosť multinárodných spoločností, ako aj rôznych chýnt tretieho sveta. Jednoducho je potrebné pochopiť, že existencia jaguárov, vráskavcov ozrutných, nosorožcov ostrorohých či dažďových pralesov je nezlučiteľná so stúpajúcim počtom ľudskej populácie.*

Pocítujeme hlboké pochybnosti, ba až antipatie k tzv.

„pokroku“ a „technike“. Ak sa pozrieme na dejiny ľudstva, zistíme, že tzv. rastom našej civilizácie sme my – ľudia viac stratili, než získali. Zrazu sa nám ukazuje, že život v spoločnosti žijacej sa lovom a roľníčením bol celkovo zdravší, šťastnejší a bezpečnejší, než je život dnešných roľníkov, robotníkov alebo podnikateľov. Každý ďalší materiálny prínos technického pokroku znamenal zánik veľkého množstva skutočností hlbokej a neoceniteľnej hodnoty. S pýchou akceptujeme pejoratívne označenia „ludditi“ či „neandertálci“. (Nezriekame sa

* Dve vynikajúce knihy na tému populácie Zeme, ktoré citlivo reagujú aj na sociálne a ekonomické otázky, sú: William R. Catton, Jr. *Overshoot: The Ecological Basis of Revolutionary Change*, (Urbana, Ill., Chicago: University of Illinois Press, 1982) a Paul and Anna Ehrlich: *The Population Explosion*, (New York: Simon and Schuster, 1990). Nikto, kto sa zaujíma o zachovanie biologickej diverzity, by si ich nemal nechať ujsť.

hneď všetkých aspektov civilizácie. Ona nás zrodila a my v nej žijeme, ale to ešte neznamená, že ju nemôžeme kritizovať.)

Odmietame racionalitu ako jediný spôsob myslenia. V rámci nášho hnutia Earth First! existuje v duchovnej oblasti široký priestor pre myšlienkovú toleranciu a asi nikde inde nie je tolerancia myšlienkovvej rôznorodosti taká potrebná ako práve tu. Všetci chápeme, že lineárne, racionálne, logické myslenie ľavej hemisféry predstavuje iba časť nášho mozgu a nášho vedomia. Racionalita je skvelý a užitočný nástroj myslenia – ale je to iba nástroj, jeden zo spôsobov analyzovania skutočnosti. Rovnako významné, ba možno ešte väčšmi, je intuitívne, inštinktívne vedomie. Konečnej pravde sa priblížime skôr pokojným rozjímaním v tichu prírody než štúdiom v knižnici. Čítanie literatúry, logické dišputy a zhromažďovanie faktov a čísel je v modernom kontexte určite nevyhnutné, ale nie sú to jediné cesty, ktoré vedú k pochopeniu sveta a bytia.

Naše vnútorné inštinkty nám umožňujú vynájsť sa v krízových situáciách oveľa lepšie ako pozorná racionálna analýza. Dobrým príkladom by bol prudko krvácajúci pacient na úrazovom oddelení – vtedy sa nedá čakať na výsledky testov. Niečo vo vás zavelí: „Konaj!“. A takto postupuje aj Earth First!, keď sa ocitla v smrteľnom nebezpečenstve Zeme.

Odmietame akékoľvek spoločenské uznanie a legitimitu od bandy lupičov ovládajúcich ľudskú civilizáciu.

Túžba získať uznanie sociálnej vrstvy, z ktorej pochádzate, prirodzene patrí k ľudskej povahe. Trochu to bolí, keď vás verejná mienka odmieta a nazývajú vás „bláznami“, „teroristami“, „cvokmi“ alebo „extrémistami“. Lenže nie my sme šialenci, bohužiaľ, sme zdraví ľudia v chorej ľudskej spoločnosti existujúcej v normálnom prirodzenom svete. Možno

no, že nemáme „dôveru“ senátora Marka Hatfielda alebo maxxamského predsedu Charlesa Hurwitza – lenže ani oni nemajú dôveru našu. (My však ich pozornosť predsa len priťahujeme). Oni sú bláznami pustošiacimi čistotu a krásu. Prečo by sme im mali stále iba dohovárať? Nemáme ani rovnaký svetonázor, ani hodnoty. Tu kdesi je ale kameň úrazu, o ktorý sa často potknú mnohé alternatívne skupiny. Totiž iba málo dosiahneme tým, keď sa budeme vedome urážať a odcudzovať ostatným. Môžeme zostať pevní a neoblomní aj bez toho, aby sme začali byť nepríjemní. Americký systém dosahuje veľké úspechy pri utišovaní disidentov a získavaní si ich pre svoju politiku. Robí to tak, že im najprv dá šancu a vypočuje si ich a potom ich začne vyzývať k tomu, aby boli rozumní, lebo vraj až potom budú môcť byť ich názory brané vážne. Dovoľia vám napríklad vystúpiť s kritikou vo večerných správach, alebo ju uverejnia na prvých stránkach novín či celonárodného časopisu – toto všetko sú metódy, ktoré zriadenie používa na to, aby vás prinútilo uznať niektoré dobré stránky vládnuceho svetonázoru a aby ste vstúpili na pole vyjednávania a kompromisov. Akcie hnutia Earth First! – aj tie smelé, no aj tie komické – vzbudili pozornosť. Ak však chceme dosiahnuť i nejaké výsledky, musíme odolať pokušeniu sirén ponúkajúcich dôveryhodnosť, legitimitu a podiel na rozhodovaní. My predsa nechceme systém reformovať, my ho sabotujeme. Hoci nestojíme o politickú dôveryhodnosť, treba si zapamätať, že všetky argumenty a akcie nášho hnutia musia v prvom rade vychádzať z hlbokého ekologického cítenia. Je pre nás preto životne dôležité uchovať si dôveryhodnosť na poli biologickom.

Snažíme sa vyhýbať unaveným, ošúchaným dogmám pravece, ľavice, ako aj politiky streda. Ich doktríny, či už za celosvetové problémy robili zodpovedným komunizmus, kapitalizmus alebo diabla, sú jednoducho iba príkladom bratovražedných bojov medzi rôznymi frakciami humanizmu. Je pravda, že nadnárodné

spoločnosti páchajú veľké zlo (Sovietsky zväz bol vo svojej podstate tiež iba štátom riadená nadnárodná spoločnosť); je pravda, že vo svete vládne veľká nespravodlivosť; bohatstvo bohatých stále rastie a chudobní sú stále chudobnejší – lenže aj tak nie je možné veci zjednodušiť tým spôsobom, že zosypeme všetky problémy na hlavy zločinných kapitalistov Spojených štátov, Európy a Japonska. Earth First! nestojí ani vpravo, ani vľavo, ba dokonca nechceme stáť ani na čele. Earth First! by vôbec nemala stáť uprostred bojov humanistických siekt. My hráme úplne inú hru.

Nikdy nedovoliíme vyvyšovanie akejkoľvek etnickej, triednej alebo politickej skupiny ľudí na piedestál, odkiaľ by nebolo možné podrobiť ju kritike. Nie je ťažké zistiť, že za tento chlievik, v ktorom sa dnes ocitáme, nesú najväčšiu zodpovednosť bieli muži Severnej Ameriky (podobne ako aj Japonska); ich vyššie a stredné vrstvy, ktoré si po prvej svetovej vojne privlastnili obrovské podiely svetového nerastného bohatstva, sú skutočnými vinníkmi. Z toho však nevyplyva, že všetci ostatní sú bez viny.

Hnutie Earth First! sa cíti byť hlboko spriaznené s domorodými spoločenstvami po celom svete, pretože práve oni sú v najpriaznivejšom a najúctivejšom vzťahu k prírodnému svetu. Earth First! by malo podporovať tieto kmene v ich boji, kedykoľvek je to možné bez toho, aby sme museli robiť ústupky voči našim ideálom. Stojíme napr. na strane Dinov (Navajovia) z hôr Big Mountains, ktorí bojujú proti svojmu premiestneniu, ale to neznamená, že budeme privierať oči nad nadmerným chovom oviec v rezervácii Navajov. Podporujeme úsilie zachovať niekdajší životný štýl pôvodných obyvateľov Aljašky, ale nemôžeme mlčať nad úplným vytínaním starobyklých lesov v juhovýchodnej Aljaške domácimi spoločnosťami alebo pred snahou spoločnosti Eskimo Doyon Corporation uskutočňovať ropný prieskum a ťaž-

bu v národnom útočisku Arctic National Wildlife Refuge^{*}. Bolo by prejavom rasizmu obviňovať, ale aj ospravedlňovať kohokoľvek iba na základe jeho etnického pôvodu.

Takisto by bolo z našej strany nedôsledné, keby sme ostro kritizovali Charlesa Hurwitza za to, že necháva vytínať posledný divý sekvojový les a pritom sympatizovať s drevorubačmi, ktorí preňho pracujú. Priemyselní robotníci sú vcelku za pustošenie spoluzodpovední.

Je pravda, že im v tomto smere práca pre bohatých šéfov často zväzuje ruky, no vo všeobecnosti sa dá povedať, že sú to veľmi ochotní služobníci. Svetonázor ich pánov, ktorý tvrdí, že Zem je „stolček, prestri sa!“ prírodného bohatstva, pre ktoré stačí iba natiahnuť ruku a vziať si ho, je priemyselným robotníkom veľmi blízky. V skutočnosti je to niekedy práve húževnatý sedliak z lumpenproletariátu, ktorý k prírode a jej ochrancom zaujíma najdeštruktívnejší a najnásilnickejší postoj^{**}. Robotníci sú obeťami nespravodlivého ekonomického systému, ale to ešte ich konanie neospravedlňuje. Pritom nevylučujeme možnosť, že niektorí lesní robotníci sú proti vytínaniu starobyklých lesov, ba dokonca ani to, že sa medzi nimi nájdú aj stúpenci Earth First!. Tvrdíme len toľko, že nie je správne privierať oči nad zneužívaním sveta prírody jednoducho iba kvôli tomu, akú priečku zaujímajú tí – ktorí zločinci na spoločenskom rebríčku.

* National Wildlife Refuge – typ chránenej územnej jednotky zameraný na ochranu voľne žijúceho druhu alebo spoločenstva – útočisko, refúgium. pozn. prekl.

** V tomto smere je dobrým príkladom prípad sovy "Strix occidentalis", ohrozeného druhu, ktorého existencia je závislá od starobyklých lesov. Tento druh drobných sov sa dá ľahko prilákať ich vlastným húkaním nahratým na magnetofónové pásky. Drevorubači na Severozápade chodia po lesoch s magnetofónmi a puškami, aby tieto vtáky vyhubili. Myslia si, že ak sa im to podarí, odstránia tým hlavnú príčinu ochrany týchto pradávnych lesov od vytínania.

Niektor argumentuje tým, že robotníci sa iba snažia užiť svoje rodiny a vôbec sa netešia z toho, že ich práca ničí prírodu. Zástancovia týchto myšlienok vravia, že kým nevyriešime problémy robotníkov so zabezpečením ich živobytia, les nezachránime. Vyhlasujú tiež, že drevorubači, ktorí vystupujú proti prírode nepriateľsky, sú zmanipulovaní svojimi šéfmi. Mne sa však zdá, že takéto argumentácie nadržávajú drevorubačom a robotníkom. Keď si tak čítam ich hlásenia plné nenávisti k pradávnyim lesom a k ich ochrancom, vidí sa mi, že priveľmi ochotne pristupujú na názory drevárskych barónov. San Francisský časopis „Image Magazine“ v jednom svojom článku reaguje na list, ktorý napísal akýsi drevorubač: „Pracujúci, snažiaci sa užiť svoje rodiny, nemajú čas na detinské hry, ktoré zneprijemňujú život ostatným pracujúcim ...“ * Má niekto z nich nejaké riešenie ako zachrániť sovu „*Strix occidentalis*“? Obávam sa, že potravinové lístky to nevyriešia. Keby sa nimi začal niekto vyhrážať mne, tiež by som na ich mieste dal radšej prednosť vyprázanému rezňu“. Populárne propagačné nálepky typu „Zabi sovu – zachrániš drevorubača“ sú na Severozápade úplne bežné. Osobne si prinajmenšom cením drevorubača, ktorý jasá nad spadnutím obrovského zoťatého stromu a ktorý poľuje na sovy, čím dokazuje, že má aspoň tolko duševnej sily, aby všetkým ukázal, že je schopný vlastného úsudku, namiesto toho, aby predstieral, že je iba obyčajným hlúpym trkvasom, manipulovaným svojimi šéfmi a neschopným akéhokoľvek vlastného myslenia.

Samozrejme, že niektoré veľké drevárske spoločnosti naozaj ovládajú svojich robotníkov pomocou taktiky zastrašovania o zatváraní píl a o vytváraní chránených prírodných zón, ale je mnoho drevorubačov (alebo traktoristov, naftárskych robotníkov, baníkov a pod.), ktorí

* Jane Kay: „Tree Wars“, San Francisco Examiner Image Magazine (December 17, 1989).

divočinu jednoducho nenávidia a ktorí nachádzajú potešenie v jej kultivovaní. Dokonca ani ekologickou výchovou robotníkov nedosiahnete hneď u väčšiny zmenu postojov, pretože sú medzi nimi základné názorové a hodnotové rozdiely. Ochránári by sa mali snažiť nachádzať s drevorubačmi a s inými robotníkmi spoločnú pôdu kedykoľvek je to možné, ale čím skôr sa zbavíme marxistických predstáv o „vznesenom proletariáte“, tým lepšie.

Nech činy dodajú našej filozofii výraznejšie ostrie, treba si dôrazne uvedomiť potrebu reálnych skutkov.

Nemôžeme do nekonečna prepracovávať dogmy s pocitom, že predtým, než sa do niečoho pustíme, musíme preskúmať každú nuansu zamýšľaného kroku. Príveľa politických hnutí sa zmenilo na debatné spolky, v ktorých sa ich členovia zaoberajú čírou filozofiou namiesto toho, aby sa pustili do nejakej užitočnej činnosti, ktorá sa im naskytá. Iní sa nám snažia nahovoriť, že pokiaľ my sami nezačneme žiť jednoduchým životným spôsobom, ktorý nemá žiaden škodlivý dopad na prostredie, nemáme právo vystupovať v mene voľnej prírody. Viem, že nikdy nebudeme môcť všetko úplne presne domyslieť, ani nedokážeme naplánovať každú kampaň až do posledného detailu.

A viem aj to, že sa nám asi ťažko niekedy podarí žiť úplne nezávadným životným štýlom – no napriek tomu všetkému môžeme konať. Môžeme konať s odvahou, odhodlaním a s láskou k všetkému, čo je divé a voľné. Nemôžeme byť dokonalí, ale určite môžeme pre našu vec urobiť aspoň niečo. Sme bojovníci. Earth First! je bojovná spoločnosť. Čaká nás veľa práce.

Vieme, že je potrebné, aby každý z nás zmenil svoj osobný životný štýl tak, aby viac harmonizoval s prírodnou rozmanitosťou. Musíme sa vyvarovať života v nadbytku.

Hoci každý je rôznou mierou v podstate otrokom ekonomického systému a nemôže sa od neho úplne odpútať, musíme sa snažiť, ako len najlepšie vieme, aby sme myšlienky, ktoré hlásame, naplňovali aj vo svojom osobnom živote. Arne Naess, nórsky filozof a autor termínu „hlboká ekológia“, poukazuje na to, že aj keď nikto z nás nie je schopný žiť dôsledne ekologickým životným štýlom, je vecou našej osobnej zodpovednosti, aby sme napredovali týmto smerom. Väčšina z nás stále ešte vyhovuje spôsob života, ktorý zostáva do určitej miery poplatný „systému“. Dokonca aj aktivisti musia niekedy urobiť kompromis, keď je napríklad potrebné pomocou lietadla vyvesiť transparent na budovu Svetovej banky vo Washingtone s cieľom upriamiť pozornosť svetovej verejnosti na problematiku ničenia tropických dažďových pralesov, alebo keď pomocou počítača napíšu knihu vytlačenú potom na papier vyrobený z kmeňa stromov, ktorá bude nabádať ľudí k činom, či keď treba zájsť dodávkou po lesnej ceste k miestu pravdepodobného trhu s drevom, aby sa urobili opatrenia na jeho zrušenie. Mali by si byť plne vedomí takýchto kompromisov a snažiť sa obmedziť ich na minimum.

Nikdy nesíme stratiť zmysel pre humor a radosť zo života. Väčšina radikálov je prísna mravokárna banda bez štipky humoru. Stúpenci hnutia Earth First! musia urobiť všetko pre to, aby boli iní. My sa nebúrime proti systému len preto, že sa nás snaží pohltiť. My bojujeme za krásu, za život, za radosť. Užívame si a vyhadzujeme z kopýtka zo samej radosti z voľnej prírody. Usmievame sa na kvietky aj kolibríka. A posmievame sa. Posmievame sa svojim protivníkom, ba čo viac, smeje sa aj sami na sebe.

Vychádzame z faktu, že ľudia patria do ríše zvierat. Sme primáty, cicavce a stavovce. Naši stúpenci si uvedomujú svoju „živo-

čnosť“, odmietame tvrdenia eko-amatérov školy New Age, ktoré hlásajú, že ľudia musia preklenúť svoj zvierací pôvod, aby mohli prevziať oprate evolúcie svojho druhu do vlastných rúk a stať sa vyššími, morálnejšími bytosťami. Naproti tomu my veríme, že je naopak potrebné vrátiť sa späť k svojej živočíšnej podstate a znovu dokázať byť hrdí na svoj pot, hormóny, slzy a krv. Zápasíme s tlakom modernej doby, ktorá by z nás chcela urobiť tupých androidov, neschopných akejkolvek vášne. Nežijeme zdravotne nezávadným, logickým životom, my vidíme, počujeme, cítime chuť, vôňu a dotyky Zeme, žijeme naplno. Ľudia sú živočíchy.

Ekosabotáž považujeme za legitímny prostriedok nášho boja za zachovanie prírodnej rozmanitosti.

Nie všetci stúpenci hnutia Earth First! praktizujú ekosabotáž, ba dokonca možno ani nie ich väčšina, ale vo všeobecnosti sa dá povedať, že teóriu a prax ekosabotáže prijímame. Pozrite sa napríklad na tričká Earth First!. Francúzky kľúč na nich zobrazený je symbolom nášho odporu, je to priamy potomok „sabotu“ – drevených topánok, ktoré kedysi hádzali do útrobov strojov, aby ich tým zastavili, (odtiaľ vlastne pochádza aj samotný názov „sabotage“ – sabotáž). Mystika a ľudová tradícia „nočných výprav“ preniká celým naším spoločenstvom a spolu s nimi aj všeobecný súhlas s ekosabotážou ako legitímnym prostriedkom pri obrane divočiny.

A konečne na záver: Earth First! je bojovná spoločnosť.

Nielenže oddane milujeme túto živú planétu, my sme odhodlaní bohatosť a rozmanitosť jej foriem života brániť aj za cenu obetovania vlastného pohodlia, vlastnej slobody, bezpečnosti, ba dokonca aj života. Každý vojak vie, že jeho vlastný život nie je preňho tou najdôležitejšou hodnotou. Uvedomuje si, že mimo neho existuje oveľa dôleži-

tejšia realita, ktorú treba brániť. Pre nás všetkých, ktorí patríme k hnutiu Earth First!, je tou realitou Zem, vývinový proces, milióny ostatných druhov, s ktorými zdieľame miesto na tejto nádhernej zemeguli, žiariacej do prázdnoty vesmíru.

Nie každý si môže dovoliť oddať sa poslaniu bojovníka. Je mnoho iných úloh, ktoré pri ochrane Zeme môžu a musia byť vykonávané. Človek asi nie je schopný niesť bremeno bojovníka natrvalo; niekedy ide iba o krátky časový interval ľudského života. Byť vojakom totiž znamená počítať aj s rizikom a nástrahami. A v našom prípade aj s tým, že sa nikdy nedočká potlesku, uznania ani ocenenia zo strany ľudskej spoločnosti. Lenže pre bojovníka armády Zeme niet krajších ovácií ako je bláznivý smiech potáplic za súmraku či stony vetra v korunách borovíc.

Neskôr toho večera, hľadiac na Grand Canyon ponárajúci sa do šera, som pochopil, že nech mi už budúcnosť prinesie akékoľvek ťažkosti, nič nemôže byť v mojom živote krajšie a dôležitejšie než odhodlanie brániť život tejto planéty, vyhýbať sa kompromisom a navždy zostať v radoch bojovníkov armády Zeme. Chcem zostať bojovníkom Zeme bez ohľadu na následky.

4 Kto sa prihovorí za vlka?

Všetko, čo je voľné a slobodné, je v práve.

— Henry David Thoreau

Z o všetkých mýtov, ktoré si americká história vybájala, asi ani jeden nebol opatrovaný s väčšou láskou než mýtus o „nových začiatkoch.“

Pamätám si, že ma ešte v detstve na hodinách dejepisu na základnej škole učili, že kolonisti, ktorí priplávali do Nového sveta – takí, ako boli Pilgrim Fathers* a puritáni v Novom Anglicku, kvakeri v Pennsylvánii aj neskorší prisťahovalci z východnej a južnej Európy –

* Pilgrim Fathers – Otcovia pútnici, pozn.prekl.

prišli, aby tu našli nový život a aby si tu mohli založiť novú, slobodnú spoločnosť zbavenú plesnivého dedičstva európskej politickej výbavy.

Aj ja som jedným z potomkov dlhej línie týchto prvých pionierov, týchto „Američanov“. Aj moje kosti pochádzajú z kamennej hillbill-skej kolíscky tohto národa. Hoci sa medzi mojimi predkami nájde aj signatár prvej ústavy, aj manželka prezidenta Johna Tylera, náš rod vzišiel z ľudu. Áno, moje prarabky patrili k Dcéram Americkej Revolúcie, ale ich otec (volal sa David Foreman) bol iba obyčajný radový vojak Armády Konfederácie. Myslím si ale, že v tejto vznešenej inštitúcii nosili všetci ostatní prinajmenšom hodnosť kapitána.

Jeden z predkov môjho otca sa usadil v Calvertskom okrese v Marylande začiatkom 17. storočia. O storočie neskôr už jeho potomkovia preorávali pôdu v Shenandoahskom údolí vo Virgínii. Po ďalších dvoch – troch generáciách putovali moji predkovia vedení Danielom Booneom cestou Wilderness Road do temných a hrozivých končín Kaintucku v posledných dňoch Americkej Revolúcie. Rodina z matkinej strany, ktorá sa ešte pred Revolúciou usadila v New Hampshire, sa na začiatku 19. storočia odsťahovala do Ohia, neskôr v období pred Občianskou vojnou do Missouri a potom ďalej až do vyprahlých oblastí Nového Mexika, ktoré vtedy ešte nemalo svoju štátnosť, kde začala pestovať tamojšiu strakatú fazuľu na novozaloženej farme. Moje gény anglického, škótskeho, írskoho, švédskeho, holandského, nemeckého a francúzskeho pôvodu sú uhnetené zo zeminy a bukvíc Východného lesa, pokropené divokými vodami Ohia a Mississippi, okorenené zavíjaním kentuckého vlka a dunením bizónov z Missouri. Ľudové piesne a historky z pohraničia rozprávajú aj príbeh mojich predkov. Chcel by som veriť ich rozprávaniu a cítiť, ako sa mi telom rozlieva príjemné teplo, keď plnými dúškami hltám tieto legendy, a predsa...

A predsa, temné spomienky stále číhajú ako blednúce fotografie z rodinného albumu, ako pradávne melódie spievané zošúverenou starenkou malému dieťaťu...

Prikryvky s úsmevom podávané Indiánom v Massachusetts, prikrývky zamorené kiahňami...

Slnkom oslepiivo vybielené obrovské hromady bizónich kostí...

Vagóny preplnené telami mŕtvych sťahovavcov ostrochvostých, kačíc a hvizdákov na ceste k mestským trhoviskám...

Dvadsaťpäť párov tančiacich na parkete z dosák čerstvo zoťatých sekvojí...

Päť miliónov kubických yardov betónu zahatávajúcich tok Colorada...

Tie nové začiatky mojich predkov znamenali pre nespočetné množstvo ostatných foriem života a kultúr náhly a násilný koniec.

Môžeme dostať ešte jednu šancu začať znovu?

Pred viac než 350 rokmi vystúpili Pilgrim Fathers z lode Mayflower na pevninu, ktorú opísali ako „bezútešnú a neprístupnú divočinu“. Roderick Nash v knihe „Wilderness and the American Mind“*, cituje Edwarda Johnsona, ktorý v roku 1654 napísal: „Obdivuhodné skutky Krista pretvorili Boston z bezútešných húštin, kde chovali svoje mláďatá vlky a medvede, na ulice plné veselých chlapcov a dievčat“.

V týchto bezútešných húštinách, pokrývajúcich celé Nové Anglicko, rástli borovice hladké, ktoré dosahovali výšku 220 stôp. Smerom na juh a západ rozkladal sa druhovo najbohatší listnatý les na Zemi. V týchto lesoch masívna koruna gaštanu amerického vrhala tieň niekedy až do veľkosti štvrtiny jedného akru a ľaliovníky tulipánokveté sa týčili k mrakom takmer do takej výšky ako borovice hladké v Novom Anglicku.

* Divočina a americké myslenie. New Haven: Yale University Press, 1982. Každý, kto chce naozaj pochopiť vzťah Američanov k divočine, by si mal prečítať toto Nashove priekopnícke dielo.

Puritáni aj Cotton Mather opustili svoje obrábané políčka a starostlivo udržiavané lesné porasty vo svojej pôvodnej vlasti, a preto niet divu, že mali strach z temných a divých lesov Nového sveta. Podobne ako pred nimi Španieli v Mexiku o storočie skôr aj oni sa otočili chrbtom k príležitosti, ktorá sa im ponúkala, k možnosti začať skutočne odznova a s čistým štítom. Namiesto toho sa pustili do pretvárania nového na staré. Mather vytvoril teológiu, ktorá pretrváva dodnes a ktorá ospravedlňuje podrobenie nového kontinentu a vyhubenie jeho pôvodných obyvateľov. Táto hrozivá zem so svojimi nebezpečnými obyvateľmi bola podľa nich určite brlohom Satanovým. On si tu založil svoje Kráľovstvo, vlci, medvede a pumy boli jeho démoni a divosi jeho oddané stádo. Táto teológia bola signálom pre vypuknutie križiackej výpravy za dobytie divočiny s cieľom vyrvať ju z rúk Satana a vrátiť ju do náručia zbožných.

Prenikajúc hlbšie a hlbšie do novej krajiny v nasledujúcich dvoch storočiach boli pionieri stále viac presvedčení o tom, že tieto nedozierne lesy musia zmiznúť hlavne z dvoch príčin – z dôvodu úžitkového a náboženského. Po prvé, bolo treba územia lesov otvoriť slnku, aby mohlo svietiť na obilné polia, ktoré mali vyrásť na ich mieste a po druhé, keďže boli útočiskom divochov, divých šeliem a kadejakých iných Satanových pomocníkov, bolo nevyhnutné divočinu poraziť aj v duchovnom zmysle.

Od začiatku nášho osídlenia Severnej Ameriky sa nám nepodarilo naučiť nič od ľudí, ktorí ju obývali, pretože sme sa o to nikdy ani len nepokúsili. V tomto zmysle je história Spojených štátov históriou duchovného neúspechu, príbehom nevyužitej príležitosti vytvoriť novú spoločnosť – založiť po prvýkrát civilizáciu, ktorá by existovala v harmónii s prírodou. Namiesto toho, ako to tvrdí Alfred Crosby vo svojej knihe „Ecological Imperialism“*, vytvorili sme neo-Európu

* Alfred Crosby, Ekologický imperializmus: Biologická expanzia Európy, 900 – 1900 (Cambridge: Cambridge University Press, 1986).

tým, že sme ekosystémy Severnej Ameriky pretvorili na kópiu európskych. Nielenže sme si so sebou priniesli európske druhy obilia, domácich zvierat, burín, škodlivého hmyzu a chorôb, doniesli sme so sebou aj vzťah k prírode, ktorý vyvinula Západná civilizácia v priebehu svojej osemtisícročnej existencie.

Nafúkaní, plní pyšnej zbožnosti, namýšľali sme si, že sa od tých „divých Indiánov“ nemáme čo naučiť, a preto sme nepocitovali žiadnu ľútosť, ani výčitky nad ich vyvražďovaním a nad privlastnením si ich zeme. Keďže, ako sme si mysleli, oni uctievali Lucifera, nebolo na tom nič nekresťanské zmasakrovať ich, keď sa nám naskytla nejaká bezpečná príležitosť, alebo im darovať nakazené prikrývky, ak ich množstvo vyzeralo príliš hrozivo na to, aby sme s nimi bojovali. Keďže Indiáni nemali predstavu o tom, čo sú to pozemkové vlastnícke práva a bolo zrejmé, že sami nedokážu plne využívať všetko bohatstvo, ktoré im krajina ponúkala, pôda bola voľná a dostupná každému, kto do nej chcel vložiť svoj pot a mozole. Dokonca aj potom, keď sa množstvo divochov zredukovalo natolko, že bolo možné posudzovať ich trochu zhovievavejšie, stále sa nám ešte zdalo, že sa od nich môžeme len máločo naučiť. Naopak, bolo našou kresťanskou povinnosťou vychovávať ich, aby sa z nich stali bieli muži a dobrí kresťania.

Takto sa naplňala vôľa Manifestu Destiný – vôľa osudu po viac než 400 rokov. Privlastnili sme si pôdu, skultivovali ju a scivilizovali. Donútili sme krajinu, aby bez ohľadu na dôsledky plnila naše očakávania. Postupujúc ďalej na západ za hranicu listnatých lesov na Východe, preorávali sme Veľké prérie a v priebehu dvoch generácií sme na nich vytvorili podmienky pre vznik Prašnej panvy tzv. Dust Bowl. Avšak ani to nás nepoučilo, a tak teraz, o ďalšie dve generácie neskôr, je situácia v tejto oblasti ešte hrozivejšia.*

* Dust Bowl – Prašná panva – územie Kansasu, Texasu, Oklahomy a východ-

Topiac sa v bohatstve lesov nadchýnali sa puritáni nad tým, že si svoje skromné príbytky môžu vyhriať lepšie než hociktorý anglický lord. Od Atlantiku až po Pacifik začali drevorubači ťaženie proti americkým lesom, skalpujúc ich v Novom Anglicku, vyzliekajúc krajinu donaha v Pennsylvánii, Wisconsine a Michigane. Stále nás ubezpečovali, aby sme boli bez obáv, vraj sú zásoby stromov nevyčerpatelné. Hranica lesov prekročila prérie a my teraz stojíme na pobreží Tichého oceánu a nakladáme na lode smerujúce do Japonska drevo z posledných zvyškov pradávnych lesov.

Keďže v Anglicku si lordi obklopovali svoje vidiecke sídla skvostnými zelenými trávnikmi, v Amerike, kde žiadni lordi neboli, každý obyčajný sedliak chcel mať okolo svojej, čo ako skromnej usadlosti, majestátny trávnik. Dnes majú ľudia trávniky dokonca aj na vyprahlých pláňach v Denveri v Colorade a vôbec im neprekáža, že ich zavražovanie si vyžaduje vykopanie kanálov až pod Veľkým rozvodím.

Tieto príklady by mohli pokračovať ďalej a ďalej. Muži a ženy so špinou za nechtami vybudovali novú Európu v nádhernej nedotknutej krajine. Treba však povedať, že to bola sila myšlienky, ktorá ich k tomu viedla, bola to predstava pôdy ako tovaru, predstava stará ako história sama. V skutočnosti bola táto myšlienka od začiatku hybnou silou každej civilizácie.

Našli sa však aj takí, ktorých divočina doslova priťahovala. Nevýslovne úzkosť, ktorá vládla v pohraničí, bola vlastne strachom z belochov, ktorí opovrhli civilizáciou a nechali sa zväbiť mámivým volaním divočiny; bola to hrôza z tých, ktorí sa „stali Indiánmi“. „Stať sa Indiánom“ znamenalo vstúpiť do pekelných služieb Satanových. Obyvatelia, žijúci na okraji európskej civilizácie, sa museli dobre obrniť

ných. časti Colorada niekoľkokrát postihnuté silnou veternou eróziou. pozn.prekl.

pred pokušeniami miest, kde líšky dávali dobrú noc. Až priveľmi zreteľne sa tam totiž črtal fakt, že civilizácia bola iba jemnou škrupinkou, ktorou sme sa odlišovali od divých zvierat. Tí, ktorí sa dobrovoľne stávali Indiánmi a vyhľadávali spoločnosť červených mužov, boli považovaní za polutovaniahodných hriešnikov. Nič nebolo v pohraničí strašnejšie než predstava zajatia a odvlečenia Indiánskymi jazdcami do neznáma. Najvyššia povinnosť pre belocho, ktorí predstavovali „vrchol“ civilizácie, bola uchrániť deti a ženy pred tým nepredstaviteľným peklom. História osídľovania Západu je doslova popretkávaná príbehmi Oatmanových dievčat, Veroník Ulbrickových, Cynthií Ann Parkerových... Pre záchrancov boli nepochopiteľné tie prípady, keď „zachránení“ vôbec nemali v úmysle Indiánov opustiť. Takéto prípady boli oveľa bežnejšie, než naši historici uvádzajú.

Napriek všetkému už vtedy sa našlo zopár obrazoborcov, ktorí nás začali presviedčať, že sa od Indiánov máme čo učiť, že sa je Novému svetu potrebné prispôbiť namiesto toho, aby sme sa ho snažili pretvoriť na svoj obraz. Thomasa Mortona puritáni deportovali späť do Anglicka čiastočne aj preto, že sa odvážil Indiánom otvorene prejavovať priazeň a že sa pokúšal kráčať svojou vlastnou cestou. Henry David Thoreau sa po túlaní mainskými lesmi v spoločnosti penobscotského sprievodcu odobral do ústrania Waldenského rybníka, aby tam premýšľal nad americkým príbehom. V čase, keď kult Manifestu Destiny dosahoval svoj vrchol, mal tú odvahu protestovať proti obsadeniu severného Mexika Spojenými štátmi a vysloviť najväčšie kacírstvo svojej doby: „Divá príroda je záchranou sveta“.

O jednu generáciu neskôr sa John Muir vzdal kariéry vynikajúceho vynálezcu a založil „univerzitu potuliek divočinou“. Putoval najprv tisíc míľ k Mexickému zálivu, aby tam nasadol na nákladnú loď smerujúcu do San Fr^{isco}ca. Potom sa desať rokov túlal po Sierra Nevade, pričom mu na jeho cestách stačili zápalky, prikrývka, trocha čaju a chleba. Muir si dovoľil spochybňovať výsostné ťaženie Spojených

štátov proti americkej krajine a ich vzťah k pôde do takej miery, do akej sa to dovtedy nikto neodvážil.

Až do roku 1890, keď Federálny úrad pre sčítanie obyvateľstva oficiálne vyhlásil zrušenie pohraničia, nebolo prijateľné nijaké prehodnocovanie tzv. americkej skúsenosti. Záujem o Indiánov sa začal dvíhať až na prelome nášho storočia. Mnoho prominentných Američanov si zúfalo nad tým, že zmiznutie pohraničia bude znamenať aj zánik tradičných amerických cností – odvahy, sily a cti. Nanešťastie toto oplakávanie stratenej mužnosti nezašlo až tak ďaleko, aby sa poctivo preverilo, či je americký vzťah k pôde správny v samotnej svojej podstate, alebo či sme sa na dejinnom rázcestí hneď na samom začiatku nevydali tou nesprávnou cestou.

V dvadsiatom storočí sa začalo množstvo hlbavých autorov, či už máme na mysli farmárku Mary Austinovú, lesníka Alda Leopolda alebo anglického románopisca a básnika D. H. Lawrenca, zaujímať o tvrdý oriešok, akým sa zdala byť naša voľba v sedemnástom storočí. John Muir sa viac než ktokoľvek iný pričínal o vznik hnutia na ochranu voľnej prírody, ale aj o spodný prúd skepticizmu, ktorý v ňom bol hneď od začiatku prítomný. Tento prúd z času na čas vyvierať na povrch hlavného toku ochranárskeho hnutia, aby vyjadril znepokojenie nad nesprávnymi rozhodnutiami puritánov.

Ale organizovaný pokus nájsť cestu späť až na skalnaté plymouthské pobrežie a rozoznať na rázcestí cez závoj hmly času zarastenú druhú odbočku, ktorú sme pred toľkými životmi minuli, si musel počkať až na dozretie jednak hnutia za životné prostredie, ako aj hnutia „back-to-the-land“* v šesťdesiatych rokoch.

Básnik Gary Snyder sa posadil na úpäť hôr Sierra Nevady v Kalifornii a zapustil tam korene, ktoré, ako veril, vydržia tisíc rokov.

* „back-to-the-land“ movement – hnutie „návratu k pôde“ pozn.prekl.

Peter Berg a Judy Goldhaftová zo San Francisca sa zase snažili dopátrať, čo to v skutočnosti znamená „prežiť“ na pobreží Tichého oceánu. V nehostinnej plošine Ozark v Missouri premýšľal David Haenke o tom, ako by mala taká pravá kultúra vlastne vyzeráť. Podľa neho nielenže bolo treba poučiť sa od pionierov o ich spôsobe života bez umelých hmôt, elektriky a benzínu, ale bolo treba zájsť ešte ďalej a brať si ponaučenie od dubovo-hikóriových hájov. Od Mainského zálivu cez Kaskádové vrchy až po Sonorskú púšť zaiskrili sa nápady a suché práchno vzbĺklo.

V roku 1981 podnikateľ Stewart Brand, ktorý sa preslávil vydaním katalógu „Whole Earth Catalog“, požiadal Petra Berga a Stephaniju Millsovú, aby spolu redigovali zvláštne vydanie jeho časopisu „CoEvolution Quarterly“ o bioregionalizme (pod týmto názvom začalo svoju činnosť hnutie, ktoré si dalo za cieľ presvedčiť Ameriku, aby využila svoju poslednú šancu).

Do roku 1984 sa po celom kontinente ako huby po daždi objavili bioregionálne skupiny a do oblasti Ozark bol zvolaný prvý Bioregionálny kongres Severnej Ameriky.

Jeden z kľúčových pojmov bioregionalizmu tvrdí, že moderné politické hranice sa v žiadnom prípade nevzťahujú aj na ohraničenie prirodzených ekologických provincií. Podľa nich by mala ľudská spoločnosť, politika aj ekonomika vychádzať z ekosystémov prírody tejto oblasti. Bioregionalisti pociťujú spriaznenosť s indiánskymi kmeňmi a tiež s baskickými, welškými a kurdskými separatistami. Nesympatizujú s myšlienkou moderného národného štátu, impéria ani s ideou nadnárodných spoločností.

Peter Berg a Raymond Dasmann zmapovali vo svojej knihe z roku 1978 „Reinhabiting a Separate Country“^{*} vývoj bioregionalizmu.

* San Francisco: Planet Drum Foundation, 1978.

Život na určitom mieste, hovoria, „znamená jednak prispôsobovanie sa potrebám a radostiam bytia podľa toho, ako sú v tej-ktorej oblasti jedinečne zastúpené, a tiež dômyselné zabezpečenie jej dlhodobého užívania. Spoločnosť, ktorá je viazaná existenciou na jednom mieste, by sa mala snažiť udržiavať si s daným regiónom rovnováhu tým, že bude podporovať vzájomné vzťahy medzi ľudskými jedincami, ostatnými živými bytosťami a planetárnymi procesmi – ročnými obdobiami, počasím, vodnými cyklami – a to všetko v súlade s tým, ako si to vyžaduje samotné miesto. Tento typ je presným opakom spoločnosti, ktorá si zabezpečuje existenciu krátkodobým deštruktívnym využívaním krajiny a všetkých foriem života v nej“.

A ďalej tvrdia: „Nové osídlenie Ameriky bude znamenať, že sa musíme naučiť byť skutočnými obyvateľmi krajiny rozvrátenej a dorážanej predchádzajúcim využívaním. Musia sa z nás stať praví domorodci, ktorí si plne uvedomujú dané vzťahy fungujúce v ich krajine“.

Bioregionalizmus sa ďalej zaoberá pojmom „obývania nejakého miesta“, ktorý je v ich predstavách na hony vzdialený bývaní vo veľkomestách, predmestiach alebo na farmách nášho kontinentu. Obývanie miesta podľa nich v sebe zahŕňa adaptáciu zo strany ľudí nie naopak, znamená to, že sa človek musí usilovať o to, aby vhodne zapadol do existujúceho prirodzeného spoločenstva šeliem, vtákov, rýb, rastlín, hôr, riek a morí. Znamená to tiež, že sa stane súčasťou potravinového reťazca, vodného cyklu, životného prostredia určitého prírodného regiónu namiesto toho, aby sa pokúšal vnucovať oblasti technický poriadok, ktorý človeka vyvyšuje nad ostatné tvory. Pre ľudí žijúcich pozdĺž severného pobrežia Tichého oceánu to znamená stať sa súčasťou spoločenstva lososov, duglasiiek tisolistých, veľtokov, dažďa; pre obyvateľov južnej Arizony spoločenstva saguarov, pekari pásavých, náhlých lejakov a letných búrok, v severných Skalnatých vrchoch zase súčasťou komunity medveďov grizly, losov, borovic stočených, dlhých zím a pod.

Pre nás Američanov, znamená bioregionalizmus možnosť vrátiť sa do obdobia, keď stál Cotton Mather pred historickou voľbou správnej cesty. Chceme sa dnes vydať tou druhou odbočkou. Bioregionalizmus znamená pre Nový svet poslednú šancu, poslednú príležitosť prijať dávnu duchovnú výzvu.

Zatiaľ čo v rámci bioregionálneho hnutia existuje množstvo smerov, myslím, že my, ktorí sa považujeme za jeho stúpcov, by sme sa zhodli na týchto zhrňujúcich bodoch:

- ☐ Predkladáme novú definíciu „spoločenstva“, spolupatričnosti.
- ☐ Odmietame posvätnosť technického pokroku; naproti tomu v centre nášho záujmu stojí živá bytosť a jej schopnosti.
- ☐ Považujeme sa za súčasť prírodného ekosystému, ktorý obývame.
- ☐ Hľadáme nové (ale dávno osvedčené) formy organizácie, pričom sa odkláňame od hierarchie smerom ku kmeňovému usporiadaniu.
- ☐ Namiesto pochodovania tancujeme.
- ☐ Snažíme sa prevládajúce šablóny rozvracať, nie ich reformovať. Bojujeme proti nim tým, že si vytvárame svoj vlastný svet, že sa úmyselne vyhýbame čelnej konfrontácii, aby sme hybnú silu stroja mohli obrátiť proti nemu samému – čo je vlastne iba politická aplikácia východných bojových umení.

V tomto zmysle bioregionalizmus prekračuje parametre, ktoré na nešťastie začali v poslednom čase ohraničovať hnutie za ochranu životného prostredia. Ochranné hnutie sa stalo verným posluhovačom vládneho zriadenia priemyselnej spoločnosti. Bolo to síce hnutie reformistické, ale jeho svetonázor pokojne pripúšťal existenciu šiestich miliárd ľudí, národných štátov, osobných automobilov aj podnikateľov na všetkých kontinentoch.

Niet žiadnej nádeje na nápravu priemyselného impéria. Moderná spoločnosť je vozidlo, ktoré nemá brzdy ani vodiča, takže sa bezhlavo rúti rýchlosťou 90 míľ za hodinu dolu slepou ulicou, na konci ktorej stojí tehlový múr. Bioregionalizmus predstavuje presne to, čo ju čaká na druhej strane toho múru.

Samozrejme, ani pre protikultúrne naladený výkvet stúpencov hnutia „back-to-the-land“, ani pre ostrých postliberálov či radikálnych ochranárov nie je vôbec ľahké spochybňovať celú európsku skúsenosť, ktorá sa na tomto kontinente hlboko zakorenila. Zatiaľ čo my by sme chceli byť pravými potomkami našej krajiny – nášho Korytnačieho ostrova, ako nazývali Severnú Ameriku Indiáni, v skutočnosti sme iba plodom štyroch storočí anglickej kolonizácie tohto kontinentu a takmer ôsmich tisícročí Západnej civilizácie.

Nie je jednoduché otočiť sa na západnom pobreží Atlantiku k Európe chrbtom a presvedčiť samých seba, že práve tu, v krajine, ktorá sa rozkladá pred nami, nájdeme niečo nové, niečo nedotknuté, niečo čisté, nepoškvrnené. Nie je to ľahká úloha chopiť sa našej poslednej šance, vzdať sa svojho anglického pôvodu a konečne sa stať naozajstnými Američanmi. Situácia je o to ťažšia, že naše spomienky na Nový svet sú vyblednuté, stratené v dyme a opare histórie a mýtu, že jediná Severná Amerika, ktorú skutočne dobre poznáme, je pretvorená podľa Európskeho vzoru. Všetky tieto ťažkosti, ako aj lákavá atraktívnosť ľahkovážneho života v našej neo-Európe, snažia sa nás zviest z hrboľatého chodníka vedúceho močariskami a hájkami borovíc hladkých v Massachusetts.

A naozaj sa zdá, a niet sa čomu diviť, akoby bioregionálne hnutie skutočne v bahne a húštinách tohto chodníka uviazlo; akoby ho ťažkosti zvolenej cesty samé zvádzali, aby sa pustilo cestičkou ľahšou, už dobre vychodenou.

Podľa mňa existujú tri hlavné činitele, ktoré bioregionalizmus poňmávajú k tomu, aby zacúval na širokú, pohodlnú diaľnicu, po ktorej

napreduje Americká história, alebo inak povedané, aby dospel až k mŕtvemu bodu neangažovanosti: slepá viera v používanie vhodnej techniky, v možnosti miestnej správy a prílišné zdôrazňovanie ľudského faktoru.

Vhodná technika v malom a jednoduchý, príjemný životný štýl, ktorý je v priateľskom vzťahu k planéte, to sú hlavné aspekty bioregionalizmu. Tým, že bioregionalizmus vyvíja nové prostriedky a spôsoby života, nielenže predstavuje pre stúpencov ochrany životného prostredia výzvu, aby viacej potvrdzovali praxou to, čo hlásajú, ale tým vlastne tiež ponúka nášmu uponáhľanému životu v priemyselnej spoločnosti vhodnejšiu, zdravšiu alternatívu. A predsa sa často stáva, že bioregionalizmus uviazne medzi svojimi kompostovými toaletami, organickými záhradami, bicyklami, remeslami, recykláciou, solárnymi kolektormi, veternými generátormi, systémom tovarovej výmeny, pieckami na drevo... Všetky tieto prostriedky ich nového spôsobu života sú skutočne dôležité, to áno, ibaže bioregionalizmus nie je len záležitosťou techniky; bioregionalizmus – to je hlavne rúcanie modelov a sebaobrana. Vhodná technika je jedným z prostriedkov, ktoré prichádzajú na rad až ako posledné, nie ako jediné východisko. Keďže americkými národnými hrdinami sú už dávno Yankee-povälač a mechanik s rukami vo vreckách, začal sa klásť až priveľký dôraz na túto dômyselnú vynaliezavosť; akoby mala mať zmysel sama pre seba, akoby sa zabúdalo, že jej hlavný význam spočíva v tom, že pomáha znižovať škodlivý vplyv činnosti ľudí na planéte. Naším cieľom je stať sa novými obyvateľmi našej krajiny, vhodná technika je prostriedkom na dosiahnutie tohto cieľa, ale nie je cieľom sama o sebe.*

* Christoph Manes, autor knihy „Green Rage“ a John Davis, redaktor časopisu „Earth First! Journal“ polemizujú o tom, či sa vôbec dá nejaká technika nazvať vhodnou. Obaja tvrdia, že technika sa fundamentálne odlišuje od výrobných

Vo svojom ospevovaní miestnej správy nakoniec bioregionalizmus skončí tak, že sa bude snažiť podriaďiť mentalite tzv. „lumpenproletariátu“ vidieckych oblastí Severnej Ameriky, ktorý si prírodu predstavuje ako supermarket. Zatiaľ čo znie myšlienka miestnej správy územia pekne ako teória či ako dlhodobý cieľ (samozrejme iba vtedy, ak si krajinu skutočne vážime a sme ochotní sa jej prispôbiť, nežiadajúc opak), nesmieme zabúdať na to, že by sa nám asi sotva podarilo vytvoriť Wilderness Areas a ostatné formy chránených oblastí vo väčšine našich západných štátov, keby sme to boli ponechali na politikov a vidieckych obyvateľov týchto štátov.

Ako bývalý ochranársky lobbista mohol by som hodiny rozprávať o neschopnosti a hlúposti členov Kongresu, rozčuľovať sa nad ich nedostatočným záujmom o veci ochrany prírody a nad tým, ako dovoľujú, aby ich činnosť kontrolovali veľké priemyselné spoločnosti. Lenže Kongres sa v porovnaní s legislatívou väčšiny ostatných štátov alebo, čo je ešte horšie, v porovnaní s vidieckymi okresnými úradmi, stále ešte javí ako žiarivý maják ekologického osvietenstva. Nikdy by sme nemali sto miliónov akrov národných parkov, rezervácií, prírodných pamiatok, refúgií (útočísk) na ochranu voľne žijúcej zveri, Wilderness Areas a chránených riek na Aljaške, keby sme boli túto záležitosť ponechali iba na obyvateľoch a politikoch Aljašky. Nedávne návrhy zákonov o vytvorení Wilderness Areas na území Federálnych lesov v Utahu, Wyomingu, Novom Mexiku, Arizone a ostatných štátoch by nikdy neboli prijaté, keby sa nám nepodarilo spracovať voličov a nakloniť tejto záležitosti aj štátnu ideológiu „národnej perspektívy“. Hoci, ako zvyčajne, boli tieto návrhy zákonov iba priemerné,

prostriedkov a remeselníckych zručností. Myslím si, že tento uhol pohľadu by nemal byť odmietnutý ako holá sémantika; je totiž možné, že mieri priamo do srdca problematiky manipulovania ľuďmi so svojím prostredím.

predsa len pomohli zachrániť aspoň niektoré oblasti divočiny. Môžete sa stavať o čo chcete, že to boli práve ľudia z miest, nie vidiečania, ktorí prispeli k víťazstvu ochranárov pri presadzovaní podobných návrhov zákonov, tak vo východných štátoch, ako aj v Kalifornii, Oregone, Washingtone i v Colorade.

Za mojich bukolických čias v malom mestečku v Gila National Forest v Novom Mexiku som často stretával stúpcencov hnutia „back-to-the-land“, ktorým sa v tvári zračilo odhodlanie dosiahnuť naplnenie svojich snov o záchrane voľnej prírody politickými prostriedkami. Ale ako sa pomaly vzťahovala ich túžba po dolárových bankovkách, začali postupne nadbiehať starým dobrým miestnym kovbojom a ich paničkám, ba poniektorí z týchto pánov a slečien „Prírodných“ sa až prirýchlo zmenili na ukričaných farmárskych robotníkov, kompletne vybavených motorovými píľami, pascami a dodávkami, na perách s rozhorčenými ponosami na to, ako im federálna vláda obmedzuje ich „právo“ využívať „ich“ prírodné bohatstvo, ktoré im rozmnožuje doláríky v banke.

O problematike sporu miestna versus štátna správa verejných pozemkov by sme mohli debatovať donekonečna. Bioregionalisti si však musia dávať dobrý pozor na to, aby sa nenechali uniesť svojimi vlastnými idealistickými víziami o miestnej správe a sebestačnosti, ktoré by mohli zničiť vyšší cieľ – zachovať prirodzenú mnohotvárnosť divočiny.

Aby mohol bioregionalizmus pretrvať, aby sa stal skutočnou alternatívou, aby sa mu naozaj podarilo vytvoriť svoju predstavu sveta za hranicami kolapsujúceho priemyselného štátu, musí sa začať zaoberať podstatnejšími záležitosťami, ako je alternatívna technika a spoločnosť zbavená hierarchického usporiadania – musí sa začať zaoberať vecami oveľa dôležitejšími, než sú ľudia. Bioregionalisti musia odolať výčitkám zľava, sprava aj zo stredu, ktoré ich napomínajú, aby sa zaujímali viac o problémy sociálne a ekonomické než ekologické. Filozofia,

svetonázor a náboženstvo bioregionalizmu musí zostať biocentrické. Ak sa chceme v našej vlasti znovu zabývať, vytvoriť spoločenstvo s ostatnými druhmi, ktoré tu žijú a chopiť sa našej poslednej šance, potom musíme odolať pokušeniu zaujať postavenie správcov. Všetky ostatné formy života – štvornohé, okrídlené, šesťnohé, plávajúce, zakorenené – majú presne také isté práva byť tam, kde sú, aké máme my; majú svoju vlastnú cenu bez ohľadu na to, akú predstavujú hodnotu pre ľudí.

Samozrejme, že aj obyvatelia z ríše ľudí musia nejakým spôsobom existovať. Ich potreby vody, potravy, príbytku, ako aj ostatné musia byť uspokojené. Zástancovia „hlbokej ekológie“ tvrdia, že ľudia majú právo hľadať si prostriedky na uspokojenie svojich životných potrieb v rámci daného ekosystému. Problém vzniká až vtedy, keď potreby ľudí začnú nekontrolovateľne rásť a prekročia únosnú mieru. Paul a Anna Ehrlichovci poukazujú na to, že škodlivý vplyv ľudí na určité prírodné spoločenstvo je výsledkom hustoty zaľudnenia, techniky a nadbytku. Miera škodlivého vplyvu ľudí na prostredie narastá, len čo sa zvýši hociktorý z týchto faktorov. Najšť účinný spôsob, akým by mohla byť biocentrická filozofia realizovaná v praxi – teda spôsob ako obmedziť náš škodlivý vplyv na minimum – bude ústrednou úlohou bioregionalizmu v nasledujúcom tisícročí.

V podstate by sa biocentrizmus dal manifestovať na príklade obyvateľov snažiacich sa usadiť v novom domove, ktorí svoje nové miesto v danom kútiku prírody chápu podobne ako Indiáni z kmeňa Oneidov*. Podľa príbehu Oneidov stalo sa raz dávno, že počet obyvateľov ich kmeňa stúpol tak vysoko, že sa niektorí z nich museli rozhodnúť začať si hľadať nové územie. Keď sa im podarilo nájsť jedno

* Paula Underwood Spencerová: Who Speaks for Wolf, (Austin: Tribe of Two Press, 1983).

nádherne miesto, presťahovali sa tam. Len čo to urobili, zistili, že táto oblasť „je domovom veľkej vlčej komunity“. Nechcelo sa im však odtiaľ odísť. Po nejakom čase si ľudia uvedomili, že buď oni, alebo vlci musia preč. Zvolali radu starších, ktorá rozhodla, že Indiáni budú poľovať na vlkov dovtedy, kým ich úplne nevyhubia. Ale keď začali premýšľať nad tým, čo z nich vlastne potom bude, prišli na to, že „oni sa takýmito ľuďmi stať nechcú“.

A tak ľudia vymysleli spôsob ako môžu sami obmedziť svoj vplyv na prírodu: Vždy, pri každom rozhodovaní, by si mali položiť otázku: „A kto sa prihovori za vlka?“ a mali by vždy brať do úvahy aj záujmy sveta mimo ľudí.

Na zasadaniach našich „rád starších“, vo všetkých rozhodnutiach, či už individuálnych, alebo kolektívnych, nesmieme zabúdať na tých, ktorých nemá kto zastupovať. Musíme ich zastupovať sami. Kto sa prihovori za vlka? Za kosatku? Za kôrnatca gilú? Za ďatľa? Za lumíka? Za porasty fúzovca? Za dub? Za symbiotické huby? Musíme naše spoločenstvo neustále rozširovať, aby sme mohli prichýliť všetkých.

Musíme preukázať sebaovládanie a praktizovať sebaobranu. V každom bioregiónu by mali byť rozsiahle oblasti bez akýchkoľvek možností zásahu človeka, oblasti jednoducho ponechané samé na seba, kde by mohla mať evolúcia voľnú ruku.

Ozdobou platformy každej bioregionálnej skupiny by mal byť záujem o vytvorenie veľkých centrálnych rezervácií prirodzených spoločenstiev, kde by boli prítomné všetky pôvodné druhy a kde by bol prirodzený tok evolúcie nedotknutý. Okrem toho, by mali byť po celom regióne vytvorené a starostlivo chránené väčšie alebo menšie rezervácie podobného typu a medzi nimi by mali byť vytvorené prirodzené koridory, zabezpečujúce plynulú výmenu genetického materiálu v rámci daného bioregiónu, ako aj medzi nimi a rezerváciami ostatných bioregiónov. Tieto rezervácie by sa nemali vzťahovať iba na „ľad a skaly“ vysokých vzdialených hôr, ale by mali tiež zahrňovať

miernejšiu, biologicky produktívnejšiu časť každého bioregiónu. Vytváranie podobných projektov a práca na ich realizácii by mali byť kľúčovou súčasťou činnosti všetkých bioregionálnych skupín. V mnohých prípadoch bude možno potrebná dočasná prechodná správa týchto rezervácií, ktorá by prírode uľahčila obnoviť potrebné veľké oblasti divočiny. Vyhubené pôvodné druhy by mali byť tam, kde je to možné, znovunasadené. Všade tam, kde je potrebné ozdraviť potoky lososov, zalesniť holoruby, zatrávniť prérie, odstrániť cesty – prichádza na rad práca nových obyvateľov Ameriky.

Tieto centrálné rezervácie prirodzených spoločenstiev by mali byť pre nás nedotknuteľnými svätyňami, ale nielen to; tým že ich budeme chrániť ako studnice prírodnej mnohotvárnosti, ako miesta, kde život má svoju jednoduchú ušľachtilú podobu, stanú sa z nás lepší ľudia.

Hoci práca na projektoch takýchto rezervácií je ústrednou úlohou bioregionalizmu, je diskutabilné, do akej miery je možné za terajšej vlády ľudí nad našou planétou vytvorenie rezervácií realizovať a či nebudú skôr vybudované až keď svet skončí na druhej strane múru. Aj napriek všetkému otvorenie rezervácií by malo byť prvoradým cieľom, ktorému budeme oddnes podriaďovať všetko svoje úsilie.

A tu začína v rámci bioregionalizmu pole pôsobnosti bojovných spoločností práve typu Earth First!. Tým, že sa stávame novými, skutočnými obyvateľmi určitého miesta, zapúšťame do neho korene, stávame sa miestom samotným. Z toho vyplýva, že našou najdôležitejšou úlohou je práve sebaobrana. My sme príroda, ktorá bráni samu seba. Plány, ktoré obsahujú zriaďovanie centrálnych rezervácií, spojených koridormi v záujme výmeny genetickej plazmy voľnosti, sú zároveň plánmi našej vlastnej sebaobrany. Najprv ich treba vypracovať a potom realizovať. Ak sa umierajúce priemyselné impérium pokúsi obsadiť naše posvätné rezervácie, postavíme sa ich nájazdu na odpor. Vo väčšine prípadov je konfrontácia tvárou v tvár nemožná, pretože oni sú zatiaľ ešte silnejší než my. Ale s pomocou nášho partizánskeho

dôvtipu sa nám môže podariť obrátiť ich vlastnú nahromadenú silu proti nim samým. Postavme sa na odpor, rozvracajme, ničme ich všetkými dostupnými prostriedkami: začnime súdne procesy a píšme odvolania, preniknime do zákonodarstva – nie preto, že by sme chceli systém reformovať, ale aby sme urýchlili jeho koniec. Demonštrujme, zapájajme sa do nenásilných foriem občianskej neposlušnosti, sabotujme. Bráňme sa. Odvráťme úder vyslaný zúrivosťou vysilenou armádou imperializmu reprezentovanou riaditeľmi akciových spoločností, federálnymi byrokratmi a bohatými farmármi.

Naša sebaobrana dnes spočíva v tom, že dohliadame nad zánikom systému, až kým rútiace sa vozidlo nenarazí do tehlového múru a priemyselná civilizácia nezničí samú seba.

Až potom sa začne hlavná práca bioregionalistov.

5 Arogancia osvietenstva

*Sú ľudia, ktorí dokážu žiť bez vecí slobodných,
a sú aj takí, ktorí to nedokážu.*

— Aldo Leopold

Hovorí sa, že múdry človek nájde kus divočiny aj vo vidieckej záhrade, že dokáže aj v skleníkovej kvetine spoznať grizlyho. Možno je to tak. Možno, že osvietení muži a ženy si vedia nájsť prirodzený pokoj, spokojnosť a raj na zemi aj vo svete bez prírody. Tento druh schopnosti je nepochybne pre zdravie moderného človeka veľmi užitočný. Umožňuje totiž povzniesť sa nad každodennú šed' civilizácie a priblížiť sa matke prírode aj napriek tomu, že pôvodná jednota s ňou už v dnešnom svete značne ochabla. Vnáša do života mier, uspokojenie a kľud. Dá sa tak predísť žalúdočným vredom a vysokému krvnému tlaku.

Ale aký to má význam pre prírodu samu? Má to nejaký zmysel pre grizlyho?

Ktorý svet je ten skutočný? Čo vlastne je realita? Nachádza sa niekde v nás – v našej myslí, v našom vedomí? Je realitou iba to, čo dokážeme vnímať svojimi zmyslami? Je samotné naše vedomie tou najvyššou realitou a mimo neho nijaký iný svet neexistuje?

Nie! Skutočný svet je tam vonku – slobodný, autonómny, suverénny, nezávislý na ľudskom vedomí. Skutočná medvedica grizly nejestvuje v našich hlavách, ona si žije v kráľovstve divočiny, ktoré je mimo nás – snoriaca, funiaca, túlajúca sa, živá, vnímajúca svet po svojom. Divočina nie je iba holým rozmerom našej mysle, je to niečo dôležitejšie, oveľa, oveľa dôležitejšie než my a naša schopnosť jej percepcie. Nie my tvoríme realitu, realita vytvára nás. Neplatí „Myslím, teda som“, platí „Som, a preto myslím“.

V tom je zásadný rozdiel. Primnolí z tých, ktorí hľadajú osvietenie, nie sú schopní rozoznať, že vonkajšia realita sekvojového lesa je ďaleko zmysluplnejšia než náš vzťah k nej; že divočina ako celok má väčší význam než my, ľudia, a preto je aj dôležitejšia než naša „osvietená“ predstava o nej.

Sú napríklad takí, ktorí kritizujú naše sabotážne akcie kvôli tomu, že sú vraj príliš prízemné. Tvrdia, že ak chce niekto v záujme obrany divočiny bojovať a zničiť smrtonosnú mašinériu, mal by to robiť otvorene a chápať to ako prejav určitého posvätného poslania. Takže sa pokúste predstaviť si tento zmätok: Nie je podstatné, aké sú skutočné výsledky boja za obranu Zeme, ráta sa iba oduševnené osvietenie, ktoré má byť prostriedkom. Samotný čin nie je rozhodujúci, váhu majú iba vaše dobré skutky, ktoré vám budú raz pred bránou do raja spočítané. Aké je to arogantné ruženkárstvo! Aký márnivý sebaklam – byť presvedčený o tom, že niečie duševné pochody sú dôležitejšie než realita skutočne zachránených dvetisícročných sekvojí či stotonovej obrovskej veľryby alebo nezaľudnenej divočiny, ktorá je domovom svojich pravých obyvateľov.

Obávam sa, že ten, kto uprednostňuje dôležitosť prostriedkov na dosiahnutie cieľa pred skutočnými výsledkami svojich činov, necháva sa zvädzať z cesty vierou v posmrtný život. Kresťania, budhisti, zástancovia filozofie New Age, ktokoľvek – pre všetkých, ktorí sa nechávajú unášať aroganciou náboženského osvietenstva, je Zem iba obyčajnou prestupnou stanicou na ceste večného putovania ich duší.

Túžite po raji – máte ho na dosah ruky. Skúste sa prejsť za teplého jesenného dňa osikovým hájikom. Trblietavý opar takéhoto rána má v sebe väčšie čaro než všetky slasti za nebeskou bránou. Ak hľadáte úplné splynutie s vesmírom, vydajte sa na plavbu dolu prúdom. Nechajte sa unášať časom rieky, dovoľte, aby vám oči oslepila sýta červen lesov San Juanu alebo krištáľovo – priesačný losos a možno sa vám pošťastí okúsiť skutočnú kozmickú jednotu. Ak je to práve Valhalla, o čom snívate, postavte sa aj s ďalšími odvážnymi priateľmi pred buldozér a potom s nimi jedzte, pite a vesel'te sa na oslavu svojho víťazstva. A čo takto prevtelo vanie – môže byť. Atómy vášho tela sú nezničitelné. Raz, keď váš vlastný mozog jednoducho zaspí, budú donekonečna nadobúdať podoby či už lasičky, luniaka, skarabea alebo obyčajného červíka. Raj, Nirvána, Valhalla, večný život je tu a teraz – v tomto reálnom svete. Nepotrebujeme nič viac, než je tento raj, do ktorého sme sa narodili.

Svet existuje nezávisle od nás. Keď spadne v hore strom a na blízku nie je žiaden človek, ktorý by to začul, nič to na veci nemení. Aj prílivové vlny burácajú od brehu k útesu a počujú ich len medvede a vtáky. A život si ide ďalej svojou cestou. Iba arogantný hlupák by si mohol myslieť opak. Môžeme pokojne sedieť vo svojich udržiavaných záhradách a v dokonalej pohode rozjímať. Ale ak už v kráľovstve divočiny nebude viac žiadnych medvedov grizly, nenájdeme ich ani vo svojich záhradných kvetinách. A keď pod motorovou pílou padne posledná sekvoja, budeme ešte schopní povedať; „To nič, hlavne, že si budem vždy vedieť vybaviť, čo to sekvoja je.“ Naše slová budú znieť

už iba ako osamelý potlesk v hľadisku. Ak odrádzame tých, ktorí sa neboja odhodlane brániť prírodu, len preto, že si myslíme, že ich srdcia na to ešte nie sú dostatočne pripravené, zrádzame život sám.

Nevysvetľujte si nesprávne moje slová. Aj ja hľadám múdrosť a osvetlenie. Rád, túlajúc sa prírodou, povolujem uzdu svojej fantázii. Sedávam na vysokých veterných miestach a načúvam silám prírody, ktoré sa mi tam prihovárajú. No snažím sa nikdy nepodľahnúť ilúzii vlastnej dôležitosti. Ani na chvíľu nezabúdam na to, že som iba malým zrnkom na tejto nádhernej, vzrušujúcej, živej planéte. Snažím sa, aby sa mi neprihodilo to, že v márnej pýche uzamknem realitu vo svojej hlave. Reálny svet je totiž tu navôkol, v kráľovstve divočiny. A moja úloha pri jeho obrane – nech už má akokoľvek primitívnu, neotesanú a surovú podobu – je neporovnateľne dôležitejšia než všetky osvietenenské ideály, ktorým by som sa mohol oddávať počas zostávajúcich niekoľkých desaťročí, v ktorých ešte bude mať moje vedomie svoju terajšiu podobu.

6 Gény stratenej voľnosti

Pre mňa a pre tisícky mne podobných je najdôležitejšou vášňou v živote všetko stravujúca túžba znovu a znovu sa pokúšať ujsť z dusivého zovretia mechanistickej civilizácie. Radosť zo samoty, dokonalej nezávislosti a krásy nepoškvrnených pánorám je pre nás prvoradou podmienkou šťastia.

— Bob Marshall

Začiatkom sedemdesiatych rokov začala Wilderness Society sériu celoštátnych pracovných seminárov zameraných na výchovu členov s cieľom vybaviť ochranárskych aktivistov vhodnými schopnosťami na získavanie ďalších ľudí pre našu vec. Pamätám sa, ako sme raz asi päťdesiati sedeli na zoznamovacom stretnutí v Howard Johnson v Salt Lake City v roku 1973, kde sa každý vyznával z toho, čo ho priviedlo k aktívnemu ochranárstvu. Odhliadnuc od vrúcneho nadšenia prítomného v každom vyznaní, naozaj ma zarazilo, že som v ich výpovediach nenachádzal jedinú tému, ktorá by sa dala považovať za spoločného menovateľa našej oddanosti prírode. Pre niektorých zohrala hlavnú úlohu spomienka na určitý zážitok z detstva, iní vraj vždy pocitovali zvláštnu „náchylnosť

k voľnosti a slobode“. Niektorí mali rodičov, ktorí ich často brávali do kráľovstva divočiny, ale mnohí z nich si k nemu museli nájsť cestu sami. Poniktorí vpraveli, že zažili vnuknutie tak ako Saul na ceste do Damašku, iní zase pocit prebudenia či „znovuzrodenia“ neokúsili nikdy.

Na desiatkach ďalších podobných konferencií, začínajúcich sa vždy rovnakým úvodným stretnutím, opakoval sa už spomenutý nedostatok spoločných osnov. Vzali sme to na vedomie a tento fakt sa stal predmetom živých rozhovorov medzi mnou a niekoľkými ďalšími mladšími funkcionármi Wilderness Society, (ktorí sme sa pravidelne takýchto pracovných seminárov zúčastňovali). Čím sme sa my a naši členovia od ostatných tak veľmi odlišovali? Prečo sa väčšina ľudí o tieto záležitosti nestarala? Ak by existovala nejaká jednotná platforma nášho spoločného nadšenia, určitý jednotiaci faktor, ktorý by nás všetkých spájal, nejaký zvláštny gombík, ktorý by stačilo len stlačiť, potom by už bolo treba iba zabezpečiť, aby sa to všetko premietlo do masového meradla celej ľudskej populácie a hneď by každý začal prejavovať vôľu chrániť divočinu!

Je to smutné, ale nedokázali sme sa chytiť žiadnej spoločnej nitky, ktorá zväzovala všetkých čudákov – ochranárov dohromady. Široké spektrum, týkajúce sa životného štýlu, osobností, práce, miesta, veku, zázemia, príjmu, politiky aj filozofie ochranárskych aktivistov, sa odzrkadľovalo aj v ich vysvetleniach, ktoré udávali ako dôvody svojho záujmu o prácu v našom hnutí.

Nakoniec jeden z mojich kolegov položartom navrhol termín „gény stratenej voľnosti“ a možno sa nemýlil. Možno, že oddanosť našej veci nie je determinovaná skúsenosťami, ale že je to otázka genetiky – podobne ako napr. farba očí.

Po rokoch, ako som tak raz neskoro v noci nad touto jeho myšlienkou uvažoval, zdala sa mi stále viac a viac prijateľná, ba dokonca som ju začal rozvádzať ďalej a do väčšej hĺbky: Možno, že gény stratenej

voľnosti majú svoje korene v dávnej, pradávnej evulučnej minulosti druhu *Homo sapiens*, možno, že siahajú naspäť až k prvým ľuďom nášho rodu – k neandertálcom. Nemáme žiaden dôkaz o tom, že by sa neandertálsky človek za svojej existencie niekedy pričínil o narušenie prírodnej rovnováhy, že by nejakým spôsobom ohrozoval svoje životné prostredie, že by pozabudol na svoje miesto v prírode, alebo že by kedy spôsobil vymretie iných živočíchov, ako je tomu u nášho druhu, ktorý by pokojne zniesol prirovnanie „slon v porceláne“. (Boli to práve ľudia novej éry, ktorí „mali prsty“ v zničení megafauny pleistocénu pred 12 tisíc rokmi.)

Čo ak po príchode cromagnonského človeka na územie neandertálcov, potom čo ich cromagnonci vytlačili a spôsobili ich vymretie, splynuli pred 30 tisíc rokmi (bežným, osvedčeným spôsobom) gény neandertálcov s genetickým materiálom cromagnoncov, usadili sa kdesi v hĺbke vedomia celých generácií, aby sa občas vynorili na povrch v nejakom Lao Tzuovi, Svätom Františkovi, Dogenovi, Mary Wollstonecraftovej, náčelníkovi Seattlovi, Thoreauovi, Muirovi, Mary Austinovej alebo Rachel Carsonovej.

Skúsme sa teraz pozrieť na tieto úvahy z iného uhla pohľadu a zamyslime sa nad úlohou, ktorú my moderní ľudia, hráme v celkovej ekológii našej planéty. Ak súhlasíme s hypotézou Gaia, že Zem funguje ako nezávislý organizmus, tak potom kde je naše miesto? Moderní zástancovia pyšného gréckeho racionalizmu vyhlasujú, že ľudia sú nervovým systémom organizmu Gaia – že sú mozgom, komunikačným aspektom a že sú teda predurčení chopiť sa riadenia. Múdrejší žiaci, ako napríklad vynikajúci historik Chicagskej Univerzity William H. McNeill, nás naopak prirovnávajú k chorobe:

Ak sa pozrieme na ľudstvo z pohľadu ostatných organizmov, dalo by sa prirovnať k akútnej epidemickej chorobe, ktorej občasné sklony k menej škodlivým formám chovania voči ostatným nestačili nikdy na

to, aby si dokázala vytvoriť akékoľvek skutočne pevné a stabilné vzťahy k iným*.

Pripúšťam, že táto charakteristika môže niekoho riadne vyviest' z miery. Ak sa „civilizované“ náboženstvá a filozofie celého sveta vôbec v niečom zhodujú a vždy zhodovali odvtedy, čo sa prvá civilizácia vyškriabala zo sumerských zavlažovacích kanálov, tak je to presvedčenie, že ľudia sú hlavnými hrdinami tejto planéty. Chápanie ľudstva ako choroby je názor nabúravajúci všetky istoty, ktoré nám od nášho narodenia nalievajú lievikom do hlavy. Ak sa predsa len podujmeme pozrieť sa na celú vec z hľadiska biologickej objektivity a odvážime sa hľadiť hoci aj len povrchné a zbežne očami ostatných druhov, pravda nám musí nemilosrdne udrieť do očí: Tým, že decimujeme biologickú rôznorodosť, produkujeme toxické látky, útočíme na základný ochranný aparát života na Zemi, tým, že ponechávame populačnej explózii voľnú uzdu, stávame sa my ľudia novodobou chorobou – tzv. Humanpox (ľudské kiahne).

Telo každého živého tvora si pri konfrontácii s inváziou choroboplodných zárodkov začne vytvárať protilátky a nasadzuje do boja proti nim vojakov – biele krvinky (fagocyty), ktoré sa bez ohľadu na svoje vlastné dobro a len a len v záujme celého organizmu zoradia do šíkov, zaútočia a nakoniec úplne premôžu inváziu choroboplodných nepriateľov.

Možno sa niečo podobné prihodilo aj ochranárom. Potom čo sa ľudské kiahne z neškodnej, síce nepohodlnej, ale stále ešte lokalizovateľnej kožnej vyrážky zmenili na chorobu vážne ohrozujúcu život, Gaia – organizmus Zeme siahol po protilátky. Dávno pochované gény neandertálskeho človeka sa na túto výzvu predrali na povrch, aby sa

* William H. McNeill; *Plagues and Peoples*.(Garden City, N.Y.:Anchor/Doubleday, 1976).

nemilosrdne pomstili za masakru svojho národa ľudmi novej éry (cromagnoncami). Zrodilo sa nové pokolenie neandertálcov, pokolenie ľudí milujúcich voľnosť, ktorí sú v prvom rade verní Zemi a nie rodu Homo sapiens. Budú to práve oni, kto bude podobne ako protilátky a fagocyty za stratenú voľnosť divej prírody, za vzácnu pôvodnú mnohotvárnosť našej planéty odhodlane bojovať.

Že je to iba bláznivý úlet fantázie? Možno. Že je to nevedecké? Nevadí. Ale práve o tomto premýšľam za nepokojných nocí, keď popíjam včerajšie víno a fajčím cigary, keď sa mesiac ako príзраčný koráb zmieta v rozbúrenom mori oblakov. Uvažujem nad tým všetkým so šálkou v ruke, s vetrom na tvári, precitujuúc vôňu búrky, keď mi nad hlavou zúria živly, križujú sa blesky a preháňajú mraky. Protilátky. Protilátky proti ľudským kiahňam. Pomsta neandertálskeho človeka. Gény stratenej voľnosti.

Protilátky nepotrebujú žiadne oprávnenie. Ich úloha je jednoduchá – bojovať a zničiť to, čo by inak zahubilo organizmus, ktorého sú sami súčasťou a na obranu ktorého založili svoje bojovné bratstvo.

Myslím, že by som s tým mal na chvíľu prestať a ísť sa postarať o ten buldozér...

7 Zachovanie možnosti dobrodružstva v divočine

*Akú cenu bude mať štyridsať ľudských slobôd bez
jediného bieleho miesta na mape?*

— Aldo Leopold

Vyrástol som v Albuquerqueu v Novom Mexiku a pre mňa bola tým tajomným miestom na mape Gila Wilderness, vzdialená 200 míľ na juhozápad. Často som podnikal malé výpravy na miesta, ako boli Sandia, Jemez a hory Sangre de Cristo, avšak Gila získavala v mojich predstavách mýtické rozmery. Bola rozľahlá, ďaleká, neporovnateľne divokejšia...— a neznáma. Stala sa mojím El Doradom, mojou Thulou. Bola srdcom Temna, sídlom mágie.

Len čo som trochu povyrástol, začal som križovať chodníky, šplhať sa na vrcholky kopcov, skúmať kaňony tejto 1000 štvorcových míľ veľkej nedobytej horskej pevnosti. Za štvrtstoročie, čo sa túlam gílskymi chodníkmi, sa mi mnohokrát stalo, že ma zo stanu na

táborisku vyplavil prudký lejak, že ma z hrebeňov zmietli blesky, alebo som sa vyčerpaný pokúšal uniknúť z hôr pred nečakanou snehovou búrkou. Raz sa mi na jednej výprave podarilo kvôli medveďovi prísť o všetky zásoby, určené na spätočnú cestu. Začiatkom sedemdesiatych rokov, vtedy, keď som si čiastočne privyrábal k biednemu platu vo Wilderness Society tím, že som poskytoval v Gile prepravu na muliciach, stratil som raz v tomto kráľovstve divočiny dve mulice. V jednom z prípadov som si musel naložiť na chrbát svoju ženu potom, keď jej mulica Nellie Belle poranila koleno.

Napriek rôznym, niekedy aj nepríjemnejším dobrodružstvám aké sa mi prihodili v Gile, ale aj inde, či už to bola letná snehová metelica na aljašskom Denali, alebo môj pád zo skál nad kempom v chihuahuaskej Barranca del Cobre, začala dôverná znalosť zákonov divočiny, ako aj väčšina príjemných ospalivých a pohodlných dní a nocí v prírode postupne otupovať moje zálesácke schopnosti; stučnel som a prestal som byť ostrážitý.

Až výlet do Gily v auguste roku 1988 mi priniesol pocit znovu-vzkriesenia niekdajšej bystrosti. Pozvali sme s manželkou (už druhou, nie tou, ktorú kedysi poranila mulica) môjho dvanásťročného synovca Gerarda na desaťdňový vander do Gila Wilderness. Mali sme v pláne nenáročnejšiu túru pretože, hoci sme sa Nancy a ja tešili dobrému zdraviu, nemali sme, ako obvykle, potrebnú kondíciu; ruksaky na desať dní sa nám zdali na chrbte ťažké ako všetky hriechy našej mladosti (môj ruksak vážil spočiatku viac než Gerard) a tiež preto, že to bola iba druhá synovcova túra a my sme ho nechceli vytiahnuť na nijaký „zabíjak“, aby sme ho hneď na začiatku neodradili od chuti do budúcich výletov.

Naším cieľom bol McKenna park, planina rozkladajúca sa na desiatich štvorcových míľach, ktorú na severe obopínali dookola strmé skalné steny kaňonu West Forku, západného ramena rieky Gila, na východe a na juhu Diabolo Mountains a na západe o niečo vyššie

pohorie Mogollon Mountains. McKenna park bol miestom najviacej vzdialeným od akejkoľvek prístupovej cesty v celom Novom Mexiku a zároveň tu rástol najstarší les borovíc ťažkých na celom Juhozápade.

Jeho územie nebolo v posledných desaťročiach chránené pred chovom dobytká. Pôvodný poddruh losa amerického „Merriam's Elk“ tu bol začiatkom tohto storočia vyhubený komerčnými lovcami, ktorí jeho mäso dodávali do baníckych osád. V roku 1954 tu Ministerstvo zveriny a rýb Nového Mexika nasadilo nové stádo losa z Yellowstoneu. Chov dobytká bol v celej Gile vrátane McKenna parku úplne vylúčený, aby sa zabezpečila regenerácia pôvodného prirodzeného prostredia. Vďaka tomuto tridsaťročnému oddychu od neúnavných čelustí domáceho dobytká, má dnes McKenna park takú podobu, akú má les borovíc ťažkých naozaj mať. Pod 150-stôp vysokými borovicami a 50-stôp vysokými Gambelovými dubmi leží robustný koberec pôvodných tráv a papradia.

Náš výlet do McKenny nemal byť nijako zvlášť obtiažny, aj keď august je v Gile obdobím búrok a my sme mali putovať aj počas celodenných lejakov a krížovania bleskov nad priesmykmi v Diabolských horách. Kráčajúc starobylým lesom vyplašili sme občas z prastarej borovice výra skalného, alebo sme narazili na čriedu losov lenivo sa pasúcich na trsoch trávy, ktorá im siahala až po brucho. Nancy a Gerard stupňovali svoje preteky, kto prvý zbadá a rozozná viac druhov vtákov: horáriky, mucháriky, krivonosy... rozširovali ich celoživotné zoznamy.

Plánovali sme vrátiť sa k nášmu autu, ktoré zostalo v Gilskom národnom skanzene obydli skalných útesov, po zdaní West Forku, západného ramena rieky Gila. Túto cestu som dobre poznal, niekoľkokrát som ju už totiž absolvoval. Hoci na úseku šesťnástich míľ sa vyskytovalo niekoľko desiatok brodov, v pamäti mi utkvel pokojný tok rieky, nesiahajúci vyššie než do polovice lýtok. Mali sme v úmysle za

tri dni sa dostať z kaňonu, aby sme mohli zvyšok výletu venovať ničím nerušenému muškáraniu.

Ale príroda mala s nami iné plány.

Vďaka nezvyčajne silným dažďom toho leta West Fork doslova hučal. Rozbúrená voda mi siahala vyše kolien, ale prvý prechod cez rieku prebehol hladko. Vyzbrojení jelšovými turistickými palicami si Gerard a Nancy razili cestu brodmi. Hneď na začiatku sme prišli na to, že tento prechod kaňonu nebude žiadna hračka, ale počítali sme s tým, že sa zaobíde bez priveľkého rizika. Postupovali sme dolu kaňonom, aj keď prúd bol stále silnejší, brody hlbšie, chodník sa menil na nekonečnú rozblátenú kaluž a lejak neustával. Čoskoro nám hladina rieky stúpila až po pás a prúd sa snažil podrážať nám nohy. Musel som si preložiť spacák zo spodu ruksaku navrch. Nancy už raz zažila, že ju rieka, rozbúrená prívalmi vody z topiaceho sa snehu, strhla so sebou, len-len že sa jej vtedy podarilo zachrániť na vyčnievajúcom brale, pri čom ale aj tak prišla o ruksak. Stalo sa jej to v Ishi Wilderness v severnej Kalifornii. Teraz len škripajúc zubami predierala si ďalej cestu naprieč brodmi. Zato Gerard, malý horenos, už nemohol prebrodiť rieku na druhú stranu bez toho, aby si nenamočil celý ruksak (aj so spacákom). To znamenalo, že som musel prekonať každý brod vždy trikrát: raz s mojím batohom, potom nazad a ešte tretíkrát s Gerardom a jeho ruksakom na pleciach.

Aby sme prekonalí plánovaných denných päť míľ, museli sme, pokiaľ bolo vidno, neustále šľapať. Naše nadšenie pre pozorovanie vtákov a muškárenie sa z nás úplne vytratilo vďaka častým prechodom cez rieku. Všetku energiu, ktorá v nás ešte ostala, sme spotrebovali na tie prekliate brody a na pochod rozmočenými chodníkmi za neustáleho hrmenia búrky. Museli sme kráčať dosť rýchlo, aby sme sa vyhlí podchladeniu. Pokusy ostať suchí nemali zmysel. Blesky zrážali okraje strmých skalných stien a vrcholky nad nami. Obyčajne suché žľaby sa zmenili na kaskádovité vodopády. Zatiaľ čo mňa West Fork doslova

pokoril, Gerard preukázal pri jeho brodení obdivuhodné schopnosti. Kým mne síl ubúdalo, jemu pribúdalo. Odložil si svoj spací vak do suchého bezpečia môjho ruksaku a potom napoly poskakujúc, napoly plávajúc postupoval naprieč prúdom za pomoci svojich jelšových palíc. Dobrý nápad. Na tretí deň som už nevládal prekonávať každý brod tri razy. A tak sa stalo, že keď starí zálesáci Nancy a Dave zostali úplne bezradne stáť pred brodom, kde sa prúd rútil popod kmeň spadnutého topoľa a vytváral tak veľmi nebezpečnú situáciu, Gerardovi sa podarilo nájsť pomerne pohodlný prechod cez rieku iba trochu povýše hore prúdom.

O niečo neskôr toho tretieho dňa, keď sme sa doplazili na parkovisko, usmial som sa na svojho synovca a trošku ho podpichol: „Stavím sa, že sa nevieš dočkať, kedy sa zase konečne vrátiš späť k telke, videohrám a k veľkému hamburgeru.“

Frkajúc vodu na všetky strany ako túlavá mačka, ktorá sa brodila dolu kanálmi, pozrel najprv na mňa, potom prešiel pohľadom hore skalistým kaňonom West Forku, nad ktorým sa v dialke ešte vždy ozýval temný hukot zúriacej búrky, a nato povedal: „Vráťme sa späť.“

Vyzerali sme ako ranení vojaci, keď sme sa konečne vyplazili uzimení, vyčerpaní a doškriabaní z Gila Wilderness 24. augusta 1988. Ale boli sme lepší než predtým, lepší tým, že sme prijali výzvu rieky, ktorú nám ponúkla. Gerard si tento výlet zapamätá na celý život, bude meradlom, podľa ktorého bude posudzovať všetky svoje ďalšie túlačky po miestach, kde líšky dávajú dobrú noc. Ja som sa cítil fajn, že som ako štyridsaťjedenročný zvládol nástrahy rozvodneného West Forku. Nebol som teda až taký slabý a mäkký, ako som si niekedy nahováral. A Nancy, tá bola šťastná, že mala príležitosť preveriť svoju odvahu proti ďalšej rozbúrenej, dravej rieke a hlavne, že sa ukázalo, že na to mala ešte vždy dosť guráže.

Náš zážitok z Gily bol presne onou osviežujúcou vzpruhou, pre ktorú nás voľná príroda stále znovu a znovu priťahuje; bol oným

volaním, ktoré nás vedie k tomu, že vymieňame benzínový pohon za pár svojich nôh a vzdávame sa útulnej, vyhriatej postele v prospech tvrdého lôžka na zemi aj s jeho nepríjemnými dažďovými muškami. Lenže, čo sa často stáva, v oblastiach divočiny namiesto primitívnych podmienok, ktoré by nás ponechávali samých na seba, nachádzame udržiavané parky, zariadené tak, aby vyhovovali požiadavkám bezpečnej a pohodlnej túry.

Uplynulo už sedemdesiat rokov odvtedy, čo sa Aldovi Leopoldovi podarilo dosiahnuť vytvorenie prvej Wilderness Area v Amerike (aj vo svete) na hornom toku rieky Gila v juhozápadnom Novom Mexiku. Prví zástancovia myšlienky vytvárania takýchto chránených zón v nich spočiatku videli iba miesta kvalitnej (nemotorizovanej) rekreácie vo voľnej prírode, určenej na lov, rybárčenie a turistiku, miesta, kde by sa dali podrobiť skúške tradičné americké hodnoty: húževnatosť a spoliehanie sa na vlastné sily. Verili, ako to formuloval George S. Evans v roku 1904 (hoci pripúšťam, že takáto formulácia by trochu podráždila dnešné feministky, ale písal sa predsa rok 1904), že „divočina sa vás zmocní. Dodá vám zdravú červenú krv. Urobí z vás chlapa.“

V zborníku „A Sand County Almanac“ Aldo Leopold napísal:

Wilderness Areas sú... studnicami starého indiánskeho umenia putovať divočinou, mám na mysli najmä plavbu na kanoe a dlhé pochody.

Predpokladám, že sa nájdú ľudia, ktorí začnú polemizovať o tom, či je vôbec dôležité, aby toto pôvodné indiánske umenie nevyhynulo. Ale o tomto ja diskutovať nemienim. Buď to chápete, pretože to máte v krvi, alebo ste už veľmi, veľmi starí.

Dnes už mnohí ochranári a biológovia vedia, že zóny Wilderness Areas nie sú v prvom rade miesta, kde si môžu merať sily mladí Huckovia Finnovia či Aničky Oakleyové. Ich hlavná hodnota spočíva v záchrane pôvodnej biologickej rôznorodosti; v tom, aby bol zabez-

pečený dostatok priestoru na tejto ľuďmi ovládanej planéte pre ničím nerušenú hru prírodných síl, aby boli veci ponechané aspoň niekde tak, ako sú. Napriek tomu je samozrejmé, že zachovanie možnosti kvalitného dobrodružstva v divočine pre jej návštevníkov, možnosti ponapínať paleolitické svaly či rozvíjať fantáziu, zostáva skutočne dôležitým sekundárnym účelom týchto území.

Myslím si, že úrady a spolky zodpovedajúce za Wildernes Areas nesprávne pochopili možnosti ich rekreačného využitia. Vždy som sa na rôznych miestach snažil diskutovať o problematike neadekvátneho vyčleňovania najvhodnejších území, ktoré mali byť spravované ako chránené ekologické oblasti. Ako môže Forest Service a ostatné organizácie dohliadať nad týmito oblasťami spôsobom, ktorý jednostranne vychádza v ústrety iba návštevníkom? Zákon Wilderness Act z roku 1964 povoľuje na ich územiach široké spektrum zariadení a pomôcok, ktoré majú slúžiť na zvýšenie pohodlia a bezpečnosti turistov. Patrí medzi ne napríklad vybudovanie a udržiavanie chodníkov menšej i väčšej obtiažnosti, turistické značky, detailné mapy a brožúrky, používanie motorizovaných vozidiel na pátraciach a záchranných akciách, zriadenie permanentných ohnísk, jednoduchých útulní, dokov pre člny, priepustov, mostov aj prístreškov pri prameňoch. Väčšina turistov tieto pomôcky s úplnou samozrejmosťou očakáva. Je jasné, že v niektorých oblúbených, ale obzvlášť chúlolistivých oblastiach sú dobre projektované chodníky, vyhradené táboriská s ohniskami a niekedy aj útulne nevyhnutné, aby sa obmedzil nežiadúci dopad pohybu turistov na daný ekosystém.

Neúspech Forest Service a Park Service* spočíva v tom, že nechcú uznať, že je potrebné pristupovať k jednotlivým oblastiam z rôznych hľadísk. Niektorí turisti občas zatúžia vystaviť svoje telo skúške zoči

* National Park Service – Správa národných parkov Spojených štátov. pozn.prekl.

– voči skutočnej divočine, a preto sa neradi stretávajú hoci aj len so sporadicky udržiavanými chodníkmi alebo aj s tými najstručnejšími značkami. Nie všetky Wilderness Areas by mali umožňovať rovnako nenáročné, pohodlné túry. Nie všetky ich časti by mali poskytovať ten istý stupeň obtiažnosti a bezpečnosti prechodu. Určite je potrebný širší rozsah prístupov k spravovaniu týchto oblastí od budovania pohodlných chodníkov, ako je to v Yosemitejskom parku či v pohorí Sandia Mountains až po niečo, čo by sa malo podobáť na Ameriku pred príchodom Európanov vo vzdialenejších a menej navštevovaných oblastiach. Úplným protipólom by bola potom naozajstná divočina, kde by bol turista ponechaný sám na seba.

Kritéria pre spravovanie takýchto „nedotknutých oblastí“ („primeval areas“) by mali vyzeráť asi takto:

Žiadne chodníky. Nemali by sa tu budovať žiadne nové chodníky. Existujúce chodníky by sa mali prestať udržiavať a nechať sa zarásť. Jedine tam, kde by bolo potrebné zabrániť erózii, by sa mohli nejaké chodníky v naplaveninách vybudovať. Územím by nemali viesť žiadne vyznačené túry. Boli by tu iba cestičky vyšľapané zvieratami, prípadne ľuďmi.

Žiadne značky. Na celom území by mali byť zakázané turistické značky aj informačné tabule s miestopisnými a časovými údajmi. Pri vstupoch do oblastí by mali byť povolené jedine tabule vyznačujúce ich hranice a vysvetľujúce návštevníkom, že vstupujú na územie „Primeval Wilderness“.

Zákaz výstavby akýchkoľvek zariadení. Nebudú povolené žiadne doky pre člny, vyhradené táboriská, prístrešky pre kone a podobne. Protipožiarne strážne veže, správne zrubu, oplotenie atď. budú

bud' odstránené, alebo sa ponechajú napospas prírode. Návštevníci budú musieť prísne dodržiavať zásady „táborenia bez stôp“ (odstraňovať po sebe ohniská, nesekať vegetáciu, nevyhlbovať kanáliky okolo stanov, nezanechávať odpadky atď.), čo samozrejme platí pre akékoľvek táborenie v prírode.

Žiadne mapy. Zodpovedné inštitúcie by nemali vydávať nijaké mapy ani brožúry. Geologický Ústav Spojených štátov by mal prestať vydávať a distribuovať topografické mapy danej oblasti. Na mapách, znázorňujúcich väčšie celky (napr. mapa Federálnych lesov), by mali byť časti označené ako „Primeval Wilderness“ úplne prázdne, dokonca by nemali zachytávať ani také topografické črty ako potoky, hrebene či štíty. Návštevníci by si nemali so sebou brať ani staršie mapy tej-ktorej oblasti. V husto zalesnenej krajine by mohli byť povolené iba stručne rukou zakreslené mapy. Ak používame detailné topografické mapy, otupujeme tým totiž svoj vrozený zmysel pre orientáciu a zabúdame na oveľa jednoduchší spôsob orientácie za pomoci kompasu alebo aj bez neho.

Žiadni sprievodcovia. Sprievodcovské služby ani poskytovanie turistickej výstroje nebude povolené. Návštevníci budú vstupovať na toto územie na vlastnú zodpovednosť a budú nútení zmerať si sily s divočinou výlučne prostredníctvom svojich vlastných skúseností a vedomostí.

Lov. Lov bude povolený (ak vôbec bude) len pomocou primitívnych zbraní (luk a šípy, nôž, atlatl*, ostré skaly). Muškárenie bude jediný možný spôsob lovenia rýb. Umelé nasádzanie rýb bude zakázané.

* atlatl – stará indiánska zbraň na vrhanie oštepov. pozn. prekl.

Žiadne záchranné služby. Návštevníci oblastí označených ako „Primeval Wilderness“ sa budú musieť spoliehať iba na svoje vlastné schopnosti prežiť. V týchto zónach nebudú povolené žiadne pátracie ani záchranné akcie. Ak si náhodou zlomíte nohu, budete mať niekoľko možností: buď sa dokážete odplaziť sami, alebo požiadate vašich priateľov, aby vám pomohli, alebo zomriete. Ani zálesák John Colter nemal v roku 1808 k dispozícii helikoptéru, ktorá by ho odniesla z Blackfoot country (územie Indiánov Černonožcov). Musel nahý prejsť 150 míľ naspäť až k pevnosti Lisa's Fort.

Takáto záchranná politika však bude vyžadovať, aby federálna legislatíva zbavila inštitúcie dohliadajúce nad oblasťami „Primeval Wilderness“ zodpovednosti za prípadné úrazy alebo nehody. Zákony vzťahujúce sa na územie verejných pozemkov, ktoré by chránili princípy politiky „pomôž si sám“, platné pre všetkých návštevníkov, ako aj ostatných užívateľov federálnych pozemkov, boli už dávno potrebné. Obavy pred súdnym vymáhaním odškodného zo strany hlupákov, ktorí dráždia divé zvieratá a koledujú si o to, že ich nejaký medveď, bizón alebo los napadne, viedli napríklad vedenie Yellowstonského národného parku k odstrelu „problémových kusov“. Návštevník národných parkov, federálnych lesov alebo iných chránených území by nemal očakávať, že ho niekto bude chrániť pred nebezpečenstvami, ktoré ho v divočine čakajú. Akéže súdne vymáhanie náhrady škody za to, že „zodpovedná“ inštitúcia nevarovala turistu, že jednotonový los je nebezpečný?!

Žiadne moderné vymoženosti. Pri pobyte v takejto zóne by taktiež nemalo byť povolené používanie turistických vymožeností modernej doby, ako sú variče, syntetické materiály, hliníkové výstuže vakov atď. Prinajmenšom by mali byť zakázané stany a batohy výrazných jasných farieb.

Samozrejme, že tieto obmedzenia by sa nevzťahovali na všetky územia patriace do systému National Wildlife Preservation System*. Ako sa tak so svojím rastúcim pivným bruškom a boľavými kĺbmi pomaly prepracúvam k strednému veku, stále viac mi vyhovujú aj dobre udržiavané chodníky a topografické mapy presne tak, ako hociktorému inému turistovi. Na mojom poslednom výlete vo Ventana Wilderness v Kalifornii by som bol veľmi rád vymenil strmé, úzke chodníky pokryté popadanými stromami za dobre udržiavané cestičky. No niekedy namiesto rekreácie človek potrebuje prijať naozajstnú výzvu prírody. Pre tých, ktorým v žilách prúdi Evansova krv, by mali byť zriadené územia „Primeval Wilderness“, ktoré by uchovávali možnosť dobrodružstva v nedotknutej pôvodnej divočine. Spomedzi oblastí, ktoré najideálnejšie vyhovujú zriaďovaniu tohto typu chránenej územnej jednotky, by som spomenul hlavne Aldo Leopold Wilderness v Gila National Forest v Novom Mexiku, arizónske refúgium Cabeza Prieta National Wildlife Refuge, časti Texasského národného parku Big Bend National Park, ktoré sa nazývajú Dead Horse Mountains a Boquillas Canyon, Mazatzal Wilderness v Tonto National Forest v Arizone, púšť Game Range v Nevade, severovýchodný kút Yellowstonského národného parku a North Absaroka Wilderness (Shoshone National Forest) vo Wyomingu, Maze District v parku Canyonlands National Park v Utahu a Five Ponds Wilderness v Adirondack State Park v štáte New York. Všetky tieto oblasti priťahujú pomerne málo návštevníkov, chodníky v nich sú vo všeobecnosti vo veľmi zlom stave a ich príroda je veľmi divá. Vytvorenie chránených území typu „Primeval Wilderness“ sa nemusí obmedzovať iba na rozsiahle, vzdialené oblasti. Existuje veľa Wilderness Areas, ako napr. Ishi v Kalifornii,

* The National Wildlife Preservation System – Federálny systém ochrany voľnej prírody. pozn. prekl.

Cruces Basin v Novom Mexiku, West Clear Creek v Arizone, Box-Death Hollow v Utahu a niektoré na Východe, ktoré sú síce malé, ale tiež by pokojne mohli fungovať ako oblasti, kde by nebolo chodníkov, neexistovali k nim žiadne mapy ani záchranná služba či ostatné turistické vymoženosti.

Mnoho oblastí, o ktorých BLM uvažuje ako o možných Wilderness Areas, by bolo veľmi vhodných pre plány vytvárania „Primeval Wilderness“ – zón. Tu by som zaradil púšť Black Rock Desert v Nevade, ďalej Alvord Desert v Oregone, Dirty Devil River v Utahu, Arrastra Mountain v Arizone, Saline Range v Kalifornii, West Potrillo Mountains v Novom Mexiku a Great Rift v Idahu. Tieto územia patriace pod správu BLM sú bez vybudovaných chodníkov a ostatných zariadení pre návštevníkov.

Podobne by mali existovať chránené rieky – Wild Rivers, ktoré by poskytovali tým, kto ich rád splavuje, rovnaký zážitok ako „Primeval Wilderness“ – zóny. Možnými kandidátmi sú Lower Canyons rieky Rio Grande v Texase, horný tok Owyhee v Idahu a Oregone, rieka Verde v Arizone a rieka Illinois v Oregone. Zopár odľahlých divých oblastí a riek Aljašky by tiež pripadalo do úvahy ako „Primeval Wilderness“ – zóny. A nakoniec niektoré časti veľkých Wilderness Area, ako sú napríklad rieka River of No Return v Idahu, Boundary Waters v Minnesote, Grand Canyon v Arizone a Everglades na Floride, by mohli byť tiež premenené na územia „Primeval Wilderness“, zatiaľ čo na ich zvyšku by sa mohli vyskytovať všetky turistické vymoženosti povolené zákonom Wilderness Act .

Hoci sa môže zdať, že sa tu sústreďujem hlavne na rekreačnú a estetickú stránku celej záležitosti, „Primeval Wilderness“ – zóny by mali najväčší význam pre svoju voľne žijúcu populáciu, pretože do týchto oblastí by mal prístup iba obmedzený počet návštevníkov. „Primeval Wilderness“ – zóny by si však vyžadovali veľmi starostlivú správu; ak by sa objavili niekde znaky, svedčiace o nadmernom ľuds-

kom vplyve (napr. erózia vyvolaná nesprávne vedenými trasami pohybu návštevníkov), bolo by ihneď potrebné obmedziť návštevnosť alebo postaviť dobre premyslené chodníky.

Posledným typom chránených území by mohla byť potom oblasť, kde by bola vylúčená akákoľvek prítomnosť ľudí: boli by to rozsiahle zóny, kde by bol zákaz vstupu, tak turistov, ako aj bádateľov či správcov. Ale to už je iná téma.

V roku 1930 Bob Marshaľ napísal, že voľná príroda by mala človeku poskytovať „príležitosť byť dokonale sebestačný“. Je najvyšší čas uviesť túto filozofiu do života a vytvoriť na mapách priestor pre niekoľko bielych miest.

8 Divočina v ohrození

Fenomén divočiny sa vytráca tak rýchlo ako snehové náveje z južných svahov za teplého júnového dňa.

— Robert Marshall

L'udia nivočia divočinu už po tisícročia. Dovtedy, kým sa na Strednom Východe nezrodilo poľnohospodárstvo, žili ľudia vo voľnej prírode. Vtedy si samozrejme ešte pojem „voľná príroda“ neuvedomovali, pretože všade navôkol ich obklopovala divočina a oni boli jej súčasťou. Lenže s príchodom zavlažovacích kanálov, nadprodukciou obilia a so vznikom permanentných osád začali sme sa my ľudia prírode vzdávať a nahrádzať ju poliami, usadlosťami, chrámami a sýpkami. Medzi voľnou prírodou, ktorá stvorila nás, a civilizáciou, ktorú sme naopak vytvorili my, narastala stále sa zväčšujúca priepasť.

V dnešnej dobe existuje na tisíc spôsobov ako prírodu ničiť. Aby sme boli úprimní, musíme si uznať, že na tom má každý z nás svoj

podiel jednak tým, že všetci žijeme v spoločnosti, ktorá sa prírode odcudzila, potom tiež kvôli vlastnej ľudskej arogancii a v neposlednom rade nesieme zodpovednosť aj za geometrickým radom narastajúce premnoženie nášho druhu, ktoré je sprevádzané plytvajúcim životným štýlom moderného človeka, využívajúcim 30% celkovej fotosyntetickej produkcie Zeme pre potreby ľudí. Život v dnešných Spojených štátoch so sebou prináša spotrebu určitej potravy, papierových výrobkov, palív a ostatného materiálu, ktorý získavame a využívame na úkor voľnej prírody.

V tejto kapitole by som chcel podrobne rozobrať činitele, ktoré škodia voľnej prírode v USA na sklonku 20. storočia najviac. A keď už budeme pri tom, pokúsím sa poodhaliť aj to, koho považujem za hlavného vinníka.

Výstavba ciest. Armáda, ktorá má za cieľ úplné zničenie divočiny napreduje cestami. Iba s malými výnimkami si každý jej útok vyžaduje prístupové cesty alebo motorové vozidlá. Cestná sieť v USA je nesmierne životaschopná: najväčšia vzdialenosť bodu od najbližšej cesty v rámci všetkých 48 štátov je iba 21 míľ a len niekoľko ďalších miest je od najbližšej cesty vzdialených 10 alebo viac míľ.

Systém Federálnych lesov vlastní veľký podiel „kráľovstva divočiny“ vo všetkých 48 štátoch, ale zároveň sa môže popýšiť 375 000 míľami ciest – teda najväčšou cestnou sieťou spravovanou samostatným subjektom na svete. US Forest Service zamestnáva druhý najväčší počet cestných inžinierov zo všetkých organizácií na svete (viac než 1000). V priebehu nasledujúcich päťdesiatich rokov má Forest Service v pláne vybudovať ďalších 350 000 až 580 000 míľ ciest, hlavne kvôli ťažbe dreva, z čoho najmenej 100 000 míľ povedie v terajších bezcestných oblastiach. Táto výstavba ciest stojí amerických daňových poplatníkov pol miliardy dolárov ročne. Dosiahnuť redukciu, ba čo viac – úplné zrušenie nenásytného rozpočtu Forest Service na výstavbu ciest

pri kongresnom pridelovaní financií je jeden z najlepších spôsobov ako prispieť k ochrane voľnej prírody. Jednoducho písanie listov svojim poslancom v Kongrese a žiadanie, aby Forest Service znížila, alebo úplne eliminovala svoje finančné požiadavky, je jeden z najefektívnejších činov, ktoré môže podniknúť jednotlivo každý z nás.

Úrad pozemkovej správy (BLM) taktiež podporuje výstavbu svojej cestnej siete – hlavne kvôli chovateľom dobytka, energetickým spoločnostiam a motorizovaným rekreantom. Mnoho oblastí, patriacich pod správu BLM, by mohlo byť klasifikovaných a chránených ako rozsiahle rezervácie voľnej prírody, keby sa tam podarilo uzatvoriť jednu alebo dve špinavé cesty.

Prírodu našich najznámejších národných parkov si prenajali spoločnosti tzv. „vyhliadkových diaľnic“. Diaľnica „Going-to-the-Sun“ v Glacieri, „Tioga Pass road“ v Yosemitech, „Skyline Drive“ v Shenandoah, „Newfound Gap road“ v Great Smoky Mountains, „Trail Ridge road“ v Skalnatých vrchoch a „Island in the Sky road“ v Canyonlands sú ukázkovými prípadmi. Teraz napríklad vrcholí zápas v Capitol Reef National Park v Utahu, kde miestni stavitelia nechcú poľaviť vo svojom úsilí vybudovať tam cestu „Burr Trail“.

Cesty dobre slúžia pri ťažbe dreva, pri výstavbe priehrad, pri prieskume výskytu a ťažbe ropy, plynu a nerastov, pri dozeraní nad nadmerným chovom, pri výstavbe a údržbe siete energetických elektrární a tiež na rozvoj rekreačných a lyžiarskych oblastí, ako aj pri parcelovaní pôdy kvôli výstavbe obytných domov. Lovci, pytláci, bezohľadní poľovníci, prospektori, seizmografické pracovné skupiny, vykrádači archeologických nálezísk a ďalší zástupcovia priemyselného rabovania voľnej prírody používajú cesty. Cesty poskytujú týmto pirátom ľahký prístup do kľúčových oblastí prirodzeného prostredia voľne žijúcich zvierat, priamo do srdca divočiny. Cesty ďalej spôsobujú eróziu, narúšajú migráciu živočíchov a prispievajú k tvorbe tzv. „okrajového efektu“, ktorý umožňuje cudzorodým druhom rastlín a zvie-

rat šíriť sa aj do nedotknutých oblastí, poskytujúcich útočisko citlivejšim, vzácnym, pôvodným druhom. Okrem toho, nemalý počet živočíchov umiera na cestách pod kolesami áut.

Keby nebolo ciest, keby nebolo mechanizovaného prístupu, pôvodné druhy by boli bezpečnejšie pred pustošením a ničením svojich prirodzených prostredí. Ľudia by mali menej prostriedkov umožňujúcich zneužívanie zeme.

Ťažba dreva. Keď pionieri na svojom pochode od Atlantického pobrežia k rieke Mississippi prichádzali po prvýkrát do styku s pohraničím, ich prvý krok na ceste za scivilizovaním krajiny bola snaha „otvoriť ju svetlu“. Skľučujúce, tiesnivé lesy, poskytujúce domov divochom, divým šelmám a bezbožnosti, ktoré väznili slnečné svetlo a pokrok, museli byť vyrúbané. Zatiaľ čo mnoho starobyklých lesov bolo jednoducho vypálených, ich určitá časť začala živiť rodiaci sa drevársky priemysel. Ten sa rýchlo sústreďoval v rukách čoraz väčších a väčších spoločností, ako sa hranica ťažby dreva posúvala z Nového Anglicka na horný Stredozápad a ďalej až k pacifickému Severozápadu. Keďže z pohľadu vlastníkov drevárskych spoločností sa tieto lesy zdali nekonečné, cítili sa celkom bez viny, keď pri svojom prenikaní stále ďalej na západ zanechávali za sebou rozboľavenú a krvácajúcu krajinu. Koncom osemdesiatych a deväťdesiatych rokov minulého storočia sa po verejnom proteste proti tejto nenásytnosti dosiahlo zriadenie Adirondackého štátneho parku v štáte New York a vytvorenie lesných rezervácií s cieľom ochrany riečnych povodí na Západe.

John Muir dúfal, že tieto lesné rezervácie budú uchránené z dosahu drevárskeho priemyslu, lenže vďaka Giffordovi Pinchotovi prešli rezervácie pod hlavičku „Federálne lesy“ a boli odovzdané „na rozumné obhospodarovanie“. Novovzniknutá Forest Service dúfala, že svoje stavebné drevo rozpredá súkromným spoločnostiam. Tieto spoločnosti však mali stále dosť starých stromov na miliónoch akrov svojich

súkromných pozemkov a preto o to nemali záujem. Predaj stavebného dreva patriaceho Forest Service začal byť zaujímavým obchodom až po druhej svetovej vojne, keď sa pozemky drevárskych spoločností vyčerpali. Za posledných štyridsať rokov ťažba dreva Federálnych lesov stabilne narastá, takže do dnešného dňa sa Forest Service môže „pochváliť“, že ťaží drevo na milióny akrov voľnej prírody ročne.

Je dôležité mať na pamäti, že ťažba 10 – 12 miliárd kubických stôp stavebného dreva Federálnych lesov ročne (je to asi 1/5 celoštátnej produkcie) nielenže prevyšuje prirodzený prírastok (čo znamená, že množstvo dreva vyťaženého prevyšuje výsadbu), ale je tu tiež fakt, že väčšina dreva zo zostávajúcich bezcestných oblastí Federálnych lesov sa predáva pod cenu. Takže Forest Service (a tým aj daňových poplatníkov) stojí predaj a zabezpečenie ťažby tohto dreva viac, než je cena, ktorú zaňho zaplatia drevárske spoločnosti. Úrad riadenia a rozpočtu udával v údajoch za rok 1985, že predaj dreva Forest Service pod cenu stál daňových poplatníkov 600 miliónov dolárov. A navyše toto číslo v sebe neobsahuje s tým spojenú cenu za zničené riečne povodia, zdevastované prirodzené lokality voľne žijúcich zvierat, zníženie počtu rekreačných oblastí, znečistenie vzduchu a vody herbicídmi, zníženie pôvodnej prírodnej rozmanitosti, koncentráciu bohatstva v stále menšom počte rúk a narastajúcu byrokráciu vo Forest Service pri vykonávaní jej programu.

A situácia sa dokonca zhoršuje. Podľa poslednej štúdie Wilderness Society FS plánuje požiadať v celoštátnom meradle o 25% zvýšenie ťažby dreva v nasledujúcej dekáde. V skutočnosti každému väčšiemu nechránenému zalesnenému územiu, nachádzajúcemu sa v bezcestných oblastiach Federálnych lesov, hrozí ťažba dreva spolu s výstavbou ciest. Až na malé výnimky starobylých lesov v oblastiach označených ako „Wilderness Areas“ plánuje Forest Service v priebehu nasledujúcich päťdesiatich rokov premeniť zostávajúce staré lesy na lesné škôlky, o ktoré sa bude intenzívne starať. (Je dobre známe, že pokusy FS

s lesnými škôlkami sú nie vždy úspešné: Mnohokrát sa ani pri použití nákladného presádzania, hnojenia či používania herbicídov nepodarilo rúbane zregenerovať. Stovky rúbansk FS ostávajú zmasakrovanými, krváčajúcimi pustinami aj celé desaťročia po ťažbe.)

Chov dobytká. Mäsový priemysel spôsobil určite väčšiu ekologickú škodu na západe Spojených štátov než ktorýkoľvek iný jednotlivý činiteľ. Vlky a medvede grizly boli kvôli chovateľom po celom Západe vykynoznené. Medvede grizly sa stále ešte zabíjajú v okolí Yellowstone národného parku a v predhorí Skalnatých vrchov kvôli chovateľom oviec; nová svorka vlka v Glacierskom národnom parku bola z väčšej časti vyhladená, aby bol chránený dobytok; rančeri sú hlavnými oponentmi znovunasadenia vlkov do Yellowstone a na Juhozápade. Puma, rys americký, medveď baribal, kojot, orol skalný a krkavec čierny boli chovateľmi neľútostne strieľané, chytané do pascí a trávené, až kým zo stavov pumy a rysa amerického nezostal iba zlomok ich bývalého počtu. Populácie losa, ovce hruborohéj, vidloroha a bizóna boli tragicky zredukované práve vďaka chovu dobytká. Vegetácia rastúca v riekach a na ich brehoch vymizla takmer do nenávratna z celého Západu. Chov dobytká a oviec tragicky zasiahol do spoločens-tiev pôvodnej vegetácie, čo viedlo k tomu, že sa na mnohých miestach ujali nepôvodné druhy tráv vhodné len pre domáci statok. Plošná a stržová erózia, zapríčinená nadmerným chovom, spôsobila na väčšine územia Západu odplavovanie najkvalitnejšej ornice. V oblastiach, kde sa neťaží drevo, slúži väčšina zariadení postavených na verejných pozemkoch – cesty, oploenie, jalovcové ohrady, veterné mlyny, potrubia, rôzne zásobárne a pod. – výlučne iba niekoľkým farmárom.

Ťažba nerastov. Hoci v celkovom merítke baníctvo v porovnaní s chovom dobytká a drevárstvom zasiahlo menšiu plošnú výmeru, všade tam, kde sa vyskytlo, bol jeho vplyv veľmi závažný, o čom svedčí

napríklad nález leštenca v Santarickej povrchovej medenej bani v Novom Mexiku alebo uránovej hlušiny v okolí Moabu v Utahu. Okrem toho, že ťažba naruša krajinu, znečisťuje vzduch, vodu a pôdu, vyžaduje aj vybudovanie cestnej, energetickej a potrubnej siete a ďalších infraštruktúr, ktoré zasahujú do voľnej existencie obyvateľov prírody. Geologické procesy spôsobujú, že najväčšia koncentrácia minerálov sa vyskytuje zvyčajne v nerovnomernej rozoklanej teréne, ktorý je často zraniteľnejší voči vonkajším vplyvom. Na druhej strane je však ľahšie uchrániť pred výstavbou ciest a inými zásahmi takýto typ krajiny než oblasti menej zvlhčené.

Banská ťažba na pozemkoch Federálnych lesov a BLM je sankcionovaná podľa banského zákona z roku 1872, ktorý je pamätníkom ešte doby prvých zlatokopecských horúčiek na Divokom Západe. Tento zákon umožňuje každému jednotlivcovi či spoločnosti uplatňovať si nárok na ťažbu nerastov na federálnych pozemkoch. Na získanie pozemku s výhradným právom je potrebné zaplatiť iba nízky registračný poplatok a na zabezpečenie ťažby stačí čiastka rovnajúca sa práci v hodnote 100 dolárov ročne. Navyše je možné takýto pozemok patentovať (teda možno ho previesť do súkromného vlastníctva), ak vynáša slušnú produkciu nerastov. Podobne ako ťažba dreva a chov dobytky je aj ťažba nerastov jednou obvyčajnou „zlodejčinou“ gigantických rozmerov. Väčšina národných parkov a útočísk voľne žijúcich zvierat je pred novými ťažobnými nárokmi chránená; to sa týka hlavne Wilderness Areas, ktoré vznikli po roku 1984 (pozemky s výhradným právom, zaregistrované pred vznikom týchto WA v roku 1984 alebo pred ustanovením parkov či útočísk, však môžu byť všade na týchto územiach pokojne využívané). Právomoc Forest Service a BLM pri obmedzovaní a regulovaní banskej ťažby na svojich územiach je veľmi limitovaná, hoci tieto inštitúcie majú väčšiu autoritu, než akú v skutočnosti uplatňujú.

Dnes existujú dva základné typy banského podnikateľa: banský podnikateľ „v malom“ a banská akciová spoločnosť. Pre drobných podnikateľov je typické, že odmietajú akýkoľvek zásah buldozéra a sú fanaticky presvedčení, že narazia na bohatú žilu, ktorú potom budú môcť predať za ťažké milióny veľkým spoločnostiam. Títo ľudovia žijú v malých mestečkách neďaleko svojich záborov, alebo dochádzajú z Phoenixu, Los Angeles alebo iných miest. Hoci sa týmto chlapíkom v skutočnosti nikdy žiaden veľký zábor nepodarí urobiť, zdá sa, že ich je na Západe všade plno. Vo svojom zaslepení dokážu byť pre voľnú prírodu veľmi škodliví. Mávajú nepríjemné zlozvyky: radi pytliačia, stavajú pasce a tak podobne. Dokážu byť veľmi hlučnými protivníkmi programov vytvárania nových chránených území.

Skutočnú ťažbu uskutočňujú stredne veľké a veľké spoločnosti. Oni zamestnávajú profesionálnych geológov, používajú technicky náročné metódy na lokalizovanie potenciálnych rudných slojí a vlastnia veľké ťažobné rozpočty. Hoci sú finančne lepšie vybavené pre ekologickejšiu ťažbu a spracovanie odpadu než drobní hľadači nerastov, neradi to robia, ak k tomu nie sú prinútené. Banské spoločnosti majú v Západných štátoch značný politický vplyv, takže sú spolu so svojou lobbistickou asociáciou Americký banský kongres silnými protivníkmi vytvárania nových národných parkov a ostatných ochranných zón. Zvyknú tvrdiť, že verejné pozemky musia zostať aj v budúcnosti prístupné stále sa technicky zdokonaľujúcim metódam ťažby, aby mohli tieto spoločnosti „vlastenecky“ produkovať strategické, pre Ameriku také potrebné nerastné suroviny, ktoré jej umožňujú držať v šachu celosvetové bezbožné komunistické sprisahanie.

Celonárodný pokus na sklonku sedemdesiatych rokov nahradiť banský zákon z roku 1872 novým leasingovým a licenčným systémom, ktorý by zahrňoval aj ekologické bezpečnostné opatrenia, stroskotal vďaka tlaku obidvoch typov banských podnikateľov. Národné ochranárske skupiny znovu uvažujú nad podobnou kampaňou. Bola

už dávno potrebná. Presne tak, ako je dávno potrebný aj zákaz ťažby vo všetkých zostávajúcich bezcestných oblastiach voľnej prírody.

Výroba energie. Na rozdiel od ťažby nerastov je výroba energie (z ropy, plynu, dechtových pieskov a geotermálnych zdrojov) súkromnými spoločnosťami na verejných pozemkoch riadená leasingom. Leasing v porovnaní s claimingom navracia poplatky do federálnej pokladnice a nedovoľuje prevziať pozemky federálnej vlády do inej formy vlastníctva. Je podložený niekoľkými zákonmi mladšími než banský zákon z roku 1872. Hoci minister vnútra pomerne pozorne zvažuje leasingové možnosti v tejto oblasti, federálna vláda (hlavne za Reaganovcov) bola odhodlaná prenajať toľko zo svojich pozemkov, koľko to len bolo možné, niekoľkým gigantickým spoločnostiam (Exxon, Mobil, Shell, Chevron, Union, Getty, atď.), ovládajúcim všetky oblasti priemyslu.

Prieskum výskytu nafty a plynu sa začína seizmografickými pracovnými skupinami, ktoré používajú výbušniny alebo vozidlá na vyvolávanie otrasov, aby vyvolali zemské vibrácie. Podzemné ozveny sú potom zaznamenávané na monitoroch a podľa nich je možné určiť výskyt potenciálne výhodných geologických formácií. Keďže konkurenčné spoločnosti si starostlivo chránia svoje informácie, niekedy sa stane, že aj tucet seizmoskupín preskúma ten istý terén. Ich výbuchy narušajú pokoj voľne žijúcich spoločencstiev a okrem toho kvôli vozidlám na vyvolávanie otrasov pretínajú divočinu amerického Západu tisícky míľ ciest.

Ak je zaregistrovaná nejaká uspokojivá formácia a spoločnosti sa podarilo získať potrebný leasing, začne sa s prieskumnými vrtmi. Potom sa o niekoľko týždňov vybudujú cesty, vyčistí sa vrtné ložisko a postavia sa obrovské vrtné súpravy. Robotníci, ktorí na tom pracujú, sú často vodiči terénnych vozidiel, pytliači a iné sorty bezohľadných poľovníkov s nie práve najušľachtilejším vzťahom k voľnej prírode.

Dokonca aj keď sa nepodarí urobiť úspešný vrt, cesty vybudované kvôli prieskumu sa stanú súčasťou permanentného cestného systému v danej oblasti, patriacej Federálnym lesom alebo BLM, a sprístupnia ju tým motorizovanej verejnosti.

Ak je zábor úspešný, urobí sa ešte viac vrtov, postavia sa ďalšie cesty, vybudujú sa potrubia a inštalujú sa čerpacie stanice, až kým sa tucty štvorcových míľ verejných pozemkov nepodarí pretvoriť na priemyselný komplex a losy, medvede a ostatné tvory nie sú úplne vyhnané z domova. Takto vyzerá scenár pre stovky tisíc akrov zatiaľ bezcestnej krajiny tzv. Príkrovového pásu centrálnych a severných Skalnatých vrchov.

Geotermálny leasing, prieskum a ťažba vyzerá vo všeobecnosti podobne ako ropná či plynová ťažba. Náleziská dechtových pieskov a uhlia, väčšinou ťaženého povrchovo, taktiež podliehajú možnostiam leasingu na verejných pozemkoch. Tento druh ťažby ohrozuje voľnú prírodu hlavne v Utahu.

Priehrady a iné vodné diela. Niekoľko najpozoruhodnejších divých prírodných kútov a riek v Spojených štátoch zaplavili priehrady a ich vodné nádrže. Glen Canyon (na rieke Colorado v Arizone a Utahu), Hetch Hetchy (v Yosemitejskom národnom parku v Kalifornii) a veľká časť Hells Canyonu (na Snake River na hranici Idaha a Oregonu) zatopili stojaté vody priehrad. Iba naliehavé celonárodné kampane, vedené ochranármi, zabránili výstavbe priehrad v Grand Canyone v blízkosti Dinosaur National Monument, v Gila Wilderness a na zvyškoch Hells Canyonu. Priehrady na rieke Columbia zničili lososie potoky v severozápadnom a centrálnom Idahu. Vodné nádrže na horných tokoch riek Colorado, Green a Rio Grande vážne zasiahli do života voľne žijúcich spoločenstiev na ich dolných tokoch.

Tieto priehrady stavali organizácie U.S. Army Corps of Engineers, Úrad pre zavlažovanie a Bonnevillejská energetická správa pre výrobu

elektrickej energie, protizáplavové opatrenia, zavlažovanie a „rekreáciu“.

Éra výstavby gigantických priehrad v Spojených štátoch sa chýli ku koncu a zostáva už iba niekoľko zvyšných bezcestných oblastí, ktoré sú vystavené hrozbe ďalšej výstavby v budúcnosti. Je tu však nové nebezpečenstvo, a tým je stavba tzv. „malých hydrostaníc“, čiže výstavba menších priehrad a elektrární na tisícach malých riek a potokov, ktoré pretekajú často tými najodľahlejšími kútami Federálnych lesov. Posmelená regulačným zákonom o verejnoprospešných energetických podnikoch môže Federálna regulačná energetická komisia vydávať povolenia na realizáciu takýchto projektov aj súkromným jednotlivcom. Ich žiadosti ohrozujú množstvo bezcestných oblastí zväčša na západnom pobreží.

Najúčinnejším prostriedkom ochrany voľne tečúcich riek a potokov je ich pričlenenie do Systému národnej ochrany nedotknutých a malebných riek z roku 1968 či podľa jeho vzoru vzniknutých mnohých podobných štátnych systémov. Hoci výber takto chránených riek nebol v posledných dvadsiatich rokoch vždy adekvátny, v súčasnosti ochranári zaradili najvyššiu rýchlosť v prípravách novej celonárodnej kampane. Vo všeobecnosti sa ochrana rieky vzťahuje na iba štvrt míle širokú zónu po jej oboch brehoch, ale aj to ju obvykle stačí ochrániť pred výstavbou priehrady či iných zariadení, ktoré by mohli mať vplyv na jej voľne tečúci charakter.

Silnoprúdová a potrubná sieť. Sprievodným znakom ťažby energetických surovín je výstavba ropovodov, plynovodov, elektrického vedenia, tepelných elektrární atď. Elektrická a potrubná sieť pretínajú krajinu krížom-krážom a narúšajú tak celistvosť kráľovstva divočiny. Zavlažovacie kanály, akvadukty a elektrické vedenie, vedúce z hydroelektrární a priehrad, ktoré sú zásobárňami vodných zdrojov, križujú aj tie najodľahlejšie kúty, oddeľujúc tak rozľahlé oblasti bez

ciest jednu od druhej. Dokonca existujú nové plány na rozšírenie siete diaľkového vedenia vysokého napätia, ako aj siete potrubnej, práve v týchto bezcestných oblastiach.

Bezohľadný lov. Ja som tiež poľovník, ale vôbec sa za to nehanbím. Medzi poľovníkmi sa vždy našli tí najoddanejší ochrancovia voľnej prírody a v nej existujúceho života. To však neznamená, že chcem podceňovať negatívne následky lovu na stavy voľne žijúcej populácie, ako aj verejného nezájmu o tento druh nevítanej činnosti. Populárna predstava lovca ako tučného, opitého dedinčana či mestského výletníka, križujúceho na svojom džípe divočinu, vyzbrojeného minimálnou dávkou prírodopisných vedomostí či aj toho najmenšieho záujmu o prírodu, zato po zuby ozbrojeného, je až príliš pravdivá. Týchto bezohľadných lovcov by sme mohli rozdeliť do niekoľkých kategórií.

Lovec – obchodník. Čierny trh s rôznymi časťami tiel zvierat prekvitá. Najväčší záujem je o laby a žľenik medveďa baribala, losie parožie a zuby, o kožu a pazúry grizlyho atď., a to hlavne zo strany rôznych „šamanov“ orientálnej medicíny, kadejakých zberateľov aj sexuálnych deviantov, ktorí veria, že tieto predmety majú regeneračné alebo afrodiziacké účinky. Tak jednotlivci, ako aj dobre organizované gangy na tomto obchode zarábajú veľké peniaze. Strážcovia zveriny majú s chytaním týchto živlov stále plné ruky práce a darí sa im zneškodniť z nich iba hŕstku.

Tí, ktorí sa snažia lovcov ospravedlňovať, tvrdia, že ešte žiaden druh nebol úplne vykynutý iba vďaka samotnému lovu. V skutočnosti však lov a bezohľadné štvanie zveri prispeli k vyhynutiu či drastickému zníženiu stavov aligátora severoamerického, bizóna, vlka, losa, ovce hruborohej, sťahovavca ostrochvostého, klinochvosta žltohlavého, morky divej a množstva ďalších druhov vodného a pobrežného vtáctva rovnakou mierou ako zničenie ich prirodzených teritórií.

Motorizovaný lovec. Ide o konvenčný typ lovca. Tento druh sa chce na svojom džípe, terénnom motocykli alebo ATV* dostať všade, kde by sa mu na dostrel mohlo objaviť čokoľvek, čo sa hýbe a čo by mu naplnilo jeho prázdnu chladničku. Je proti vytváraniu Wilderness Areas, pretože v nich platí zákaz vstupu motorových vozidiel. Nemá rád ani dravce, pretože sa živia „jeho“ losmi či jeleňmi. Napríklad Arizona Wildlife Federation**, ktorej členmi sú práve takíto lovci, vo všeobecnosti protestuje proti vytváraniu chránených zón. Na druhej strane Idaho Wildlife Federation v porovnaní napríklad so Sierra Clubom utváranie chránených oblastí podporuje oveľa viac práve z dôvodu, že jej členmi sú „skutoční“ lovci – teda muži aj ženy, ktorí vedľa, že im tieto zóny zabezpečia najlepšiu poľovačku, akú si môžu želať.

„Športový“ lovec. Takíto „športovci“ strieľajú na čokoľvek, čo zazrú bez ohľadu na vzdialenosť. Bezhlavá palba na losa alebo jeleňa zo vzdialenosti stoviek yardov je väčšinou márna. Avšak príliš často sa stáva, že sa im takto podarí zasiahnuť brucho zvieratá, ktoré stihne lovcovi ujsť, ale zostáva vydané napospas agónii a smrti vysilením.

Pytliak. Aj títo lovci potrebujú cesty. Lovia bez úcty k životu a zákonu.

Lovec trofejí. Niektorí z lovcov trofejí sú ochranári, podporujúci zachovanie voľnej prírody. Iní zase, tak ako napríklad mnohí členovia Nadácie na ochranu severoamerickej ovce hruborohej, chcú vykynožiť

* ATV – „all-terrain vehicles“ – vozidlá určené na jazdu vo všetkých druhoch terénov. pozn.prekl.

** Wildlife Federation – federácia na ochranu divých zvierat. pozn.prekl.

dravcov a všetko sprístupniť motoristom. Väčšinou bohatí lovci trofejí ovce hruborohej sú hlavnými odporcami vytvárania Wilderness Areas v oblastiach Kalifornskej púšte a Arizona National Wildlife Refuge. Ďalší lovci trofejí sa zase sústreďujú na pumu, grizlyho a ostatné najdôležitejšie dravce.

Traper*. Lov zvierat do pascí je v mnohých štátoch legálny a dokonca často aj podporovaný rybárskymi a poľovníckymi spolkami. Nielenže ide o veľmi krutý spôsob lovu, navyše sa to zvyčajne deje priamo z áut alebo ATV. Lov pomocou pascí si väčšinou vyberá za svoj cieľ rysa amerického, rysa ostrovida, kunu, norku, vydru riečnu a iné dravce s nízkym reprodukčným prírastkom. Tento spôsob lovu narušuje normálnu rovnováhu medzi stavmi dravcov a ich koristi. Jemu treba pripočítať na vrub takmer úplne vyhynutie bobrov na väčšine územia USA, ktorých populácia je aj naďalej vďaka nemu veľmi nízka. (Diskutabilným problémom je však spôsob lovu do pascí u pôvodných obyvateľov Aljašky a severnej Kanady).

Chovné rybárske stanice a „ich“ rybári. Zatiaľ čo chytanie rýb na mušky v ich pôvodnom prostredí a za predpokladu ich pokojnej prirodzenej reprodukcie patrí k najkrajším pôvabom života, je veľa rybárov, ktorí lovia, hlavne aby dosiahli predsavzatý limit (alebo aby ho dokonca prevýšili; samozrejme, ak niekde na blízku nestriehne nejaká lesná hliadka). Ide o veľmi vplyvnú skupinu ľudí, ktorá dokázala presadiť v mnohých štátnych ochranárskych spolkoch svoju myšlienku rybných farmách. Po celých Spojených štátoch boli umelo rozšírené nepôvodné druhy rýb, ktoré konkurujú domácim. Takto

* Traper – lovec kožušinovej zveri do pascí. pozn.prekl.

orientovaní rybáři sa „zaslúžili“ o nasadenie pstruhov do mnohých vysokohorských jazier a plies v chránených oblastiach, kde sa normálne žiadne ryby nevyskytovali. Týmto sa narušila citlivá rovnováha vodných ekosystémov. Fauna jazier a riek zaznamenala najväčšie zmeny v porovnaní so všetkými ostatnými ekosystémami v Spojených štátoch. A za to sú zodpovední títo rybári aspoň v takej miere ako stavitelia priehrad či vlastníci tovární, znečisťujúcich vodné toky.

Lovci všetkých druhov protestujú proti vytváraniu Wilderness Areas a stavajú cesty, prekračujú limity povoleného odstrelu divej zveri a snažia sa zmeniť krajinu na jednu veľkú chovateľskú farmu.

„Správa“ stavov lesnej a rybnej fauny. U.S. Fish and Wildlife Service*, ako aj jednotlivé štátne rezorty na ochranu zveriny a rýb zamestnávajú určité percento vynikajúcich profesionálov, ktorí prechovávajú k voľnej prírode a jej obyvateľom naozajstnú lásku. Sú to bývalí žiaci Alda Leopolda, ktorý založil doslova vedeckú disciplínu zaoberajúcu sa starostlivosťou o voľne žijúcu faunu a ktorý bol vždy zástancom „etiky zeme“. Nanešťastie mnoho orgánov, ktoré majú túto oblasť na starosti, podlieha kontrole politických zástupcov, reprezentujúcich záujmy všetkých druhov lovcov „mimo zákon“ a prosperujúcich farmárov. Okrem toho orgány, ktorých náplňou činnosti by mala byť starostlivosť o voľne žijúcu faunu, väčšinou zamestnávajú arogantných byrokratov, snažiacich sa hlavne o zriaďovanie chovateľských staníc na verejných pozemkoch pre svoju klientelu z radov motorizovaných lovcov a tzv. „rybárov“. Tento druh hospodárov s voľne žijúcou zverinou podporuje konečné vyrubovanie lesov, manipuláciu s vegetáciou, kontrolu stavu dravcov aj stavbu ciest, pretože to všetko

* The U.S. Fish and Wildlife Service – Federálna správa na ochranu zveriny a rýb. pozn. prekl.

poskytuje lovcom dostatok ich obľúbených druhov najmä vysokej zveri a zabezpečuje im tiež výhodný prístup. Ďalej títo správcovia povoluju nasádzanie cudzokrajných druhov rýb alebo umelo vyliahnutých rýb z rybných fariem do jazier a riek, pretože im to umožňuje obchodovanie s rybárskymi lístkami, čo zase vynáša rezortu pekné peniaze. Navyše títo ľudia povoluju lov najdôležitejších mäsožravcov, ako sú pumy a medvede grizly, pretože si to želajú politicky vplyvní rančeri a lovci trofejí. Taktiež zabezpečuju rozširovanie nepôvodných druhov vtákov, ako napr. bažantov či kuropt horských vtedy, keď stavy prepelíc a tetřevov nezaručuju bohatú poľovačku. Nakoniec v niektorých zvlášť bizarných prípadoch to zájde až tak ďaleko, ako tomu bolo začiatkom sedemdesiatych rokov v Novom Mexiku. Tamojšie Ministerstvo poľovníctva a rybolovu nasadilo na verejných pozemkoch cudzokrajné druhy, napr. rovnorožca, pavcu hrivnatú, kozorožca vrchovského, aby sa tak umelo vytvorili populácie, za lov ktorých bolo potom možné vyberať vysoké poplatky.

Samozrejme, musíme si uvedomiť, že každý byrokratický aparát musí vytvárať nezmyselné programy, ktorými by si zabezpečil svoju úradnícku existenciu. Kým nebudú tieto orgány prinútené uvedomiť si, že zmyslom ich činnosti nie je maximalizovať produkciu jeleňov, bažantov, pstruhov a ostatných druhov živočíchov, po ktorých je práve „dopyt“, ale že ten pravý zmysel ich práce spočíva v starostlivosti o voľnú prírodu a zachovanie jej rôznorodosti, dovtedy ich profesia nebude plniť pôvodné poslanie, ktoré pre ňu kedysi stanovil Aldo Leopold.

Vyhubovanie druhov. Až na vzácne výnimky takmer každý ekosystém v Severnej Amerike mierneho podnebia už o svoje kľúčové druhy prišiel. Na Východe úplne vymizla puma, vlk a los. Kedysi 60 miliónové stáda bizónov sú dnes už minulosťou. Na Západe sú to zase medvede grizly a vlky, ktoré boli vo veľkej miere vykynované.

Pozdĺž severnej hranice blúdia príznaky rosomáka, rysa, soba karibu a kuny, aj tu sa však objavujú iba v najodľahlejších kútoch. Už len ako tie sa občas mihnú tropické mačkovité šelmy (jaguár, ocelot, mačka jaguarundi) na Juhozápade. Stavby ovce hruborohej, medveda baribala a morky divej boli vážne zredukované na miestach, kde sa kedysi hojne vyskytovali. Riečne ekosystémy sa zmenili do takej miery, že nad pôvodnými druhmi rýb a bezstavovcov v nich dnes prevládajú druhy cudzokrajné. Bez živočíšnych a rastlinných druhov závislých od voľnej prírody bude divočina iba vylúpenou lastúrou. Bez najhlavnejších mäsožravcov prestane existovať dynamická rovnováha. Čo sa stane z jeleňa, keď nebude mať kto preháňať jeho bystré nohy? A hora bez medveda – bude to ešte živá hora?

Vykynožovanie pôvodných druhov flóry a fauny je asi najrafinovanejší prostriedok ničenia prírody. Nestačí, ak krajinu jednoducho uchránime pred buldozénom či motorovou pílou. Musíme urobiť všetko preto, aby sme lesných a vodných obyvateľov, ktorí sú v práve, prinavrátili do ich pôvodných domovov.

Umelé nasádzanie cudzokrajných druhov flóry a fauny.

S postupným vyhynutím pôvodných druhov a s tým súvisiacim narušením rovnováhy v prírode došlo k nadmernému rozšíreniu exotických, cudzorodých druhov, čoho výsledkom boli zásadné zmeny v celých ekosystémoch. Čiastkové ekosystémy s malým jadrom zaberajúce veľké územia, ktoré sa nachádzajú v okrajových oblastiach, sú voči prenikaniu nových druhov veľmi zraniteľné. Mnohé z cudzokrajných druhov boli umelo nasadené nerozumnými zásahmi ľudí. Príkladom je väčšina druhov tráv v Kalifornii. Tamariška zo Stredného Východu vytláča naše topole a vrbu v povodiach Colorada a Ria Grande. Kolónie vrabca domového, holuba divého, škorca a kuropty horskej obsadili na mnohých miestach poľia aj oblohu. Porasty nevädzovca zaberajú životný priestor pôvodným trávam na severe Skalnatých vrchov v

Idahu a Montane. Alfred Crosby vyslovil vo svojom vynikajúcom priekopníckom diele „Ekologický imperializmus“ tvrdenie, že sme v miernom pásme celého sveta vytvorili „neoeurópske ekosystémy“. V tomto smere považujem za najväčší zásah do kráľovstva divočiny umelý osev pýru hrebenitého na území Veľkej panvy, za ktorý vďačíme BLM.

Zásahy proti prirodzeným požiarom. Prirodzene vzniknutý lesný požiar (väčšinou spôsobený bleskom) patrí medzi dôležité súčasti ekosystémov vo všetkých štyridsiatich ôsmich štátoch. Periodické požiare napomáhajú klíčeniu semien určitých rastlín, kolobehu živín v prírode, rozkladu mŕtvej vegetácie, udržiavaniu prérií a vôbec zabezpečujú v ekosystémoch mnoho ďalších dôležitých funkcií. Zásahy proti prirodzeným požiarom znehodnotili voľnú prírodu po celej krajine (syndróm medveďa Smokey^{*}). Požiare, ktoré vypukli v lesoch pozdĺž pobrežia Pacifiku v roku 1987 a v Yellowstone v roku 1988, boli jednoducho nevyhnutné prirodzené udalosti, ktoré priniesli veľa ekologického úžitku. Forest Service a Park Service si začínajú uvedomovať význam požiarov pre ekosystémy a v mnohých prípadoch sa im už podarilo presadiť taktiku nezasahovania proti prirodzeným požiarom vo Wilderness Areas. Bohužiaľ, ak vzniknú požiare mimo týchto území, kde sú ohrozené záujmy komerčných drevárskych spoločností alebo súkromných pozemkov, urobia sa všetky protipožiarne opatrenia vrátane nasadenia buldozérov a lietadiel s hasiacimi látkami. Zásahy proti lesným a prérijným požiarom narobia takmer vždy viac škody, než keby sa oheň nechal prehoriieť. Použitie ťažkej techniky, napr. buldozérov, a vyrúbanie protipožiarnych pásov lesa totiž spôsobuje oveľa väčšiu eróziu a poškodenie ekosystémov.

* Forest Service má vo svojom znaku medveďa Smokey. pozn. prekl.

Terénne vozidlá. Pred 25 rokmi problém terénnych vozidiel takmer neexistoval. Džípy, dodávky, terénne motorky a snehové skútre boli veľmi zriedkavé. Motorizované trojkolky a iné ATV vtedy ešte neexistovali. Dnes však milióny týchto „príšerných“ strojov riadia mladí chlapci, ktorí si na nich vyhávajú z tela démonov puberty, alebo chlapci túžiaci uniknúť veľkomestám, aby v divočine poľovali, chytali ryby, prípadne nastavili zopár pascí, pytliačili, hľadali zlato či iné poklady, alebo iba kempovali, v prvom rade ich ale riadia ľudia, ktorí neradi chodia pešo. Vodiči terénnych vozidiel poškodzujú vegetáciu, narúšajú pokoj zvierat, spôsobujú eróziu pôdy, znečisťujú rieky a vzduch a umožňujú prístup do nedotknutých oblastí ľuďom, ktorí k takýmto miestam nepociťujú žiadnu úctu.

Naskytá sa otázka, prečo vlastne správcovia terénne vozidlá na svojich územiach trpia. Tak BLM, ako aj FS majú vo svojej právomoci obmedziť alebo úplne zakázať ich vstup. Prezidenti Nixon a Carter vydali výkonné nariadenia jednoznačne zabezpečujúce týmto federálnym orgánom plnú moc nad povoľovaním vstupov terénnych vozidiel. Veľká väčšina z viac než 300 miliónov akrov Federálnych lesov a pozemkov BLM v 48-mich štátoch je však pre terénne vozidlá plne prístupná, a to nielen po vyjazdených cestách pre džípy a terénne motocykle, ale neobmedzene po celom území. Terénne vozidlá prúdia po celý rok tisíckami míľ nových aj druhotriednych ciest až do oblastí verejných pozemkov, kde už žiadne cesty nie sú. Prínajmenšom by mal byť obmedzený vjazd terénnych vozidiel na určité cesty a mal by platiť absolútny zákaz pohybu áut mimo ciest.

Prečo to tak nie je? Do úvahy prichádzajú dva dôvody. V prvom rade mnohí zamestnanci FS a BLM sami používajú terénne vozidlá, a preto sa radi zastanú motorizovaných výletníkov. A po druhé, vodiči terénnych vozidiel sú veľmi dobre organizovaní a dostatočne hlasní. Dokážu sa rozkričať, ako keby ich z kože drali, keď im chce náhodou niekto akýmkoľvek spôsobom upierať ich nedotknuteľné práva jazdiť,

kdekoľvek sa im zažiada. Hoci verejnosť nemá vodičov terénnych vozidiel a ich neobmedzený prístup na štátne pozemky veľmi v láske, tomuto bezohľadnému spolku to vôbec neprekáža.

Vodiči štvorkolesových vozidiel, terénnych motocyklov a ostatní motorizovaní rekreanti najrozhodnejšie vystupujú proti opatreniam na ochranu Kalifornskej púšte. Aj v iných štátoch patria k najsilnejším oponentom vytvárania chránených prírodných území. Vodiči snehových skútrov kladú zase veľké prekážky ochrane prírody v severných štátoch a v Skalnatých vrchoch.

Komerčná turistika. Rekreácia vo voľnej prírode je dnes veľký obchod. Veľké akciové spoločnosti, obchodníci s pôdou aj drobní podnikatelia, ktorí podnikajú v rámci národných parkov (teda koncesionári) a tiež v rámci miest, ktoré sú vstupnými bránami do rekreačných oblastí (tu patria napr. miestne obchodné komory), stavajú sa k prírode z pozície vykorisťovateľov. Tento ich postoj tvrdo konkuruje záujmom ťažby dreva a nerastov. Mierou zisku národných parkov je podľa ich správnych rád počet ľudí, ktorí ich navštevujú (svedčí o tom napr. vyhlásenie Yellowstoneského národného parku, plánujúceho prostredníctvom veľkej reklamnej kampane znovu zvýšiť svoju návštevnosť, ktorá je od lesného požiaru v roku 1988 veľmi nízka). Veľká väčšina rekreantov prichádzajúcich do voľnej prírody nemá rada nepohodlie a požaduje, aby si svoje privesy a karavány (používame pre nich označenie rekreačné vozidlá – RV) mohla v kempoch napojiť na vodnú, elektrickú a kanalizačnú sieť.

RV – kempy, miesta s možnosťou prenájmu chatiek a obytných domov, rekreačné strediská, golfové ihriská, lyžiarske strediská, tenisové kluby, rekreačné priehrady, súkromné jachtárske lodenice, vyhliadkové autostrády, turistické centrá, motely a prístupové cesty – to všetko slúži záujmom komerčnej turistiky. Ich výstavba znamená násilný vpád do zimovísk losa a ovce hruborohej, nepriamo spôsobuje

úhyn medveda grizly v Yellowstone a Glacieri, zapríčiňuje znečistenie ovzdušia a vytváranie dopravných zápch v odľahlých oblastiach. Okrem iného má tiež za následok vytlačanie pôvodnej vegetácie cudzokrajnou, zanikanie voľne tečúcich riek a potokov, nadmerný rybolov a lov zvierat (tu kdesi vzniká pôda pre podporovanie siete chovateľských fariem divých zvierat a rýb), ako aj umožnenie prístupu príliš veľkému počtu neskúsených turistov do vzácnych a chýlostivých ekosystémov. V Kalifornii a Colorade narúša celistvosť rozľahlých bezcestných oblastí rozvoj lyžiarskych stredísk. Ambiciózne plány na znovuoživenie voľnej prírody v Novom Anglicku sú torpédované parcelizáciou pozemkov kvôli výstavbe turistických chatových osád. V Yellowstone je záchrana grizlyho ohrozená zriaďovaním RV – kempov. Vodní lyžiar sa premávajú zatopeným Glen Canyonom. V každom kúte krajiny sú práva divkej prírody a života v nej pošliapávané rôznymi manifestáciami komerčného turizmu.

Park Service (ako aj Forest Service a BLM) majú mnoho vynikajúcich zriadení, ktorí si skutočne cenia voľnú prírodu a svoju prácu vykonávajú z hlbokého presvedčenia. Bohužiaľ, niektorí zodpovední vedúci pracovníci už dávno stratili kontakt s prírodou, na ochranu ktorej boli ich parky zriadené, a v mnohých prípadoch sa z nich stala naozajstná „škodná“. Zriadenie Rybárskej zátoky a mestečka Grant Village spolu s arogantným hospodárením so stavom grizlyho narušilo ekologickú integritu Yellowstonského národného parku. Gýčové urbanistické centrum v Yosemite komu považujem za celonárodnú hanbu. Komerční podnikatelia rozhodujú o riečnej správe Grand Canyonu a ostatných parkov a zvýhodňujú miestnych člnkárov. Spoločnosti ponúkajúce vyhliadkové lety majú voľnú ruku aj pri preletoch cez samotné parky, keďže povolenia na to dostávajú od ich riaditeľov, ktorí sa zase s obľubou premávajú po okolí vo svojich vrtuľníkoch. Riaditelia parkov, venujúci hlavnú pozornosť rekreačným službám a vyhliadkovým letom, povoľujú výstavbu aj v najcitlivejších ekosys-

témoch. V parkoch nestojí na prvom mieste záujem ich obyvateľov – teda flóry a fauny, ale naopak záujem miestnych obchodných komôr, koncesionárov a motorizovaných turistov. V skutočnosti koncesionári (často podporovaní multinárodnými spoločnosťami) si do veľkej miery uzurpovali riadenie najznámejších parkov pre seba a spravujú ich tak, aby maximalizovali svoje zisky.

Pokým sa National Park Service nevráti k svojej pôvodnej filozofii starostlivosti o ekosystémy a kým sa nezbaví koncesionárov, bude ideál „národného parku“, ktorý dali Spojené štáty svetu, iba krutým kanadským žartom.

Rekreácia v chránených prírodných oblastiach. Človek by si myslel, že ľudia, ktorí si nájdu čas na pešiu turistiku, splavovanie riek a túry na koňoch vo Wilderness Areas, sa budú sami od seba snažiť o zachovanie neporušenosti krajiny. Väčšinou to tak aj je; lenže nájdu sa aj takí, často spomedzi miestnych obyvateľov alebo mestských trampov, ktorí voľnú prírodu nerešpektujú vôbec. Nespočetné ohniská, alobalové fólie, „kvety“ toaletného papiera, dosekané zelené konáre, prázdne plechovky od piva, pohodené rybárske vlasce, mydlová pena v potokoch a riekach, konské popruhy a remene na brehoch jazier – všetko to sú vizitky bezohľadných turistov. V extrémnych prípadoch si komerční, loveckí vodcovia a „trampi“ zakladajú polopermanentné osady, ktoré pripomínajú menšie mestečká (príkladom je takýto kemp na území Teton Wilderness Area vo Wyomingu). Ba niektorí podnikavci tam dokonca privedú aj prostitútky, aby poskytovali lovcom svoje služby.

Tento druh rekreantov bez citlivého vzťahu k prírode, ktorú navštevujú, by mal byť pokutovaný a mal by mu byť zakázaný vstup na chránené územia v určitých špecifických obdobiach. Treba si dať dobrý pozor na rôzne pochybné živly. Za ich svojvoľné ničenie prírody by im mali byť odobrané povolenia. Je potrebné, aby Forest Service, BLM,

Park Service aj Fish and Wildlife Service zamestnávali väčší počet (a kvalifikovanejších!) strážcov chránených zón, ktorí by lepšie dozerali na vhodné správanie ich návštevníkov.

Všetky tieto spôsoby nivočenia prírody, či už jednotlivo, alebo vo vzájomnej súhre, postupne okliešťujú zostávajúcu divočinu. Fragmentáciou veľkých ekosystémov na menšie celky sa tieto jednak stávajú zraniteľnejšími voči vonkajším zásahom a na druhej strane už nie sú schopné poskytnúť domov takému širokému spektru pôvodných druhov zvierat a vegetácie, ako je to pri rozsiahlych ekologických celkoch. Uvedomenie si faktorov, ktoré ničenie prírody spôsobujú, je prvým krokom na jeho zastavenie. Žiadna zo zostávajúcich bezcestných oblastí nie je dostatočne veľká, aby dokázala existovať sama o sebe, ani aby si udržala minimum životaschopnej populácie voľne žijúcich dravcov s rozsiahlymi teritóriami.

Za ďalšie, je potrebné identifikovať zostávajúce zbytky kráľovstva divočiny. Z histórie vieme, že ani to najpozoruhodnejšie prírodné miesto nebude uchránené od narušenia, nech už je akokoľvek výnimočné, alebo hoc aj zastrčené, ak ujde pozornosti ochranárov.

V roku 1956 prijali ochranári kompromis pri presadzovaní zákona o stavbe vodných diel na rieke Colorado, ktorý znamenal zrušenie obrovskej priehrady na riekach Green a Yampa v blízkosti Dinosaur National Monument v prospech jedinej priehrady na rieke Colorado v Glen Canyone. Okrem prvých riečnych správcoov – priekopníkov Kena Sleighta a Katie Leeovej nikto nič nenamietal. Ochránári, ktorí o tejto veci rokovali, poznali kaňony v blízkosti múzea dinosaurov, ale nepoznali Glen Canyon. David Brower sa priznal, že tento kompromis bol najväčšou chybou, akú kedy v živote urobil. Bola to tragédia miesta, ktoré „nikto nepoznal“. Zahatanie Glen Canyonu vytrhlo srdce z hrude najväčšej bezcestnej oblasti Spojených štátov.

Podobne boli kvôli tomu, že ich nikto nepoznal, zničené aj ďalšie bezcestné oblasti. Takto bol zanedbaný aj prípad južnej Nevadskej púšte, ktorú Bob Marshall opísal ako najkrajšú púšť, akú kedy navštívil. Stala sa pokusným miestom skúšok atómovej bomby. Príliš veľa-krát sa stalo, že ochranári nebojovali o oblasti veľké aj malé len preto, že boli pre nich iba neznámymi bodmi na mape.

Bol by som rád, keby sa už nikdy neopakovalo to, že prideme o nejaké územie len preto, že ho nikto nepoznal!

9

Hrdinami mojich snov bývali kedysi kovboji

*Keby som tak mohol žiť tam, kde duní zem pod
kopytami bizónov, tam, kde sa prériou preháňajú
jelene a vidlorohy...*

— z ľudovej piesne

Ako malý chlapec som sníval o tom, že raz budem kovbojom. Moji prarodičia z matkinej strany sa usadili v Novom Mexiku ešte pred vznikom samotného novomexického štátu. Pamätám si príbehy, ktoré mi kedysi rozprávala stará mama, ako zakaždým, keď vychádzali zo zrubu, ktorý zvykol byť z veľkej časti v zemi, nesmeli zabudnúť vziať si so sebou motyku na zabíjanie štrkáčov, ktorá stála vždy hneď vedľa dverí. Alebo na príbeh o jej prastrýkovi, maršalovi Billym Crawfordovi, ktorý sa v osemdesiatych rokoch minulého storočia prisťahoval do Nového Mexika z Missouru a ktorého vraj zastrelili od chrbta, keď sa snažil dostať za mreže Billyho Kida. V skutočnosti bol iba obyčajným mestským detektívom v Albuquerque a zastrelili ho v lacnom hoteli v roku 1888, keď vyšetroval

krádež ovčí nejakých Navajských Indiánov. Tento fakt som zistil, keď som sa raz prehraboval v mikrofilmoch starých novín v knižnici; ale moja stará mama mi to aj tak nikdy neuverila.

Môj otec pochádzal z Texasu a ja si dobre pamätám aj jeho príbeh o tom, ako ho raz za druhej svetovej vojny pokarhal priamo na bojisku v Orly generál Patton. Otec si po pristaní vykračoval v plnej paráde po pristávacej dráhe, na sebe – šál, prilba, kožená bunda, slnečné okuliare a... kovbojské čížmy. Keď ho takto Patton uvidel, myslel si, že si otec nebol k uniforme predpísaný typ číziem. Lenže otec hneď vytiahol falošnú lekársku správu, v ktorej stálo, že kvôli problémom s nohami smie nosiť iba kovbojské čížmy.

Čo sa mňa týka, narodil som sa v Albuquerque v čase, keď bol Albuquerque stále ešte mestom pravého „Západu“. Keď ma raz ako jeden a pol ročného rodičia vzali na návštevu k príbuzným môjho otca do Kentucky, boli to práve kovbojské čížmy, ktoré som mal na nohách, a klobúk čo na nich urobilo najväčší dojem. V šesťdesiatych rokoch, zatiaľ čo sa všetci moji priatelia na Univerzite Nového Mexika oddávali hudbe Beatles a Rolling Stones, ja som počúval Johnyho Casha, Ernesta Tubba, Merla Haggarda a Loretta Lynnóv.

Možno to bolo aj vďaka všetkým tým hodinám stráveným pred strieborným plátnom sledovaním Hopalonga Cassidyho, že som naozaj veľmi túžil stať sa kovbojom.

Keď som si po skončení fakulty slobodných umení začal hľadať zamestnanie, zohnal som prácu ako podkovár, a dokonca som v tomto obore získal aj štátnu kvalifikáciu. Začiatkom sedemdesiatych rokov sme si s mojou ženou (ktorá rovnako ako ja pochádzala z chudobnej farmárskej rodiny) otvorili malý podnik založený na tom, že sme poskytovali prepravu na muliciach po celom území Gila Wilderness, aby som si tým trochu privyrobil k môjmu biednemu platu zástupcu západnej sekcie Wilderness Society. Neustále sme spolu snívali o tom, že budeme kovboji. Pýtali sme sa môjho svokra, ktorý pracoval ako

okresný agent Správneho úradu farmárskych usadlostí Nového Mexika, na pôžičky pre zakúpenie ranča. Iba čo sa nám vysmial. Tvrdil, že pre mladú rodinu je to úplne nereálny sen, pretože by sa nám ranč nepodarilo nikdy splatiť. Na Západe, ako povedal, je s farmárčením koniec. Ak ste náhodou nezdedili poriadny kus zeme, alebo ak ste neboli nejakí zazobaní darebáci či akciová spoločnosť zháňajúca možnosti daňových odpisov, nemali ste žiadnu šancu.

Nuž dobre, bolo jasné, že zo mňa rančer nikdy nebude, ale aj tak som neprestal obdivovať tých starých kovbojov s ich potom premočenými klobúkmi, zmorenými tvármi plnými vrások, s ich veľkými drsnými dlaňami, svalnatými nohami do „o“ v úzkych nohaviciach a odratými čižmami. Koniec koncov, keďže oni mali k zemi najbližšie, museli to byť predsa kdesi v hĺbke duše ochranári. V sedemdesiatych rokoch som pracoval na „budovaní mostov“ k srdciam starých kovbojov. Sedemdesiatpäťročná Jewel Smithová mi raz povedala, že som jediný muž v Catronskom okrese, ktorý s ňou stačí udržať tempo pri hrabaní a zväžaní sena. Značkoval som s nimi dobytok, strihal ovce, spolu s nimi som nadával na byrokratov, s ktorými museli často vyjednávať. Pokúšal som sa im vysvetľovať, že vytváranie chránených zón na ich územiach ich nijako nezasiahne. Snažil som sa získať si ich samolúbe dušičky rečami o tom, že práve oni zosobňujú ducha pohraničia. Kompromisy, na ktorých sme sa dohodli, boli vždy jednostranné – oni vyhrávali. Jediné, k čomu som sa kedy dopracoval, bolo rozvarené hovädzie na večeru a boľavý chrbát.

Ale nakoniec aj ten najhlúpejší podkovár, ktorého kone toľkokrát koplí, precitne, začne sa pozerať okolo seba a klásť otázky.

Nuž a ja som teda začal.

A to, čo som našiel, boli verejné pozemky, na ktorých sa pásli stáda dobytky a oviec. Následky farmárčenia prenikavo zmenili celý ráz krajiny na Západe, zapríčiňujúc väčšiu ekologickú škodu než ktorýkoľvek iný jednotlivý činiteľ. Pôdny ekolog a autor mnohých publikácií George Wuerthner tvrdí, že „chov domáceho dobytky je najväčšia

ekologická katastrofa, aká kedy postihla Západ Spojených štátov“. Niektorí odborníci varujú, že chov dobytká spôsobil zredukovať biologickú produktivitu Západu zhruba na polovicu bývalej úrovne. Andy Kerr z oregonskej Natural Resources Council prirovnáva chov k pravidelnému ročnému vyrubovaniu lesov na federálnych pozemkoch*. Skúsme sa spolu teraz pozrieť na to, do akej miery v skutočnosti ovplyvňuje chov dobytká voľnú prírodu.

Vyhynutie dravcov. Pred príchodom Európanov žilo na väčšine Západu niekoľko podrodov vlka (*Canis lupus*). V rokoch 1850-1900 bolo otrávených, pochytených do pascí alebo vystrieľaných dva milióny vlkov, aby bol chov dobytká na Západe a v oblasti Veľkých prérií bezpečný. Do roku 1880 vlk na Veľkých prériách úplne vyhynul. Prvé desaťročia dvadsiateho storočia boli svedkom postupného vyhynutia podrodov texasského vlka (*Canis lupus monstrabilis*) a novomexického vlka (*Canis lupus mogollonensis*) v roku 1920, vlka lobo z Veľkých prérií (*Canis lupus nubilus*) v roku 1926, vlka z južných Skalnatých vrchov (*Canis lupus youngi*) v roku 1940 a vlka z Kaskádových vrchov (*Canis lupus fuscus*) v roku 1950**. Mexický vlk (*Canis lupus*

* Dobrý prehľad o dôsledkoch chovu dobytká poskytuje kniha Denzela a Nancy Fergusonovcov: *Sacred Cows at the Public Through*, (Bend, Ore.: Maverick Publications, 1983). Podobne veľmi výstižne zachytáva túto problematiku článok Georga Wuerthnera: „Counting the Real Costs of Public Lands Grazing,“ (*Earth First! Journal*, August 1989). Väčšina údajov, ktoré v tejto knihe uvádzam, je vybraná práve z tohto Wuerthnerovho článku a z Fergusonovej priekopníckej knihy. Kvôli podrobnejším informáciám, týkajúcim sa farmárčenia na verejných pozemkoch a s tým spojenou problematikou, pozri knihu Lynna Jacobsa: *The Waste of the West* (dostupná na adrese Lynn Jacobs, P.O. Box 5784, Tucson, AZ 85703.)

** Roky vyhynutia vlkov sú prevzaté z knihy „Vanished Species“ od Davida

baileyi), najvzácnejší poddruh vlka v Severnej Amerike, dnes čelí rýchle postupujúcemu úplnému vyhynutiu. Hoci bol tento posledný poddruh v Arizone a v Novom Mexiku veľmi efektívne vyhubený, až donedávna sa mu ešte dobre darilo v Sierra Madre v Mexiku, teda až kým si vyhladzovacie programy mexických chovateľov dobytká, v ktorých bol nasadený jed 1080 (sodík monofluoracetát), nevyžiadali jeho prvé obete. O príšernej kampani chovateľov dobytká, ktorá si vzala za cieľ zbaviť Juhozápad všetkých vlkov, píše vo svojej knihe „Vlk na Juhozápade: Ako vznikajú ohrozené druhy zvierat“ David E. Brown *.

Rétorika programov na regulovanie stavov vlkov je, žiaľ, až priveľmi podobná Hitlerovmu „konečnému riešeniu“ pre Židov, dokonca táto podobnosť zachádza až do takých detailov, ako je návrh vytvoriť proti vlkom „ochranný plot“ pozdĺž celej mexickej hranice. Chovatelia oviec a dobytká sú aj dnes najúpornejšími odporcami myšlienky znovu nasadiť poddruh *Canis lupus baileyi* na Juhozápade, ako aj poddruh vlka zo severných Skalnatých vrchov do Yellowstoneského národného parku, centrálného Idaha, severnej Montany a štátu Washington.

Medveď grizly, ktorého teritórium kedysi zaberalo celé územie Západu a Veľkých príríí, okrem najvyprahlejších oblastí Juhozápadu a Veľkej panvy, bol vystavený takmer rovnakým vyhladzovacím kampaniam ako vlk s výnimkou populácií grizlyho v Yellowstonekom národnom parku a v severozápadnej Montane. Napriek tomu, že v Arizone a Novom Mexiku bol úplne vyhladený už v polovici tridsiatych rokov, udržali sa malé počty medveďa grizlyho v najodľahlejších kútoch severnej Sierra Madry v Mexiku až do roku 1960. Po tomto roku začali rančeri záverečné ťaženie – trávenie, chytanie do pascí, lov

Daya,(New York: Gallery Books, 1989, revidované).

* David E. Brown, ed., *The Wolf in the Southwest: The Making of an Endangered Species* (Tucson: University of Arizona Press, 1984).

– proti mexickému poddruhu grizlyho až do jeho úplného vykynožen-
nia. Podobne ako u vlka sú aj v prípade nasádzania medveďa grizly
v rozsiahlych Wilderness Areas v odľahlých oblastiach Západu najza-
rytejšími nepriateľmi tejto myšlienky práve rančeri. Hlavnou príčinou
úhynu veľmi malej populácie grizlyho v Yellowstone sú lovecké útoky
zo strany chovateľov oviec z príslušného Targhee National Forest v Ida-
hu.

Puma by bola vyhubená spolu s vlkom a grizlym, keby ju nebolo
oveľa ťažšie chytiť do pasce alebo otráviť, keďže sa normálne zdochli-
nami neživí. Ale aj tak boli stavy pumy na Západe drasticky zreduko-
vané vládnymi programami regulovania stavov, ktoré boli samozrejme
výhodné pre farmárov. Dokonca aj väčšia mačkovitá šelma – jaguár,
pôvodne pochádza z Juhozápadu. Aj jaguár však bol odtiaľ úplne
vyhubený vďaka týmto programom.

Potom čo sa rančerom a vládou najatým traperom a lovcom
podarilo vyhubiť väčšinu veľkých dravcov s rozsiahlymi teritóriami,
obrátila sa ich pozornosť proti rysom americkým, medveďom bariba-
lom, orlom skalným a obzvlášť proti kojotom. Koncom osemdesiatych
rokov požiadali farmári federálnu vládu, aby povolila vyhladenie
krkavcov čiernych, pretože podľa nich útočili na ich teliatka a ovce!

Železné pasce a nastavené otravy, ktoré mali slúžiť na usmrcovanie
dravcov „orientujúcich sa“ na dobytok, si vyžiadali obeť aj mnohých
„nevinných“ druhov. V roku 1963 Fish and Wildlife Service udávala
tieto počty ulovených kusov: 6941 jazvecov, 24273 líšok, 10078
medvedíkov čistotných, 19052 skunkov (pokiaľ viem, žiaden z týchto
druhov zvierat nikdy neútočí na dobytok ani ovce, čo potvrdia aj tí
najhysterickejší, biológii ignorujúci rančeri). Farmári neútočia len
proti zvieratám, ktoré sú potenciálne nebezpečné pre ich stáda, ale aj
proti druhom, ktoré sa živia trávou, tak potrebnou pre ich dobytok.
Federálny deratizačný úrad nechal práve z tohto dôvodu otráviť
milióny kusov svišťa preriového a ďalších hlodavcov. Pravdepodobne

hroziace vyhynutie amerického poddruhu lasice (*Mustela nigripes*), ktorý sa živí výlučne svištom prériovým, môžeme tiež pripísať na vrub vyhladzovacím akciám v záujme farmárov. Niekoľko posledných voľne žijúcich kondorov kalifornských uhynulo kvôli tomu, že zjedli otrávené hlodavce. (Vedľajším účinkom trávenia živočíchov sú nesmierne straty medzi zvieratami a vtákmi, ktoré sa živia zdochlinami).

Arizónska komisia na ochranu zveriny a rýb oznámila, že programy regulovania stavu dravcov, ako aj ostatné zásahy kvôli chovu dobytku zodpovedajú za populačný úbytok u trinástich z osemnástich druhov cicavcov a jedenástich z dvadsiatich dvoch druhov vtákov, ktoré sú na zozname Ohrozených a vzácných druhov tohto štátu.

Strach farmárov z dravcov je do značnej miery prehnaný a je to vlastne inštinktívny strach človeka z nepodmanenej prírody. Dravce v sebe totiž viac než ktorékoľvek iné druhy zosobňujú voľnosť. Zaryté nepriateľstvo farmárov a dravcov odhaľuje korene dávnej nenávisť ľudí ku všetkému, čo je neskrotené a voľné. Pamätám sa, ako som rozprával Jewel Smithovej o priateľovi, ktorý raz v Gila Wilderness narazil na medveďa baribala, zahnaného do úzkych svorkou kojotov. „Prečo toho chudáka medveďa aj s kojotmi na mieste nezastrelil?“, pýtala sa Jewel. Bolo pre ňu celkom nepochopiteľné, že by niekto, kto natrafí v lese na škodnú, na ňu hneď aj nevystrelil. Môj domáci, Ellsworth Tipton, u ktorého som sedem rokov v Glenwoode býval, bol dokonalý, asi osemdesiatročný gentleman. Jeho predkovia patrili medzi prvých rančeroch, ktorí sa usadili na tomto území hneď po vytlačení Apačov na začiatku osemdesiatych rokov minulého storočia. Tipton vystopoval a pokúsil sa zastreliť každú pumu, ktorá sa kedy odvážila položiť labu na „jeho“ ranč (v podstate celý sa rozkladajúci na území Federálnych lesov.) Jeho celoživotná trofej bola viac než dvadsať kusov týchto nádherných mačiek.

Skutočný výsledok vojnového stavu genocídy namierenej proti dravcom sa ukazuje až vo svetle posledných ekologických výskumov.

Dnes už vieme, že dravce s rozsiahlymi teritóriami stoja na vrchole potravinového reťazca a sú hlavnými indikátormi zdravého stavu ekosystémov. Sú však zároveň aj najzraniteľnejším článkom akejkolvek ekologickej komunity. Aldo Leopold potom, keď zastrelil svoju vlčicu v Arizone, napísal:

Až teraz začínam mať tušenie, že tak ako žije stádo jeleňov v neustálom smrteľnom strachu pred svojimi vlkami, tak aj hora žije v smrteľnom strachu pred svojou vysokou zverou. Ale hora má k tomu oveľa závažnejší dôvod. Jeden jeleň či srnec, ktorého roztrhajú vlci, bude v priebehu dvoch-troch rokov biologicky nabradený, lenže lesom horského pásma poškodeným príliš premnoženými stádami sa nepodarí obnoviť svoje porasty ani za dve-tri desaťročia.

Ponechávame si obávané šelmy ako symboly inštitúcií – vlka na vlajke futbalového mužstva Univerzity Nového Mexika, medveďa grizlyho na kalifornskej zástave – ale kým sa znova nenaučíme žiť vedľa nich, Západ bude tak ako napríklad dnešná Británia duchovne aj ekologicky vyprahlý a pustý.

Konkurenti pôvodných bylinožravcov. Komerčný chov dobytky zapríčinil tragické zníženie stavov losa, ovce hruborohej, vidloroha a bizóna v jedenástich štátoch Západu. Bizónov, ktorých bolo pôvodne 5-10 miliónov kusov, je dnes niekoľko tisíc, vidlorohov, kedysi 10-15 miliónov je teraz 271000, oviec hruborohých boli 1-2 milióny kusov, dnes je ich 20 000, bývalé 2-miliónové stáda losov sa dnes scvrkli na 455000*. Zčasti sa úbytok kusov pripisuje na vrub nadmer-

* V týchto číslach nie sú zahrnuté Veľké prérie. Tam žilo ďalších 50 miliónov bizónov, 25 miliónov vidlorohov, ako aj mnoho losov a oviec hruborohých. Úbytok počtu kusov bol na Veľkých prériách ešte väčší než v medzihorí.

nému lovu a poškodzovaniu pôvodných lokalít, zapríčinenému ťažbou dreva a surovín, stavbou ciest a urbanistickou rozpínavosťou, ale ešte vo väčšej miere než tieto faktory ho spôsobuje konkurujúci domáci dobytok.

Kľúčovým faktorom, ktorý má najväčší vplyv na veľkosť populácií bylinožravcov, sú ich zimoviská, čiže pastviny v nižšie položených oblastiach, v údoliach riek a na južných svahoch, ktoré v zime zostávajú zvyčajne bez snehu. Väčšina vhodných zimovísk je dnes na Západe súčasťou súkromných pozemkov, využívaných na pestovanie plodín alebo ako lúky a pasienky pre domáci dobytok. Ale dokonca aj na verejných pozemkoch sa uprednostňujú stáda domácich oviec a dobytká pred stádami voľne žijúcich bylinožravcov. Napríklad v roku 1980 bolo na území Lakeview (Oregon) District, ktoré patrí pod správu BLM, povolených 166454 živočíšnych jednotiek za mesiac (AUM)* domáceho dobytká oproti 10916 AUM voľne žijúcich bylinožravcov. Nevadskí rančeri kvôli znovunasadeniu losa v Jarbidge Mountains v polovici osemdesiatych rokov rozbúrili také more protestov, až muselo Ministerstvo na ochranu zveriny a rýb v Nevade stiahnuť tento návrh späť. Rančeri vykrikovali, že losy budú spásť príliš veľa trávy. V roku 1989 bol Mike Oden, farmár z Prescott National Forest v Arizone, obžalovaný z masakry celej jednej tretiny losieho stáda na území, ktoré si prenajal na chov. Losy, ktoré našli zriadenci, boli postrieľané malokalibrovými puškami do brucha, takže sa vliekli z miesta strelby, kým pomaly nezahynuli. Oden sa bál, že by losy mohli pripraviť jeho dobytok o pastvu. Dostal pokutu mizerných 6507 dolárov.

* AUM – an animal unit month – živočíšna jednotka na mesiac je základná jednotka na meranie úživnosti pastvín. Vyjadruje pastvu potrebnú pre jednu kravu s teľaťom, prípadne 5 ovci za 1 mesiac.

V polovici sedemdesiatych rokov zmobilizovali rančeri v Roswelli v Novom Mexiku všetky svoje sily proti plánu Úradu pozemkovej správy upraviť drôtené siete, ktorými boli obohatené ich pasienky pre ovce tak, aby sa umožnil prístup vidlorohom k sezónnym vodným zdrojom. Farmári bez akýchkoľvek podkladov od odborníkov tvrdili, že takéto úpravy by uľahčili kojotom dostať sa cez ochranné ploty. Llano Estacado v juhovýchodnom Mexiku bolo donenávna domovom najväčšej populácie vidloroha na svete, teda až kým sa na verejných pozemkoch nepostavili ploty s hustou drôtenou výpletou kvôli chovu oviec. Na tejto záležitosti som si poriadne vylámал zuby a začal fajčiť cigary. Znovu som šiel strihať ovce pre Buda Eppersa, vodcu tamjšieho združenia chovateľov oviec, aby som robil spojenca medzi ochrannárskymi komunitami Nového Mexika. Ako zvyčajne aj tento spor o úpravu plotov kvôli vidlorohom vyhrali rančeri.

Zmeny v pôvodnej vegetácii. Chov dobytky a oviec zapríčinił drastické zmeny v pôvodných vegetačných spoločenstvách a viedol k rozšíreniu nepôvodných druhov tráv, vhodných iba pre domáci statok. Chov spolu s prehnanými zásahmi proti požiarom spôsobili, že sa na bývalých lúčinách a pastvinách Juhozápadu rozmohli krovinaté porasty borievky, prozopisu a kríkov rastliny *Larrea tridentata*. Tie isté faktory spôsobili nadmerné rozšírenie poddruhu paliny vo Veľkej panve. Stoklas strechový, európsky druh trávy, ktorý sa po prvýkrát objavil v Pensylvánii v roku 1861, sa nekontrolovateľne rozšíril na severe Skalnatých vrchov a stal sa v priebehu 20. storočia prevládajúcou bylinou na miliónoch akrov tohoto horského pásma práve vďaka zničeniu pôvodných tráv pasúcimi sa stádami. V tej istej oblasti vysádza v posledných desaťročiach BLM pýr hrebenitý potom, čo dal pomocou pekelných pluhov ťahaných buldozérmi vytrhať aj s koreňmi všetku pôvodnú vegetáciu. Ani jeden z cudzích druhov tráv nevyhovuje potrebám voľne žijúcich zvierat, či už ide o losy alebo spevavce,

existencia ktorých závisí od lúčín a pasienkov. Podľa približných odhadov poskytovalo v roku 1976 75% zo všetkých teritórií na Západe ako následok chovu domáceho dobytká iba polovičné množstvo pastvy.

Erózia a znečisťovanie riečnych povodí. Ničenie pôvodnej vegetácie vedie k plošnej a stržovej erózii, ktorá spôsobuje odplavovanie väčšiny najkvalitnejšej ornice Západu. Arídne a semiarídne pôdy si zachovávajú svoju povrchovú súdržnosť vďaka vrstve kryptogamného spoločenstva pôdy a lišajníkov. Keď sa táto chúlolistivá vrstva pod kopytami dobytká naruší, pôdu už nemá čo chrániť pred masívnou eróziou spôsobenou dažďami. Niekoľko príkladov vybraných z knihy Denzela a Nancy Fergusonových: Sacred Cows at the Public Through (s.64-70, pozri s.116) by mohlo postačiť k tomu, aby sme si urobili predstavu o nepriaznivých účinkoch chovu dobytká na stav pôdy:

- ☐ Na verejných pozemkoch Západu, kde odtok vody predstavuje iba 5% celkového odtoku Spojených štátov, sa ročne vytvára 320 000 akrových stôp^{*} siltu^{**} – čo je hodnota mnohonásobne prevyšujúca množstvo usadenín, ktoré ročne produkujú rieky Colorado a Mississippi dohromady.
- ☐ Na Západe podlieha erózii 500 miliónov ton pôdy verejných pozemkov ročne – čo je rýchlosť mnohonásobne väčšia, než akou sa táto pôda dokáže znovu nahradiť.
- ☐ Rio Puerco, ležiace na západ od Albuquerqueu, bolo kedysi považované za obilnicu Nového Mexika, kde sa darilo prospe-

* acre foot – akrová stopa – množstvo vody nutné na zavlaženie 1 akru pôdy do hĺbky 1 stopy, pozn. prekl.

** silt – geol. prach o veľkosti zrna medzi ílom a pieskom, pozn. prekl.

rujúcim mestečkám a farmám. Vďaka nadmernému chovu stratilo tamojšie povodie v rokoch 1884-1962 1,1-1,5 miliardy ton pôdy. Táto oblasť je dnes takmer vyľudnená a tamojší rančeri zobrali v roku 1974 z pol milióna-akrového územia celkový zisk iba 9527 dolárov. V polovici sedemdesiatych rokov navrhol U.S. Army Corps of Engineers postaviť v oblasti priehradu na zadržiavanie siltu v cene asi 120 miliónov dolárov, aby sa zabránilo odplavovaniu sedimentov dolu riekou Rio Grande. Táto priehrada nebola nikdy postavená.

- ☐ Veľká pozornosť je venovaná rozširovaniu púští (dezertifikácia) zapríčinenému ľudským faktorom, ktoré prebieha v zaostalých štátoch Afriky, Ázie a Latinskej Ameriky, lenže zabúda sa, že jedna z najintenzívnejších dezertifikácií prebieha na územiach patriacich pod USFS a BLM, t.j. 225 miliónov akrov pôdy krajiny podlieha dezertifikácii stredného a najvyššieho stupňa.
- ☐ Pri revízii 118 miliónov akrov svojich pozemkov v roku 1985 BLM konštatoval, že 71% z nich sa nachádza v neuspokojivom stave.

Škody spôsobované potokom a riečnym ekosystémom.

Komerčný chov dobytky tiež vážne znehodnotil vegetáciu potokov a ich brehov po celom Západe. Vychádzajúc z údajov vlády podávajú o tom Fergusonovci presvedčivé dôkazy:

- ☐ Z hlásenia BLM v Nevade: „Pobrežná vegetácia potokov, kde sa vyskytuje chov dobytky, je úplne zničená, alebo je jej stav veľmi kritický. V rámci 883 míľ potokov štátu sa situácia stále zhoršuje.“
- ☐ Utah: Potoky v oblastiach s chovom dobytky sú o 173% širšie než tie ich časti, kde sa chov dobytky nevyskytuje – indikujúc tým vážnu eróziu.
- ☐ Montana: Pôdy pozdĺž nespásaných brehov potokov zachytávajú o 772% vlhky viac než pôdy ich spásaných brehov.

❑ Montana: Množstvo pobrežnej vegetácie nespásanej časti potoka Rock Creek bolo o 76,4% väčšie v porovnaní s jeho spásanými brehmi. Nespásaná časť produkuje o 336% váhovo viac pstruhov.

❑ Utah: Počas piatich rokov, keď bol pomocou systému oplatení vylúčený prístup dobytku k potoku Big Creek, vegetácia sa obnovila a výskyt pstruhov vzrástol o 570%. Porušenie týchto opatrení a pasenie dobytku mimo vyhradených pozemkov vrátilo o 6 týždňov stav do pôvodnej podoby.

Na Juhozápade a v oblasti Veľkej panvy, ktorá trpí suchom, sa chov dobytku koncentruje pozdĺž potokov kvôli vode. Preto je tamojšia pobrežná vegetácia vystavená spásaniu v oveľa väčšej miere. Navyše, niektoré pobrežné rastliny sú u domáceho dobytku zvlášť obľúbené. Ide najmä o mladé vrby, topole a platany. V mnohých pobrežných systémoch je tam kvôli dobytku veľmi nízka reprodukcia týchto stromov. Na jednom sedemdnňovom výlete divokou krajinou chráneného územia Blue Range Primitive Area vo východnej Arizone som natrafil na oplatenie, ktoré prechádzalo riekou Blue River. Hore prúdom, kde sa pásol dobytok, nebolo vidieť na štrkových plytčinách, nánosoch ani terasách rieky žiadne semenáče. Dolu prúdom, kde už niekoľko rokov dobytok nemal žiaden prístup, sa však vyskytovalo množstvo mladých topoľov, vrb a platanov.

Odborníci zistili, že 75-80% všetkých stavovcov v Arizone a Mexiku od pobrežných spoločenstiev aspoň v určitých častiach roka závisí. V Arizone sa zachovali už iba menej než 3% pôvodnej pobrežnej vegetácie: pôvodné spoločenstvo vrb a topoľov patrí dnes medzi 104 najzriedkavejších, kedysi hlavných rastlinných druhov Spojených štátov. Tento ekosystém je domovom 100 druhov zvierat, ktoré sú na štátnom aj federálnom zozname Ohrozených a vzácnych druhov Arizony aj Nového Mexika.

Znečisťovanie potokov má devastujúci vplyv na pôvodné druhy rýb. Z tridsiatich dvoch arizonských druhov rýb päť už vyhynulo a dvadsať jeden je na zozname Ohrozených a vzácných druhov, alebo sa uvažuje o ich zaradení do zoznamov.

Zdravie ľudí a voľne žijúcich zvierat. Choroby domácich zvierat boli hlavným faktorom vyhynutia ovce hruborohej na Západe. Jedno z najväčších stád tohto druhu zo Skalnatých vrchov žilo v oblasti Eagle Cap Wilderness Area v Oregone. Choroby, ktoré sa naňho preniesli z domácich oviec, zredukovali počet kusov stáda o 75%. Novonasadená populácia ovce hruborohej v South Warner Wilderness Area v Kalifornii bola úplne zničená epidémiou, ktorá sa na nich preniesla z domácich druhov oviec v roku 1988. Nečakane intenzívne rozšírenie črevného parazitu v potokoch a riekach spôsobil domáci dobytok. Tam, kde sa kedysi turista alebo tramp mohol bez obáv napiť čistej vody z divokého potoka, číhajú dnes nebezpečné parazity. Bohatí rančeri zvyknú obviňovať hippies z toho, že vraj prenášajú choroby na ich stáda.

Znižovanie rekreačnej hodnoty pobytu v prírode. Okrem toho, že pasúce sa stáda dobytká a oviec často prenášajú zdravie ohrozujúce črevné parazity, znižujú tiež estetickú hodnotu zážitku z voľnej prírody, či už obyčajným piknikárom, alebo záujemcom o skutočný trekking divočinou. Je veľmi ťažké nájsť na vidieku miesto na kempovanie, ktoré by nebolo znečistené kravským trusom. Športoví rybári sú zasa silnými protivníkmi chovu na verejných pozemkoch hlavne odvtedy, čo zistili, aký má devastujúci vplyv na výskyt pstruhov. Mnoho výletníkov sa dávno sťažuje na to, že stáda pasúce sa po celom okolí znehodnocujú estetický vzhľad krajiny. Saguára či iné druhy kaktusov na Juhozápade, topole pri riekach, vlniace sa lúky – všetky tieto rastliny vytvárajú pre celý Západ typickú scenériu, ktorú turisti

očakávajú, lenže pasúce sa stáda kazia aj tento celkový dojem, ktorý krajina na svojich návštevníkoch zanecháva.

Cesty a ostatné zariadenia vo voľnej prírode. V oblastiach, kde sa neťaží drevo, slúži väčšina rôznych zariadení postavených na verejných pozemkoch – mám na mysli cesty, ploty, borievkové oplotenia, veterné mlyny, potrubnú sieť, rôzne zásobárne atď. – takmer vždy iba niekoľkým prosperujúcim farmárom. Zákaz chovu dobytká na verejných pozemkoch by znamenal aj zatvorenie desiatok tisíc míľ špinavých ciest na územiach BLM a Federálnych lesov a milióny akrov verejných pozemkov by sa mohli vrátiť do svojho pôvodného stavu.

Kompromisy v národných parkoch, útočiskách (refúgiách) voľne žijúcich zvierat a vo Wilderness Areas a limitovanie rozširovania chovu na ostatných verejných pozemkoch. Na územiach mnohých Wilderness Areas, národných parkov (National Parks), národných prírodných pamiatok (National Monuments), a národných refúgií voľne žijúcich zvierat (National Wildlife Refuge) je chov dobytká povolený. Zákon Wilderness Act jasne povoľuje ten chov, ktorý sa začal ešte pred vytvorením chránenej zóny v danej oblasti. V roku 1980 rozšíril Kongres Wilderness Act o klauzulu, ktorá posilňuje práva komerčného chovu a povoľuje farmárom používať motorové vozidlá a iné zariadenia aj v chránených zónach. Na území Capitol Reef, Grand Teton a Grand Basin National Parks, kaňonov Dinosaur a Black v oblasti Gunnison National Monuments a Glen Canyon National Recreational Area je chov aj naďalej legálny. Chov dobytká na území Organ Pipe Cactus National Monument sa v roku 1970 skončil len vďaka tomu, že tamojším farmárom vypršalo ich povolenie. Táto chránená jednotka Systému národných parkov je asi najpozoruhodnejšou časťou Sonorskej púšte,

ktorá má iba 3 palce zrážok ročne. Porušovanie zákazu chovu dobytká v oblastiach národných parkov a prírodných pamiatok je bežným problémom tam, kde ho inštitúcie nepovoľujú.

Vlastníci „nedotknuteľných stád“ majú rozhodujúce slovo aj v národných útočiskách voľne žijúcich zvierat. Wuerthner o tom píše: "Chov dobytká sa vyskytuje na väčšine území veľkých refúgií Západu. Zo 109-tich refúgií v správe Fish and Wildlife Service v regiónoch tzv. veľkej šestky – Montana, Wyoming, Colorado, Utah, Kansas, Nebraska, Severná a Južná Dakota – je na 103-och z nich chov dobytká povolený."

Chov je legálny aj na 250-tich miliónoch akrov Federálnych lesov a pozemkov BLM: prebieha na 89% územia BLM a na 69% pôdy patriacej pod Správu lesov. Pozemky, na ktorých sa chov nevyskytuje, sú buď využívané na ťažbu dreva, alebo sú to vyššie položené oblasti, kde sú už iba skaly a ľad, alebo ide o vyprahlé, či iným spôsobom pre chov nevhodné územia.

Na 36 miliónoch akrov štátnych pasienkov na Západe je chov ešte intenzívnejší než na územiach patriacich Úradu pre chov dobytká a ťažbu nerastov. V niektorých západných štátoch chovné povolenia oprávňujú svojich držiteľov k legálnemu zákazu vstupu na pozemky všetkým ostatným typom návštevníkov, či už ide o turistov, lovcov, rybárov, pozorovateľov vtákov, kempingárov či piknikárov. Napríklad na 10-tich miliónoch akrov štátom vlastnených pozemkov v Arizone sa vstup na nich obmedzuje výhradne iba na vlastníkov rančerských zmlúv o prenájme alebo držiteľov platných loveckých či rybárskych lístkov, aj to iba v období sezóny – arizónske Ministerstvo na ochranu zveriny a rýb musí však Úradu štátnej pozemkovej správy za toto výhradné právo platiť!

Rančeri si už do takej miery zvykli považovať federálne pozemky, na ktorých majú povolený chov, za svoje súkromné vlastníctvo, že dnes úplne bežne dochádza z ich strany k prípadom obmedzovania vstupu

verejnosti na pozemky BLM a Federálnych lesov prostredníctvom kladenia tabúľ označujúcich zákaz vstupu či pomocou ilegálneho zamkynania vstupných brán. V mnohých prípadoch prechádzajú prístupové cesty do daných oblastí Federálnych lesov či BLM priamo cez predný dvor farmárskeho ranča a každý farmár rád urobí všetko pre to, aby verejnosť od použitia tohto vstupu odradil.

Nuž a netreba tiež zabúdať, že rančeri využívajúci verejné pozemky boli vždy najhlasitejšími a najbojovnejšími lobbistami vystupujúcimi proti ochrane životného prostredia a proti vytváraniu chránených oblastí.

Aké sú skutočné následky chovu dobytku na Západe, výborne vystihuje aj komentár, ktorého autorom bol jeden lesný odborník z Nového Mexika, prelietavajúci v roku 1985 nad územím Trinity Site, kde bola pred viac než 40-timi rokmi zhodená atómová bomba. Prehlasuje v ňom, že stav krajiny vzdialenej 20 yardov od epicentra niekdajšieho výbuchu bol lepší než na 90% územia Nového Mexika.

Tolko k mýtu o rančerovi-ochranárovi.

A čo takto ekonomika – výroba potravín? Priznám sa, že vždy si radšej dám rezeň z akokoľvek nechutnej hovädziny než z diviny. Nie že by som bol neviemako presvedčený vegetarián. Nech už je to akokoľvek, farmárčenie na verejných pozemkoch nie je faktorom, ktorý by nejak zvlášť prispieval k produkcii obživy pre obyvateľstvo našej krajiny. Iba 3% celkovej americkej produkcie hovädzieho mäsa pochádza zo všetkých typov verejných pozemkov Spojených štátov – federálnych, štátnych aj miestnych. Tri percentá. To je menej než normálna ročná fluktuácia vo výrobe. Nevada – štát kravičiek? Veď Arkansas, do čerta, vyprodukuje dva razy toľko hovädzieho mäsa čo Nevada! Štúdie biológov zaoberajúcich sa stavmi voľne žijúcich zvierat naznačujú, že produkcia tmavého mäsa by sa dala niekoľkonásobne zvýšiť tým spôsobom, že by sa zrušil chov oviec a dobytku a namiesto

neho by sa na princípe prirodzeného biologického prírastku zväčšila produkcia diviny. Osobne dám vždy prednosť možnosti uloviť si svoj steak niekde v zapadnutom kúte divočiny, než keby som si ho mohol zabalený v celofáne kedykoľvek kúpiť v Safeway.

Z čiste ekonomického hľadiska je treba konštatovať, že hodnota, ktorú FS a BLM utrácajú výdavkami na podporu chovného priemyslu, niekoľkonásobne prevyšuje cenu, ktorá sa do ich pokladníc vracia v podobe poplatkov za chovateľské licencie. V roku 1985 predstavovali náklady BLM na správu pasienkov v Oregone sumu 4 777 653 dolárov, zatiaľ čo jeho zisky za chovateľské licencie mali podobu 1 298 783 dolárov. V tejto sfére sú takéto čísla úplne bežné. Aj keď je pomerne obtiažne odhadnúť celkovú hodnotu chovu na verejných pozemkoch, odborníci varujú, že FS a BLM prerábajú na rôznych chovateľských programoch viac než 100 miliónov dolárov ročne. Keď k tomu prirátame čiastku náhrady škôd spôsobených eróziou, znížením rekreačných hodnôt, narušením biologickej rôznorodosti a ďalšími skrytými faktormi, subvencie pre chovateľský priemysel narastajú do gigantických rozmerov – ich skutočne iba hrubý odhad predstavuje 2 miliardy dolárov ročne alebo 66 666 dolárov na jedného farmára využívajúceho verejné pasienky. Postava hrdého, nezávislého farmára, ktorý má svoj ranč na verejnom pozemku má byť pravým vzorom systému slobodného podnikania? Na to zabudnite; pred vami stojí iba obyčajný prosperujúci príživník. Počul som, ako raz jeden z tých starých dobrých chlapíkov na jednaní o výške poplatkov za chovné povolenia pred niekoľkými rokmi vyhlásil, že „systém voľného trhu by zničil samotnú podstatu slobodného podnikania“.

Takže prichádzame k záveru, že chov dobytka na verejných pozemkoch nemožno obhájiť nielen z hľadiska ochrany životného prostredia, ale ani z hľadiska ekonomiky či poľnohospodárstva. Prečo potom vlastne ešte stále existuje?

Politika.

Záujmy chovateľov oviec a dobytká majú už po jedno celé storočie všade v západných štátoch najsilnejšie politické lobby. V zákonodárnych zboroch niektorých z nich nájdete viac špicatých číziem než právnických titulov. To všetko navzdory faktu, že vlastníkom chovných povolení na verejných pasienkoch je tu iba 30 000 jednotlivcov a hospodárstiev. Napríklad zo 4 miliónov obyvateľov Arizony chová iba 3792 dobytkov a z nich len 1323 vlastní chovné licencie pre federálne pasienky. Mnohí z tých 30 000 držiteľov chovných povolení sú rančermi iba akoby na polovičný úväzok, využívajúcimi svoje pasienky iba počas štyroch mesiacov v roku. Okrem toho majú niekde v meste riadne zamestnanie, alebo vlastní benzínovú pumpu a na kovbojov sa hrajú iba cez víkend. V iných prípadoch sú to zase ich zamestnané ženy, ktoré rodine zabezpečujú reálny príjem. Napriek všetkému sú však na Západe rančeri stále považovaní za farmársku šľachtu; sú našou samozvanou aristokraciou, ktorá očakáva, že sa k nej každý bude aj podľa toho správať. (Prekvapivo vysoké percento z nich sú ľudia naozaj dobre situovaní, ba dokonca až milionári.)

Aj keď nárastom vplyvu opozície voči farmárom ich moc postupne klesá, predsa len sú pokusy farmárčenie na verejných pozemkoch reformovať zvyčajne bezúspešné. Keď sa za Jimmyho Cartera Ministerstvo vnútra pokúsilo o pár vážavých, skusmých krokov na ceste k takejto reforme, protesty, ktoré sa zo strany kovbojov hneď ozvali, boli také hlasné, že keď ministrom vnútra Cecilovi Andrusovi zavelili čelom vzad, mohli ste začuť, ako mu pri vykonaní tohto rozkazu zaprašťalo v kolenných kĺboch.

Kravy a ovce na verejné pozemky nepatria a bodka. Ale ako sa ich zbavíme? Jeden lobbista bohatých farmárov radí, aby sme boli trpezliví, vraj chov dobytká v priebehu nasledujúcich dvadsiatich rokov zanikne. Lenže mne sa na uzdravenie Západu nechce tak dlho čakať. Ja túžim vidieť návrat vlkov, losov, čistej vody do potokov a zelených lúčín na vlastné oči ešte za svojho života.

Ďalšou nezanedbateľnou záležitosťou je fakt, že aj keď sa chodbami Federálneho ministerstva vnútra a iných zákonodárnych orgánov premáva už aj tak dosť spupných a arogantných ovčích či dobytčích barónov aj so svojimi dobre živenými bruškami a veľkými prackami na opaskoch, predsa sa stále ešte nájdu noví odvážlivci, ktorí by sa chceli živiť farmárčením podobne ako pred nimi ich rodičia a starí rodičia (aj keď skutočnosťou zostáva, že len menej než 15% všetkých povolení sa vzťahuje na pôvodné licencie bývalých generácií). Napriek všetkému, čo som tu povedal, mám stále dobré dôvody, prečo snívam o tom, že raz budem kovbojom – ešte vždy som totiž presvedčený, že je to zaujímavý spôsob života, ktorý si môže dnes dovoliť už len málokto. Nanešťastie sú však verejné pozemky vyprahlého Západu na pestovanie tejto záľuby nanajvýš nevhodné, či už z hľadiska pôdy, alebo vzhľadom na peňaženky daňových poplatníkov. S drobnými chovateľmi využívajúcimi permanentné pastviny svojich súkromných pozemkov nemáme ani na Východe, ani na Západe takmer žiadne problémy. V takýchto prípadoch je chov dobytká úplne namieste.

Je na nás, aby sme si ako ochranári rozšírili pole svojej pôsobnosti o rokovania týkajúce sa chovu dobytká na verejných pozemkoch. Navrhujem štyri možné spôsoby ako terajšiu situáciu zmeniť.

Po prvé, považujem za potrebné zaviesť do procesu pridelenia chovných povolení systém voľného trhu.

V súčasnosti pridelenie chovných povolení vzťahujúcich sa na pozemky, ktoré patria BLM či FS, závisí od veľkosti súkromného majetku uchádzača. Federálne pozemky zahrnuté do chovného povolenia sa potom prakticky stávajú súčasťou ranča, ktorého pastviny môžu zahrňovať aj súkromné či štátne zeme. Keď nastane situácia, že je farmár nútený svoj majetok v súkromnom vlastníctve rozpredať, federálne pozemky, na ktoré sa licencia vzťahuje, zostávajú aj naďalej

súčasťou ranča. Farmári môžu takéto federálne pozemky použiť aj ako zástavu v prípade vyberania pôžičiek.

Federálny zákon stanovuje za chovné licencie extrémne nízke poplatky. V r.1990 u BLM a FS znamenal chovný poplatok za 1 živočíšnu jednotku mesačne (AUM) 1,81 dolára. Inými slovami, rančer mohol za dolár osemdesiatjeden nechať 1 kravu a teľa pásť sa mesiac na federálnom pozemku. Len pre porovnanie priemerná výška poplatkov za 1 AUM na podobnom území, ktoré však bolo v súkromnom vlastníctve, bola v období rokov 1964-1984 6,87 dolára. Niektoré vojenské rezervácie ponúkajú predaj výhradných chovných práv na svojich pozemkoch na princípe voľného trhu. Chov na ich pasienkoch vyjde chovateľov niekoľkokrát drahšie než za 1 AUM chovanú na pasienkoch BLM či FS. V osemdesiatych rokoch rozvíril hladinu menší škandál, pri ktorom vyšlo najavo, že 10% federálnych povolení prenajímalo chovateľské práva farmárom za cenu 4 až 5 – krát vyššiu, než akú stanovila vláda, pričom si pracovníci zodpovedných organizácií prisvojovali rozdiel.

Systém voľného trhu, vzťahujúci sa na všetky v súčasnosti prenajaté federálne pasienky, v ktorom by veľkosť súkromného majetku nebola rozhodujúca, by priniesol niekoľko zlepšení:

- ☐ Vláda by za povolenia na pestovanie krmiva pre dobytok a jeho chov získavala peniaze, hodnota ktorých by sa približovala ich pravej trhovej cene, pričom by sa tým zároveň, i keď len čiastočne, prispelo k zníženiu subvencií pre bohatých farmárov, dotovaných z vreciek daňových poplatníkov.
- ☐ Tým, že by boli farmárom odobrané v podstate doživotné výhradné práva na chov, museli by sa prestať chovať na federálnych pozemkoch ako na svojich súkromných rančoch. Federálne orgány by mali zároveň väčšiu možnosť kontrolovať nadmernú pastvu, ako aj ostatné škody. Prispelo by to tiež k zvýšeniu

vplyvu skupín iných záujmov, medzi ktorými sú aj ochranári a rekreanti.

- ☐ Neschopní či nekompetentní pracovníci by mali byť pozbavení svojich funkcií presne podľa zásad trhovej ekonomiky.
- ☐ A konečne, rôzne ochranárske združenia by sa mali usilovať o skupovanie federálnych chovných povolení. Vravíte, že uznávate jedine súkromné podnikanie? V poriadku. Za pár tisíc dolárov by mohli skupiny turistov, pozorovateľov vtákov, rybárov, lovcov či hlbokých ekológov získať chovné povolenia a potom si sami zvoliť ako chovné druhy napríklad losov, prepelice, pstruhy, vlky alebo všetky dohromady. Za cenu ešte menšiu než je hodnota chovných povolení, by mohli ochranári zablokovať milión akrové kusy verejných pozemkov a vytlačiť z nich chov dobytká. Tým by mohli dostať zelenú rôzne zaujímavé scenáre uzdravenia divočiny. Lenže aby sa toto všetko mohlo uskutočniť, bolo by potrebné zmeniť samotnú politiku tak, aby bola voľba chovného druhu, na ktorý by sa povolenie vzťahovalo, ponechaná na slobodnej vôli jeho vlastníka. Súčasné predpisy totiž vláde dovoľujú chovné povolenie zrušiť, ak sa neuplatňuje výslovne na chov dobytká.

Po druhé, je potrebné ustanoviť systém prinášajúci skutočnú prosperitu. Existuje jeden zdanlivo nenapadnuteľný argument, ktorý zachovanie prosperujúceho farmárčenia obhajuje, a tým je zachovanie spoločenskej stability. Aj v chovateľských okresoch, ako napríklad v okolí Elka v Nevade, predstavujú výnosy z chovu iba 5% celkového dôchodku štátu, hoci mýtus tvrdí, že farmárčenie je chrbtovou kosťou ekonomiky v mnohých oblastiach Západu. Postarajme sa teda o ozajstnú prosperitu. Prestaňme subvencovať ničenie verejných pozemkov.

Zistite, aký je priemerný zisk, ktorý pochádza z rančarovho podnikania na verejných pozemkoch za posledných 10 rokov a potom mu po zvyšok jeho alebo jej života zasielajte šek o tejto hodnote. Nech aj naďalej chová dobytok na svojich súkromných pasienkoch, ale nech prestane s chovom na územiach Federálnych lesov, BLM, národných refúgií voľne žijúcich zvierat alebo národných parkov. Napodiv by takéto opatrenie federálnu vládu stálo oveľa menej než ten najbežnejší spôsob subvencií bohatým farmárom. Zároveň by to pomohlo eliminovať neoficiálne, zato o to väčšie subvencie na náhradu škôd za znehodnotené pastviny, vodné povodia, populácie divých zvierat a vôbec celé oblasti voľnej prírody.

Už existujúce chovné povolenia by mohli byť prenajímané aj za účelom odstraňovania nežiadúcich farmárskych zariadení, ako sú napríklad rančerské hliadkové veže, veterné mlyny, ploty a potrubia; ďalej za účelom uzatvárania ciest, zavádzania zariadení na kontrolu erózie a odstraňovania cudzokrajných rastlín a ich nahrádzania pôvodnými druhmi.

Tretia možnosť by bola pokúsiť sa všetko skúpiť. Ďalšia alternatíva, ako doceliť už spomenutý efekt, by teda vyzerala asi takto: najprv by bolo potrebné vypočítať skutočnú cenu farmárovho chovného povolenia a potom ho od neho v priebehu nasledujúcich desiatich alebo dvadsiatich rokov postupne celé odkúpiť. Ekonómovia by najlepšie vyčíslili relatívne výhody aj nevýhody oboch metód. Veď nech sa, do čerta, bohatí farmári sami rozhodnú pre ten typ subvencií, ktorý im vyhovuje viac. Určite to vyjde nás aj krajinu vždy lacnejšie.

Po štvrté, začnime namiesto dobytky chovať bizóny.

V oblastiach pôvodného výskytu bizónov by sme od farmárov mohli požadovať aj menej krkavčie zásahy a síce, aby na svojich federálnych pozemkoch začali namiesto oviec a dobytky chovať bizóny. Bizóny sú

totiž tamojším pôvodným druhom, spotrebujú menej trávy, vyžadujú menej vody a navyše ich neohrozujú ani dravce, ani nepriazeň počasia; ba dokonca aj ich mäso chutí lepšie.

Fenomén kovboja, ako o ňom zvykneme snívať, existoval iba krátky čas – ak vôbec existoval. Hovorí sa, že ľudia zvyknú zabíjať to, čo najviac milujú. Až na malé výnimky má typický moderný rančér k mýtickému kovbojovi starých čias veľmi ďaleko. Nosí síce podobné oblečenie, aj o dobytok sa stará stále rovnakým spôsobom, ba dokonca možno vlastní aj koňa – nečinne stojaceho v ohrade, keďže jeho majiteľ dáva prednosť dodávke. Tu sa však každá podobnosť končí a na jej miesto nastupuje realita. Kovboj bol sluha. Jeho lénnym pánom bol mocný rančér, najčastejšie Virgínčan. Kovboj bol uväznený v okovách a hlboko ohýbal chrbát pod bičom rančera – aristokrata. Hoci ešte vždy môžete nájsť niekoľko rodinných dobytčích či ovčích fariem na verejných pozemkoch Nevady a Nového Mexika, vlastními chovných povolení sú dnes už hlavne akciové spoločnosti, prosperujúci profesionáli hľadajúci možnosti daňových únikov alebo bohatí potomkovia rančeroz, ktorí si už dávno vybudovali svoje impériá a teraz sa v nich vyžívajú ako nejakí anglickí veľkostatkári.

Fenomén kovboja bol teda iba efemérnym preludom amerického Divokého Západu rovnako, ako bola ešte pred nástupom jeho éry postava zálesáka. Je nemožné privolať túto chiméru späť. Mohli by sme však krajine prinavrátiť vzhľad, aký mala, keď sa ňou na svojich koňoch kovboji prehánali – mohli by sme uzdraviť Divočinu.

10 | Návrat vlka

S vyhodením grizlyho na Aljašku je to ako s vyhnaním šťastia pozemského bytia do raja, nikto sa tam nikdy nedostane.

— Aldo Leopold

Ochránárov nedávno potešila správa o tom, že na severe Skalnatých a Kaskádových vrchov a na Juhozápade nastal prirodzený návrat dravcov na teritória, kde kedysi vyhynuli. Skupina dvoch aktívnych vlčích svoriek na území Glacierskeho národného parku v Montane vyvolala po takej dlhej absencii aktivity vlkov v tejto oblasti veľkú pozornosť všetkých médií a bola vďačnou príležitosťou pre výskum biológov. Podľa Douga Peacocka, odborníka na medvede grizly, bol to presvedčujúci dôkaz o tom, že vlčie svorky obývajú oveľa väčší ekologický priestor než vlci samotári.

Podobnú pozornosť médií, biológov aj ochránárov vzbudili opätovné hlásenia o výskyte medvedov grizly na severe Kaskádových vrchov v štáte Washington. Zdá sa, že v tejto oblasti, kde bolo predtým

zaznamenaných iba niekoľko túlavých jedincov grizlyho, rozptýlených pozdĺž hranice, sa zrazu objavila rastúca populácia najmenej tridsiatich dospelých medvedov.

Ďaleko na juhu sa zase objavili dôkazy o stúpajúcich počtoch ocelotov, jaguárov a vlkov lobo, vyskytujúcich sa na juhozápadných hraniciach krajiny od dolnej časti údolia Rio Grande Valley a Big Bendu v Texase, cez Bootheel v Novom Mexiku až po Sky Islands a prozopisové háje na juhovýchode Arizony.

Mám nesmiernu radosť, tak ako všetci, z návratu vlkov, medvedov grizly, jaguárov a ocelotov, ale hoci je obloha azúrovo modrá, cítim, že kdesi v dialke sú šedivé mraky.

Dlhé roky poskytovali divoké hory Britskej Kolumbie a Alberta v Kanade na severe a Sonora, Chihuahua, Durango a Coahuila v Mexiku na juhu útočisko veľkým dravcom, ktoré v Štátoch neľútostne a veľmi účinne vykynožili chovatelia dobytky, vládni traperi a odhodlaní „športoví“ lovci. Po celých štyridsať rokov, ktoré uplynuli od úplného vyhynutia vlka lobo, grizlyho, jaguára a ocelota na Juhozápade, prežívali ich posledné zvyšky iba v najodľahlejších púštiach a horách severného Mexika, kam ľudská noha nevkrčila. Občas sa stalo, že nejaký vlk lobo alebo niektorý druh škvrnitých mačiek zabľúdl ako duch cez hranice, narušil pokojný spánok farmárskych barónov a poštekľil fantáziu nás ostatných.

Glaciersky národný park a oblasť Bob Marshall country na severozápade Montany boli domovom najzdravšej populácie grizlyho zo všetkých štyridsiatich ôsmich štátov, pretože nešlo o izolovanú populáciu, ako je tomu v Yellowstone. Montanskú populáciu stabilne posilňoval zdanlivo neobmedzený prísun stále nových jedincov zo severu, z Kanady. Severné Kaskádové vrchy v štáte Washington, ako aj pohraničné pohoria Selkirks, Cabinets, Kettle Range a Salmo-Priest tiež obývali menšie populácie grizlyho, a to stále z toho istého dôvodu:

len čo si „starí dobrí chlapci“ vzali nejakého medveďa na mušku, už tu bol ďalší, ktorý preklzol cez hranice z divočiny na severe.

Dokonca aj legendárne vlky lesné z území Isle Royale a Boundary Waters v Michigane a Minnesote pretrvali až dodnes len preto, že si udržali priame spojenie s neporušenou kmeňovou rodinou vlkov, teritórium ktorej siaha až k Arktíde.

Bohužiaľ, ani na severe, ani na juhu už viac žiadnych útočísk nieto. Zbrane, pasce, otravy, dobytok, motorové pily, buldozéry – všetko nástroje civilizácie, ktoré spustošili prírodu Spojených štátov, sú dnes namierené proti divým krajom južnej Kanady a severného Mexika. V posledných dvadsiatich rokoch vedú mexickí chovatelia dobytká úpornú vojnu proti zvyškom vlka lobo a mexického poddruhu grizlyho s použitím jedu 1080. Medveďa grizly už možno niet, vlkov lobo zostala hŕstka. Vystavený neúprosnému rastu obyvateľstva a s ním spojenému rozvoju Mexika, preniká jaguár a ocelot stále južnejšie uchylujúc sa do svojej poslednej bašty v zanikajúcich tropických dažďových pralesoch Strednej Ameriky a Amazonu.

S výnimkou tropických dažďových pralesov asi nikde inde nie je vojna proti prírode vedená s takou dôslednosťou ako v „rozprávkovvej“ Britskej Kolumbii. V lete v roku 1986 som strávil asi týždeň s príbuznými mojej ženy v rybárskom tábore 300 míľ severne od amerických hraníc v Britskej Kolumbii. Pred dvadsiatimi rokmi bola táto krajina odľahlým panstvom divočiny, obkoleseným nedoziernymi prastarými lesmi, ktoré sa tiahli až kdesi k tajge, k pobrežiu Tichého oceánu, k Veľkým prériám a ďalej pozdĺž americkej hranice. Nepriepustná sieť ciest, postavených v súčasnosti kvôli ťažbe dreva, a rozsiahle holoruby kus po kuse ukrajujú z divých území krajiny, zadúšajú aj posledné zvyšky života v populáciách grizlyho, rosomáka, kuny, losa, jeleňa karibu, rysa a vlka (ale tiež ekonomicky dôležitého rekreačného rybolovu Britskej Kolumbie). Drevársky priemysel Britskej Kolumbie

a jeho mopslíci v Parlamente sú zodpovední za 300 míľ širokú paseku naprieč južnou časťou krajiny.

Takže tu je ten pravý dôvod, prečo sú znovu vlky v Glacieri, prečo je viac medvedov grizly na severe Kaskádových vrchov, prečo sa znovu objavili vlky lobo, jaguáre a oceloty na území Big Bendu, San Pedra a Peloncillos. Predtým boli návševy jedincov z ich populačných jadier v Mexiku a Kanade iba ojedinelé, ale dnes, aj keď sa v Spojených štátoch aj naďalej vyrubujú lesy, stavajú cesty, pytliáci sa a chová nadmerné množstvo dobytky, predsa je len pre ne život prijateľnejší v Montane, Washingtone, Arizone, Novom Mexiku a Texase než v Britskej Kolumbii, Alberte, Sonore, Chihuahue, Durangu a Coahuile. Teraz už prichádzajú častejšie – a možno zostanú – aby unikli devastácii a prenasledovaniu, ktoré na nich číha doma.

Nemožno už viac hľadať záchranu ani na severe, ani na juhu. Divoká krajina amerického západu musí sama poskytnúť domov veľkým medvedom, škvrnitým mačkám a vlkom. Zostáva na ochránároch Západu, aby ich presvedčili, že tu domov skutočne majú.

11 | Zásady ekosabotáže

Radím vám dobre, vykašlite sa na zákony.

— Henry David Thoreau

Pred stopäťdesiatimi rokmi vyzerali Veľké prérie ako nedozierne more vlniacej sa trávy, ktoré sa rozprestieralo od púšte Chihuahuan Desert v Mexiku po Boreal Forest v Kanade, od dubovo-hikóriových hájov v Ozark až po Skalnaté vrchy. Na ich pláňach sa pásli stáda bizónov (podľa niektorých odhadov sa týmto oceánom trávy pri každoročných sezónnych migráciách sťahovalo až 60 miliónov mohutných chlpatých obrov). Húfy vidlorohov a losov dopĺňali obraz krajiny, ktorá si zachovala podobu, akú mala ešte v období starších štvrtohôr. Za hrozivými stádami divých zvierat tiahli vlčie svorky a množstvo medvedov grizly.

V roku 1830 musel John James Audubon sedieť tri dni na brehu rieky Ohio, kým sa mu podarilo spočítať množstvo vtákov v jedinom

krdli sťahovavcov ostrochvostých, ktorý zatemnil oblohu od obzoru po obzor. Vtedy odhadol ich počet na niekoľko miliárd.

V časoch Lewisovej a Clarkovej expedície potulovalo sa západnou časťou územia, ktoré dnes patrí Spojeným štátom približne 100 000 medveďov grizly. Plachtenie kondorov kalifornských a vlčie zavyjanie bolo neodmysliteľnou súčasťou života od pobrežia Tichého oceánu až po Veľké prérie. V riekach bola hojnosť lososov a jeseterov. V texaskej buši, v pohoriach a stolových horách Juhozápadu číhali na svoju korisť oceloty, jaguáre a mačky jaguarundi. Na svahoch Skalných vrchov, Veľkej pavny, pohorí Juhozápadu a na pobreží Pacifiku sa pásli ovce hruborohé. Ďatle slonovinovozobé a klinochvosty žltohlavé obývali vlhké pralesy ďalekého Juhu. Celá krajina žila.

Na východ od Mississippi sa rozkladal druhovo najpestrejší listnatý les mierneho pásma na svete, v ktorom rástli gigantické ľaliovníky tulipánokveté, gaštany americké, duby, hikórie a množstvo iných stromov. Borovice hladké, rastúce v Novom Anglicku, konkurovali svojou výškou ihličnatým obrom Západu. Na pobreží Tichého oceánu vytvárali porasty sekvojí, jedľovcov, duglasiek tisolistých, jedlí, smrekov, cédrov a borovic najväčšie lesy na Zemi.

V priebehu dvoch generácií sme tento raj dokonale vyplienili. Vysoké prérie sa premenili na kukuričné továrne, kde jediným voľne žijúcim druhom sú cudzokrajné bažanty. Nízka préria sa zmenila na systém starostlivo oplotených pasienkov pre dobytok alebo na pšeničné polia. Niet viac sťahovavcov ostrochvostých; posledný zdochol v zoologickej záhrade v Cincinnati v roku 1914. Z nekonečných lesov na Východe sú dnes kultivované lesoparky, kde z pôvodných listnatých pralesov zostali už len akoby na ukážku nepatrné zlomky o veľkosti niekoľkých stoviek akrov. Medveďov grizly sa do dnešného dňa zachovalo menej než tisíc kusov. Posledných 25 kondorov žije v zoologických záhradách. Vlky sa s výnimkou severnej Minnesoty a Národného parku v Glacieri v Montane objavujú už len sporadicky vtedy, keď sa

niektorým samotárskym jedincom podarí preklízuť na územie USA z Kanady alebo z Mexika. Kým z pôvodných sekvojových lesov zostali ešte asi 4%, pradávne lesy v Oregone sú už iba spomienkou. Veľké tropické mačky kvôli otravám a strieľaniu na území, ktoré sa tiahne pozdĺž celej juhozápadnej hranice, úplne vyhynuli. Subtropický Eden Floridy sa akoby šibnutím čarovného prútika premenil na hotelové mestečká a citrusové ovocné záhrady. Stáda domáceho dobytky pásajú prériu na Západe, čím radikálne zasahujú do pôvodného zloženia preriých spoločenstiev. Dobytok vytláča stáda losov, oviec hruborohých a vidlorohov, čo zas vedie k úplnému vyhynutiu medvedov grizly, vlkov, púm a ostatnej „škodnej“. Priehrady zahatávajú veľkú väčšinu kontinentálnych riek a potokov.

Napriek celej tejto hrozivej situácii voľnosť a prirodzená mnohotvárnosť divej prírody stále pretrváva. Zostáva ešte niekoľko roztrúsených lúčín, kde sa nepasie dobytok, niekoľko strúh nedotknutých riek, zvyšky tisícročných pralesov; mnohé oblasti kedysi vyrúbaných lesov na Východe sa znovu zalesňujú, a vytláčajú tým bývalé cesty; medvede grizly, vlky, pumy, rosomáci, ovce hruborohé, losy sa na viacerých miestach znovu objavujú; stále ešte existujú stovky štvorcových míľ, v ktorých nikdy nezostali stopy po pneumatikách a vrtoch, ktoré nevedia, čo sú to jazvy po buldozéroch, rany po motorových pílach, ani čo je to zápach benzínu.

Práve tieto miesta držia Severnú Ameriku nad vodou, oni strážia genetickú informáciu života, predstavujú dočasné víťazstvo zdravého rozumu v krútnave šialenstva.

V januári 1979 oznámil Forest Service výsledky programu RARE II: z 80-tich miliónov akrov dosiaľ nevyužívaných pozemkov Federálnych lesov bolo na ochranu pred ťažbou dreva, výstavbou ciest či ostatnými spôsobmi využívania pôdy, odporúčaných iba 15 miliónov akrov. Napríklad v štáte stromov – velikánov, v Oregone, zo 4,5 miliónakrového územia bez ciest s doteraz nedotknutými lesmi bolo iba

370 000 akrov navrhnutých na ochranu. Väčšina oblastí, ktoré boli predbežne vyhradené na vytvorenie chránených zón, bola buď príliš suchá, chladná alebo príliš strmá na to, aby mohla poskytovať nerastné bohatstvo banskému či drevárenskému priemyslu alebo pasienky chovateľom dobytku. Bezcestné oblasti, v ktorých je stav starých lesov už aj tak povážlivo kritický, boli vydané napospas pílam. Dôležitá lokalita medveďov grizly v severných Skalnatých vrchoch padla za obeť ropnému priemyslu a drevorubačom. Otroci posadnutí vášňou k terénnym vozidlám a vyššie farmárske vrstvy chovateľského priemyslu ovládli Juhozápad a Veľkú panvu.

Začiatkom 80-tych rokov vypracoval Forest Service program DARN (Development Activities in Roadless Non-selected), ktorý obsahuje náčrt nových špeciálnych projektov týkajúcich sa niektorých vybraných bezcestných oblastí. Výsledky programu DARN sú šokujúce. Tento zoznam svedčí o tom, že vedenie FS zasadlo, aby si položilo otázku: „Ako sa raz a navždy zbavíme tých otravných ochrancov aj s ich prekliatymi návrhmi na zriaďovanie chránených zón? Čo musíme urobiť, aby sme už nikdy nemuseli vypracovávať nič podobné, ako bol program RARE?“ Riešenie, ktoré našli, bolo jednoduché: je potrebné zbaviť sa bezcestných oblastí. Staršia podoba DARN-u vyčlenila 9 000 míľ na výstavbu ciest, 1,5 milióna akrov na ťažbu dreva, 7 miliónov akrov na prenájom pre ropnú a plynovú ťažbu a to všetko na územiach Federálnych lesov, ktoré boli zahrnuté do programu RARE II pred rokom 1987. Najnovšie údaje FS sú ešte zarážajúcejšie: Správa má v pláne postaviť viac než 0,5 milióna míľ nových ciest, pričom asi 100 000 míľ povedie v bezcestných oblastiach! Vo väčšine prípadov bude však výstavbou ciest zasiahnutá oveľa väčšia plocha než tá, ktorá je plánovaná. Cesty sú totiž naprojektované tak, aby rozdeľovali veľké celky na polovice a zabezpečili tým prístup k trhom s drevom, ktoré by mali byť umiestnené vždy v centre každej bezcestnej oblasti. Realizáciou takto koncipovaných projektov dôjde k devastácii biolo-

gickej integrity oveľa väčších území. Veľké bezcestné oblasti, kde sú podmienky pre zachovanie ich charakteristickej prírodnej rozmanitosti veľmi sťažené, budú čoskoro minulosťou. Druhy závislé od existencie starorastov a rozsiahlych celkov voľnej prírody sa ocitnú na pokraji vyhynutia.

Widerness Review Úradu pozemkovej správy odzrkadľuje podobný nárast ústupkov voči pôvodným plánom. Z šesťdesiatich miliónov akrov, ktoré sa spomínajú na začiatku správy, BLM na zriadenie WA navrhne pravdepodobne nie viac než 9 miliónov. A znovu to budú skôr oblasti zaujímavé z hľadiska turistického, ale biologicky chudobnejšie, ktoré budú odporúčané ako potenciálne chránené územia.

Do roku 1990 vydal Kongres niekoľko zákonov platných pre väčšinu štátov, ktoré určujú minimálny výmer chránených území National Forest Wilderness (vo všeobecnosti je to však výmera iba o niečo vyššia, než akú stanovil pofutovaniahodný program RARE II, ktorý sa navyše sústredil iba na územia „skál a ľadu“ namiesto toho, aby sa zameral na rozhodujúce lesné porasty). Je celkom možné, že v nasledujúcich rokoch vyjdú zákony, ktoré stanovia podobne smiešne výmery chránených území Federálnych lesov vzťahujúce sa na zostávajúce štáty (Montana a Idaho) a na pozemky BLM. Všetky ostatné oblasti prestanú byť z hľadiska ochrany zaujímavé. Snaha o záchranu miliónov akrov divej prírody za pomoci konvenčných prostriedkov stratí akýkoľvek zmysel. Právne a administratívne odvolania ochrancov budú opakovane zamietané. Len čo sa Kongresu podarí uzavrieť tento pálčivý problém, stane sa hluchým k všetkým ďalším žiadostiam o dodatočné zriaďovanie nových chránených území. Ochránársky politický lobbizmus bude bezpredmetný. Za jedno desaťročie zničia pily, vrtné veže a buldozéry väčšinu nechránených území. Boj o záchranu divočiny sa skončí. Asi tak 3% územia Spojených štátov zostanú vo väčšej alebo menšej miere chránené, zatiaľ čo zvyšok bude k dispozícii každému neobmedzene. Iba ak...

Mnohé z projektov, ktoré sú zamerané na drancovanie bezcestných oblastí, sú ekonomicky takmer nerentabilné. Niektorí zamestnanci FS napríklad tvrdia, že kým minimálne konštrukčné náklady na výstavbu 35 000 míľ ciest, ktoré povedú dnes ešte bezcestnými oblasťami, musia nevyhnutne prekročiť 3 miliardy dolárov, stavebné drevo, ku ktorému umožnia prístup, vynesie menej než 500 miliónov dolárov. Pre FS, BLM, drevárske, ropné a banské spoločnosti by bolo ekonomicky oveľa výhodnejšie, keby sa svojich nárokov na získanie surovín z týchto posledných zostávajúcich zvyškov voľnej prírody vzdali. Údržba potrebnej infraštruktúry ciest, sprístupňujúcich tie-ktoré suroviny, je totiž pridrahá. Ak sa po celej krajine rozšíria akcie rozptýleného, neorganizovaného, strategického hnutia odporu, náklady na opravy strojov, komplikácie s úradmi, zdržania a prestoje sa budú zdať byrokratom a rôznym iným nepriateľom prírody privysoké.

Teraz nastala tá príhodná chvíľa pre mužov a ženy, podnikajúcich či už na vlastnú päsť alebo v malých skupinkách, aby neohrozene vystúpili na obranu divočiny; dnes je ten pravý čas, aby hodili francúzsky kľúč do motora stroja, ktorý pustoší prírodnú rozmanitosť. Aj keď nelegálna, predsa môže byť strategická ekosabotáž bezpečný, jednoduchý, zábavný a – čo je najdôležitejšie – aj veľmi účinný prostriedok na dosiahnutie zastavenia holorubnej ťažby dreva, výstavby ciest, na zníženie nadmernej pastvy, ropnej a plynovej ťažby, na obmedzenie vstupov terénnych vozidiel, na zastavenie ďalšej výstavby priehrad, rozširovanie energetickej siete a banského priemyslu, môže byť ďalej veľmi účinným prostriedkom proti stavaniu pascí, budovaniu nových lyžiarskych stredísk a rôznych iných foriem pustošenia divočiny, ako aj prostriedkom proti živelnému rastu predmestských urbanistických celkov.

Lenže aby mohola byť ekosabotáž naozaj úspešná, musí mať dobre premyslenú stratégiu, musí byť obozretná a rozvážna. Takéto ťaženie sa musí držať nasledujúcich princípov.

Ekosabotáž neuznáva násilie. Je to forma odporu, vyhýbajúca sa akýmkoľvek prejavom násilia, ktorá je namierená proti všetkým činiteľom spôsobujúcim deštrukciu divočiny a jej prirodzenej rôznorodosti. Ekosabotáž nepripúšťa fyzické napádanie osôb ani ostatných živých bytostí. Jej terčom sú neživé stroje a mnohé ďalšie prostriedky, ktoré ohrozujú život prírody. Vyžaduje sa maximálna opatrnosť, ktorá by znižovala možnosť ohrozenia ľudí (vrátane samotných ekosabotérov) na minimum.

Ekosabotáž stojí mimo akýchkoľvek foriem organizovanosti. Nepodlieha žiadnemu centrálnemu riadeniu organizácie práce. Ktorýkoľvek typ organizačnej štruktúry by iba zvyšoval možnosti infiltrácie cudzích smerov, myšlienok či agentov – provokatérov, ako aj nebezpečenstvo represálií. Ekosabotážne akcie by mali byť prísne individuálne. Práve z týchto dôvodov je komunikácia medzi našimi členmi nielen obtiažná, ale aj nebezpečná. Anonymná diskusia na stránkach knihy Ecodefense a jej budúcich dodatkov sa javí ako zatiaľ najbezpečnejší spôsob komunikácie, ktorá je predsa len do určitej miery potrebná kvôli zdokonaľovaniu „pracovných postupov“, bezpečnostných opatrení a stratégie.

Ekosabotáž je záležitosť prísne individuálna. Členovia nášho hnutia pracujú buď jednotlivo alebo v menších skupinkách, v ktorých sa všetci navzájom dlhé roky poznajú. Dôvera a dobré pracovné vzťahy stoja v týchto skupinách vždy na prvom mieste. Čím je počet členov družiny väčší, tým sa zvyšuje riziko, že do našich radov začnú prenikať živly, ktoré na stretnutiach takým alebo onakým spôsobom podporujú iba ak mlátenie prázdnej slamy. Zástanci ekosabotáže sa musia vyvarovať spolupráce s ľuďmi, ktorých dobre nepoznajú, ktorí nevedia držať jazyk za zubami, alebo sa ľahko nechávajú unášať

veľkolepými či príliš divokými víziami (mohli by to byť policajní agenti alebo rôzni nebezpeční fanatici).

Ekosabotáž si vždy stanovuje určité ciele. Všetci ekoobranci by si mali určovať ciele. Okrem toho, že je nepremyslený a výstredný vandalizmus nemorálny, väčšinou vyvoláva pre naše hnutie nežiaduce dôsledky. Ekosabotéri si uvedomujú, že sa im nepodarí dosiahnuť zrušenie určitého trhu so stavebným drevom tým, že zničia každý kus ťažobného zariadenia, na ktorý natrafia. Naši členovia by mali začať konať až vtedy, keď sa presvedčia, že majiteľom je pravý vinník. Vždy by mali najprv hľadať odpoveď na otázku, ktorý článok plánov na zneužívanie voľnej prírody je najzraniteľnejší a práve na tom mieste by mali zaútočiť. Nezmyselný vandalizmus vedie iba k strate popularity a sympatií verejnosti.

Ekosabotáž sa objavuje vždy na správnom mieste a v pravý čas. Ekosabotážne akcie prichádzajú do úvahy iba tam, kde si to situácia naozaj vyžaduje. Niekedy by sa totiž mohlo stať, že jeho operácie by vyvolali presne opačný účinok. V zásade platí, že by sa ekosabotéri nemali zúčastňovať nenásilných foriem občianskej neposlušnosti, ako sú napríklad blokády namierené proti niektorým projektom. V prípadoch blokády by mohla ekosabotáž iba pritlmiť účinok priamych akcií a vystaviť ich účastníkov obvineniam z ekosabotáže či zákrokom polície. Blokády a ekosabotáž teda nejdú dohromady. Podobne nie je ekosabotáž namieste tam, kde prebiehajú delikátne politické rokovania v záujme ochrany určitého územia. Obranca Zeme si musí vždy položiť otázku, či ekosabotážna operácia pomôže, alebo iba uškodí ochrane toho – ktorého miesta.

Ekosabotéri by mali byť rozptýlení po celej krajine. Ekosabotáž je hnutie, ktoré pôsobí na celom území Spojených štátov. Vládne orgány a ostatní dobyvatelia divočiny pochádzajúci od Mainu až po Hawai dobre vedia, že ich úsilie o zničenie prírodnej rôznorodosti môže naraziť na odpor. Celoštátne pôsobenie ekosabotérov urýchlí hromadný ústup priemyselnej mašinérie zo všetkých kútov krajiny.

Ekosabotáž pripúšťa nespočetné množstvo rozdielnych postupov. Môžu ju praktizovať všetky typy ľudí vo všetkých možných situáciách. Niektorí sa napríklad sústredia na väčší krajinný celok, s ktorým sa vo svojej mysli stotožní a potom ho začne všemožne chrániť pred votrelcami so zlými úmyslami. Iní sa zase môžu špecializovať na akcie zamerané proti ťažbe dreva alebo proti vstupom terénnych vozidiel na rôzne územia. Niektorí zástancovia ekosabotáže sa koncentrujú na boj proti určitým projektom, ako sú napríklad plány na výstavbu ciest či gigantickej energetickej siete alebo na rozširovanie ťažby ropy. Niektorí pracujú radšej vo svojom rodnom kraji, zatiaľ čo iní si v teple rodinného krbu pripravujú akcie zamerané na ochranu tisícky míľ vzdialených oblastí. Jedni sú samotári, druhí dávajú prednosť práci v menších skupinkách. Dokonca aj republikáni praktizujú ekosabotáž.

Ekosabotáž má aj svoju humornú stránku. Hoci je ekosabotáž seriózna a niekedy aj nebezpečná záležitosť, určite vnáša do života svojich aktivistov aj veľa humoru. Naše akcie sprevádza horúčkovo vzrušenie, pocit súdržnosti a skutočného priateľstva, ktoré sa rodí počas spoločných nočných výprav proti „cudzím silám z Houstonu, Tokia, Washingtonu, D.C. a z Pentagonu“. Držíme sa kréda, ktoré raz vyslovil Ed Abbey: „Dobrá náladu, kamaráti, a hlavu hore.“

Ekosabotáž nemá revolučný základ. Cieľom ekosabotáže nie je zvrhnutie žiadneho sociálneho, politického ani ekonomického systému. Je to jednoducho iba nenásilný spôsob ochrany divočiny. Snaží sa o to, aby priemyselná „civilizácia“ nemala prístup do prírodných oblastí a aby sa dosiahol jej ústup z území, ktoré by mali zostať divoké. Nejde tu teda o závažnú priemyselnú sabotáž. Obvykle sa vyhýbame výbušnínám, strelným zbraňam a rôznym iným nebezpečným prostriedkom, použitie ktorých máva za následok zvýšený dozor zo strany orgánov dohliadajúcich nad dodržiavaním zákonov, represie a stratu podpory verejnosti.

Ekosabotáž sa usiluje o maximálnu jednoduchosť. Naši stúpenci by sa mali snažiť používať čo najjednoduchšie prostriedky a vypracovávať tie najjednoduchšie taktiky. Vo všeobecnosti sa vyhýbame dokonale premysleným operáciám kománd. Najefektívnejšie prostriedky slúžiace na zabrzdenie deštrukcie voľnej prírody sú často tie najjednoduchšie. Stáva sa, že si niektoré prípady vyžadujú komplikovanejšiu a detailnejšiu prepracovanú operáciu. Ekosabotér by mal vždy prísť na to, ktorý je ten najjednoduchší spôsob ako sa priblížiť k vytúženému cieľu.

Ekosabotáž od svojich aktivistov vyžaduje rozvahu a mravnú zodpovednosť. Ekosabotéri by si mali plne uvedomovať váhu svojich skutkov. Každý nový závažný krok si treba najskôr dobre premyslieť. V tomto prípade je na mieste rozvaha, nie arogancia. Hoci neuznávame násilie, predsa sú naši stúpenci bojovníkmi. Vystavujú sa nebezpečenstvu zranenia, ale aj uväznenia. Nie je to teda povrchná či ľahkovážna záležitosť. Naši aktivisti sa musia starať o čistotu srdca i mysle. Vždy by mali mať na pamäti, že sa zúčastňujú

akcií najvyššej morálky, akcií chrániacich samotný život, brániacich Zem.

Hnutie, postavené na vyššie uvedených princípoch, by bolo schopné chrániť milióny akrov divočiny oveľa nekompromisnejšie než ktorýkoľvek kongresný zákon; dokázalo by sa postarať o nové rozšírenie medvedov grizly a ostatných živočíšnych druhov lepšie než celá armáda strážcov zveri a mohlo by dosiahnuť ústup priemyselnej civilizácie z rozsiahlych území lesov, hôr, púští, prérií, morských pobreží, močiarov, tundier a pahorkatín, ktoré sú oveľa vhodnejšie ako rezervaoáre prírodnej rozmanitosti než ako zdroje nerastného bohatstva slúžiaceho nenásytnej technokracickej spoločnosti ľudí.

Keď drevárske firmy zistia, že stavebné drevo, o ktoré majú záujem, obsahuje vtlčené železné hroty, nebudú ho kupovať. Keď sa lesný inšpektor presvedčí, že cesty v jeho rajóne sú sústavne poškodzované, prestane sa pokúšať stavať nové. Keď seizmografické čaty dostanú zopár prúčiek, aby pochopili, že v oblasti nie sú vítaní, viac sa tam nevrátia. A keď sa vodičom terénnych vozidiel párkrát stane, že sa ocitnú hlboko v srdci krajiny „nikoho“ s prepichnutými prázdnyimi pneumatikami, už ich asi nabudúce do tých končín na aute nikto nedostane.

John Muir raz povedal, že ak by sa niekedy začala vojna medzi druhmi, pridal by sa k medveďom. Ten deň už prišiel.

12 Obhajoba ekosabotáže

Človek sa môže niekedy dostať do situácie, keď je treba pozbierať všetky sily a urobiť za celým svojím doterajším životom deliacu čiaru. Je to okamih, keď je potrebné vyryť do zeme brázdu a dať na vedomie všetkým buldozénom, rýpadlám, vláde aj akciovým spoločnostiam, že smú zájsť „len po túto hranicu, ale ani o krok ďalej“. Ak to v tom rozhodujúcom momente nedokážeme urobiť, môže sa neskôr stať, že namiesto hrdosti okúsime trpkosť, akú pocítil Thoreau, ten výnimočný, ale nanajvýš nepraktický človek, ktorý na sklonku svojho života napísal: „Ak som niekedy niečo v živote olutoval, tak to bola asi moja dobrá výchova.“

— Edward Abbey

Určite nikoho neprekvapí, keď napíšem, že obhajoba a prax ekosabotáže, čiže inak povedané ekologickej sabotáže, sa v priebehu minulého desaťročia stala veľmi kontroverzným poslaním. Ekosabotáži sa dostalo kritiky zo všetkých možných kútov politickej arény: prichádzala od zástupcov drevárskeho,

banského a chovateľského priemyslu aj od vedúcich predstaviteľov hlavného ochranárskeho prúdu či od mierových aktivistov. Kritika zaznievala z radov politikov typu senátora Jamesa McClura z Idaha, ktorého považujú za horlivého obhájcu záujmov drevárskeho ťažobného priemyslu, ale aj od poslancov, ktorí sa pokladajú za ochranárov, ako je napríklad Jolene Unsoeld z Washingtonu, od pravicových proponentov myšlienky o „ovládnutí“ Zeme, vychádzajúcej z knihy Genesis, ale aj od ľavicových zástancov „pracujúceho ľudu“.

Niekedy, keď počúvam verejné výpady proti ekosabotáži, cítim sa ako kojot, ktorý náhodou zabľúdl do texaského farmárskeho mestečka a ktorý sa teraz s chvostom stiahnutým medzi nohami a ušami pritiahnutými až k hlave snaží čo najkratšou cestou rýchle vypadnúť smerom k svojim horám. Na môj údiv ale vtedy, keď očakávam dávku z brokovnice alebo aspoň ranu ostrým kameňom pod rebrá, podarí sa mi zachytiť letmý úsmev či priateľské žmurknutie a zrazu ktosi vyloží na zadnej verande zvyšky zo stola. V tejto podivnej krajine, ktorá sa nazýva Amerika, je veľmi dôležité naučiť sa robiť rozdiely medzi tým, čo sa hlása verejne a medzi mlčanlivými kacírstvami, ktoré sú ukryté za viečkami dvoch párov očí. Samozrejme, že poriadni občania na poobedňajšej seanse v miestnej kaviarni ekosabotáž odsúdia, lenže napriek všetkým kliatbám na jeho adresu, predsa sa ekosabotáži darí prekonávať politické, ekonomické, vzdelanostné aj ostatné demografické ohraničenia. Viem o majiteľoch realitných kancelárií, republikánskych funkcionároch, sedemdesiatnikoch, doktoroch, sestričkách, duchovných, univerzitných profesoroch, kopáčoch, drevorubačoch, zememeračoch, o strážcoch parkov, zamestnancoch FS aj úradov dozerajúcich nad dodržiavaním zákonov, o milionároch, právnikoch, starých mamách aj o mnohých z vedenia hlavného ochranárskeho prúdu, ktorí ekosabotáž praktizujú.

Ekosabotáž sa stala vznešenou americkou tradíciou, ktorá pokojne drieme v zátiší, zatiaľ čo každý slušný Američan hlboko ohýba chrbát

pred žiarivým božstvom súkromného vlastníctva. Všetci dôstojne prikyvujeme na pozdrav mestským starostom a ich manželkám pred kostolom, no mnohí z nás len s námahou potláčajú šibalský úškrnok, keď im nejaký Tom Sawyer vypustí vzduch z pneumatík.

Ekosabotáž, ekologická sabotáž, ekotáž, ekoobrana či „nočné výpravy“ – takto rôzne možno pomenovať činnosť zameranú na fyzickú deštrukciu strojov a ostatného majetku, ktorý slúži na ničenie sveta prírody. Patrí sem napríklad vyťahovanie zameriavacích kolíkov, sypanie piesku do kľukových hriadeľov buldozéro, sťažovanie života automobilistom poškodzovaním ciest v odľahlých oblastiach, zhadzovanie návesných tabúľ, zneškodňovanie systémov pascí a pod. Ako už bolo povedané v predchádzajúcej kapitole, ekosabotáž nepripúšťa násilie a jej terčom sú jedine neživé objekty, nikdy nie ľudia. Obmedzuje sa výhradne na obranu, ktorá má predísť zneužívaniu voľnej prírody a jej prímestských celkov. Nejde tu teda o prostriedok hlavnej priemyselnej sabotáže. Ekosabotáž nechce byť revolučným odbojovým hnutím. Ekotáž nemusí byť najdôležitejším prostriedkom boja, ktorý majú ochranári v rukách; je to jednoducho iba jeden z možných prístupov k veci, ktorý za daných okolností má svoje opodstatnenie a účinnosť. Ekosabotáž si napríklad kladie za cieľ zastavenie plánov škodlivých životnému prostrediu tým spôsobom, že sa svojimi akciami snaží zvyšovať náklady na ich realizáciu, čím tieto projekty prestávajú byť ekonomicky zaujímavé. Ďalej sa napríklad ekosabotáž usiluje obracať pozornosť verejnosti k celosvetovej devastácii voľnej prírody, ktorá je subvencovaná peniazmi daňových poplatníkov.

Ekosabotáž nie je, tak ako to tvrdí verejná mienka, posledný módný výstrelok vyvolaný knihou Edwarda Abbeyho „The Monkey Wrench Gang“ z roku 1975, či mojou knižkou z roku 1985 nazvanou „Ecodefense: A Field Guide to Monkeywrenching“. Ekosabotáž sa v USA môže pochváliť dlhou a dôstojnou históriou, ktorej počiatky siahajú až do dôb Boston Tea Party v roku 1773. Vtedy sa poslušní

občania mesta Boston vzbúrili proti tyranii kráľa Juraja III., obsadili lode Východoindickej spoločnosti a nahádzali balíky s čajom hodné stoviek tisíc dolárov do vôd bostonského prístavu. Lester Rhodes v novinách *Earth First! Journal* uvádza, že prax modernej sabotáže súkromného vlastníctva v záujme ochrany ekosystémov voľnej prírody má priamych predchodcov aj v akciách ilegálneho hnutia *Underground Railroad*, ktoré pracovalo v období pred Občianskou vojnou. Jeho členovia vedome porušovali zákony, keď pomáhali otrokom na úteku dostať sa do severných štátov a Kanady.

Myslím si, že techniky, ktoré sú dnes už bežnými formami ekologickej sabotáže, ako je napr. strhávanie návesných tabúľ, vyťahovanie vymeriavacích kolíkov, poškodzovanie buldozéro, začali ochranári používať už asi v päťdesiatych rokoch. Abbeyho kniha „*The Monkey Wrench Gang*“ vychádzala z reálnych akcií niekoľkých jednotlivcov a skupín operujúcich na Juhozápade koncom šesťdesiatych a začiatkom sedemdesiatych rokov. Keď bola v roku 1985 publikovaná moja kniha „*Ecodefense*“, ekotáž už bola pomerne dobre rozšírená. Stránky Ekoobrany mali nášmu hnutiu poskytovať dobré rady, ktoré by pomohli zvýšiť jeho údernosť, efektívnosť, bezpečnosť a spoľahlivosť.

Argumenty vyzdvihujúce ekosabotáž môžu byť rôzne. Ich podoba vždy závisí od všeobecného svetonázoru, ako aj od systému hodnôt toho – ktorého zástancu. Tí, ktorí za najvyššiu hodnotu považujú ľudí a ekonomiku, tí, čo chápu svet ako pokladnicu bohatstva určeného jedine pre človeka, tí, ktorí nedokážu oceniť pravú hodnotu prírody, tí by asi len ťažko nachádzali nejaké fakty v prospech ekoobrany. (Avšak aj tu na nás v našich mozgových schránkach číhajú nezrovnalosti, tak ako na notorikov výklady s liehovinami. Veď aj malomeštiak John Bircher môže na obranu svojho zadného dvora či obľúbenej tajnej rybárskej zátoky použiť ekosabotáž). Niektorí kritici ekosabotáže si voľnú prírodu naozaj úprimne cenia, no predsa je pre nich dodržiavanie zákonov prvoradé. Zatiaľ čo všetky komentáre na adresu ekosabotáže

v masmédiách sa za všeobecného súhlasu verejnosti obmedzujú výlučne iba na jej kritiku, aj tak som presvedčený, že si mnoho Američanov uvedomuje nevyhnutnosť ekosabotáže ako posledného riešenia, ktoré nastupuje tam, kde všetky ostatné prostriedky zlyhali.

Napriek týmto skutočnostiam by tí, ktorí praktizujú alebo podporujú ekotážne akcie, nemali ich kritiku brať na ľahkú váhu, hoci je jasné, že ľudia s diametrálne odlišnými svetonázormi a hodnotovými systémami sa na spoločnom riešení niektorých záležitostí nemôžu asi nikdy dohodnúť. Najvážnejšie námietky proti ekosabotáži prichádzajú od ochranárov, ktorí tvrdia, že ekosabotáž má pre boj zvädzaný na ochranu prírody presne opačné, nežiadúce následky. Keďže sa ekoobrancovia často pohybujú po krehkom spoločenskom ľade, musia pohnúťky, ako aj možné dôsledky svojich činov neustále znovu preskúmať. Ku všetkým námietkám na adresu ekosabotáže by sme sa mali vždy vyjadrovať priamo na mieste.

Ďalej by som sa pokúsil podrobnejšie rozviesť moje vlastné reakcie na argumenty, ktoré ekosabotáž kritizujú:

Súčasná politika spravovania prírodného bohatstva je správna; biologická kríza je holý výmysel; z toho vyplýva, že ekosabotáž nie je vôbec potrebná. Toto tvrdenie, prichádzajúce od vlastníkov drevárskych a banských spoločností, od chovateľov dobytku a ich zamestnancov, od tzv. milovníkov divočiny, ako sú napríklad jazdci na terénnych motocykloch, traperi alebo lovci, ktorí poľujú priamo zo svojich vozidiel, od FS a ostatných organizácií majúcich na starosti „správu prírodného bohatstva“, od politikov, ktorí sa živia posluhovaním lúpežníckym priemyselným spoločnostiam – je buď vyhlásením slepej viery, alebo je to prejav vrcholnej ignorancie, ba možno aj oboje. Ako príklad nám môže poslúžiť zástup drevorubačov, ktorý na júlovej manifestácii v roku 1989 v meste Forks,

Washington (o ktorom sa hovorí, že je svetovým hlavným mestom ťažby dreva), začal na otázku rečníka, či si myslia, že druh sovy *Strix occidentalis* dokáže prežiť iba v lesoch so starorastami, skandovať „Nie! Nie! Nie!“ . Bez ohľadu na výsledky výskumu ekológov samotnej FS, ktoré presvedčivo potvrdzujú fakt, že existencia tohto druhu je závislá výlučne od starorastov. V slepej viere v antropocentrickú doktrínu, že stav prírodných ekosystémov je v zásade vždy možné zlepšiť zásahom ľudského činiteľa.

V celej tejto knihe podávam dôkazy o tom, že biologická rozmanitosť je na Zemi vážne ohrozená práve vďaka modernému spôsobu „spravovania prírodného bohatstva“. Množstvo iných kníh a článkov sa v tomto smere zhoduje. Bohužiaľ, v priebehu histórie nastalo mnohokrát zničenie celých ekosystémov práve kvôli ľudskej povahe známej tým, že dokáže slepo uveriť čomukoľvek. Pred 2 500 rokmi bolo Platónovo varovanie pred holorubnou ťažbou na Peloponézskom poloostrove, kde kedysi bujneli zelené lesy, pohrdavo odmietnuté v Grécku. V Spojených štátoch len pred 120 rokmi tvrdili osídľovatelia Západu, že stáda bizónov sú nevyčerpatelne.

Ničenie súkromného majetku je nesprávne. V tomto smere tu ide o konflikt rôznych hodnotových systémov. Tí, ktorí obhajujú ekologickú sabotáž, si cenia biologickú rôznorodosť a život v princípe oveľa vyššie než neživý majetok v súkromnom vlastníctve. Uvedomujeme si, že útokmi proti súkromnému vlastníctvu zasahujeme do života jeho majiteľov, ako aj do pracovného procesu tých, ktorí s daným zariadením narábajú. V podstate tu však stále ide o problém, či má súkromný majetok (a doláre či pracovné miesta, ktoré predstavuje), väčšiu cenu než prírodné ekosystémy. Hoci väčšina obyvateľov našej krajiny (vrátane mňa) rešpektuje pojem súkromného vlastníctva ako takého, život – biologická rôznorodosť tejto planéty – je oveľa dôležitejšia.

Porušovanie zákonov nie je správne. Myslím si, že niet veľa spoločného pre diskusiu medzi tými, ktorí kritizujú porušovanie zákonov štátu z princípu, a medzi zástancami myšlienky, že ak sa do konfliktu so zákonmi určitého politického subjektu dostávajú vyššie hodnoty, človek by tieto zákony porušovať mal. Ekoréi by si však mali vypočítať všetky námietky a nepúšťať ich jedným uchom dnu a druhým von. Zákony by sa nemali nikdy porušovať z dôvodov malicherných a nepodstatných.

Ak by ľudia, ktorí sú proti akémukoľvek porušovaniu zákonov, chceli byť skutočne dôslední, museli by potom rovnako odsudzovať aj farmárov z Lexingtonu a Concordu v roku 1775, aj demonštrantov z Tiananmenského námestia v Pekingu (tak ako to urobil starý dobrý apológ nedotknuteľnosti štátu Henry Kissinger), hnutie Solidarita v Poľsku, Andreja Sacharova zo Sovietskeho zväzu, obyvateľov Rumunska, ktorí zvrhli Ceausescu, aj Nelsona Mandelu z Juhoafrickej republiky.

Pripomeňme si tiež, že všetky odbojové hnutia, ktoré v druhej svetovej vojne bojovali proti nacistom v Európe, pracovali v ilegalite. Nacistické zverstvá boli naopak tak dokonale legálne, že po skončení vojny museli spojenci urýchlene vydať nové zákony, aby mohli perzekuovať nacistických vojnových zločincov v Norimbergu. Z toho všetkého je teda zrejmé, že morálka a zákonodárstvo vlády, ktorá je pri moci, sú dve rozdielne záležitosti.

Ekosabotáž je nedemokratické hnutie, ktoré vnucuje extrémistické názory aj ostatným. Pozrime sa na tento príklad: „Pokračovanie holorubnej ťažby v prastarých lesoch bolo v Spojených štátoch schválené regulérnym demokratickým politickým procesom. Keď už bolo raz takéto rozhodnutie vydané, nikto viac nemá právo sa proti nemu odvolávať, obzvlášť nie protestným spôsobom,

ktorý stojí mimo zákon.“ Myslím si, že tu ide o jasný dôkaz o tom, že náš systém má k demokracii veľmi ďaleko. V Amerike majú všetku moc v rukách prosperujúce spoločnosti, vládnuce prostredníctvom politikov, ktorí im zobú z ruky, keďže ich posty závisia od dotácií na predvolebné kampane, od štedrých úplatkov a tiež od dolárov na reklamu v masmédiách. Vybraný príklad nehovorí ani nič o tom, že aj keď sa ochranárom podarilo ústavnou cestou párkrát presadiť zrušenie niektorých trhov s drevom prostredníctvom riadnych procesov na federálnom súde, výsledkom toho všetkého bolo, že niekoľko poslancov presadilo bez akýchkoľvek predchádzajúcich verejných rokovaní či jednaní poslaneckých výborov alebo rozsiahlych diskusií v Kongrese zákon, zakazujúci verejnosti viesť súdne pojednávania proti drevárskym spoločnostiam. Byrokracie, ako je US FS, hlavne ak ide o presadzovanie vlastných záujmov a nezávislosti od verejnej kontroly, nemajú s demokraciou nič spoločné.

Ekosabotáž je taktika porazených. Tento argument priamo nadväzuje na predchádzajúci. Jeho proponenti tvrdia, že nie je veľmi múdre pokračovať v úsilí o ochranu bezcestných oblastí či ostatných území voľnej prírody, keď podobné snahy už predtým niekoľkokrát stroskotali na úskaliach politiky. Znovu opakujem, že v politickom procese sú vždy zvýhodnení tí, ktorí sa kvôli vidine rýchleho zbohatnutia lačne vrhajú na bezbranné prírodné oblasti. Treba mať na pamäti, že víťazstvo ochranárov je vždy iba dočasné: na „zachránenej“ rieke môže byť neskôr postavená priehrada, aj „zachránený“ les môžu neskôr vyrúbať; no pre nás sú už potom rieka, na ktorej je postavená priehrada, aj vyrúbaný les takmer nenávratne stratené (aspoň v časovom rozmere jedného ľudského života).

To, o čom hovoríme, nie sú komentáre o nejakom futbalovom zápase ani diskusia stredoškolákov, tu ide o zachovanie neprerušenej evolúcie života, ktorá pokračuje už tri a pol miliardy rokov. Hovoríme

tu o tom, čo ekológ Raymond Dasmann nazval „tretiou svetovou vojnou“; hovoríme o vojne, ktorú vedú ľudia proti planéte Zem.

Ekosabotáž nehrá fair play. Hoci vás možno predchádzajúce dve tvrdenia uviedli do rozpakov, teraz sa skôr potvrdí účinnosť ekosabotáže. Naším protiargumentom by mohla byť otázka: Stalo sa už, že by niekedy hrali fér akciové spoločnosti? Pokiaľ viem, tak akciové spoločnosti určujú pravidlá politickej hry, ktorými zvýhodňujú svoje postavenie, a keď sa občanom náhodou podarí presadiť vlastné požiadavky, tí, ktorí majú v rukách ekonomickú moc, začnú svoje zákony porušovať do takej miery, že ich nakoniec musia úplne zmeniť. Ako príklad nám môže poslúžiť prípad projektu astronómického komplexu Arizonskej Univerzity v oblasti Mount Graham v Arizone. V skutočnosti každý uznávaný biológ, ktorý mal možnosť tento projekt preštudovať, určite dosvedčí, že jeho realizácia by spôsobila ďalekosiahle škody smrekovému lesu, ktorý sa tam zachoval ešte z doby ľadovej a tiež by pravdepodobne zapríčinila vyhynutie ohrozeného druhu veveričky Mount Graham Red Squirrel. V každom prípade by sa pre tento projekt našlo množstvo iných, oveľa vhodnejších alternatív.

V roku 1988 sa už zdalo, že sa skupinám hlavného ochranárskeho prúdu podarí prostredníctvom hlásení o stave životného prostredia a revízie zákona o ohrozených druhoch presadiť v parlamente zastavenie tohto projektu. Vtedy sa Arizónska univerzita, ktorá si chcela udržať dotácie, ale aj prestíž ekonomicky silnej spoločnosti, rozhodla vyslať do arizonskej kongresnej delegácie svojich politických vazalov. Delegácia, ktorej členom bol aj poslanec Morris Udall, považovaný za krstného otca hnutia za ochranu životného prostredia, dosiahla odvolanie jednak zákona o ohrozených druhoch, ako aj zákona o celoštátnej politike ochrany životného prostredia, čo s konečnou platnosťou rozhodlo o schválení realizácie projektu výstavby observatória. V záujme

obrany Mount Graham aj odstavených zákonov o ochrane prírody nezostávalo ochranárom nič iné, len sa uchýliť k prostriedkom občianskej neposlušnosti a ekosabotáži (aj keď sa z ich iniciatívy začal tiež nie veľmi perspektívny súdny proces).

Znovu považujem za potrebné pripomenúť, že obvinenia z neférovej hry začali už v časoch Americkej Revolúcie, keď sa Británia sťažovala, že americkí rebeli nebojú čestne, pretože sa pri útokoch schovávali za stromy a nebojú „ako praví vojaci“ v otvorených šíkoch. „Červenokabátnici“ nazývali Washingtonove vojská bandou zbabelcov presne tak, ako dnes nazývajú aktivistov ekosabotáže drevorubači.

Ekosabotáž vystavuje ľudí možnosti zranenia, ba dokonca aj smrti; je to „ekoterorizmus“. Demagógovia rôzneho typu, či už ide o redaktorov píšucich úvodníky, politikov alebo hovorcov veľkých priemyselných spoločností, už dávno zistili, že toto hysterické vyhlásenie priťahuje najväčšiu pozornosť. Tento argument je namierený hlavne proti natĺkaniu železných hrotov do dreva ťažených stromov, aj keď sa často používa aj proti ostatným formám ekotáže. Všetci aktivisti ekosabotáže si musia pri každej svojej ekotážnej akcii dobre zvážiť možnosť ohrozenia ľudského zdravia a zároveň sa musia v prvom rade usilovať o to, aby bola obmedzená na minimum. Kniha Ekoobrana tento aspekt neustále zdôrazňuje a podáva opis mnohých bezpečnostných pravidiel, medzi ktoré patrí aj jednoznačné, jasné varovanie, ak boli do vybraných stromov natlčené železné bodce (o týchto postupoch budem podrobnejšie hovoriť v nasledujúcej kapitole. Ide tu vlastne o natĺkanie veľkých železných klincov do dreva stromov určených na vyrúbanie, ktoré môžu pri rezaní poškodiť pily). Zatiaľ sa však ešte nestal prípad zranenia, ktoré by bolo spôsobené zásahom ochránarských ekotážnych skupín, ako to zvyknú tvrdiť demagógovia.

Skutočnými ekoteroristami sú vládcovia tejto planéty: Tí zamestnanci FS a drevárskych spoločností, ktorí pustošia tisícročné lesy a menia ich stromy na papierové vrecúška a piknikové stolíky. Rančeri a pracovníci Department of Agriculture's Animal Damage Control, ktorí sa postarali o vyhynutie dravcov, či už to boli medvede grizly, vlky, krkavce alebo rysy, ba dokonca v tom aj naďalej pokračujú na posledných zvyškoch ich teritórií. Sú nimi aj inžinieri s kalkulačkami namiesto mozgov a vypasení politici, ktorí by priehradami najradšej zahatali každú divú rieku. Jazdci na terénnych motorkách hľadajúci v divočine dobrodružstvo, ktorí plašia revom svojich strojov zvieratá a po ktorých zostáva vďaka ich nezmyselnej hre len zjazvená krajina. Japonskí a islandskí lovci veľrýb prenasledujúci posledné až na koniec sveta aj napriek všetkým medzinárodným dohodám, ktoré lov veľrýb zakazujú. Vedenie Exxonu a ďalších gigantických spoločností, snažiace sa obmedzovaním výdavkov na bezpečnostné opatrenia ušetriť každý halier, čo má neskôr za následok také ekologické katastrofy, ako bolo napríklad stroskotanie ropného tankera Exxon Valdez v zálive Prince William Sound alebo výbuch na ropnej základni v Santa Barbara Channel. Výkonní riaditelia spoločností, ktorí vidia za všetkým jedine zisk a ktorým už asi nič nemôže ležať na srdci menej než Love Canals, Bhopals, cigaretový dym, kyslé dažde či neekologické vozidlá. Alebo sú to tiež „náboženský vodcovia“, ktorí zatracujú reguláciu populačného rastu a povzbudzujú rodiny v Treťom svete, aby mali ešte viac detí. Zoznam takýchto ekoteroristov by mohol pokračovať donekonečna – myslím si však, že by ste v ňom márne hľadali odvážnych a uvedomelých jednotlivcov, ktorí sa pokúšajú brániť posledné zvyšky voľnej prírody hoci aj tým spôsobom, že hádžu francúzske kľúče do motorov strojov.

Diskusie o ekoterorizme sa náročky vyhýbajú jednoduchej otázke, kto koho vlastne v skutočnosti ohrozuje. Delegácia ochranárov, ktorá sa mala zúčastniť rokovaní o rozšírení Redwood National Park v se-

vernej Kalifornii v rokoch sedemdesiatych, musela požiadať o policajnú eskortu kvôli hrozbám násilia zo strany drevorubačov. Dvaja rančeri, zarytí odporcovia zriaďovania chránených prírodných zón, sa v tých istých rokoch počas študijnej exkurzie BLM v južnom Utahu pokúsili zhodiť Dicka Cartera, politicky umierneného ochranára, dolu z útesu. Miestni zástanci výstavby masívnej tepelnej elektrárne v oblasti Kaiparowits Mesa v južnom Utahu porozbíjali v Escalante Canyon všetky autá s nálepkami Sierra Club, ktorý proti výstavbe bojoval (a je potrebné dodať, že svoj boj aj prehral). Keď som v sedemdesiatych rokoch pracoval ako zástupca za juhozápadnú sekciu WS, môj život obyvatelia Glenwoodu v Novom Mexiku, kde som toho času býval, ohrozili dva razy: raz kvôli zákonom, ktoré by prisúdili rieke San Francisco River štatút Wild and Scenic River a druhýkrát kvôli programu RARE II. Fanúšikovia veľkých pretekov terénnych motocyklov, ktoré sa mali konať v chránenej oblasti kalifornskej púšte, vtrhli ozbrojení pištoľami na rokovanie BLM, aby sa pokúsili ochranárov a pracovníkov BLM zastrašiť. Denzela a Nancy Fergusonovcov, správcov terénneho stanovišťa patriaceho univerzite, napadli v útočisku Malheur National Wildlife Refuge vo východnom Oregone, piati rančeri potom, čo podali sťažnosti proti nadmernému chovu dobytká v refúgiu. Buzz Youens, bývalý architekt nemocníc, hovorca a úspešný oponent ťažby dreva v Apache National Forest vo východnej Arizone, zmizol po opakovaných hrozbách smrti zo strany drevorubačov v roku 1978. Jeho rozkladajúce sa telo sa po viac než roku našlo priviazané o strom. Bol zastrelený.

Po niekoľkých nenásilných protestoch proti povrchovej ťažbe pemzy, určenej na výrobu populárnych ošúchaných texasiiek, v Santa Fe National Forest sa v roku 1989 v mestečku Jemez Springs v Novom Mexiku stal prípad, keď zopár barových povaľačov napadlo a zbito jedného nášho človeka, ktorý náhodou do baru vošiel, len preto, že mal na sebe tričko s nápisom Earth First!. Jeden dôstojník poriadko-

vého zboru FS Billy Ball nechal zoťať strom, na ktorom sedel aktivista Earth First! James Jackson na protest proti ničeniu chránenej oblasti Four Notch Wilderness Area vo východnom Texase. Pri tomto incidente utrpel Jackson zranenie nôh, ktoré ho natrvalo poznačilo. Billy Ball sa neskôr vyhrážal aj ďalšej aktivistke Earth First! Barbare Dugelbyovej, že zariadi, aby IRS urobilo revíziu daňových priznaní jej rodičov, ak neodvolá protestnú akciu, ktorú pripravovala. Jeffovi Elliottovi, stredoškolskému učiteľovi biológie, vypálil niekto do tla dom v jednom drevárskom ťažobnom mestečku potom, keď začal pracovať pre EF! v New Hampshire. Štyri aktivistky EF!, ktoré šli do väzenia len za to, že sa zmocnili žeriava na prekladanie dreva v Siskiyou National Forest v Oregone, v ich cele kvôli nezhodám v názoroch týkajúcim sa ťažby dreva a tiež kvôli tomu, že jedna z nich bola čierna, napadli spoluväzeňkyne. V roku 1983 jeden buldozerista, ktorý pracoval na ceste, čo mala viesť k ťažbe dreva v Bald Mountain v Siskiyou National Forest, pochoval piatich účastníkov protestnej blokády v blate. O niekoľko dní neskôr, keď sme spolu s priateľom, ktorý je odkázaný na invalidný vozík, znovu pokojným spôsobom tú istú cestu blokovali, Les Moore, vodič nákladného auta, si zavolať ešte posilu – ďalších piatich buldozeristov a potom nás na svojom nákladniaku vytlačal z cesty a nútil asi 100 yardov ustúpiť.

V roku 1989 narazil na jednej ťažbárskej ceste v severnej Kalifornii vodič drevárskeho nákladného auta do osobného vozidla Judi Bariovej, známej organizátorky EF!. Keď sa jej spolu so štyrmi deťmi podarilo vyliezť z rozbitého auta, vodič nákladniaka iba zahundral čosi o tom, že on vôbec netušil, že v aute sú aj deti. V roku 1990 začala Bariová a ďalší organizátori protestných akcií nazvaných „Mississippské leto v sekvojových lesoch“ dostávať vážne vyhrážky smrti jednak poštou, ale aj v podobe odkazov priklincovaných na dvere Centra na ochranu životného prostredia v Mendocine v Ukiahu. Zodpovedné orgány zo strachu pred skutočnými následkami, ktoré by Mississippské leto

mohlo mať, odmietli tieto hrozby vyšetrovať aj stíhať ich autorov. V máji roku 1990 vybuchla v aute Bariovej amatérsky zhotovená bomba z liatinovej trubice, ktorá ju takmer zabila. Oaklandská polícia Bariovú zatkla na základe vykonštruovaného obvinenia o prechovávaní bomby namiesto toho, aby sa snažila nájsť pravého vinníka. Neskôr síce okresný štátny zástupca trestné stíhanie proti Bariovej zastavil, ale ani FBI, ani polícia neprejavili žiadnu ochotu hľadať bombového atentátnika.

To bolo len zopár prípadov fyzického násillia namiereného proti ochranárom, ktoré sa stali za posledných dvadsať rokov. Na ktorej strane bariéry teda môžeme hľadať pravých ekoteroristov?

Koniec koncov, pozrime sa na to, ako formulujú, čo vlastne terorizmus je, naši štátnici. David Small, agent FBI, definoval terorizmus na tlačovej konferencii vo Phoenixe v Arizone, zvolanej kvôli zatknutiu Marka Davisa, Marca Bakera, Pega Milletta a mňa 31. mája 1989. Terorizmus, ako vyhlásil, je porušovanie zákonov z politických alebo sociálnych dôvodov. Podľa tejto definície boli reverend Martin Luther King ml., Rosa Parksová, Mohandas K. Gándhí, Henry David Thoreau, George Washington, Betsy Rossová, Thomas Jefferson aj Johanka z Arku všetci teroristami.

V porovnaní so Smallom vymedzil bývalý šéf FBI William Webster charakteristiku terorizmu oveľa „striktnejšie“. V New York Times z 21. decembra 1984 Doktor Warren M. Hern napísal:

Tobto roku bolo vyhodnených do vzduchu, podpálených či iným spôsobom napadnutých 22 kliník a ordinácií, na ktorých sa vykonávajú interrupčné zákroky. Niektoré z nich boli úplne zničené... Jedného lekára spolu s jeho ženou uniesli a držali ich týždeň ako rukojemníkov... V inom prípade zase manželka a dieťa ďalšieho lekára len o vlások unikli zraneniu, keď ich domom preleteli výstrely z pušky...-

William H. Webster, riaditeľ FBI, nedávno vyhlásil, že útoky na interrupčné kliniky nepatria pod blavičku „terorizmu“, pretože neboli spáchané „organizovanou skupinou“, ktorá by sa k nim verejne prihlásila. FBI, ako povedal, vyšetroje iba prípady „pravého terorizmu“, aktéri ktorých majú v úmysle „zvrhnúť alebo „zmeniť federálnu vládu“; útoky proti interrupčným klinikám – keďže nie sú politicky motivované – sú „druhoradou záležitosťou“.

Reaganova administratíva samozrejme pohotovo poskytla ochranu horlivcom bojujúcim proti interrupcii, zatiaľ čo ochranárske skupiny hlavného prúdu, ako je napríklad Sierra Club, označila za „extrémistov hnusia za ochranu životného prostredia“. Websterova definícia terorizmu vysvetľuje, prečo bola za vlády Reagana FBI ochotná ignorovať násilie namierené proti pracovníkom na interrupčných klinikách, zatiaľ čo tá istá FBI za toho istého Reagana a neskôr za Busha obetovala viac než 2 milióny dolárov v snahe obviniť ma zo „sprisahania“ a hnutie Earth First! z „terorizmu“.

V roku 1976 vyhlásil argentínsky prezident Jorge Rafael Videla: „Terorista nie je iba osoba ozbrojená puškou alebo bombou, ale že je to súčasne každý, kto šíri myšlienky, ktoré sú v protiklade s ideami Západnej a kresťanskej civilizácie.“ Mnohí vo vláde a priemysle USA by s touto definíciou vrelo súhlasili. Stačí sa však pozrieť na dedičstvo, ktoré po sebe zanechali argentínski generáli, aby si človek dokázal predstaviť všetky hrôzy, ku ktorým môže podobný postoj viesť.

Ekosabotáž robí z ľudí zločincov. Ak sa na vec dívame jednostranne iba z úzkého pohľadu zákona, potom je toto tvrdenie pravdivé. Každý, kto sa začne pohrávať s myšlienkou, že pôjde a povytahuje vymeriavacie kolíky, alebo poškodí buldozér, by si to mal najprv dobre rozmyslieť a vziať do úvahy aj všetky možné následky – medzi ktoré patrí poškodenie dobrej povesti, možnosti uväznenia a vysokých fi-

nančných pokút, ale aj fyzického zranenia. Starého zálesáka a spoluzakladateľa hnutia Earth First! Howieho Wolka raz sekerou napadol jeden z robotníkov, keď vyťahoval vymeriavacie kolíky zamýšľanej cesty pre prieskum ropnej ťažby, ktorá mala viesť veľmi chúlостivým teritóriom losov vo Wyomingu, a bol by ho naozaj vážne poranil. Miestny šerif odmietol útočníka stíhať, ba práve naopak, obvinil z prečinu Wolka a odsúdil ho na maximum – 6 mesiacov v tesnej kobke okresného väzenia. Našťastie prípady uväznenia našich aktivistov nebývajú pravidlom.

Kedy však pôjdu do väzenia praví zločinci? Prečo ešte nie je za mrežami CEO Exxonu, ktorí šetrením na bezpečnostných opatreniach zapríčinili vznik katastrofálnej ropnej škvrny v Aljašskom zálive Prince William Sound? Prečo si ešte priemyselník Armand Hammer neodpykáva doživotie bez odvolania za masakru v Love Canals? A prečo ešte India nepožiadala USA o vydanie hlavných vinníkov spoločnosti Union Carbide, ktorí by mali byť odsúdení za masové vraždy v Bhopale?

Ekosabotáž vedie k vandalizmu, neučte k zákonom a k zrúteniu spoločenského poriadku. Horlivý a našej veci skutočne oddaný aktivista by mal mať vysoké morálne kvality. Vysoká morálna úroveň by mala byť vlastná každej pravej ekotáznej činnosti. Napriek tomu je na mieste závažná výčitka, ktorá tvrdí, že od skutočnej ekotáznej činnosti k nezmyselnému vandalizmu stačí niekedy iba krôčik. Každý, kto sa rozhodne brániť divočinu aj prostriedkami stojacimi mimo zákon, teda ničením súkromného majetku, si musí dávať dobrý pozor, aby sa z neho nestal obyčajný chuligán. Obhájcovia ekosabotáže by sa nemali hlásiť k akciám, ktoré majú k nerozumnému a nezodpovednému vandalizmu priveľmi blízko.

Obhájca ekosabotáže musí počítať so všetkými možnými výstrelkami – dokonca aj s tým, že niekto sa v záujme našej veci pustí do akcie spôsobom, ktorý ani ekosabotáž neuznáva. Aj v súvislosti s týmto tvrdením vyvstáva pred nami celý rad háklivých otázok. Kto preberá zodpovednosť, keď veci nevyjdú tak, ako sa predpokladalo? Ak sa jedného dňa stane, že vďaka nesprávnemu natlčeniu klincov do ťaženého dreva či nedostatočnému varovaniu príslušných spoločností o tom, že takáto akcia prebehla, budú zranení ľudia, budú za to niesť zodpovednosť tí, ktorí ekosabotáž obhajujú? A budú zodpovední aj za poškodenie súkromného majetku občanov, ktorí v tom boli „nevinne“? Ako editora a vydavateľa knihy „Ekoobrana“ sa ma tieto otázky bytostne dotýkajú. Nech sa akokoľvek snažíte rozširovať čo najvšestrannejšie informácie a výzvy k rozvahe a morálnej zodpovednosti, nikdy nebudete mať 100% záruku, že každý aktivista, ktorého ste inšpirovali, bude konať spoľahlivo a po zrelej úvahe. Poznám napríklad jedného nášho svedomitého aktivistu s vysokými morálnymi kvalitami, ktorý skončil s ekosabotážou len preto, že prestal veriť tomu, že by mohli byť všetci naši členovia rovnako uvedomelí ako on sám.

Osobne verím v zodpovednosť každého jednotlivca a verím tiež, že som konal zodpovedne, keď som na stránkach svojej „Ekoobraný“ neustále zdôrazňoval aspekty bezpečnosti, rozvahy a stratégie. Verím, že každý aktivista ekosabotáže cíti za svoje ekotážne akcie rovnakú mieru zodpovednosti.

Tí, ktorí sú proti šíreniu ekotážnych myšlienok vyzbrojujúcich našich ľudí účinnými prostriedkami z dôvodu straty viery v možnosť zodpovednosti v masovom meradle, sú vo svojej podstate založení antidemokraticky. Boja sa totiž zveriť moc do rúk ľudí, myslia si, že by predsa len radšej mala zostať v právomoci „úradov“ či „inštitúcií“. História nás učí, že hoci jednotlivci, majúci v rukách moc, napáchali

množstvo ohavných zločinov, inštitúcie, vlády a štáty ich napáchali oveľa viac. „Ekoobrana“ vyzbrojuje ľudí prostriedkami na boj proti neprávostiam, ktoré pácha štát spolu s akciovými spoločnosťami na voľnej prírode.

Moja vlastná skúsenosť hovorí, že aktivisti ekosabotáže sú rozumní a rozvážni ľudia. Okrem niekoľkých výnimiek si ekoobranci vyberajú vhodné ciele až po zrelej úvahe, konajú strategicky, majú na pamäti záujem celku, a prísne dbajú na to, aby pri ich obrane divočiny nebol nikto zranený. Naši aktivisti, s ktorými prichádzam do styku osobne, na mňa robia dojem vysoko morálnych a uvedomelých jednotlivcov. Prípady nihilistov, ktorí slepo útočia proti všetkému, čo je podľa nich prejavom spoločenskej nespravodlivosti, sú zriedkavé. Tu ide väčšinou o vandalov, ktorí sa však neriadia príručkou „Ekoobrana“; majú svoje vlastné metódy.

Vo väčšine prípadov, o ktorých viem a kde boli použité postupy nezaručujúce bezpečnosť, alebo tam, kde vyvolala v strategickom zmysle akcia presne opačný účinok, či tam, kde bol za cieľ zvolený nevhodný objekt, existuje dosť dôkazov o tom, že tam sabotáž neprebehla z dôvodov ekologických, ale že išlo buď o prejav obyčajného detinského vandalizmu, alebo v tom majú prsty priemyselníci, ktorí chceli ekoobrancom pokaziť reputáciu, alebo šlo o prípad, keď si vlastník náročky poškodil nejaký majetok, aby mohol od poisťovne vymáhať náhradu škody.

Napriek všetkému však faktom zostáva, že niektorí jednotlivci môžu osvedčené metódy aj zneužiť. Predchádzajúce úvahy nechcú ekosabotáž zbavovať zodpovednosti, preto je potrebné udržiavať kontrolu nad možnosťou nesprávneho použitia prostriedkov na obranu divočiny v alarmujúcom stave krízy, na ktorý vlastne dnes reaguje väčšina našich aktivistov. Musíme zvážiť rozdiel medzi škodami spôsobenými strategicky nerozumnými ekotážnymi akciami a škodami, ktoré by sa stali, keby sa prestalo s premyslenými akciami. Myslím si,

že výsledok týchto porovnaní by jednoznačne potvrdil oprávnenosť zodpovedných ekotážnych akcií.

Ak praktizujete Ekosabotáž, mali by ste sa k svojim akciám otvorene hlásiť a počítať aj s možným trestom, ako každý, kto sa vydá cestou občianskej neposlušnos-

ti. Tento argument však zabúda na to, že medzi akciami občianskej neposlušnosti a ekosabotážou je zásadný rozdiel. Cieľom občianskej neposlušnosti je vo väčšine prípadov reformácia spoločnosti alebo niektorého jej aspektu vedomým porušovaním zákona nenásilnou formou (ako je to napríklad pri blokáde), či apelovaním na verejné, pomerne neskorumpované vládne orgány nalichavosťou svojich požiadaviek a tiež z hľadiska práva každého jednotlivca na integritu svojej osobnosti. V iných prípadoch môžu akcie občianskej neposlušnosti nastúpiť tam, kde človek v záujme zachovania vlastnej sebaúcty cíti potrebu podať svedectvo o páchaných zločinoch a odmieta sa pasívne podvoliť zlu. V oboch prípadoch možnosť prijatia o trestu patrí ľuďom.*

Ekosabotážnik si nekladie za cieľ existujúcu spoločnosť zreformovať; on sa ju naopak usiluje zničiť. Hoci si akcie ekosabotáže vyžadujú podobne vysokú úroveň etickej zrelosti a rozvahy, samotný duchovný rast jednotlivca nie je nevyhnutný (aj keď môže byť sprievodným

* Mnohí aktivisti EF! by mi mohli protirečiť tvrdením, že útoky proti deštruktívnym projektom sú prejavom ich vlastnej špecifickej formy občianskej neposlušnosti (ON). Hoci aj ja som kedysi, keď som sa ešte zúčastňoval rôznych foriem občianskej neposlušnosti, zastával podobný názor, myslím si dnes, že tu nejde o klasickú stratégiu ON. Podobne orientované akcie ON majú skôr bližšie k ekosabotáži než k formám ON, aké praktizoval Ghándí, hnutie za občianske práva alebo hnutie boja za mier a odzbrojovanie.

javom). Všetko naše úsilie by malo smerovať k zastaveniu škodlivého vplyvu ľudí na prírodu; ekoobranca je, podobne ako partizán, vždy oveľa užitočnejší, keď sa mu podarí zostať na slobode a znovu a znovu svoje akcie opakovať.

Ekosabotáž „zasadzuje platným spoločenským normám správania ďalšiu ranu“, tvrdí fejetonista Alston Chase, ktorý okrem toho ešte navyše zdôrazňuje, že „popularita priamych akcií signalizuje klesajúcu vieru v rozum“. Aj keď by sme nemali túto pripomienku opomenúť iba pohrďavým povzdychom, na myseľ sa tlačí otázka, k čomu nás vlastne ten náš rozum v skutočnosti doviedol. Bol to rozum, ktorý nám priniesol Love Canal, Exxon Valdez, Černobyl, Three Mile Island, preľudnenie, vyrubovanie tropických dažďových pralesov, „nešťastnou náhodou spôsobenú“ masakru delfínov pri love tuniakov, narušanie ozónovej vrstvy, epidemické šírenie rakoviny vyvolávanej nezdravým životným prostredím, Spojené štáty čoraz viac ovládané stále menšou klikou riaditeľov gigantických spoločností a otravovanie vzduchu a vody priemyselným odpadom? Možno, že sypanie železných pilín do skrine kľukového hriadela drevárskeho zariadenia nie je prejavom kultúrnosti. Myslím si však, že obetovanie tri a pol miliardy rokov dlhej evolúcie na oltár zlatého tela je záležitosť omnoho nekultúrnejšia. Ekosabotážnici si vyzliekli biele rukavičky, nuž a z toho začínajú mať za nechtami špinu. Nie je to príjemná práca, ale niekto ju urobiť musí.

Ekosabotáž sa prispôsobuje materialistickému systému už tým, že používa taktiku ekonomického zastrásovania. Toto tvrdenie zase prichádza od niekoľkých „dokonalých duší“ z antikultúry. Naproti tomu ja by som prirovnal taktiku ekosabotáže k taktike východných bojových umení, v ktorých ide o to – obrátiť

silu mocnejšieho protivníka proti nemu samému. Keď vás váš nepriateľ prevyšuje počtom vojakov aj zbraní, snažíte sa nájsť jeho slabinu, slabé miesto, kam nechce, aby ste ho trafili. Pre Ameriku akciových spoločností je to stále ešte hlavne peňaženka.

Ničenie strojov je nesprávne. Môj priateľ Gary Snyder, nositeľ Pulitzerovej ceny za poéziu, protestoval proti ničeniu strojov v tom zmysle, že by sme mali rešpektovať nástroje a zariadenia ako komplexné a užitočné jednotky takmer v takej miere ako živé systémy. Súhlasím s tým, že by si šikovný remeselník mal svoje nástroje vážiť a mal by sa o nich s úctou starať, lenže keď sa pozrieme na buldozér z hľadiska biologickej mnohorakosti, ktorú on naruša, myslím si, že by mohol byť zaujímavý pohľad filozofie Zeme. Z čoho je buldozér vyrobený? Z kovu, hlavne zo železnej rudy. A odkiaľ pochádza táto ruda? Zo Zeme. Buldozér teda vzišiel zo Zeme. On sám predsa nechce pustošiť a rúcať všetko, čoho bol kedysi súčasťou. Ekosabotážnik je potom bodhisattva vykonávajúci akt satyagraha, ktorým chce buldozéro pomôcť objaviť pravú podstatu jeho dharmy. Je to budhistický princíp, že nie umožní vrátiť sa tam, odkiaľ vzišiel – do Zeme – v podobe hrudy hrdzavého nerastu.

Ekosabotáž pripravuje mnohých o pracovné miesta.

Takýto argument používajú najmä veľké drevárske spoločnosti v snahe pošvať svojich dôverčivých zamestnancov proti akejkoľvek forme ochranárskej taktiky, vrátane ekotáže. Štatistiky strácajú prehľad v záplave rôznych tlačových prehlásení. Kým výnosy z ťažby dreva sú stále rovnako vysoké, počet pracovných miest, ktoré ťažba poskytuje, v posledných rokoch prudko poklesol. Jeff DeBonis, projektant trhu so stavebným drevom vo Willamette National Forest v Oregone, udáva tieto čísla:

*V období medzi rokmi 1979-1989 vzrástla v Oregone ťažba dreva na federálnych pozemkoch o 18,5%, v tom istom období zamestnanosť v drevárskom priemysle klesla o 15%. Tvrdenie drevárskeho priemyslu, že jeho zamestnanosť závisí od výnosov z ťažby v štátnych lesoch, je čirý výmysel... Drevársky ťažobný priemysel v súčasnosti prispieva do celkovej ekonomiky Oregonu iba 6%; zatiaľ čo zamestnanosť v drevárskom priemysle klesla za posledné desaťročia o 15%, celková zamestnanosť štátu Oregon predstavuje 24%.**

Zamestnanosť v sfére ťažby dreva a na pilách klesla, pretože veľkým drevárskym spoločnostiam nejde o zamestnancov, ale výlučne iba o vlastný zisk. Nahrádzanie manuálnej práce strojmi určite vedie k vyšším ziskom; riaditelia spoločností sa totiž potom nemusia starať ani o nemocenské poistenia v prípadoch zranení, ktoré sa stali kvôli rizikovým pracovným podmienkam, a nemusia mať ani obavy zo štrajkujúcich strojov. (Dnes však predsa už len musia počítať s tým, že ich stroje môžu byť vystavené ekotážnym zásahom.)

Sabotážne útoky proti Hitlerovým koncentračným táborom, aj vďaka ktorým sa ich podarilo neskôr zrušiť, v podstate pripravovali mnohých zamestnancov o miesta. Zatváranie väňacov a ozbrojených lupičov ich vlastne tiež len oberá o živobytie. Niektoré veci sú však dôležitejšie než naše pracovné miesta; zachovanie biologickej rozmanitosti prírody medzi ne istotne patrí.

Ekosabotáž je neefektívna. S podobnými vyhláseniami sa môžeme stretnúť u niektorých priemyselníkov, politikov či zamestnancov FS, ktorí sa usilujú zachovať si vlastnú prestíž. Používajú ich aj mnohí

* Citované z Thunderbear, alternatívneho informačného bulletinu pre National Park Service; vydanie 110 (nov. 1989), New Orleans, L.A.

stúpenci hlavného ochranárskeho prúdu, ktorí sa úsilie ekosabotážnikov snažia z rôznych dôvodov znevážiť. V skutočnosti je posúdiť efektívnosť ekosabotáže naozaj úloha veľmi ťažká. Určite sa ekotážou nepodarilo prekaziť každý projekt. Hoci ekosabotážne akcie dosahujú stále vyššiu úroveň, predsa sme zatiaľ nedokázali dosiahnuť náš hlavný cieľ – teda ústup priemyselnej civilizácie z divých oblastí voľnej prírody (ako som to optimisticky predpovedal v prvom vydaní mojej „Ekoob-rany“; stále sa to však ešte môže stať).

Napriek tomu faktom zostáva, že množstvo ekotážnych akcií pomohlo zastaviť, alebo aspoň spolu s ostatnými taktikami zohralo významnú úlohu pri zrušení viacerých deštruktívnych projektov. Sme-ly kúsok, vďaka ktorému sa dvom členom Sea Shepherd Conservation Society podarilo ochromiť islandskú veľrybársku flotilu prispel k prud-kému poklesu celkovej váhy ulovených veľrýb Islandu. Starostlivo naplánovaná extenzívna operácia natĺkania klincov v lesoch s cédro-vými starorastami v Meares Island v Britskej Columbii dodala závažnú podporu snahám zrušiť zamýšľanú hororobnú ťažbu v oblasti. Známy je aj fakt, že akcie, pri ktorých sa do vybraných stavieb namŕkli železné klince pomohli odvolať plánované trhy s drevom v Washing-tone, Oregone, Virginii, Novom Mexiku a Montane. Mnohí ochranári veria, že to boli práve ekotážne akcie podobného typu, ktoré veľkou mierou prispeli k zastaveniu ťažby dreva v Bowen Gulch v Colorade v roku 1990. Sústavná ekosabotáž trvajúca niekoľko rokov nakoniec vyústila do zrušenia chovu dobytku v púštnej oblasti Arizony. Útoky Animal Liberation Front proti používaniu pokusných zvierat v labo-ratóriách viedli k novým obmedzeniam takýchto projektov a tiež k posilneniu odporu verejnej mienky voči týraniu pokusných zvierat pri výskumoch pseudovedy. Vytrvalá ekosabotáž seizmografických zariadení urýchlila prijatie opatrení na zastavenie prieskumu výskytu ropy a plynu v okolí Jackson Hole. V roku 1985 zhodili ekotéri zápalné bomby na 250 000 dolárov drahý chipper, ktorý používali na klčovanie

tropického dažďového pralesa na Havaji kvôli palivu pre elektrárne; vďaka našim ľuďom celá ťažobná akcia stroskotala. Úspešná bola aj dobre prepracovaná ekotáž v sedemdesiatych rokoch, zameraná na zastavenie dôležitej výstavby obytných domov v blízkosti ohrozeného teritória ovce hruborohej v Catalina Mountains neďaleko Tucsonu; táto oblasť je dnes súčasťou chráneného štátneho parku. Vo všeobecnosti môžeme konštatovať, že široko rozvetvená sieť ekotážnych akcií pomohla prebudiť verejnú mienku k odporu voči vyrubovaniu starobylých lesov v Spojených štátoch, Kanade a Austrálii. Ekosabotáž sa stala najefektívnejším a najrozšírenejším prostriedkom ľudí orientovaných na ochranu prírody aj v mnohých krajinách Tretieho sveta, ako sú Thajsko, Brazília a Malajzia. Podotýkam však, že sabotáž priemyselných odvetví znečisťujúcich životné prostredie je oveľa bežnejšia v Európe než v Severnej Amerike.

Jeden výskumník sa v roku 1990 pokúsil zhodnotiť celkový význam ekosabotáže pre EF! Journal. Vo svojom článku uvádza, že špeciálny agent FS Ben Hull, ktorý dostal za úlohu urobiť štatistiku z hlásení lesných inšpektorov pracujúcich po celej krajine, neslúži odmietol o svojich zisteniach diskutovať, pretože „odhalením reálnych škôd, ktoré ekotáž spôsobila, nechcel ekotérom poskytnúť satisfakciu“. Association of Oregon Loggers udáva, že škoda, ktorú zapríčiňuje na nástrojoch a prestojoch jedna priemerná ekotážna akcia, predstavuje zhruba sumu 60 000 dolárov. Náklady za poriadkové zásahy a poisťné pridávajú k tejto hodnote ešte zopár číslíc navyše. Jeden redaktor EF! Journal zistil, že zásahy ekosabotáže stoja priemysel a vládu U.S. zhruba 20-25 miliónov dolárov ročne.*

* C.M., „An Appraisal of Monkeywrenching“, Earth First! Journal, 2. Febr. 1990.

Hlavný prínos ekosabotáže však spočíva v tom, že úspešne odrádza ostatných od ďalších projektov na ničenie divočiny. Cieľavedomým útočením na zariadenia používané pri vyrubovaní prirodzených lesov zvyšujú ekoobrancovia poistné náklady ťažbárskych plánov. Mnohí podnikatelia dnes už odmietajú investovať do projektov FS na výstavbu ciest či drevárskych trhov v bezcestných oblastiach kvôli vysokej pravdepodobnosti poškodzovania zariadení a vysokým nákladom na náhradu škôd. Spoločnosti, ktoré sa podieľajú na výstavbe ciest v komplexe Mount Graham Astronomical Observatory, zdvojnásobili svoje investície práve zo strachu pred ekotážou a kvôli potrebe nepretržitej 24-hodinovej bezpečnostnej hliadky na stavenisku.

Ekosabotáž robí celému hnutiu na ochranu životného prostredia zlé meno, výsledkom čoho je spätná protireakcia prichádzajúca zo strany poškodených organizácií a spoločností. V tomto prípade ide možno o najkomplikovanejší argument namierený proti ekotáži, pochopeniu ktorého však nemožno dať vrcholnú dôležitosť. V širšom meradle tvrdí argument o spätnej protireakcii asi toto: „Ak sa dajú vaša taktika a požiadavky charakterizovať ako „extrémistické“, potom vaše činy poškodzujú tých, ktorí používajú umiernenějšíu taktiku a vytyčujú si menej radikálne požiadavky, pričom môžete zároveň vyvolať protireakciu, ktorá by mohla vynulovať aj všetky doteraz dosiahnuté úspechy na ceste k vášmu spoločnému cieľu.“

Martin Luther King sa s podobnými varovaniami stretol v roku 1955, keď začal organizovať protestné akcie občianskej neposlušnosti zamerané proti diskriminácii a segregácii černochoch na Juhu. Vodcovia umiernených skupín bojujúcich za ľudské práva žiadali, aby príliš nebúril hladinu nadmernými požiadavkami a konfrontačnou taktikou. Snažili sa ho presvedčiť o tom, že aj keď mal vtedajší stav

k dokonalosti ďaleko, predsa len sa podmienky lepšili; vystríhali, že ak bude dráždiť bielych rasistov radikálnymi požiadavkami, jediné, čo tým dosiahne, bude zmarenie aj tých niekoľkých skromných úspechov, ktoré sa podarilo od konca druhej svetovej vojny dosiahnuť. Výstrahy pred spätnou protireakciou prichádzali jednak zo strany južanského segregáčného spoločenského poriadku, ale aj od rasistických skupín chudobných beloškých vrstiev, ako je napr. Ku-Klux-Klan, pričom mali podobu brutálnych policajných zásahov, prepadov a vrážd namierených proti aktivistom hnutia za občianske práva. Našťastie mali King a jeho spolubojovníci nielen svoje sny, ale aj dostatok odvahy na ich realizáciu. Keby boli poslúchli varovania nervózných hlupákov z liberálnych skupín či bielych rasistov, nikdy by nedospeli k takým závažným úspechom, ako bol v r. 1964 zákon o občianskych a v roku 1965 zákon o volebných právach.

Na začiatku storočia dostávalo varovania pred prílišnou radikalizáciou aj rodiace sa robotnícke hnutie. V tomto prípade však svoje presadili umiernenenci, ktorí sa veľmi rýchlo stávali ochotnými partnermi vedení spoločností. Výsledkom je stav zrašťajúcej neangažovanosti dnešných odborov.

Radikálom v hnutí proti vojne vo Vietname zase dávali za vinu, že ich akcie spôsobovali predlžovanie vojnových konfliktov a poškodzovali povest „bezúhonnej“ časti protivietnamskej opozície v očiach americkej verejnosti. Existujú však dostatočné dôkazy o tom, že to boli práve obavy pred rastúcou radikalizáciou protivietnamských demonštrácií, ktoré bránili prezidentovi Richardovi Nixonovi použiť vo Vietname nukleárne zbrane, a že ich bojovnosť nakoniec „odrovnala“ aj pro-vojenskú vládnú mašinériu.

Spomínam si, že počas mojej dvadsaťročnej kariéry v ochranárskom hnutí boli v snahe presvedčiť našich aktivistov, aby svoje požiadavky zmiernili, mnohokrát vyťahované na svetlo argumenty o vyvolávaní spätnej protireakcie. V sedemdesiatych rokoch použil drevársky

priemysel hrozbu o spätnej protireakcii, aby ochranárov varoval pred začleňovaním zalesnených území do návrhov zákonov o chránených oblastiach. Vodiči terénnych motocyklov sa ním zase vyhrážali, keď im ochranári začali obmedzovať povolenia vstupu na verejné pozemky. Priemysel ťažby rúd, ropy a zemného plynu je v tomto type argumentovania úplný majster – varuje ochranárov, že ak ich politika uzatvárania celých krajinných oblastí prinesie zvýšenie cien energie a nerastov, verejnosť bude proti tomu ostro vystupovať. James Watt a Ronald Reagan sa ním zase oháňali začiatkom osemdesiatych rokov, keď obvinili Wilderness Society a ostatné zoskupenia z „ochranárskeho extrémizmu“. Tzv. Sagebrushská rebélia bola dokonalým príkladom povestnej spätnej protireakcie; jej pôvodcom bol chovateľský priemysel snažiaci sa posilniť svoj rozpadávajúci sa monopol chovu na verejných pasienkoch Západu v čase, keď ochranári začali brojiť za zníženie stavov chovných kusov.

Za posledné desaťročie sa hnutiu EF! a ekosabotáži dostalo štedrej nádielky nadávok do rôznych extrémistických fanatikov, varovaní pred možnosťou vyvolania spätných protireakcií a obvinení, že ich taktika brzdí ochranárske hnutie na jeho legálnej ceste za vytýčeným cieľom. Tieto obvinenia a nadávky prichádzajú hlavne zo strany protiochranárskych parlamentných poradcov, ďalej od bábovkových ochranárov, ktorí sa boja temného zákulisia mocného priemyslu, ale aj od ochranárskych vodcov, ktorí bažia po spoločenskom uznaní.

V súčasnosti je novým terčom vyhrážok o spätnej protireakcii kampaň, ktorá sa zameriava na záchranu posledných zvyškov pradávných lesov na Pacifickom Severozápade. Pomocou tejto hrozby podarilo sa oregonskej a washingtonskej kongresnej delegácii, vedenej senátorom Markom Hatfieldom, zastrašiť Sierra Club natoľko, že sa v jeseni roku 1989 nakoniec sám pričínil o presadenie predlohy k dodatku zákona. Tento dodatok, ktorý bol uzákonený bez predchádzajúcich prerokovaní a otvorených diskusií, upiera občanom právo

viest súdne procesy proti drevárskym spoločnostiam; zároveň táto klauzula povoľuje ťažbu dreva vo vzácnych lesoch so starorastami rozkladajúcich sa na federálnych pozemkoch v dosiaľ nevídanom rozsahu. Hlavné ochranárske zoskupenia, vrátane Oregon Natural Resources Council a Native Forests Council, obvinili Sierra Club z toho, že sa zapredal; podobná reakcia prišla aj od Sierra Club Legal Defense Fund, National Audubon Society a National Wildlife Federation, lenže to už nebolo nič platné. Myslím si, že budúce generácie ho odsúdia za túto zradu, ktorej sa na prastarých lesoch dopustil, ešte oveľa, oveľa nemilosrdnejšie.

V predchádzajúcich rokoch doviedli podobné vyhružky ochranárov k tomu, že z návrhov o zriaďovaní chránených územných celkov vyradili mnohé zalesnené oblasti, čoho výsledkom je dnešný stav Systému federálnej ochrany voľnej prírody, ktorý sa sústreďuje na ochranu iba vyložené scénických území „skál a ľadu“ vhodných pre turistiku. Pod svoju ochranu nezahrňuje však dôležité produktívne lesy, ktoré sú domovom svojich pôvodných obyvateľov a studnicou biologickej rôznorodosti. Dokonca aj v radoch EF! sa nájdu takí, ktorí výstrahám o spätnej protireakcii ľahko podľiehajú. V apríli roku 1990 niektoré naše EF! skupiny zo severnej Kalifornie, Oregonu a Washingtonu v márnej snahe nadviazať spojenectvo s robotníkmi na drevárskych pilách od taktiky natlkania železných hrotov do dreva vybraných stromov určených na ťažbu ustúpili.

Na tomto pozadí sa jasnejšie vynímajú kontúry argumentov o protireakcii vzťahujúce sa na ekotáž. Aj keď vlastne ide o úplne bežný prostriedok zastrašovania, ktorý politická moc používa, aby potlačila akýkoľvek životaschopný prejav odporu, predsa by ich len zástancovia nočných výprav mali brať vážne. Myslím, že by bolo potrebné pouvažovať o niekoľkých nasledujúcich otázkach:

- ☐ Existujú nejaké dôkazy, ktoré by skutočne svedčili o tom, že kvôli ekosabotáži trpí dobré meno hnutia za ochranu životného prostredia?
- ☐ Existujú dôkazy o tom, že spätná väzba namierená proti ochranárom by bola priamo vyvolaná akciami ekosabotáže?
- ☐ Ak áno, treba sa potom zamyslieť, či by zo strany určitých skupín neprišiel protiochránarsky ohlas aj za predpokladu, že by sa žiadna ekosabotážna akcia neuskutočnila (ide napr. o drevorubačov)?
- ☐ Nie je „spätná protireakcia“ záležitosťou skôr rétorickou než reálnou?
- ☐ Prevyšujú následky spätnej väzby skutočné úspechy, ku ktorým ekosabotáž dopomohla?

Priemysel (obzvlášť drevársky), oportunistickí politici, niektorí pisatelia úvodníkov a antiochránarsky naladení pravičníari vynakladajú veľké úsilie na to, aby pošpinili dobré meno ochránarskeho hnutia „bilagom“ ekosabotáže. O ich skutočnej úspešnosti na tomto poli existuje však pramálo dôkazov. Zatiaľ čo sa slovo ekotáž na verejnosti objavuje hlavne v súvislosti s hnutím Earth First!, v spojitosti s umiernenějšími zoskupeniami sa priveľmi úspešne nepresadilo (aj keď z vlastnej skúsenosti viem, že keď som bol ako rečník pozvaný zúčastniť sa na rôznych stretnutiach umiernených skupín hlavného ochránarskeho prúdu, ako sú Idaho Conservation League, Alaska Conservation Foundation či Sierra Club, objavovali sa v tlači v súvislosti s mojou osobou podobné nálepky).

Ustanovenia zákonov o vytváraní chránených oblastí či o obmedzovaní ťažby stavebného dreva by mohli vyvolávať spätné protireakcie, nikde však nie je napísané, že by ich priebeh podnietila priamo ekosabotáž. Zasvätenejší pohľad na celú túto vec ukazuje, že tu v skutočnosti vlastne o žiadnu spätnú protireakciu nejde. Posledných

dvadsať rokov mojej práce v ochranárskom hnutí sme boli pred možnosťami spätnej reakcie mnohokrát varovaní, lenže ono v podstate nikdy nešlo o nič iné, než o formu bežného odporu proti zakladaniu chránených zón a ochrane verejných pozemkov pred zásahmi drevárskeho, banského, energetického a chovateľského priemyslu či rôznymi pochybnými návštevníkmi prírody, ako sú bezohľadní lovci či vodiči terénnych vozidiel. Jediná spätná protireakcia, ktorá v priebehu všetkých tých rokov nastala, bol vznik hnutia EF!, keď už mali pôvodne umiernení ochranári po krk neprestajných ústupkov priemyslu a farmárom.

Údajná antiochranárska spätná protireakcia pestovaná dnes v drevorubačských kruhoch na Severozápade je jednoducho iba imitáciou úspešnej ochranárskej taktiky, ktorú od nás prebrali naši nepriatelia z priemyslu. Zatiaľ čo je pre drevorubačov ekotáž veľmi vďačným sústom, sami radi siahnu po vlastných zbraniach, ako tomu bolo v prípade honov na sovy *Strix occidentalis*, ako aj v prípade zakladania zón prirodzených spoločenstiev, národných parkov a za povšimnutie stojí aj ich vlastná bájka o tom, že „vzácné lesy so starorastami sú už aj tak staré a zbytočné“. Túto nerozumnú opozíciu voči ochrane lesov zo strany drevorubačov a malomestskej smotánky živili gigantické drevárske spoločnosti s cieľom bojovať proti prineskoro prebudenému ochranárskemu hnutiu, snažiacemu sa zachrániť aspoň posledné zvyšky pradávnych lesov.

V krátkosti by sa dalo zhrnúť, že „spätná protireakcia namierená proti ekosabotáži“ má jednoducho skôr rétorický než reálny základ. Čo však neznamená, že medzi drevorubačmi niet nenávisťi, ba až fanatizmu, ktorý by mohol vyústiť do prejavov násilia – čoho sme boli už neraz svedkami – no ekotáž je predsa len skôr vďačným objektom než skutočným koreňom sporu.

Odvolaýajúc sa na všetky predchádzajúce fakty dovoľujem si tvrdiť, že možnosť dosiahnuť pomocou ekotáže úspech pri ochrane

nedotknutých prírodných oblastí, ktoré už nestačí chrániť iba konvenčnými prostriedkami, dnes prevyšuje riziko, že vďaka nej prischnú celému ochranárskemu hnutiu rôzne nepríjemné nálepky a že dokonca môže vyvolať nežiadúcu spätnú protireakciu aj zo strany verejnosti, ktorej by sa rozhodnutia o rozčleňovaní a pridelení verejných pozemkov skupinám rôznych záujmov inakšie ani veľmi nedotýkali.

Začiatkom osemdesiatych rokov noviny Grand Junction (Colorado) Sentinel vo svojich úvodníkoch tvrdo útočili proti hnutiu Earth First! naliehajúc na Sierra Club, ktorý ochotne uctievali, aby proti nemu podal trestné oznámenie kvôli znevažovaniu reputácie a imidžu ostatných ochranárskych zoskupení. Pritom akoby náhodou pozabudli, že ani nie pred pár rokmi častovali podobnými nežičlivými menami aj samotný Sierra Club. Najdôležitejším úspechom hnutia Earth First! (aj ekotáže) je skutočnosť, že sa nám podarilo významne rozšíriť spektrum ochranárskych možností o sféry, v ktorých Sierra Club a jemu podobné zoskupenia vystupovali príliš umiernené. Myslím si, že táto zásluha v dostatočnej miere kompenzuje všetky negatívne aspekty, ktoré spojenectvo ochranárstva a sabotáže obnáša.

Prejdime však teraz od obrany k útoku a sústreďme sa na argumenty jednoznačne svedčiace v prospech ekosabotáže. Existuje množstvo principiálnych dôvodov, ktoré ekosabotáž obhajujú, pričom niektoré z nich majú priame precedensy vytvorené v priebehu histórie Spojených štátov a vôbec v myslení celej Západnej civilizácie. Človek nikdy nevie, kedy a proti komu bude musieť svoju vec hájiť.

Biofília. Harvardský biológ E. O. Wilson tvrdí, že mnohí z nás usilujú o záchranu divočiny vďaka vrodenej láske k prírode. Ekoobrancov motivuje ich nekonečná láska k voľným priestorom, biologickej rôznorodosti a k Zemi. Aldo Leopold v úvode k dielu „A Sand County Almanac“, ktoré dnes už patrí medzi ochranársku klasiku, napísal: „Sú ľudia, ktorí pokojne dokážu žiť bez vecí voľných, a sú aj takí, ktorí to

nedokážu. Nasledujúce eseje zachytávajú radosti a strasti človeka, patriaceho medzi tých druhých.“

Akcie ekosabotáže sú radostami aj strastami tých, ktorí bez voľných vecí žiť nedokážu a ktorí by inak mali pocit, že sa poddávajú politickým systémom slúžiacim ekonomickej elite.

Sebaobrana. Aldo Leopold hlása, že je potrebné naučiť sa „myslieť ako hora“; podobne Austrálčan John Seed, zakladateľ medzinárodného hnutia na ochranu tropických dažďových pralesov vo svojej eseji „Za hranicami antropocentrizmu“ tvrdí, že stotožnením s divočinou sa človek stáva jej neoddeliteľnou súčasťou: myšlienka „zachraňujem dažďový prales“ sa mení v poznanie „som súčasťou dažďového pralesa, a tak vlastne zachraňujem sám seba. Som tou jeho časťou, ktorá sa práve zobudila, aby si uvedomila svoju skutočnú identitu.“

Keď sa s divočinou plne stotožníme, ekosabotáž sa stane prostriedkom našej vlastnej sebaobrany a naším najzákladnejším právom. Považujem za potrebné upozorniť na to, že pre tento druh sebaobrany je charakteristická pokora. Ekoobranca nie je tvor stojaci nad skutočnosťami, ktoré sa snaží ochraňovať; ekoobracovia sú vlastne už spomínané protilátky divočiny, vyburcované k aktívnej sebaobrane, ktoré majú za úlohu dodať múdrosť, váhu a stratégiu filozofii ochrany lesov, púští a morí.

Obrana vlastného domova. Edward Abbey rozvíja tento argument vo svojom článku „Napred!“ ku knihe „Ekoobrana“.

Keď sa vám nejaký zloduch bude sekerou pokúšať vylomiť dvere, začne vás a vašu rodinu ohrozovať nebezpečnými zbraňami a kradnúť všetko, čo ho napadne, spácha tým čin, ktorý zákon aj morálka považujú za zločin. V takejto situácii má majiteľ domu nielen právo, ale aj povinnosť brániť seba, svoju rodinu a majetok akýmikolvek prostriedkami. Všetky civilizo-

vané ľudské spoločenstvá toto univerzálne právo a zároveň povinnosť nielenže uznávajú a ospravedlňujú, ale dokonca by sa dalo povedať, že ho až uctieujú. Sebaobrana proti takýmto útokom je jedným zo základných zákonov nielen ľudskej spoločnosti, ale aj života, a to nie iba života ľudského, ale života ako takeého.

Americká divočina, nech už sú jej zbytky akokoľvek nepatrné, dnes podstupuje presne tento druh obrozenia...

Pre mnohých z nás, možno pre väčšinu, je skutočným domovom práve divočina. Ona nám poskytuje určite lepšie útočisko než všetky tie panelové kľietky, dokonale vybavené byty a úhľadné domky, v ktorých nás vládka svojim nenásytným požiadavkám uväznila premnožená a nekonečne rozpínava priemyselná kultúra. Naš a keď pokladáme divočinu za svoj pravý domov, ktorý je ohrozovaný útokmi prinášajúcimi skazu a drancovanie, potom máme plné právo tento domov brániť presne tak, ako by sme ochraňovali svoj súkromný domov – teda bez ohľadu na prostriedky. (Angličan porie – Môj dom, môj brad: Američan by mal hovoriť – Môj dom, môj obľúbený rybársky potok, môj horský brebeň, púštny kaňon, močiar, kúsok lesa či Bohom stvorené jazero.).

Ekotáž nám pomáha zabezpečovať si ochranu, ktorú nám upiera vláda, ignorujúca vôľu ľudu. Prieskumy verejnej mienky sa zhodujú v tom, že občania si želajú presadenie účinnejších opatrení na ochranu životného prostredia, týkajúcich sa čistoty vody a ovzdušia, kontroly toxických odpadov, ochrany divočiny, lesov a voľne žijúcich zvierat, než aké plánuje vláda. Dôvodom je fakt, že naše vlády – miestne, štátne aj federálna, zložené nielen z volených úradníkov, ale aj z množstva byrokratov, prikladajú väčší význam slovu mocných spoločností a bohatej elity než hlasu ľudu.

Navyše má Amerika akciových spoločností v rukách všetky masmédiá a tým aj kontrolu nad šírením správ. Reklamný dolár má právo

vetovať uverejňovanie niektorých sporných otázok či priveľmi odvážnej kritiky moci akciových spoločností. Príkladom z nedávnej minulosti by mohla byť záležitosť okolo samostatného televízneho programu Národnej Audubonskej Spoločnosti z roku 1989, ktorý sa zaoberal ťažbou dreva v starobyklých lesoch na Pacifickom Severozápade. Zainteresovaným drevárskym spoločnostiam sa podarilo presvedčiť množstvo akciových spoločností vrátane Ford Motors a Strohs Beer, aby svoje reklamné šoty z uvedeného programu stiahli a tým znemožnili jeho vysielanie. Program sa odvysielal len vďaka Tedovi Turnerovi, ktorý bol schopný finančne uniesť vysielanie tohto programu na svojej súkromnej televíznej stanici aj bez reklám.

Federálne orgány, ako napr. Forest Service či Army Corps of Engineers sa zaslúžili o prekrútenie zákonov zameraných na reformáciu politiky ochrany životného prostredia, akým bol napr. National Environmental Policy Act (NEPA), aby viac vyhovovali ich predstavám. Po dvadsiatich rokoch rokovaní s príslušnými orgánmi o projektoch vyžadujúcich formálne predloženie verejnosti a množstvo podkladových hlásení o stave životného prostredia predtým, než je ich možné prijať, môžem povedať, že sa vždy opakuje ten istý šablónovitý postup: *Namiesto toho, aby orgány zodpovedné za správu ochrany prírody vydávali jednotlivé rozhodnutia na základe analýzy, ktorá by vychádzala z plánovitého sledovania stavu životného prostredia, ustanovujú iba ďalšie byrokratické predpisy, ktorými len dokonalejšie zakrývajú fušerstvo svojich predchádzajúcich rozhodnutí; namiesto toho, aby možnosť prerokovania svojich rozhodnutí s verejnosťou tieto orgány chápali ako prostriedok nestrannej doplnkovej expertízy, považujú ju za čosi, čo treba rýchlo a účinne zmanipulovať, aby nakoniec všetky protesty verejnej mienky vyzerali ako jednoblasná podpora mocných.*

Existuje niekoľko dôvodov pre tento obvykle vedomý, no stane sa, že niekedy aj nevedomý postup prekrúcania samej podstaty vydávaných zákonov. Po prvé – tieto orgány vedú profesionáli – „odborní“

lesníci, lesní správcovia, inžinieri a im podobní, ktorí si o sebe myslia, že jedine oni do veci skutočne vidia, a preto nepotrebujú, aby niekto zvonku strkal nos do ich záležitostí. Po druhé – orgány, ktoré dnes plnia už len kvázi regulačnú funkciu sa v priebehu histórie dokonale zbratali z priemyselnými odvetvami, ktorých zásahy do prírody vlastne majú obmedzovať. Záujmy priemyslu sú už dávno ich vlastnými záujmami. Každý takýto orgán sa hlási k svojim zákazníkom: FS k drevárskemu priemyslu, BLM k chovateľskému a ťažobnému priemyslu, stavitelia priehrad k majiteľom zavlažovacích kanálov a k miestnym politikom subvencovaným za lojalitu peniazmi z federálnej pokladnice, Správa parkov zase k svojim koncesionárom a mestským turistom. Po tretie – tak ako na to poukazuje vo svojej knihe „Reformácia FS“^{*} lesný ekonóm Randal O’Toole, vládne orgány sa zaujímajú hlavne o programy, moc a bohatstvo. Pravdou zostáva, že si chránené územné jednotky vyžadujú menšiu starostlivosť aj nižší počet správcov než oblasti, ktoré sú prístupné všetkým možným druhom deštruktívnych schém „riadenia“.

Ako by mali teda ochranári postupovať, aby dosiahli zvýšenie svojho vplyvu na spôsob riadenia FS a ostatných orgánov? V prvom rade sa pokojne môžete rozlúčiť s predstavou, že by ich bolo možné zreformovať. To už sme vyskúšali v podobe NEPA, NFMA, RPA, FLPMA... Pokusy reformovať tieto orgány zlyhali vždy z rovnakého dôvodu: oni sú totiž dokonale zbehlí v tom, ako každý reformačný zákon zneškodniť (to je zároveň asi aj jediná vec, ktorú skutočne

* Washington, D.C.: Island Press, 1988. O’Toole, vynikajúci lesný ekonóm a známy ekotér, ktorého si radi najímajú ochranárske skupiny, ponúka združujúcu až provokatívnu aplikáciu zásad ekonomiky absolútnej slobody vôle na management verejných pozemkov. Jeho kniha si zaslúži, aby si ju každý ochranár pozorne prečítal a dobre o nej pouvažoval.

ovládajú). Dokážu zmanipulovať aj skupiny úplne protichodných záujmov, len aby svoje postavenie zvýhodnili. A keď už nakoniec ich pracovná politika obráti všetko naruby, začnú vyhlasovať, že úspešne zladili záujmy rôznych skupín s cieľom dosiahnuť „len to najlepšie pre čo najväčší počet zainteresovaných strán v čo najdlhšom čase.“

Keďže vláda odmieta chrániť krajinu tak, ako si to želajú občania, národ má právo zabrániť skaze planéty aj cestou ekotáže presne tak, ako kedysi občania Bostonu mali právo zvrhnúť moc anglického kráľa a vykorisťovateľských britských spoločností formou Boston Tea Party.

Ide tiež o nový spôsob ako rozšíriť práva tých, ktorí stoja

mimo zákon. Akciovým spoločnostiam, teda neživým inštitúciám, prisudzuje naše zákonodárstvo štatút živých osôb*, zatiaľ čo väčšina živých bytostí a spoločenských (medvedov, vtákov, veľrýb, lesov, koralových útesov) nemá žiadne podobné práva. Určitým skupinám ľudí (napr. černochoch, ženám, Indiánom, Číňanom) boli občianske práva upierané v časoch, keď ich naše zriadenie akciovým spoločnostiam zaručovalo v plnej miere.

Ekonomická a politická moc južanských otrokárov presadila uzákonenie nechvalne známeho, inak s Ústavou Spojených štátov nezlučiteľného dodatku, ktorý povoľoval inštitúciu otrokárstva. Zákon o otrokoch, ktorí ušli, neskôr prikazoval vrátiť utečencov pôvodnému majiteľovi a vzťahoval sa dokonca aj na štáty, kde bolo otroctvo zrušené. Občania, ktorí usilovali o zrušenie otrokárstva z morálneho presvedčenia, vedome porušovali tento zákon organizovaním hnutia

* Akciové spoločnosti majú prinajmenšom privilégiá právnych osôb. Škoda len, že nemôžu byť tak ako skutočné osoby za svoje zločiny aj volané na zodpovednosť.

Underground Railroad, ktoré pomáhalo utečencom uniknúť a dostať sa naprieč Spojenými štátmi do bezpečia v Kanade alebo istejších oblastí na Severe.

Lester Rhodes, ktorý píše pre *Earth First! Journal*, tvrdí, že táto ilegálna činnosť bola raným príkladom ekosabotáže. Otroci boli považovaní za majetok v súkromnom vlastníctve. Protiotrokársky založení občania tým, že pomáhali otrokom na úteku, vlastne ničili a kradli súkromné vlastníctvo a zároveň poskytovali útočisko ľuďom, ktorých nechránil zákon. Ekotéri dnes tiež ničia majetok v súkromnom vlastníctve (napr. buldozéry, výmeriavacie línie), aby tým zabezpečili práva prírody.

V almanachu „*A Sand County Almanac*“ Aldo Leopold píše: „Etika Zeme jednoducho iba rozširuje hranice spoločenstva, aby doň bolo možné zahrnúť aj pôdu, vodu, rastliny a živočíchy, čiže jedným slovom: Zem.“ Ďalej podotýka, že v predchádzajúcich spoločenských zariadeniach ľudskej civilizácie nemali ženy, otroci a iné triedy ľudí žiadne práva. Boli jednoducho považovaní za majetok – presne ako dnes spoločenstvo Zeme. Leopold vyzýva, aby sme dnes Zemi a všetkým jej obyvateľom zabezpečili práva, ktoré im prináležia.

Doktor Roderick Nash detailne rozoberá históriu vývoja práve tohto smeru etiky vo svojej knihe „*Práva prírody*“ a prirovnáva hnutie *Earth First!* a *Sea Shepherd Conservation Society* k protiotrokárskym zoskupeniam pred Občianskej vojny.*

Politická taktika. Na ekotáž možno tiež nazerať ako na sofistickovanú politickú taktiku, ktorá zbytočne dramatizuje ekologické zále-

* Roderick Frazier Nash: *Práva prírody (The Rights of Nature: A History of Environmental Ethics)*, Madison: University of Wisconsin Press, 1989.

žitosti a snaží sa pritiahnúť k nim pozornosť masmédií vtedy, keď by ich inakšie ignorovali, ďalej ktorá vyvíja nátlak na spoločnosti ťažby nerastov a na vládne orgány vtedy, keď sú tieto schopné odolať „legálnemu“ tlaku zo strany ochranárskych organizácií poslušných zákonu a ktorá rozširuje spektrum ochranárskych aktivít len preto, aby nemohli byť lobbistické organizácie hlavného ochranárskeho prúdu obviňované z extrémizmu.

Na rozdiel od spomínaných argumentov tento neútočí priamo do srdca ekotáže, iba ak v machiavellistickom zmysle slova, preto aj obrana proti nemu prichádza na rad až medzi poslednými, doplňujúc tak celú škálu predchádzajúcich obhajobných protiargumentov.

Nič iné nám nezostáva. Už som spomínal Hatfieldský doplnok zákona o starobyľých lesoch, ako aj spor o Mount Graham. Sú to dva priezračné dôkazy zlyhania „osvedčených“ metód ochranárov v boji na záchranu biologickej mnohotvárnosti. Keď zriadenie dostane poctivých a oddaných ochrancov prírody do situácie, z ktorej niet žiadneho iného východiska, stávajú sa z nich ekosabotéri.

Len o niečo málo sa od tohto postoja odlišuje názor, ktorý ekosabotáž chápe ako prostriedok ochrany dôležitých ekosystémov používaný dovtedy, kým zmeny v myslení spoločnosti neurobia tento spôsob boja zbytočným. Ekotáž môže byť veľmi nápomocnou silou pri záchrane základných kameňov evolúcie, ktoré sú dnes ohrozené a ktorých úspešná obrana vedená konvenčnými prostriedkami je nepravdepodobná, a to dovtedy, kým spoločnosť nedosiahne taký stupeň morálnej vyspelosti, že konečne začne dôležitosť ochrany prírody plne uznávať, alebo dovtedy, kým sa priemyselná spoločnosť sama nezrúti a nebude už viac hrozbou biologickej rôznorodosti.

Je to prostriedok marenia plánov vlády necitlivej k našim problémom.

Ekosabotáž je viac než len súbor prostriedkov a postupov ako ničiť niektoré zariadenia a celkovo spomaľovať chod vývoja v tomto smere. Ona totiž môže byť použitá na ohrozenie vlády a priemyslu, ktoré nad ňou zatiaľ ešte majú moc. Praotcovia, ktorí zakladali Ameriku, verili v Lockovu charakteristiku vlády ako dobrovoľného zoskupenia slobodných jednotlivcov, ktorí budú konať v súlade s prírodou a v záujme verejného blaha. Chápanie vývoja štátu a vlády, ktoré podáva moderná história a archeológia, je na hony vzdialené definíciám, ktoré formulovali Jefferson a Madison.* Všetky súčasné štúdie sa zhodujú v jednom bode, ktorý by som nazval „železným zákonom vlády“: *Štát so všetkými svojimi konštitučnými prvkami je v prvom rade nástrojom, ktorý aj za použitia tých najničivejších prostriedkov, bude vždy slúžiť na obranu záujmov a moci ekonomicky a filozoficky vládnuceho spoločenského poriadku.*

Táto definícia nie je iba prázdnu poučkou, je to charakteristika reálneho stavu vecí.

Takže nám zostáva problém stratégie ekosabotáže: Nesnažte sa systém reformovať. Vy ho musíte rozvracať. Okrem ilegálnej ekotáže, existuje ešte tzv. „papierová ekosabotáž“, operujúca v rámci systému, ktorej stratégia v sebe zahrňuje úplne legálne postupy.

* Za najkvalitnejšiu považujem štúdiu Lewisa Mumforda. Pozri hlavne dvojzväzkovú knihu o civilizácii „The Myth of the Machine“ (Technics and Human Development and the Pentagon of Power /New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1964/). Touto témou sa tiež zaoberá vo svojich knihách Murray Bookchin. Kniha Williama H. McNeilla „The Rise of the West“ (Chicago: University of Chicago Press, 1963) je najobsiahlejšou históriou ľudskej civilizácie.

Najväčším úspechom papierovej ekosabotáže bolo presadenie zákona o chránených územiach z roku 1964. Tento zákon, ktorý sa stal medzníkom, nepredstavoval iba nejaké ďalšie reformné opatrenie; bola to rana pod pás zasadená priamo vláde. FS prejavila svoju neochotu chrániť divočinu Federálnych lesov už vtedy, keď začala po druhej svetovej vojne podkopávať autoritu Marshallovho systému ochrannárskych opatrení. Zákon z r. 1964 prakticky konštatoval, že FS je v rámci svojho systému riadenia neschopná chrániť hodnoty voľnej prírody a preto sa otázky týkajúce sa zriaďovania chránených oblastí vyčleňujú z jej právomoci. Tento zákon bol vlastne obžalobou managementu FS. Zakladanie chránených oblastí nie je cesta, ktorá by reformovala doterajší spôsob správy voľnej prírody, ona ho doslova zrovnáva so zemou (pripúšťam, že mnohí proponenti tohto zákona si možno neuvedomovali, že ním vlastne systém nereformovali, ale doslova sabotovali; no keď sa lepšie zahľadíme na frustráciu, ktorá k tomu zákonu ochranárov doviedla, nemôžeme nevidieť, že v podstate ide naozaj o francúzsky kľúč hodený do útrob stroja).

Najdôležitejším úspechom zákona o federálnej politike ochrany životného prostredia (NEPA) bola skutočnosť, že poskytol právny podklad pre legálne odvolania a súdne procesy proti rozhodnutiam príslušných orgánov. Umožnil tým ochranárom prístup do vládnych orgánov, ktoré nepodliehajú byrokracii – teda do súdnych siení – v ktorých sídli moc, schopná zvrátiť rozhodnutia organizácií. Znovu zdôrazňujem, že tu nejde o reformu, ale o skutočný francúzsky kľúč v súkolí mašinérie – aj keď ide len o legálny, papierový nástroj.

Samozrejme, tam, kde neúčinkujú francúzske kľúče papierové, prichádza na rad ich pevnejší druh.

George Washington Hayduke. Prišla doba, keď je biologická kríza taká rozsiahla, keď nám zostáva tak málo času, keď sú sily ekologickej deštrukcie také mocné, že skutočný milovník divej prírody

nemá inú možnosť než ísť cestou, akú si zvolil George Washington Hayduke v Abbeyho knihe „The Monkey Wrench Gang“. Bonnie Abbzugová sa ho opýtala, ako si predstavuje nástup protiindustriálnej revolúcie.

Hayduk premýšľal o položenej otázke. Želal si, aby tam bol aj Doc. Jeho mozog pracoval ospalivo ako starý olej v kľukovom hriadelí za zimného dňa. Ako próza straníckeho predsedu Maa. Hayduk bol typ ekotéra, ktorý bojoval spontánne, hnany pocitom spravodlivého rozhorčenia. Džíp sa za ten čas ponáral stále hlbšie do lesov v Kaibab National Forest, popoludnie sa chýľilo ku koncu. Vo svetle slnečných lúčov sa trblietal prach stúpajúci z pôdy pod borovicami, stromy vydychovali vlahu, drozdi trilkovali a nad tým všetkým obloha, hrdlo stavajúca na obdiv farby požičané od zapadajúceho slnka ponárala všetko navôkol do odtieňov modrej a zlatistej.

Hayduk sa zamyslel. Nakoniec mu niečo napadlo. Povedal: „Ja tú prekliatu divočinu predsa musím zachrániť – to je moja práca. Nepoznám nič, čo by za to stálo viac.“

A tak sme nakoniec došli k záveru. Továrenské komíny, povrchové bane, holoruby kvôli lepenkovým domom, DDT v tuku tučniakov, najkvalitnejšia ornica odplavovaná do mora, veľrybie mäso na japonských jedálnych lístkoch, veľké škvrnité mačky unikajúce pred márnivými boháčmi, rukoväte dýk z nosorožích rohov za jemenskými opaskami, takmer 4 miliardy rokov krásy, rôznorodosti a života vyplienených v priebehu jednej či dvoch ľudských generácií.

Alebo iná možnosť: hudba husí, starobylé ihličnaté lesy, veľryby veselo vystrekujúce fontánky vody, bohaté tropické dažďové pralesy, slony, nosorožce, levy, koralové útesy, zavýjanie vlkov, čistý vzduch a čistá voda, takmer 4 miliardy rokov krásy, rôznorodosti a života plynúcich v temnote vesmíru po ďalšie 4 miliardy rokov.

Stroj.

Alebo život.

13 Prečo je potrebné klinčovanie stromov?

*Nech sa vaše životy stanú brzdou, ktorá zastaví
chod mašinerie.*

— Henry David Thoreau

Piatok, 8. mája 1987, 7.50 hod. Na pílce spoločnosti Louisiana – Pacific v Cloverdale v Kalifornii práve narazil lis pásovej pily na 11 palcov hrubý hrot zasadený do sekvojového kmeňa. Pílou to otrasie a po celej miestnosti sa rozletia kusy pílového listu. Jeden väčší kus zasiahne 23-ročného pracovníka Georga Alexandra priamo do tváre, pričom mu zlomí sánku a vyrazí pár zubov.

Štvrtok, 14. mája 1987. Louisiana-Pacific uverejňuje správu o nehode v tlači. Obviňuje Earth First! a ponúka 20000 dolárov ako odmenu za pomoc pri dochytení klinčovača. Média triumfujú. Tento incident je pre nich prinajmenšom vďačným sústom. Obvinenie z neho môžu konečne vrhnúť do tváre „radikálom“ z hnutia za ochranu

životného prostredia. Palcové novinové titulky zúrivo útočia: „Ochranní radikáli v dôvodnom podozrení z účasti na nehode na drevárskej píle“, „Drevárska píla: „Eko-teroristi“ hlavným terčom vyšetrovania“, „Sabotáž na pilách si vyžiadala svoju prvú obeť“, „Earth First! zodpovedné za zranenie robotníka“, „Klincovanie stromov – nová odnož terorizmu nesie vinu na zraneniach“...

Fejtonisti a pisatelia úvodníkov povoľujú uzdu svojmu hnevu: „Zločiny klincovania“, „Anarchia prekvitá“, „Nových teroristov treba poraziť“, „Krvavé obeť zelených zaslepencov“, „Ekofanatici ohrozujú životy robotníkov“.

Ku kolotoču, ktorý roztočila Louisiana-Pacific, sa ihneď pripojili miestni politici Severnej Kalifornie, aby mohli začať kričať o „násilí“ v hnutí za životné prostredie, a senátor z Idaha James McClure predniesol fakty o celej záležitosti aj na pôde Senátu. Chrapľavým hlasom vyhlasoval, že šlo o „vopred dobre premyslený, barbarský pokus ochranárov zraníť, ba možno aj zabiť človeka, len aby na seba upúťali pozornosť“.

Drevársky priemysel, „pro-ťažobní“ politici a masmédiá sa v slepej poslušnosti usilovali vytvoriť dojem, že jediným cieľom klincovacej akcie Earth First! v lesoch sekvojových gigantov bolo zraníť niektorého z robotníkov. Našli sa aj takí aktivisti hnutia za ochranu životného prostredia, ba dokonca aj medzi stúpenkami Earth First!, ktorí reagovali tak, že sa začali zriekať ekosabotáže a apelovať na ostatných, aby používali iba prostriedky, ktoré neprekračujú rámec zákonnosti.

Dokonca aj George Washington Hayduke sa po tomto incidente na chvíľu zastavil, aby popremýšľal.

Drevárske spoločnosti a politici používali od tragickej Andersonovej nehody túto zámienku na vystupňovanie protiochrannárskeho cítenia až do šílenstva. Montanský kongresman Ron Marlenee nabádal počas svojich predvolebných vystúpení na pilách robotníkov, aby „klincovali“ nejakého člena Earth First!, a vykrikoval, že keby chceli,

tak by mohli ochranárov „roznieť na kopytách“. McClure využil s úspechom tento incident pri presadzovaní dodatku k návrhu všeobecného protidrogového zákona v jeseni roku 1988, ktorý urobil z klincovania takmer federálny hrdelný zločin, stanovujúci neludské tresty pre každého obvineného. Dokonca aj v článkoch o Earth First! v časopisoch a novinách, ktoré boli známe svojou nezaujatosťou, bola cloverdalská nehoda stále znova a znova rozpitvovaná. Klincovanie stromov dostalo nálepku útočnej a život ohrozujúcej taktiky a veľmi rýchle sa ho podarilo spojiť s hnutím Earth First!; v skutočnosti sa Earth First! a klincovanie stromov stali synonymami.

Pripúšťam, že aj ja som sa po Cloverdale a jeho ohlase pristihol, že začínam o užitočnosti klincovania pochybovať. Je na čase, aby sa obhajcovia klincovania nad touto taktikou znovu zamysleli. Mali by sme zvážiť, či je klincovanie záležitosť efektívna, bezpečná a etická. Skôr než vynesieme akékoľvek závery, by sme sa však mali pokúsiť jasne vymedziť, čo klincovanie stromov vlastne je, definovať jeho cieľ a posúdiť všetky fakty, týkajúce sa cloverdalského incidentu. Najskôr by som rád pristúpil k tomu poslednému bodu.

Drevársky priemysel a antiochranárski politici charakterizujú Cloverdale takto:

- ☐ Jeho iniciátorom bolo hnutie Earth First! alebo niektorí iní ochranárski radikáli.
- ☐ Cieľom akcie bola ochrana starorastov sekvojí v problematickej ťažobnej oblasti.
- ☐ Akcia prebehla bez akejkoľvek výstrahy či upozornenia, že bude ohrozená bezpečnosť robotníkov na píle.
- ☐ Ide o typický príklad nehody vyvolanej klincovaním či iným typom ekosabotáže.
- ☐ Vo všeobecnosti sa dá konštatovať, že ide o typickú situáciu, ku ktorej dochádza, ak pílou prejde kláda s natlčenými hrotmi.

Takýto dojem zanechalo hlavne v dôsledku spravodajskej psychózy Alexandrovo zranenie; týchto päť tvrdení sa odvtedy spája s drevárskym klincovaním, ekosabotážou akéhokolvek druhu a s hnutím Earth First!. Lenže sú tieto námietky naozaj pravdivé?

❑ Po prvej vlne prenáhlených útokov a obvinení z účasti na nehode, ktoré prišli na adresu Earth First!, vytlačilo niekoľko severokali-fornských novín ospravedlnenia potom, keď vyšlo najavo, že prvým podozrivým okresného šerifa v Mendocine bol konzerva-tívny republikán, asi päťdesiatnik, ktorý bol vlastníkom pozemku susediaceho s ťažobným miestom (zistilo sa totiž, že predpokla-dané údaje o tom, že tento človek žil už dlhé roky v južnej Kalifornii, neboli pravdivé). Dosiaľ nevyšiel najavo jediný dôkaz, ktorý by svedčil o tom, že autorom tejto akcie bol skutočne niektorý aktivista Earth First! či iní ochranári.

❑ Strom, do ktorého boli natlčené klíny, nebol sekvojový starorast, pochádzajúci s dosiaľ nedotknutej oblasti určenej na ťažbu. Zaru-čene išlo o kmeň s priemerom 17 palcov, druhotnej sekvoje z trak-tu v nechránenej zóne. Len pre vašu predstavu – telefónny stĺp má v priemere asi 17 palcov. Ochrannárske skupiny neboli v tejto oblasti nijako zvlášť aktívne, aj keď si jej obyvatelia sťažovali na zvýšenú premávku nákladných áut, hluk a eróziu spôsobenú ťažbou.

❑ Hoci spoločnosť Louisiana-Pacific najprv tvrdila, že nedostali žiadne varovanie, neskôr pripustili, že už predtým sa na strojoch a zariadeniach našli telá mŕtvych zvierat, ktoré mali byť svojským protestom proti ťažbe v oblasti. Aj ďalšie dôkazy nasvedčujú, že Louisiana-Pacific mohla tušiť o klincovaní niektorých stromov. V skutočnosti hneď na druhý deň po Alexandrovom zranení sa v L-P stal ďalší prípad, keď pásová píla narazila na kovový hrot zasadený do kmeňa, ktorý bol z tej istej várky. Našťastie nikto

ďalší nebol zranený. Až potom, keď sa stal ten druhý prípad, ospravedlnila sa L-P za to, že kvôli vysokým výdavkom a neefektívnosti nepoužila detektory kovov.

❑ Nie sú známe žiadne ďalšie zranenia, ktoré by spôsobilo klincovanie – ani v USA, Kanade či v Austrálii (teda v krajinách, kde je klincovanie bežne rozšírené). Keďže cieľom klincovania je zachrániť stromy, hroty sa natĺkajú do živých kmeňov, kým ešte stoja. Do stromu, ktorý spôsobil Alexandrovi zranenie, boli hroty natĺčené až potom, keď strom zotlí a rozrezali. Hrot zapustili kužeľovo pomocou ešte jedného klinu zo spodu kmeňa. Zhodou okolností list píly zasiahol kliniec v celej dĺžke, inými slovami, neprerazal sa iba klincom v priemere tri osminy palca, ale prešiel celou dĺžkou 11 palcového klinu.

❑ Keď utíchla prvá vlna rozruchu, ktorú nehoda vyvolala, podrobný prieskum ukázal, že toto nešťastie sa nedá pripísať ani tak na vrub násilnej klincovacej akcii, ako skôr nedostatočným bezpečnostným opatreniam zo strany spoločnosti. V autorskom interview, ktoré urobil s Alexandrom pre San Francisco Examiner Eric Brazil, tento reportér citoval zraneného v tom zmysle, že pásová píla bola poškodená, rozkývaná a bolo ju treba vymeniť. Alexander vyhlásil, že už dva týždne upozorňoval na to, v akom nebezpečnom stave píla je. Povedal tiež, že píla bežne narazila na kov aj „štyri razy do týždňa“. „Ak by bola píla vo vyhovujúcom stave, lepšie by reagovala aj na nárazy na kov,“ pokračoval Alexander. Ďalej vyhlásil, že v ten osudný deň sa kvôli obavám, v akom stave je píla, takmer rozhodol zostať doma.

Klincovanie stromov nie je v žiadnom prípade výmyslom posledných dní. Už na prelome nášho storočia používali túto taktiku drevo-rubači v „robotníckych vojnách“ proti veľkým drevárskym spoločnostiam na severozápadnom pobreží Tichého oceánu. Earth First! sa

o tomto postupe po prvýkrát dozvedelo až začiatkom osemdesiatych rokov od drevorubačov v Montane, ktorí takto protestovali proti vytínaní prastarých lesov gigantickými spoločnosťami.

Moja kniha „Ekoobrana“ túto činnosť detailne rozoberá. Zjednodušene povedané, klincovanie stromov znamená nabíjanie väčších klincov či iných kusov kovu alebo tvrdých nekovových predmetov, ako napr. skál alebo keramických materiálov, do dreva kmeňov. Potom nasleduje varovanie drevárskych spoločností, Správy lesov či iných organizácií, ktoré sa o kúpu dreva uchádzajú. Ak sa ES aj napriek výstrahám predsa len rozhodne tieto stromy predať, musí do lesa vyslať skupinu s detektormi kovov a sochormi, aby klíny vyhľadali a odstránili. V niektorých prípadoch sú náklady na odstránenie klinov vyššie než samotná predajná hodnota dreva. Mnohé drevárske pily si dali na vlastné náklady inštalovať svoje detektory kovov. Natĺkanie hrotov do nižších partií stromu sa kvôli bezpečnosti drevorubačov, ktorí pracujú s motorovými pilami, neodporúča.

Existujú metódy, ktoré klincovačovi umožňujú natlať klíny tak, aby bolo ich označenie a odstránenie čo najťažšie: odstraňovanie hlavičiek klincov, používanie špirálovitých alebo nekovových klinov, ktoré neaktivujú detektory, ako aj používajúc lán a stupačiek, pomocou ktorých sa dá kôli klincovaniu vyšplhať vysoko do korún stromov a tým znemožniť detekciu v lese (aj keď zasiahnutý kmeň môže byť identifikovaný prostredníctvom detektorov na píle). Ak kmeň s natlačenými hrotmi prejde drevárskou pilou, klin môže zničiť lis a spôsobiť tým škodu približne 1 000 a viac dolárov. Ak nastane poškodenie celej súpravy, jej oprava stojí 20 000 dolárov. Iba staré, opotrebované píly, ako tá v Cloverdale, sa môžu pri styku s klinom rozsypať.

Na takomto pozadí môžu teraz obhajcovia ekosabotáže znovu posúdiť, či je klincovanie stromov bezpečné, efektívne a etické. Kým akcie klincovania nesplňajú všetky tri kritériá, nemôže byť ich použitie ničím ospravedlniteľné, a preto by sa ich mali ekoobrancovia zriecť.

Do akej miery je teda klincovanie bezpečné?

Bezpečnosť je pojem relatívny; v živote nie je nič úplne bezpečné. Záznamy však ukazujú, že klincovanie je iba menším nebezpečenstvom, s ktorým sa drevorubači stretávajú. Práca drevorubača je jedným z najmenej bezpečných povolání v Severnej Amerike. Pracovná príručka rady Workers Compensation Board z Britskej Kolumbie udáva 175 smrteľných zranení, v priemere 17 za rok, ktoré sa stali pri práci drevorubačov v teréne v rokoch 1971-80. Aj nehody na pilách si vyžiadali mnoho ľudských životov. V roku 1988 bolo v štáte Washington 28 smrteľných zranení v drevárskom priemysle. Štatistiky uvádzajú, že jeden drevorubač zo šiestich pri svojej práci zahynie, alebo utrpí zranenie s trvalými následkami. Stúpajúci počet nehôd spôsobených s ťažbou a spracovaním dreva možno pripísať aj na vzhľadom na veľkých drevárskych spoločností nad odborními v osemdesiatych rokoch. Výsledkom bolo zníženie, ba až úplné znemožnenie kontroly odborov nad dodržiavaním pravidiel o bezpečnosti práce. Stále viac drevárskych spoločností spolupracuje s dodávateľmi, ktorí nie sú viazaní odbormi a pre ktorých teda nie je problém bezpečnosti práce prvoradý; navyše si spoločnosti požičiavajú značné sumy za vysoké úroky, aby si kúpili ťažobné zariadenia a potom v snahe rýchleho splatenia pôžičiek maximalizujú produkciu a ignorujú všetky predpisy bezpečnosti práce.

Skúste si teraz porovnať predchádzajúce čísla s jedným zranením, ktoré spôsobila klincovacia akcia – navyše nezodpovedná a atypická. Nebezpečenstvo hrozí drevorubačom a robotníkom na pilách ani nie tak zo strany ekoobrancov, ktorí sa usilujú chrániť starorasty, ako skôr od veľkých spoločností, ktoré nútia svojich zamestnancov pracovať v rizikových pracovných podmienkach, len aby mohli aj naďalej zvyšovať zisky akcionárov.

Zodpovedné klincovanie dreva vždy zahŕňa aj fázu, v ktorej jeho aktéri varujú potenciálnych dodávateľov aj správnu organizáciu, že do

dreva, o ktoré majú záujem, boli natlčené klíny. Výstraha môže mať podobu komuniké či telefonátu alebo formu veľkého písmena K namalovaného na zasiahnutom strome alebo na začiatku úseku určeného na výrub. Môže to byť aj zástavka vysoko v korunách stromov, ktorá má slúžiť ako varovanie, že na tomto stanovišti môže byť viac stromov, v ktorých sú natlčené klíny vo väčších výškach a bez označenia, no môže mať aj akúkoľvek inú zreteľnú podobu.

Ak Správa lesov či vedúci pily odmietne brať takéto varovanie na vedomie, potom je otázne, kto nesie zodpovednosť za to, ak píla narazí na kliniec. Vo všetkých prípadoch, kedy sa to stalo (a stalo sa to neraz), iba v jednom – v Cloverdale – bolo výsledkom zranenie. Predchádzajúce skúsenosti ukazujú, že ak je pásová píla v dobrom stave, jej náraz na železný klin nemôže spôsobiť nijaké nešťastie. Píla prichádza do styku s kovom v kmeňoch aj z rôznych iných dôvodov, než je klincovanie dreva: ostnaté pletivo bývalých oplotení, klince z loveckých táborov, klince, ktoré sa používali na pripavenie izolačných drôtov starého telefónneho vedenia Správy lesov atď. Pásové píly zvyknú naraziť práve na takéto zvyšky kovu v dreve oveľa častejšie ako na hroty, ktoré boli v kmeňoch umiestnené v rámci ekotážnej akcie. Stromy pozdĺž ciest vedúcich ťažobnými oblasťami sú tak plné guľiek po „cvičeníach v športovej strelbe“, že vôbec nemôžu byť využívané v drevospracujúcom priemysle.

Existuje jeden zaručene istý spôsob vyriešenia problému klincovania: Prestaňte vytínať stromy. Lenže, aby mohli riaditelia píl vyniesť podobné rozhodnutie, musia dostať včasné a jasné varovanie, že do stromov v tej – ktorej oblasti boli natlčené klíny. Jedna nehoda v Prescottskom národnom lese v Arizone v roku 1989 sa stala práve kvôli tomu. Aj keď bola FS varovaná, že na určitom úseku lesa určeného na predaj sa uskutočnilo klincovanie, odmietla o tom upovedomiť vedúceho pily, pretože s preverovaním pravdivosti tejto informácie by mali „príliš veľa problémov“. V tomto prípade spôsobilo

narazenie lisu na klin škodu 900 dolárov a drevárska spoločnosť uvažovala o podaní žaloby proti FS. Nikto nebol zranený. Podobným problémom je aj obchod s drevom, ktorý prebieha medzi jednotlivými pílami. Spoločnosť, ktorá nedodríava žiadne morálne zásady, by mohla kmene, o ktorých vie, že do nich boli natlčené klíny, predat inej spoločnosti, predstierajúc, že ide o drevo nezávadné.

Dá sa obhájiť klincovanie stromov z hľadiska etiky?

Táto otázka je skutočne veľmi diskutabilná. Ľudia, ktorí veria v posvätnosť súkromného vlastníctva, ktorí sú presvedčení, že zákony sa nesmú porušovať za žiadnych okolností, tí, ktorí si myslia, že lesy sú jednoducho iba zdroje bohatstva určeného pre potreby ľudí, budú vždy tvrdiť, že klincovanie je nemorálne.

Ja však trvám na tom, že klincovanie eticky obстоjí z niekoľkých hlavných dôvodov.

Lesy, to jednoducho nie sú iba porasty stromov. Všetky prirodzené lesné ekosystémy (vrátane sukcesívnych lesov, ktoré vznikli po lesných požiaroch, ale aj znovuoživené druhotné lesy na Východe) sú celistvé, komplexné systémy. Na obnovu lesov so starorastami, teda najvyvinutejších a najkomplexnejších lesných ekosystémov, sa nevzťahujú časové relácie jedného ľudského života. Mnohé druhy existenčne priamo závisia od prirodzených lesných ekosystémov. Tieto druhy, ako aj spoločenstvá, ktoré vytvárajú, majú sami o sebe vlastnú hodnotu a význam; nie sú tu kvôli ľudskému úžitku. Sú produktom presne toho istého procesu evolúcie, ktorý vytvoril aj nás, a preto majú svoju nemennú vnútornú cenu.

Vyrubovanie starorastov na územiach FS, BLM a súkromných pozemkoch, ktoré sa deje v súčasnosti, je už iba posledným štádiom dvesto rokov trvajúcej kampane genocídy pradávnych lesov, ktoré kedysi pokrývali väčšinu územia USA. Zostávajú nám asi tak 4% nedotknutých sekvojových lesov; polovici z nich hrozí dnes ťažba zo

strany podnikateľských snažení spoločnosti Maxxam Corporation. Iba o niečo viac ihličnatých lesov so starorastami zostalo v Oregone, Washingtone a v Kalifornii. Aj ich likvidácia, ktorá má prebehnúť v nasledujúcich desaťročiach, je už naplánovaná. Po celom Západe Spojených štátov, v Britskej Columbii, Austrálii a na juhovýchode Aljašky podliehajú starorastové lesy podobnej devastácii. Vo Východných Spojených štátoch začala FS s výstavbou ciest a holorubmi v druhotných lesoch, ktoré sa podarilo uzdraviť a vrátiť do pôvodného stavu až po desaťročiach ochrany. Mravná oprávnenosť obrany obetí tejto genocídnej kampane vychádza podľa mňa priamo z podstaty celej veci.

Usilie ochranárov zachrániť životaschopné starorastové ekosystémy legálnymi prostriedkami zlyhalo. Ochránársky orientovanej legislatíve sa podarilo uchrániť iba nepatrný zlomok pradávnych lesov. Vo väčšine prípadov však boli bujné starorastové lesy, ktoré sa nachádzajú v nižších výškach, z ustanovení o Wilderness Areas kuľbiľne vynechane. Turisti dostali malebné „skaľy a ľad“ vo Wilderness Areas, drevári stromy a pre biologickú rozmanitosť už nezvyšujú nič. Keď ochranárske skupiny začnú na základe federálnych zákonov ako Endangered Species Act, National Environmental Policy Act alebo National Forest Management Act (NFMA), súdne procesy v snahe zrušiť trhy s drevom, členovia Kongresu, ktorí sú vazalmi drevopriemyslu, sa urýchlene postarajú o to, aby boli vydané zákony, ktoré podobné procesy anulujú, alebo úplne znemožňujú ich realizáciu v budúcnosti. Aktivisti, ktorí na spomalenie ťažby lesov používajú prostriedky nenásilných foriem občianskej neposlušnosti, sú zo strany dodávateľov dreva vystavení súdnym procesom. Jedna protestná skupina z Oregonu Sapphire Six si odsedela dva týždne vo väzení a musela drevododávateľom vyplatiť 35 000 dolárov za prestoje. Znovu je v tom iba ekosabotáž.

Kvôli všetkým predchádzajúcim faktom som presvedčený, že zodpovedné klincovanie stromov (teda to, ktoré prichádza na rad až ako posledný prostriedok, keď už zlyhali všetky legálne postupy, občianska neposlušnosť aj ostatné menej účinné formy ekosabotáže; a iba za predpokladu dôsledného varovania správnej organizácie a ťažobných spoločností) je oprávnené a etické.

Je však klincovanie stromov naozaj účinným prostriedkom? Fun- guje to? Dokáže stromy skutočne zachrániť?

Tu už musíme vystúpiť z nášho kanoe na neistú pôdu. Dva argumenty proti účinnosti klincovania si nevyhnutne zasluhujú dôkladnú pozornosť.

V prvom rade ide o tvrdenie, že klincovanie stromov dáva zbraň antiochránarským hlasom, ktoré môžu pomocou nej spracovávať médiá, a tým aj celú verejnosť proti ochrane lesov a samotným ochranárom.

Napriek všetkým logickým vysvetleniam na adresu Cloverdalského incidentu a dôvodom, prečo je klincovanie potrebné, budú poplatní politici aj naďalej túto záležitosť používať, aby podnecovali protiochránarske vášne; drevárske spoločnosti ho budú zase využívať, aby tlmili sympatie verejnosti a médiá ho budú aj naďalej prekrúcať v snahe dopracovať sa k vyhovujúcej verzii. Nech už budú ochrancovia Zeme akokoľvek opatrní a zodpovední v akciách natĺkania klincov a ich verejnej obhajobe, vždy bude tento druh ekosabotáže stále najlepším „dôkazom“, že naši aktivisti dávajú prednosť stromom pred životmi robotníkov a že ekotážnici sú vlastne „ekoteroristami“.

Musíme mať však na pamäti, že keby neexistovalo klincovanie, tá istá ohováračská kampaň, ktorá sa naň dnes zameriava, by sa zacielila na akcie znefunkčňovania strojov a zariadení^{*}; a ak by ani to neexis-

* Jeden ochranár zo Severozápadu udáva, že škody na zariadeniach vyvolávajú

tovalo, tak by sa zamerala na vyťahovanie vymeriavacích kolíkov či proti občianskej neposlušnosti; keby ani toho nebolo, vybrala by si za cieľ súdne procesy proti Sierra Clubu či návrhy na zakladanie Wilderness Areas presne tak, ako sa to dialo v sedemdesiatych rokoch (a niekde sa deje až dodnes). Pamätám sa, že rétorika a hrozby drevo-priemyslu, ich robotníckych nohsledov a otrocky oddaných politikov, ktoré sa počas programu RARE ozývali na adresu Sierra Clubu a miestnych ochranárov, boli rovnako ohnivé a šovinistické, ako sú dnešné vyhrážky, ktoré sa týkajú klincovania.

Druhý argument tvrdí, že klincovanie stromov jednoducho nemá efekt. Správe lesov stačí iba zísť do určených úsekov, pomocou detektorov vyhľadať klíny a odstrániť ich sochormi. Aj keď Správa lesov môžu vyjsť opatrenia na zaistenie bezpečnej ťažby drahšie než zisky zo samotného obchodu, predsa jej stoja za to, aby si zachovala tvár a dokázala, že sa od nejakých ekotážnikov nenechá vydierať (Senátor McClure zašiel dokonca až tak ďaleko, že sa začal vyhrievť holorubmi v zákonom stanovených Wilderness Areas, ak akcie nablúkania klincov neprestanú. Pripravuje vraj, aspoň tak to tvrdí, zákony, ktoré by povoľovali vyťažiť 100 akrov lesa vo WA na každý 1 akor lesa, v ktorom sa uskutočnilo klincovanie. Samozrejme je len málo pravdepodobné, že by sa mu takýto naivný husársky kúsok podarilo presadiť v Kongrese. Potom by sa totiž dal očakávať celonárodný

v drevárskych kruhoch ešte väčší hnev než samotné klincovanie – hoci v tomto prípade nie sú vôbec ohrozené ľudské životy. Podľa neho fakt, že klincovanie vyvoláva väčšiu odozvu, vysvetľuje iba to, že sa oň médiá viac zaujímajú, keďže je to zaujímavejšia a nezvyčajnejšia téma než obyčajný „vandalizmus“. Táto skutočnosť svedčí viac o tom, že podľa drevárskych kruhov klincovanie nie je až také nebezpečné, ako to o ňom vyhlasujú na verejnosti, alebo skôr o tom, že znefunkčňovanie strojov je účinnejším prostriedkom zastavenia ťažby než klincovanie?

protestný ohlas ako vtedy, keď sa Jim Watt pokúsil prenajať Wilderness Areas naftárskym spoločnostiam).

Proti týmto tvrdeniam by som postavil dva protiargumenty. V prvom rade je tu fakt, že natľkaním klincov sa podarilo prekaziť niekoľko trhov so stavebným drevom v štátoch Washington, Oregon, Virginia, Colorado, New Mexico a Montana. V Meares Island v Britskej Columbii zohrála významnú úlohu v zastavení holorubnej ťažby cédrových gigantov práve veľká a starostlivo zorganizovaná akcia klincovania. Bolo by celkom užitočné urobiť prieskum ostatných oblastí, kde takéto akcie prebehli, aby sme dokázali určiť, koľko sa ich vďaka nim podarilo uchrániť pred ťažobnou masakrou. (Odborníci Správy lesov neuverejňujú čísla, ktoré svedčia o účinnosti klincovania, pretože by tým iba povzbudili jeho ďalší nárast). Druhým protiargumentom je skutočnosť, že ak by akcie s natľkaním klinov neboli naozaj účinným činiteľom na zastavenie tej – ktorej ťažby, nezaznievalo by od drevopriemyslu, politikov a pisateľov úvodníkov v ťažbárskych mestečkách na jeho adresu toľko náreku a bedákania.

Stále sa však pýtam – je klincovanie skutočne efektívne? Zohráva závažnú úlohu na ceste k zastaveniu ťažby v našich lesoch? Pravdepodobne áno. V niektorých prípadoch. Lenže...- no -- neviem. Je to ako s tvrdým plátkom sušeného hovädzieho, ktorý koluje okolo vaty. Môžete ho prežúvať, ako dlho chcete, stále bude rovnaký. Prežúvate a prežúvate, preglgate sliny, ale v ústach máte vždy tú istú hrču.

Nuž, fakt neviem.

Ak sa však predsa len rozhodneme pre argument, ktorý tvrdí, že klincovanie je účinnou prekážkou ťažby dreva, že ide o prostriedok, ktorý by mal patriť do výbavy každého ekotážníka, potom by sme mali podniknúť kroky ako uvoľniť politický tlak, ktorý ho obklopuje.

Po prvé, ekoobrancovia by mali klincovanie považovať za extrémne opatrenie, ktoré by malo prichádzať do úvahy až vtedy, keď všetky ostatné zlyhali. Vždy je však najbezpečnejšie natľcť klíny do stromov

potenciálnej ťažobnej oblasti roky predtým, než majú byť stromy zoŕaté. Vtedy je totiž najmenšia pravdepodobnosť, že pri tom natrafíte na lesných strážcov či ťažobných prospektorov a okrem toho, ak je klin natlčený s niekoľkoročným predstihom, miesto zarastie, klin sa zamaskuje a potom je oveľa ťažšie nájsť ho a odstrániť. Mnohí preto tvrdia, že preventívne klincovanie, ktoré sa uskutočnilo roky v predstihu, je najlepšou metódou. Ak sa neskôr podarí trh prekaziť konvenčnými metódami, tým lepšie, ak nie, klíny sú už aj tak v lese, takže stačí iba varovať zainteresované spoločnosti. Tam, kde je ekosabotáž vskutku potrebná, mali by sa namiesto klincovania použiť menej senzáciu vzbudzujúce metódy, ako napr. marenie vymeriavacích plánov, odstraňovanie ciest a znefunkčňovanie ťažkej techniky. Pravidelná sabotáž na kľúčových sekciách lesných ciest aj novovybudovanej cestnej siete vo Federálnych lesoch by mohla urobiť pre zastavenie ťažby starobyľých porastov oveľa viac než klincovanie.

Po druhé, ekotážníci, ktorí natláajú klíny, musia absolútne minimalizovať riziko zranenia osôb v priebehu alebo v dôsledku svojich akcií. Spoločnosti, ktoré plánujú ťažbu či spracovanie stavebného dreva v oblasti, v ktorej klincovanie prebehlo, musia dostať jednoznačné, priame varovanie (nie vyhrážky!). Tieto výstrahy by sa mali niesť v skromnom duchu, nie v sebavedomom a povýšeneckom.

Po tretie, je veľmi dôležité nerobiť klincovaniu žiadnu publicitu. Výstrahy určené Správe lesov a ťažobným spoločnostiam sú nevyhnutné, mali by sme sa však vyhýbať uverejňovaniu oznamov v médiách. Oznamy v médiách totiž umožňujú drevárskym spoločnostiam potichučky od zamýšľanej ťažby odstúpiť bez toho, aby utrpela ich prestíž či podpora zo strany verejnosti. Tlač by však mala byť upozornená na predaj dreva s natlčenými klinmi vtedy, keď vyjde najavo, že Správa lesov alebo jej klienti aj napriek výstrahe v ťažbe pokračujú. Ak bude totiž niekto zranený kvôli tomu, že píla narazila na klin v kmeni, ktorý

neprešiel žiadnym detektorom, nakloníme si verejnú mienku na svoju stranu.

Po štvrté, ekotéri by mali v súvislosti s klincovaním zvážiť aj nasledujúci možný problém. Dlho pred tým než sa podarí určitý trh s drevom zrušiť, môže na klin naraziť aj pílka obyčajného, nevinného turistu, ktorý potrebuje pár polien na vatru. Turisti, ktorí zháňajú drevo na oheň, sú najčastejší v oblastiach, kde sú cesty; jedným riešením by teda bolo natíkať klíny iba v bezcestných oblastiach a vystríhať FS a potenciálnych kupcov ešte skôr než s výstavbou ciest začnú. Možno, že tu nejde o hlavný z problémov, no predsa len ho treba brať do úvahy prv, než niekde prebehne klincovanie.

Nuž a nakoniec, obrancovia lesov musia čo najjasnejšie formulovať nevyhnutnosť zachovania našich zostávajúcich starorastových lesov, ako aj ostatných prirodzených lesov (vrátane obnovujúcich sa druhotných lesov). Musíme sa aj naďalej snažiť získavať verejnosť pre našu vec dostupnými prostriedkami.

Klincovanie stromov je možno extrémnym, no v niektorých prípadoch aj nevyhnutným prostriedkom. Spojené štáty, Kanada a Austrália zdevastovali svoje starobylé lesy v ešte väčšej miere ako väčšina tropických krajín svoje dažďové pralesy. Bezohľadné praktiky lesníckeho priemyslu spôsobujúce krízu vymierania druhov sú v našich „rozvinutých“ krajinách rovnako nekontrolovateľné a agresívne ako v štátoch tretieho sveta. Zo starobylých lesov mierneho pásma zostal už iba nepatrný zlomok – možno dnes až príliš malý na to, aby v ňom mohli prežiť komplexné spoločenstvá, ktoré sa tam vyvíjali po tisícročia. Tieto zvyšky však musíme zachrániť stoj, čo stoj. Ak by sme sa opýtali poletušky severoamerickej, hraboša kalifornského, krátkozobky mramorovanej, sovy *Strix occidentalis*, kuny hôrnej, jeleníka čiernochvostého, salamandry, symbiotických húb, duglasky tisolistej, jedlovca rôznolistého, smreka sitkanského či borievky... určite by súhlasili. Žiadne ďalšie kompromisy nebudú.

14 Strategická ekosabotáž

Toto je ten pravý svet, muchachos, vy v ňom žijete.

— B. Traven

Doberman dolu pri baráku breše na akýkoľvek pohyb. Ako keby ho drali z kože. Strčím si vatú do uší, obrátim sa na druhý bok a znovu zaspávam. O niekoľko hodín neskôr sa z haly pred mojou spálňou ozýva dupot bosých nôh a ja zrazu začujem ako neznámy, panovačný hlas vykrikuje moje meno. Prebúdzam sa náhle; zmätený a kvôli vate v ušiach neschopný jasne vnímať zvuky. Otváram oči. Okolo mojej postele stoja muži, ktorí na mňa mieria svoje trisťpäťdesiatsedmičky.

Myslôu mi na chvíľu prebehne, že teraz by sa tu kdesi mal objaviť Alan Funt – ale nie, tu nejde o skrytú kameru. Títo chlapíci sú naozajstní agenti FBI a ja som zatknutý ...

Ludský mozog funguje asi takto: aby dochádzal pochopiť novú, zmenenú realitu, potrebujete dostať šikovný kopanec o pár stôp nižšie. Tak to bolo aj so mnou a myslím, že aj s mnohými inými z veľkej rodiny ekotérov, keď sme si konečne museli uvedomiť, ako veľmi sa za posledné dva roky zmenil vzťah vlády a akciových spoločností k ekosabotáži.

Pochopte, nie že by sme neboli dostávali varovné signály, ktoré nás vystríhali, že pre obhajobu a prax ekosabotáže nastávajú ťažké časy. Po nehode, ktorá sa v roku 1987 stala spoločnosti Louisiana-Pacific, spustili proti nám štváči a donášači výbojného drevopriemyslu, poháňaného jedinou vidinou rýchleho zisku, ostrú palbu obvinení z „ekoterrorizmu“. Pripojenie antispikingového dodatku senátora McClura k všeobecnému protidrogovému zákonu v roku 1988 malo byť pre nás výstrahou, že smrtky si už natáhujú kapucne a ostria kopy. No my sme až teraz, keď blesková vojna proti Earth First! vedená FBI prepukla naplno, pochopili, že ekotáž má obdobie prechodu za sebou. Jej využitie ako takticko-strategického prostriedku, ako symbolu ochrany prírodnej mnohotvárnosti sa dnes ocitlo v novom, o mnoho nepriateľskejšom prostredí.

Keď čítam v dokumentoch FBI o dvojmilióndolarovej kampani na vypracovanie falošných obvinení proti mne a iným aktivistom, keď listujem v histórii operácií COINTELPRO, ktoré mali pred dvadsiatimi rokmi za úlohu zničiť disidentské skupiny, začína aj v mojej tvrdej neandertálskej lebke svitať, že ak má ekosabotáž zostať aj naďalej efektívnym prostriedkom v rukách obrancov Zeme, tí, ktorí ho praktizujú, by sa mali prispôbiť novým podmienkam. Ak sa im to totiž nepodarí, môže sa stať, že ich mocenské štruktúry veľmi rýchlo pohltnú.

Nezrelé predstieranie odvahy a ľahkovážne gestá nie sú veľmi vhodné spôsoby ako prijať túto novú výzvu. Odhodlaný odpor proti skaze tejto planéty je stále základom, no pochybujem, že by sme sa nezaobišli aj bez úloh tragických hrdinov a mučeníkov. Ak vylúčime

vražedný radikalizmus niektorých, inteligencia, bystrosť, rozvaha a zrelosť v zásade nie sú nezlučiteľné s nekompromisnou ochranou Zeme. V skutočnosti sú to kvality, ktoré sú absolútne na mieste. Ekosabotáž je priamou odnožou teórie a praxe partizánskej vojny; a úspešný partizán je ten, ktorý sa do boja znovu a znovu vracia.

Aby sa ekotéri dokázali adaptovať na nové podmienky, musia byť otvorení, tvoriví a hlavne múdrejší. Určite by som si nikdy nedovolil nikoho presviedčať, aby sa stal ekotérom (takéto rozhodnutie je osobná vec každého)*, ba dokonca ja sám dnes pociťujem nutkanie zavesiť môj francúzsky s perlovou rukoväťou na kliniec, prebaľen keby som tak sedel s dobrými priateľmi pri vatre niekde v zapadnutom kúte divočiny a pri chutnej cigare premietal o budúcnosti ekosabotáže, možno by som Georgovi a Bonnie poradil pár myšlienok pre ekotážnikov, ktorí nemajú v umysle nechať sa chytiť a ktorým sa aj, aby ich akcie boli čo najúčinnnejšie.

Pracujte osamotene alebo iba s niekoľkými priateľmi, ktorým bezvýhradne dôverujete. Zatiaľ čo ako jedináčik vo dvojici či ešte s viacerými partnermi môže zvýšiť efektívnosť, umožňuje človeku zamerať sa na významnejšie, ťažšie dosiahnuteľné ciele a zaistiť si väčšiu bezpečnosť, ekotáž môže pokojne robiť aj jedna

* Čo je však ešte dôležitejšie, nerád by som kohokoľvek od ekosabotáže odradil. Tí, ktorí sú ochotní praktizovať ekotáž, sú dnes potrebnjší viac než kedykoľvek predtým. Rady, ktoré budú nasledovať ďalej, sú jednoducho iba rady. Rešpektujem argumenty tých odvážnych duší, ktoré tvrdia, že v boji na ochranu prirodzenej rozmanitosti je potrebné aj riskovať, že tento zápas je oveľa dôležitejší než naša osobná sloboda a bezpečnosť. Mojim cieľom je načrtnúť metódy pre ekotážnikov, ktorí chcú riskovať čo najmenej; ďalej tu uvádzam spôsoby ako ekosabotáž priblížiť širokej verejnosti a ako odstraňovať dôvody pre obvinenia z terorizmu.

osoba. Navyše, ak operuje každý sám, nemusí sa báť, že bude niekto z partnerov niekde priveľmi zhovorčivý, alebo že sa do skupiny votrú informátori či agenti-provokatéri; nemusí sa obávať ani zrady „spolubojovníka“ so slabými nervami, ktorý sa v rozhodujúcej chvíli usiluje zachrániť si hlavne vlastnú kožu. Keď sa niekto predsa len rozhodne pre skupinovú ekotáž (a keďže človek je tvor sociálny, väčšinou radi pracujeme s priateľmi), nikdy nesmú byť pochybnosti o ich dôveryhodnosti. Skúsení ekotéri si pre skupinovú prácu vyberajú len ľudí, ktorým by pokojne zverili aj svoje životy, pretože o to tu ide. Počet ľudí do veci zasvätených by mal byť obmedzený na absolútne minimum.

Snažte sa všade vytvárať dojem šedej myšky. Bohužiaľ, tým, že sa človek otvorene hlási k hnutiu Earth First!, či už ako priamy ekotér alebo len účastník rôznych podujatí, stáva sa terčom prenasledovania úradov, ktoré dozerajú na dodržiavanie zákonov. Nasadení agenti prenikajú na zhromaždenia a do skupín EF!, aby si vytipovali potencionálnych ekotážnikov. Znudení policajti, ktorí si potrebujú dokázať, že sa vyrovnajú aj Jamesovi Bondovi, robia telefotografie účastníkov EF! zhromaždení, alebo si zapisujú čísla áut, stojacich pred miestami akcií. Najpotrebnejší sú ekotéri, ktorí zostávajú utajení, tváriac sa, že sa starajú len o seba, a ktorí predstierajú apatiu a nezaujímajú sa o našu vec.

Vzhľadom na neutíchajúcu vášň žandárov „zneškodniť“ každého ekotéra by sa aktívni ekotážnici kvôli vlastnej bezpečnosti nemali ukazovať ani v ochranárskych skupinách hlavného prúdu, ako je napr. Sierra Club.

Vyhýbajte sa frajerským nálepkám typu „Hayduke Lives“, rôznym nažehľovačkám aj iným viditeľným emblémom. Akákoľvek ochranárska nálepka môže na človeka vrhnúť tieň

podozrenia z ekotáže hlavne na vidieku. Opatrní ekotéri by mali svoje poslanie naopak kamuflovať – napr. americkými vlajkami či nálepkami NRA. Ľudia ako ja, ktorí ekotáž nepraktizujú, by sa mali oháňať nálepkami typu „Mal som byť radšej ekotérom“.

Vlastnú knihu „Ekoobrana“ držte v tajnosti. Vlastníctvo tejto knihy totiž budú považovať za to isté, ako keby ste si priznali vinu. Ekotéri by ju preto nemali vystavovať na obdiv v autách ani doma či v práci. Nemali by sa s ňou teda predvádzať. Môžu si ju čítať, študovať a riadiť sa ňou, ale nemali by dovoliť, aby na nich vrhala podozrivé svetlo.

Snažte sa držať jazyk za zubami. Ekotéri by o svojich kúskoch nemali s nikým hovoriť. Ak sa s tým predsa len potrebujú kdesi pochváliť, nemali by menovať žiadne ďalšie osoby, ktoré boli v akcii. *Za žiadnych okolností nesmú nikdy spôsobiť, aby na niekoho padlo podozrenie!*

Málokto si uvedomuje nebezpečenstvo, akému vystavuje ľudí, ktorým o priebehu akcií porozpráva (hlavne ak ide o blízkych priateľov) – môžu byť totiž neskôr predvolaní pred porotu. Ak im porota poskytne imunitu pred trestným stíhaním, nebudú sa môcť odvolávať na svoje práva, ktoré im zaručuje Piaty Dodatok Ústavy a tým ich donútiť vypovedať všetko, čo vedia o iných ľuďoch. Ak by odmietli, mohli by ísť do väzenia. Ak by v snahe nezradiť priateľa oklamali porotu, mohli by byť obvinení z krivej prisahy a dostať trest odňatia slobody. Ekotážnik by nikdy nemal dopustiť, aby sa jeho priatelia ocitli v situácii, kedy by ich úsilie neuviesť podozrenie na kamaráta – ekotéra mohlo stať väzenie.

Snažte sa nepriťahovať pozornosť médií. Predchádzajúce publikovanie uvážených informácií o ekosabotáži bolo užitočné z toho

dôvodu, že sme tým chceli ukázať ostatným, ako veľmi potrebná je táto širokorozvetvená činnosť. Povzbudili sme tak mnohých potenciálnych ekotérov a zastrašili niektorých z nepriateľov divočiny. Dá sa povedať, že v súčasnosti priťahuje ekosabotáž primeranú pozornosť médií, a preto je už každá ďalšia publicita zbytočná. Samozrejme, že aj naďalej nesmieme zabúdať na varovania o kľncovaní stromov, týkajúce sa FS a iných drevárskych dodávateľov. Iba v niektorých prípadoch môže publicita akcií dobre prosperovať; o tom ale musí rozhodnúť každý sám.

Vyhýbajte sa akciám namiereným proti objektom, na ktoré sa zacielfuje bezpečnostný záujem štátu alebo proti dôležitým priemyselným zariadeniam. Akcie zamierené proti takýmto objektom priťahujú pozornosť FBI, ako aj ďalších špecializovaných vyšetrovacích jednotiek, vystavujú sabotérov vyšším súdnym trestom, vzbudzujú väčšie pohoršenie na strane verejnosti a médií, vyžadujú dôkladnejšie bezpečnostné opatrenia a plánovanie, častokrát je nevyhnutný zásah početnejšej skupiny aktivistov a minulosť nás varuje, že takéto akcie neboli nikdy veľmi úspešné.

Vyhýbajte sa ľuďom, ktorí rozprávajú o ekosabotáži. Keď niekto začne hovoriť o určitej ekotérskej akcii, jednoducho odíďte preč, alebo zaveste telefón.

Vyhýbajte sa, alebo ignorujte ľudí s výstrednými názorami, zástancov násillia aj nezrelých chlapíkov so svalnatými rečami. Tieto typy, či už ide o špiónov, fanatikov alebo obyčajných pomätencov, ochranárske hnutie len diskreditujú a mohli by

vás dostať do problémov. Úplne ich vylúčte zo svojho vlastného života, ako aj z ochranárskych akcií.

Používanie ekotážnych postupov, ktoré by mohli byť označené za „násilné“, sa snažte obmedziť na minimum. Pojem „násilie“ by sme mali chápať v širšom zmysle. Opatrní ekotéri by sa mali vyvarovať výbušnín, strelných zbraní aj podpaľačstva a mali by sa vždy snažiť nájsť všetky iné možné varianty, skôr než použijú kľincovanie. Mali by ďalej starostlivo uplatňovať bezpečnostné opatrenia a dávať dobrý pozor na to, aby neboli ohrození ľudia, ktorých by akcie mohli zasiahnuť.

Vyhýbajte sa vyhláseniam, slovným či písomným, ktoré by mohli byť chápané ako obhajoba násillia. A znova, ekotéri by o „násillí“ mali diskutovať len veľmi zošíroka. Keď na to príde reč, nikdy by nemali vyhlásovať nič podobné, ako „mňa nikdy živého nedostanu“. Takýmito silnými rečami si vykoledujú iba tolko, že ich v prípade zatknutia neprepustia na kauciu.

Dištancujte sa od nerozvážnych akcií. Počet akcií, ako bolo podpálenie aukčných dobytkárskych priestorov v Dixone v Kalifornii, sabotáž energetickej siete na Deň Zeme v roku 1990 v okolí Santa Cruz v Kalifornii či pálenie americkej vlajky na stretnutí Earth First! v roku 1989, ktoré sa konalo pod názvom Round River Rendezvous, a ktoré majú na svedomí buď blázni alebo osoby, ktoré chceli zámerne zdiskreditovať EF! (drevorubači, agenti úradov dozerajúcich nad dodržiavaním zákonov atď.), bude narastať. Hovorcovia EF! a ostatných ochranárskych skupín musia byť pri komentovaní takýchto pochybných udalostí veľmi opatrní. Mali by vyzdvihovať každú dobrú a správne zacielenú ekotáž, ale nemali by sa obávať odsúdiť prejav nezodpo-

vednosti. Vždy, keď nemáte jasné informácie o tom, čo sa stalo, je lepšie vzdať sa komentára úplne.

Vyhýbajte sa užívaniu alebo prechovávaniu ilegálnych

drog. Užívanie nelegálnych drog znamená pre ekotérov niekoľko problémov. Ak ich kvôli ekosabotáži zatknú, prechovávanie drog im určite pritaží – jednak v možnosti dostať sa von na kauciu, ako aj pri vynesení rozsudku. Obvinenie z ekotáže v kombinácii s drogami zdvojnásobuje pravdepodobnosť, že sa môžete ocitnúť za mrežami. Federálna vláda dnes začala veľmi prísnu protidrogovú kampaň (je však otáznne, či cieľom súčasných protidrogových opatrení je získanie podpory verejnosti alebo len posilnenie mocenského aparátu štátu); okrem toho sa vďaka prechovávaniu drog môžete dostať pod policajný dozor, ktorý by mohol objaviť aj vaše ekotážne aktivity. Ak sú ekotéri skutočnými obrancami Zeme, vždy by sa mali usilovať obmedziť na minimum činnosť, ktorá by na nich upútavala pozornosť, čo ohrozovala priebeh ich akcií.

Samozrejme, že predchádzajúce úvahy sú iba „dumky pri vatre,“ obláčiky dymu vyfúknuté do nočného vzduchu, občasné prerušenie hŕkania sovy; náhodný rozhovor, ktorý ste mohli začuť v starej ošumelej taverne na Bostonskom nábreží, povedzme, tak v roku 1773...

15 Nebezpečenstvá ilegálnych akcií

Jednou z hlavných občianskych povinností človeka je svedomitú dodržiavanie zákonov štátu. Nie je to však povinnosť najvyššia.

— Thomas Jefferson

Ten, kto sa rozhodne začať porušovať zákony, veľmi rýchlo spozná nebezpečenstvá, ktoré sú s tým spojené. Nedôstojnosť a nuda pobytu vo väzbe, záznamy v trestnom registri, uväznenie a súdne pojednávania sú nickedy takmer neznesiteľné. Trenice so zákonom stoja peniaze, čas aj energiu. Nakoniec prichádza trest a ďalšia strata peňazí (pokuty) alebo voľnosti (rozsudky odňatia slobody). Môžu sa objaviť aj iné úskalía. Skupina Sapphire Six, ktorá obsadila jednu ťažobnú parcelu v Oregone, bola drevododávateľmi stíhaná za spôsobené prestoje. Texasský aktivista EF! James Jackson utrpel zranenie nohy, keď jeden zo správcov FS zrúbal strom, na ktorom sedel. Aktivista mierového hnutia Brian Wilson prišiel zase pri vlakovej nehode o obe nohy. Študenti, ktorí protestovali proti

tyranii v Pekingu, boli postavení k múru. Keď sa raz rozhodnete používať, aj keď s rozvahou, praktiky občianskej neposlušnosti, čoskoro pochopíte Maovu zásadu, že „Politická moc sa upevňuje pohľadom do hlavných pušiek“.

Teraz, keď ma vytrhol zo spánku a zatkol oddiel agentov FBI, oháňajúcich sa pištolami akoby sa hrali na Zloducha Harryho, a keď je celkom možné, že na základe falošného obvinenia dostanem päť rokov vo federálnej väznici, nemám ani najmenšiu chuť zahrávať si s týmito nebezpečenstvami. Každý, kto sa odhodlá postaviť proti skorumpovanému a nesnesiteľnému spoločenskému poriadku (a treba povedať, že všetky politické štáty sú v tomto smere do určitej miery rovnaké), musí sa zmieriť s tým, že skôr či neskôr bude musieť okúsiť ten moment nekonečnej osamelosti, ktorý zažila Johanka z Arcu, Nathan Halle aj francúzsky revolucionár Georges-Jacques Danton.

Lenže okrem už spomínaných nástrah, ktoré číhajú na tých, čo sa rozhodnú porušovať zákony, existujú aj mnohé ďalšie, síce menej viditeľné, ale nie menej nebezpečné.

Jedným z nich je aj fakt, že vedomým porušovaním nespravodlivých zákonov či dobre premysleným útokom proti súkromným zariadeniam používaným na plienenie divočiny sa človek dostáva do opozície voči tvorcom a užívateľom týchto zákonov, ako aj orgánom dohliadajúcim na ich dodržiavanie a tiež do opozície voči vlastníkom a užívateľom zasiahnutého súkromného majetku. Odtiaľto je už len krôčik k vytvoreniu sveta rozdeleného na dva tábory - *My a Oni*. Keď dospejeme k predstave takéhoto sveta, z našich protivníkov sa stávajú naši nepriatelia, odrazu sú z nich *tí druhí*, stávajú sa z nich *zlí muži a ženy* namiesto toho, aby sme si uvedomili, že sú to iba ľudia, *ktorí zlo páchajú*. V takomto dichotomickom svete oni strácajú svoju ľudskosť a my zase obyčajnú schopnosť správať sa k ostatným eticky a s pochopením. V takomto psychickom stave začneme sami seba považovať za „pravoverných“ a akýkoľvek čin v boji proti nepriateľovi má v našich očiach svoje opodstatnenie. Stačí sa však pozrieť na osobnosti, ako boli

napr. Adolf Hitler či Ajatolláh Chomejní, aby si človek dokázal predstaviť následky, ktoré na ľudskej duši podobné postoje zanechávajú.

Ďalším nebezpečenstvom, ktoré porušovanie zákonov obnáša, je strata schopnosti jasne rozlišovať biele od čierneho. Pre tých, ktorí v záujme obrany bilogickej diverzity praktizujú občiansku neposlušnosť či ekotáž, je hlavnou hodnotou divočina a život, ktorý predstavuje. Našími protivníkmi sú federálne orgány spravujúce verejné pozemky a priemysel ťažby prírodného bohatstva. No potom, keď má človek za sebou zatknutie, pobyt vo väzení a súdne rozsudky, môže ľahko sklázať do názorového zmätku, keď začne nespravodlivosť zákonov považovať za hlavný problém, ktorým by sme sa mali zaoberať, a poslancov, väzenských dozorcov a sudcov, s ktorými prichádza do styku, za našich protivníkov číslo jeden. Keď sa to stane, jasné kontúry hlavného jadra našej činnosti sa začnú rozmazávať. Pre nás je dôležité zachovať si v tomto smere zmysel pre podstatu.

Zdá sa, že búšenie adrenalínu v krvi, ktoré vás rozohrieva počas dobre naplánovanej akcie, je dôležitou protiváhou pocitu otupujúcej istoty a bezpečia, ktoré nám poskytuje moderná spoločnosť. Niektorí sa utiekajú k vzrušujúcim športom, ako je napríklad skalolezectvo, zoskoky s oneskoreným otvorením padáku či jazda na terénnych motocykloch, aby v žilách pocítili podobnú horúčku. Môže sa však stať, že ekotér začne byť mániou ničenia strojov posadnutý, hlavne ak mu to párkrát prešlo. Vzrušenie z akcie predstavuje preňho oprávnenú časť odmeny za odvážnu obranu divočiny; keď však prerastie v opojenie, alebo sa stane najdôležitejšou príčinou porušovania zákonov, stáva sa nebezpečím pre samotného aktivistu.

Kľúčovým momentom akcie občianskej neposlušnosti či ekosabotáže je častokrát snaha dosiahnuť, aby verejnosť uznala vaše nároky, či aby pochopila nespravodlivosť niektorých zákonov. Ak začnú byť mravné zásady našej neposlušnosti nejasné, bezcieľne a dvojzmyselné, potom sú z nás v očiach verejnosti iba chuligáni či celkom obyčajní

zločinci. Ak tí, ktorí kvôli dobrej veci nekonajú uvážene, oslabujú tým mravné poslanstvo našich akcií a mocní tohoto sveta môžu potom bez väčšej námahy obrátiť verejnosť proti nám.

Najväčším skrytým nebezpečenstvom ilegálnej akcie je jednoduchý fakt, že niekto môže začať porušovať zákon, hoci aj nespravodlivý zákon, pravidelne; táto činnosť sa pre neho stáva vábivým pokušením. Porušovanie zákonov je preňho úplne bežnou, normálnou záležitosťou.

Hoci zákony moderného štátu vytvorila ekonomická elita, ktorej majú slúžiť, aby si udržala svoje finančné postavenie a aby chránili filozofickú ortodoxiu, ktorej sú poplatné, predsa však sú mnohé z nich pre spoluexistenciu miliónov ľudí určite nevyhnutné. Všetky ľudské spoločnosti uznávajú zvyky a pravidlá, ktorými sa riadia vzájomné vzťahy medzi dvoma a viacerými jednotlivcami. Sú to prirodzené pravidlá a musia sa dodržiavať. Verím v zákony proti útokom, rabovaniu a plieneniu Wilderness Areas autami a motorovými pítlami.

Čím viac sa človek zaoberá protizákonnými akciami, či už ide o občiansku neposlušnosť alebo ekosabotáž*, tým viac si uvedomuje, že ich musí nevyhnutne sprevádzať svedomitá rozvaha. Bez týchto vysokých nárokov na vlastnú prácu človek riskuje nepriaznivé následky, ktoré by sa mohli odraziť na jeho psychike a na veci, za ktorú bojuje. Ak kvôli eticky vyšším princípom porušujeme nespravodlivé zákony, musíme si dávať dobrý pozor na prejavy nedbanlivosti voči všeobecnému štandardu. Ten, kto sa z času na čas vedome zaoberá občianskou

* Tu by som však chcel pripomenúť, že verejná občianska neposlušnosť a tajná ekosabotáž sú vo všeobecnosti pokladané za dve úplne odlišné stratégie, ktoré používajú dva rozdielne typy ľudí. Hoci je vedomé porušovanie zákonov súčasťou oboch foriem, pre mnohých ekotérov je to iba príležitostná záležitosť. Ich cieľom je postaviť sa do cesty deštruktívnej mašinérii, ktorá ohrozuje mnohotvárnosť prírody. Nuž útoky proti mašinérii sú občas nelegálne. Z tohto dôvodu sa ekotáže týkajú všetky nebezpečenstvá, o ktorých sa tu zmieňujem.

neposlušnosťou, by mal v skutočnosti pristupovať k spravodlivým zákonom s ešte väčším zmyslom pre zodpovednosť.

Niektorí hlboko presvedčení obrancovia Zeme a ľudia, ktorí bojujú proti tyranii, by s predchádzajúcim názorom určite nesúhlasili. Tento typ ľudí by zaiste namietal, že oni nie sú v žiadnom prípade povinní dodržiavať akékoľvek pravidlá či zvyky tejto spoločnosti, že oni konajú slobodne a každý sám za seba, alebo že im ide o založenie novej spoločnosti s novou morálkou.

Prial by som si mať ich sebaistotu. Bol by to krajší, jednoduchší svet. Presne v takom žili hrdinovia dopoludňajších westernov za mladých čias v päťdesiatych rokoch. Chcel som byť ako oni – silný, vyrovnaný, sebaistý a úplne ponorený do seba.

Lenže dnes už chápem, že takto to nejde: nemôžete stáť mimo či nad spoločnosťou. Ako chcete zmeniť spoločnosť, ak stojíte niekde bokom? Ako chcete pochopiť sami seba, ak sa vzdávate sociálneho prostredia, ktoré vás sformovalo? Ako chcete získať podporu pre svoje ciele a akcie, keď sa svojím správaním odcudzujete ľuďom, ktorí by mohli stáť na vašej strane?

Rozumní partizáni si uvedomujú, že sú stále súčasťou spoločnosti a že sa nezaobídu bez podpory zo zázemia. Osamelý, všetkým odcudzený partizán je rovnako zraniteľný a stratený ako osamelá, odcudzená gorila. Primáty sú tvory spoločenské. Máme vrodený zmysel pre kmeňovú príslušnosť a kultúrny kontext, do ktorého sme sa narodili.

Popierali by sme ekológiu človečenstva, keby sme tvrdili, že dokážeme fungovať, aj keď sme úplne mimo spoločnosti, keby sme chápali sami seba ako ostrovčeky pravej etiky, ktoré od nikoho nezávisia, ani sa nikomu nemusia za svoje činy zodpovedať. Tu už totiž končia hranice biológie a my by sme sa nechávali unášať neznámymi prúdmi v ústrety modernistickému odcudzeniu a nihilizmu Hobbsovej nočnej

mory na temné a hrozivé miesta, kde stoja všetci proti všetkým a ktoré sú od divočiny nepredstaviteľne vzdialené.